

מאיר המשיפט זולק א'

198	פסול סומא וחרש, שומה וקטן	לה
202	רבים שהעידו, ונמצא אחד מהם קרוב או פסול	לו
208	הפסולים מחמת הנאה	לז
222	קצת דיני הזמה	לה
	הלכות הלואה	
224	כותבין שטר ללוה בלא מלוה, ועל איזה הודאה כותבין	לט
238	דין המחייב עצמו לחבירו	מ
241	דין מי שנמחק או אבד שטר חובו	מא
247	שכותבין השטר בכל לשון, ודין אם אין המטבע מפורש בו	מב
261	שצריך לכתוב זמן בשטר, וכל דיני האיחור והקדימה בפרטות	מג
272	דין תורת השטר בשטה אחרונה, וכיצד מקיימים המחק והתלוי	מד
276	שהעדים צריכים לקרות מקודם השטר, ודין שטר הבא על הנייר ועדיו על המחק	מה
	מלואים	
288	דברי הרמ"א ונו"כ בענין רב שהורה	א.
288	ש"ך יו"ד סי' רמב בהנהגת הוראת באיסור והיתר	ב.
290	יו"ד סי' רלב סי"ב – נדרי אונסים, יו"ד סי' קסט סכ"ג–כ"ד	ג.
292	ישראל שאמר לעובד כוכבים: הילך שכרך והלוה מעותי ברבית	ד.
292	כללי קים לי לכנה"ג	ה.

הלכות הלואה

סימן לט – כותבין שטר ללוה בלא מלוה, ועל איזה הודאה כותבין, ובו י"ז סעיפים.
(א) ⁷⁷⁰המלוה את חבירו בעדים, או שהודה בפני עדים שהוא חייב לו(א), נקרא מלוה על פה, ואינו גובה מהמשועבדים(ב). והמלוה את חבירו בשטר, (גובה מן המשועבדים(ג(ד)), אפילו לא כתב אחריות, ⁷⁷¹דקיימא לן אחריות טעות סופר הוא(ה). ⁷⁷²ואם יש עדים שקנו מידו, אפילו לא נכתב, גובה ממשעבדי. הגה: ועיין לקמן סימן ס"א סעיף ז' וסעיף י' איזה מקרי שטר, ועיין לקמן ריש סימן כ"ה(ו) מדין אחריות טעות סופר.

(א) או שהודה בפני עדים כו' - הא דמהני קנין בהודאה, היינו שקנו מידו שיתן לו חובו עד זמן פלוני, אבל אם אמר סתם "הנני מודה לך בקנין בפני עדים שאני חייב לך", לא חייב שלא הקנה לו עתה שום דבר. ועיין לקמן (סי' מ סמ"ע סק"ב) (סמ"ע), וי"א דמועיל הקנין אף בכה"ג, וצ"ע לדינא (ש"ך), אמנם במקום שהיה חייב לולא הטענה של "משטה אני בך" אם הודה בקנין, אין לו זכות טענה "משטה אני בך" (ש"ך * גידולי תרומה). מיהו כל זה לענין שהא טורף ממשעבדי, אבל לגבי עצמו פשיטא דמהני הודאה אף בלא קנין כשאמר אני מודה שאני חייב לך (ש"ך), אף דמסיק הש"ך בסקי"ד? דאפילו לא התנה אמרינן אחריות טעות סופר הוא, מ"מ אם בא הלוה והודה בקנין שחייב לו מכבר מלוה על פה, נראה דלא אמרינן ביה אחריות טעות סופר, דהא עיקר הטעם דאמרינן אחריות טעות סופר, הוא משום דלא שדי אינש זוזי בכדי, (עי' סמ"ע סק"ד? וש"ך סקי"ד?), וזה שייך בשעת הלואה כשלא רצה המלוה להלוות עד שיכתוב לו שטר או עד שיקנה בקנין סודר, אמרינן אף דלא התנה המלוה באחריות, כיון דהתנה על קנין סודר או שטר, ודאי דטעה במה שלא התנה באחריות, וכונתו היתה גם כן על אחריות, דלא שדי זוזי בכדי. אבל כשבא הלוה ומודה בקנין סודר על מלוה בעל פה שחייב לו מכבר זמן רב ולא התנה על אחריות, היאך שייך לומר שהלוה טעה ושכח להתנות אחריות, דהא על הלוה לא שייך סברא דלא שדי זוזי בכדי, והמלוה אין לו כח להתנות באחריות, לומר עליו שטעה במה שלא התנה. ואף שהסמ"ע בסק"ב? כתב טעם אחר, משום כיון דהקנה לו בעין יפה, ודאי אין מקפיד בקלא, ואמרינן דמסתמא הוציאו העדים הקול, מ"מ נראה דמוכרח הוא לטעם דלא שדי זוזי בכדי ג"כ, וללא סברא דלא שדי זוזי בכדי לא אמרינן דטעה, וכיון דלא התנה באחריות הוי כפירש שלא באחריות, רק מחמת סברא דלא שדי זוזי בכדי אמרינן דטעה, וא"כ בהודאה דלא שייך סברא זו, לא שייך לומר אחריות טעות סופר. ולכן מובן שבקנין סודר שיתן לו חובו עד זמן פלוני לא טריף ממשעבדי כשלא התנה [דלא כסמ"ע סקט"ז? וש"ך סקי"ד?], ומה שמובא בסמ"ע לעיל, הוא רק לענין אם יכולין לכתוב בלא אמר "כתבו", שאין ממש בקנין זה, דכשאינו מקנה לו שום דבר הוי כקנין דברים דלא מהני אף לענין כתיבה, משא"כ במקנה ליתן חובו עד זמן פלוני דלא הוי קנין דברים וכותבין, ומיירי כגון שמתחילת הלואה היה על זמן ארוך, ונתרצה בשעת הודאה לשלם בזמן קרוב. אי נמי מיירי להיפך, שמתחילת הלואה היה על זמן קרוב, ונתרצה המלוה להמתין לו על זמן ארוך, ושיקנה לו בקנין סודר בשעת הודאה, דזה דמי למכירה ושייך סברא דלא שדי אינש זוזי בכדי, אמרינן ביה אחריות טעות סופר (נתה"מ).

(ב) ואינו גובה מהמשועבדים - משועבדים נקראים נכסים שמכר הלוה או נתן במתנה לאחרים אחר שלוח מהמלוה. וה"ט דאינו גובה מהם, משום דאינהו לא ידעו בהלואה, דעדים בלא שטר לית ליה קול, דכיון דמסתמא לא ניחא ליה ללוה דליפוק עליה קול דהוא חייב, העדים אינם מוציאים הקול ויפסיד הלוקח, וה"ה המקבל מתנה, דבענינים הללו נתנו למקבל מתנה דין לוקח, דאילו לא שקיבל הנאה ממנו לא היה נותן לו, אבל כשקנה בקנין סודר לפני עדים, אמרינן כיון דהקנה לו בעין יפה כ"כ ודאי אינו מקפיד בקול, ואמרינן דמסתמא הוציאו העדים הקול, ומשום הכי מסיק המחבר וכתב דבקנין לחוד אפילו לא נכתב השטר גובה ממשועבדים, וכזה דוקא כשהעדים לפנינו וזוכרין זמן הקנין, דאל"כ אעפ"י שהלוה מודה לו שקנה מידו מזמן זה, וגם יש עדים אחרים שראו הקנין, מ"מ הן לא מוציאים הקול אלא העדי קנין עצמן, ויש לחוש שמא העדים עצמן שכחוהו, ואינו גובה ממשועבדים מזמן הקנין אא"כ יש שטר ביד המלוה ונזכר בו זמן הקנין, דאז גובה מאותו זמן (סמ"ע), מ"ש הסמ"ע לחלק בין כשהעדים לפנינו או לא, וכ"כ עוד לקמן (סי' מג סק"ל?), ולא נהירא, כמ"ש לקמן (שם סקל"ה?) (ש"ך), מ"ש הסמ"ע, היינו

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

דוקא כשאין העדים לפנינו, דזה בלאו הכי אין גובים ממשעבדי דהא יכול לטעון פרעתי אפילו תוך זמנו כמבואר לקמן (ס"ה). רק שטעם הסמ"ע צריך באם העדים לפנינו ואין זוכרים זמן הקנין, ויש עדים אחרים שזוכרים הזמן, שאין מצטרפים לגבות מזמן הקנין מטעם שכתב הסמ"ע, והיינו דחיישינן כיון שרואין שאין העדים זוכרים הזמן אמרינן מסתמא שכחו ביום הקנין להפקיע הקול, דאם היו מפקיעין הקול ביום הקנין, היו בודאי זוכרים זמנו. אמנם נראה דאם העדים לפנינו ואין זוכרים אם היה הקנין בראש חודש ניסן או בראש חודש אייר, דגובה עכ"פ מראש חודש אייר, דביום שזוכרין שאז ודאי כבר היה הקנין, בודאי הפקיעו הקול באותו יום. וכן מנהג העולם, שאם העדים מסופקים באיזה יום היה הקנין, שכותבין בשטר היום שברור להם שאז היה כבר הקנין. רק דעת הסמ"ע שאין מצרפים עדות אחרים שזוכרים הזמן, לכתוב מאותו זמן שזוכרין העדים האחרים (נתה"מ).

(ג) גובה מן המשועבדים כו' - י"א הטעם דשעבודא דאורייתא, אלא דמלוה ע"פ לית ליה קלא תיקנו רבנן דלא ליטרוף משום פסידא דלקוחות. אמנם העיקר שהיא מח' ראשונים. ואפילו למ"ד שעבודא לאו דאורייתא בין בניזקין בין בחוב, מזה שבע"ח דינייה בבינונית ומיתמי בזבורית, ה"ה נמי שט"ח היוצא על היתומים שהתנה בפירוש על העידית אינו גובה אלא מן **הזבורית**, דהכי השתא, בע"ח דיניה מדאורייתא בזבורית כדעולא, וגבי יתמי אוקמא רבנן דאורייתא, אבל הכא כיון דמדאורייתא גבי מיניה דידיה גופיה בעידית, א"כ ביתמי נמי דלא גבי אלא מדרבנן, סוף סוף כיון דגבי, אוקמא דאורייתא כמו גבי דידיה גופיה (ש"ך), בין למ"ד שעבודא לאו דאורייתא בין למד"א שעבודא דאורייתא אין חילוק בין מטלטלין למקרקע, אלא מדרבנן, ולענין זה עבדים בכלל מטלטלים, ולמאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא אפילו שעבדן בפירוש לא מהני ואפילו מאן דאמר שעבודא דאורייתא ג"כ סבירא ליה דאין אדם יכול לשעבד נכסיו ומשום דאין הקנאה לחצאין, והא דנכסיו משועבדים לאו מחמת הלוה הוא לפי שאין שעבוד הלוה מועיל כלל, אלא כיון דשעבודא דאורייתא ממילא נכסיו משועבדים, דהא אפילו בנזקין ופדיון הבן דהוא בלי מתחייב כלל ואפילו הכי התורה שעבדם, ובוזה לא שייך אין קנין לחצאין כיון דלאו מחמת הלוה הוא. וכיון דדין דבע"ח מן התורה בזיבורית וזה ששעבד לו בפירוש מוסיף על התורה והוא שעבוד שבה, לא מהני ולא מידי כיון דאין שום שעבוד מועיל רק מה שמשועבד ממילא מדין תורה. ועי' לקמן (סי' קח סכ"א) גבי נזקין דגובה מיתומים גדולים מעידית ולקטנים הוא דעשו תקנה דלא ליגבי אלא מזיבורית, וגבי בע"ח אפילו פירש לו את השבח אינו גובה את השבח אפילו מיתומים גדולים, דפירש לו את השבח מן התורה לא מהני משום דאין הקנאה לחצאין ואינו אלא מדרבנן, אבל נזקין דינו בעידית ושעבודו ממילא בעידית ולכן לא הפקיעו דינו אלא מקטנים ולא מגדולים, ואף על גב דודאי אדם יכול לחייב עצמו אעפ"י שאינו חייב, היינו לחייב עצמו ואז נמי נכסיו ממילא משועבדין מדאורייתא וכדינן, אבל אדם אין יכול לשעבד לפי שאין הקנאה לחצאין. אמנם למ"ד שעבודא לאו דאורייתא משמע דאפילו מיניה דידיה ליכא שעבוד נכסים מדאורייתא (קצה"ח), עיין ש"ך שהאריך לפלפל אי שעבודא דאורייתא אי לאו דאורייתא, והואיל ואינו נוגע כל כך לדינא לא הארכתי בו. והנה בפירושא דשעבודא דאורייתא, י"א שעבודא דאורייתא הוא דשעבוד הוי כקנין ואינו יכול למכור ולהוריש, ולמאן דס"ל לאו דאורייתא, האמת דמיניה גובין מדאורייתא, רק דס"ל דמכאן ולהבא גובה ולא אלים בשעת שעבוד כקנין, וכשמכר והוריש קודם הגביה שוב אינו יכול לגבות מהן. ויש אומרים דאפילו מיניה לא שייך גוביינא ושעבוד כלל בנכסים, רק הא דנחתנין לנכסים הוא מטעם כיון דפריעת בעל חוב מצוה וכופין ומכין אותו עד שתצא נפשו, והא דנחתנין לנכסים הוא ג"כ מתורת כפיה. נפקא מינה באם נשתטה אחר הלוואה, דהנה מדרבנן ודאי נשתעבדו הנכסים ונחתנין לנכסים דלא גרע מיורש, רק הנפקא מינה מדאורייתא, דלמאן דס"ל דמיניה נשתעבדו נכסים מדאורייתא, גובין ממנו מדאורייתא, משא"כ למאן דס"ל דהוא מצד כופין אותו לקיים המצוה, וכמו שמכין אותו עדיף טפי למיחת לנכסים מלהכותו (נתה"מ), העיקר כדעת הסוברים שעבודא דאורייתא (פ"ת).

(ד) גובה מן המשועבדים - גורסים את המוסגר (סמ"ע).

(ה) אחריות טעות סופר - משום דחזקה דלא שדי אינש זוזי בכדי. ועיין לקמן (רמ"א סי' מט ס"ב) דגם בשאר טעות אמרינן טעות סופר (סמ"ע).

(ו) ועיין לקמן ריש סימן רכ"ה - כצ"ל. דשם כתב הרמ"א מקור דין אחריות טעות סופר שהוא בין במקרקעי בין במטלטלי, וחילק שם (סעיף ב' - ג') בין יצא מידו באונס או לא. ומיהו אותן החילוקים אינם שייכים כאן במלוה, דאף דאירע לו אונס, הלא כל לווה שנעשה לו טובה בהלוואה

Commented [YL234]
ריך לבדוק הסוגיא
הזה בפנים הן
לשיטת הש"ך והן
לשיטת הקצה"ח.

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

חייב באונסים ולהחזיר להמלוה מעותיו שהלוה לו, ואם אין לו טורף ממשעבדי, ודוקא בלוקח שלא הלוה מעות להמוכר אלא שקנה ממנו קרקע, והרי המוכר עשה את שלו שמסר לידו הקרקע, תו אינו חייב במה שיצא מידו באונס (סמ"ע).

(ב) ⁷⁷³המלוה את חברו בעדים, אין כותבין עדותן ונותנין למלוה, שלא יחזירו למלוה על פה מלוה בשטר, עד שיאמר להם הלוה: כתבו שטר וחתמו ותנו לו. ואף על פי שאמר להם כן, **צריכים להמלך** בו אחר שחתמו בשטר(ו), ואחר כך נותנים השטר ביד המלוה. ⁷⁷⁴ויש אומרים שאינם צריכים להמלך בו(ח).

:Commented [YL235]
י' ש"ך לגבי מראה מקום להלכה זו?

(ז) **צריכים להמלך בו** - מכאן הוא דעת יחיד (ש"ך), היינו דווקא כשעשה שתי שליחויות על הכתיבה ועל הנתינה ולא קנו מידו, ואיכא רגלים לדבר, שאם היו קונים מידו לא היה צריך לשתי השליחויות, ולכך צריכין להמלך אחר קיום שליחות הכתיבה קודם שליחות הנתינה (נתה"מ).

:Commented [YL236]
ואז, עי' ציון המשפט

(ח) וי"א שאינם צריכים להמלך בו - אבל בכתיבה ושטר מתנה לכו"ע צריכים להמלך בו, ולקמן (סי' פא ס"ו) כתבתי דה"ה אם אמר המלוה כתובו ושתק לזה הוי שתיקה כהודאה וכותבין (ש"ך).

(ג) ⁷⁷⁵במה דברים אמורים, בשלא קנו מידו. אבל אם קנו מידו(ט) שהוא חייב לו מנה, הרי אלו כותבים ונותנים אף על פי שלא אמר להם: כתבו, שסתם קנין לכתיבה עומד. ⁷⁷⁶ואפילו נשתאה זמן מרובה ואחר כך בא המלוה ותבעם שיכתבו לו, הרי אלו יכתבו ויתנו, ואין צריכים לחוש(י) שמא פרע, ⁷⁷⁷וכותבים זמן הקנין, ⁷⁷⁸או יכתבו: שטרא דגן איחרנוהו וכתבנוהו(יא). ואפילו מת הלוה(יב) קודם כתיבת השטר, ⁷⁷⁹אפילו קבע לו זמן ועבר הזמן, יכולים לכתבו אחר מותו. וכן אם מת המלוה, ובאו יורשיו לעדים שיכתבו להם השטר, כותבים להם. ⁷⁸⁰ויש הולקים ואומרים דאי משך מילתא טפי משלשים יום(יג), אין כותבין, ואם ⁷⁸¹קבע לו זמן לפרעון(יד), אין כותבין אחר אותו זמן, דחיישינן שמא פרע. הגה: ⁷⁸²וכל שלא אמר: כתבו וחתמו אף על פי שכתבו בשטר, אינו אלא כפנקס בעלמא(טו). מיהו ⁷⁸³י"א לאס נהקיים, דנין על פיו(טז). וע"ל סימן מ"ו סעיף י'. והא ⁷⁸⁴דבעינן לכריך לומר: כתבו וחתמו, היינו כשמתחייב עצמו, ⁷⁸⁵אבל כשמוחל דבר לחזירו(יז), או פטרו, אין כריך. וע"ל סימן פ"א סעיף כ"ט(יח)³¹⁷.

(ט) אבל אם קנו מידו - ואם קנה לפני עד אחד או בפני בעל דבר בלי עדים כלל, ומודה שקיבל בקנין אלא שאינו רוצה לקיים ורוצה לחזור בו, הקנין מועיל (עיין בש"ך סי' פא סקכ"ב) (פ"ת).

(י) ואין צריכים לחוש כו' - משמע דאינו יכול לטעון "פרעתי" נגד עדי קנין, ואפילו לסברא האחרונה דאין כותבין, היינו מטעם דחיישינן שמא פרע, כלומר דילמא אי הוי קמן הוה מברר בעדים שפרע, או המלוה היה מודה לו, ועיקר הטעם, דקנין יש לו דין שטר לכל דבר, הן לטרוף ממשעבדי הן לענין שאינו נאמן לומר פרעתי, ועמ"ש לקמן סקכ"ד?, ועמ"ש לקמן (סי' ע סק"ד?) (ש"ך). וי"א שזה מחלוקת הפוסקים אם יכול לטעון פרעתי, ולכן הלוה נשבע ונפטר (ש"ך * מבי"ט), וי"א אפילו אמר הלוה לעדים אחר הקנין "אל תכתבו שטר", והמלוה מבקש שיחזיר לו מעותיו, ונמשך הדבר עד אחר זמן פרעונו, וטען הלוה "פרעתי בזמן פרעון", אינו נאמן, דאילו פרע היה אומר לעדי קנין, אף על פי שאינו מתירא משטר, מ"מ היה לו לחוש לקנין שיהיה לו דין שטר, לכן בעת הפרעון הוה ליה להודיע לעדים כו', מ"מ קשה לנו להוציא ממון בדמיחה עפ"י סברא זו דהיה מודיע, אחר דבטוח, משא"כ בדמיחה, עיין מה שכתבתי בזה לקמן (סי' קיב ס"א סק"ב) (פ"ת).

:Commented [YL237]
בי"ט חלק א סימן קסז סובר שאם העדות לא מחייבו, ויכול לחזור בו, אז כותבים, שכל החסרון לכתוב הוא בגלל משועבדים, ואולי נוגע לסעיף ב' ואולי לא נוגע בכלל??

(יא) או יכתבו שטרא דנא איחרנוהו כו' - דחיישינן שלוח בניסן וקנה קרקע באייר, ואיחרו וכתב זמן ההלואה מסיון, ואח"כ מכר הקרקע שקנה באייר, ואז המלוה טורף מהלוקח שלא כדין, דאילו היה נכתב הזמן מניסן היה ניכר שקנה אחר זמן ההלואה ולא היה יכול לטרוף מהלוקח, דקי"ל ליה ואח"כ קנה ומכר אין המלוה טורף מהלוקח, והשתא דכתב זמנו מסיון אינו ניכר שקדמה ההלואה להקנין ואתי למיטרף שלא כדין. ועי' לקמן (סי' מג ס"ב) דמהאי טעמא אם כתב לו דאקני אין צריך לכתוב בהשטר דאיחרוהו וכתבוהו. ואפילו למ"ד דאקני טעות סופר הוא כמ"ש לקמן (סי' קיב ס"א), א"כ אף בדלא כתב דאקני א"צ לכתוב איחרוהו. י"ל דמיירי שכתב בו מקצת אחריות, דאז לא אמרינן דאקני טעות סופר וכמו שכתב הרמ"א (לקמן סי' קיב ס"א) (סמ"ע).

³¹⁷ אם נכתב השטר כדינו, ובסוף השטר המלוה הוסיף עוד דבר שלא מדעת הלוה, וחתמו העדים, וטוען הלוה שהשורה הזאת לא מדעתו, אינו מחייבו, כל שיכול להוכיח את דבריו (תשורת ש"י ח"א סי' רלה). ועי' לעיל הערה 105.

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(יב) ואפי' מת הלוח - ה"ה אם מתו שניהן המלוה והלוה (סמ"ע), כל שהיורשים להלוה מרוצים בודאי יכולים לכתוב ואם הם אינם רוצים בכך, יכולים למחות כמו שאביהם היה יכול למחות, א"כ צ"ע מהיכן למדו הראשונים דין זה (רע"א).

(יג) טפי מל' יום וכי' - ולפ"ז צריכים לומר דמ"ש בסעיף א' אם יש עדים שקנו, היינו תוך זמן הקבוע לו לפרעון, דאילו אח"כ, הא יכול לטעון פרעתי, וכן מוכח בסמוך (ט"ז).

(יד) ואם קבע לו זמן לפרעון - אבל אם שאלו את הלוח כן כותבים, ואם לא שאלוהו, אפילו לכתוב שטר עם זמן הפרעון לפני זמן הכתיבה, אבל כך יהיה מלוה על פה, אסורה, ויש צד שאפילו צד הראשון לשאול אותו לא כותבים השטר שמע יעשו קנוניא על הלוקחות (פ"ת * רדב"ז).

(טו) אינו אלא כפנס כו' - וי"א היינו כמו הכותב עדות בשטר, ואם הוא זוכר העדות, יכול להעיד כך, אבל היינו דווקא בעד א', אבל בב' עדים זה שטר גמור (סמ"ע * ד"מ).

(טז) דנין על פיו - היינו להוציא אבל לא לגבות ממשעבדי, ועיין לקמן (סי' מו ס"י ברמ"א) (סמ"ע), עי' עוד רמ"א לקמן (סי' ס"ב), ועיקר דכל שלא אמר "כתבו וחתמו" הוי כאילו לא כתבו כלל, וצריכים להגיד בפה דוקא וכמו שאבאר, וטעם הרמ"א דשטר שאינו כתיקון חכמים אף על פי דשטר לא הוי מ"מ העדאת עדים איכא, ועיקר דכל שלא אמר כתבו וחתמו אינו אלא כפנס בעלמא ומיקרי מפי כתבם ואינו לא שטר ולא עדות, וכל מקום דאינו כתוב מדעת שניהם פסול מטעם דהוי מפייהם ולא מפי כתבם. ולכן הוה סתירה בדברי הרמ"א, ועי' דברי לקמן (סי' ס"ב ס"ב סק"ב, ולקמן סקל"ד, ועי' לקמן סי' ס"ט סק"ז) (ש"ך), שיטת הרמ"א היא שאף לדעת ר"ת דמכשיר מפי כתבם במי שאינו אילם, מ"מ אין עדות נגמרת עד שבא הכתב לפני ב"ד, דבשעת כתיבה שכותבין חוץ לב"ד לא עדיף ההגדה מפי כתבם מהגדה בפיהם, דכשמגידים חוץ לב"ד אין בו ממש, ועיין מה שכתבתי לעיל (סי' כח סק"ו). ולזה בעינן שיהיו העדים זוכרין העדות בשעה שבא הכתב לב"ד, דכיון דאז הוי כהגדה בב"ד, וקודם שבא לב"ד הוי כהגדה חוץ לב"ד, ובעינן שיהיה ראוי להגיד בפה בשעה שנחשב הגדה בבית דין, דכשאינו זוכר ואינו ראוי להגיד הוי כאילם דפסול גביה מפי כתבם, ולזה כשנתקיים בב"ד ואמרינן דבשעה שנתקיים דאז בא השטר לב"ד, ודאי היו זוכרין, כמבואר לעיל (סי' מו ס"י), והיו ראויין להגיד ונחשב הכתב כהגדה בב"ד, אבל אם עדיין לא בא השטר לב"ד להתקיים, רק עתה הוא פעם ראשונה שבא השטר לב"ד, ואין זוכרין העדות, פסול, דהא אין ראויין להגיד, משא"כ בשטר גמור שנכתב כתיקון חכמים, הוי כנחקרה העדות בשעת חתימה, וכשר אפילו אינן זוכרין עתה (נתה"מ).

(יז) אבל כשמוחל דבר לחברו כו' - עיין מה שכתבתי לקמן (סי' פ"א ס"ט סק"ע"ד וע"ה) (ש"ך), עיין מה שכתבנו בזה (סי' פ"א ס"ט סק"ז וכ"ח) (קצה"ח).

(יח) וע"ל סימן פ"א - כצ"ל, סעיף כ"ט (סמ"ע).

(ד) אם הלוח מוחה בעדים שלא יכתבו לו שטר (יט),⁷⁸⁶ יש אומרים שאין כותבים, ואפילו קנו מידו שלא יוכל למחות בהם מלכתוב,⁷⁸⁷ אינו מועיל. (ועיין לקמן סי' רמ"ג סעיף ז"כ) ואם יאמר המלוה (כ"א): כיון שאינך רוצה שיכתבו לי שטר תחזיר לי מעותי, שומעין לו. ואם עירדו רוצים לילך למדינת הים,⁷⁸⁸ יש מי שאומר שהולך לפני ב"ד וכותב לו, אבל העדים אין רשאים לכתוב (כ"ב).

⁷⁸⁹ ויש אומרים שאפילו עומד וצווח: אל תכתבו לו שטר, כותבים לו על כרחו (כ"ג), אף על פי שאין עדי רוצים לילך למדינת הים.⁷⁹⁰ יש מי שאומר דלא אמרינן סתם קנין לכתובה עומד, אלא כשקנו ממנו בפני המלוה (כ"ד), אבל אם קנו ממנו (כ"ה) שלא בפני המלוה, אין כותבים. (י"ט) ויש חולקין בזה (כ"ו) (כ"ז) (כ"ח).

(יט) אם הלוח מוחה שלא יכתבו כו' - ועיין לקמן (סי' רמ"ג ס"ז) אם כתבו השטר ומוחה מליתנו לו, ועיין עוד שם ברמ"א מדין שנים שקיבלו קנין לישא זה את זה³¹⁸ (סמ"ע).

(כ) ועיין לקמן סימן רמ"ג - סעיף י' [אפילו קנו מידו על השטר שאמר בפירוש אני מקנה לכתוב את השטר ולא אוכל למחות, קנין דברים הוא ויכול לחזור בו], ובאבן העזר (סי' נ ס"ו ברמ"א)

(ד) אם הלוח מוחה שלא יכתבו כו' - ועיין לקמן (סי' רמ"ג ס"ז) אם כתבו השטר ומוחה מליתנו לו, ועיין עוד שם ברמ"א מדין שנים שקיבלו קנין לישא זה את זה³¹⁸ (סמ"ע).

(כ) ועיין לקמן סימן רמ"ג - סעיף י' [אפילו קנו מידו על השטר שאמר בפירוש אני מקנה לכתוב את השטר ולא אוכל למחות, קנין דברים הוא ויכול לחזור בו], ובאבן העזר (סי' נ ס"ו ברמ"א)

(ד) אם הלוח מוחה בעדים שלא יכתבו לו שטר (יט),⁷⁸⁶ יש אומרים שאין כותבים, ואפילו קנו מידו שלא יוכל למחות בהם מלכתוב,⁷⁸⁷ אינו מועיל. (ועיין לקמן סי' רמ"ג סעיף ז"כ) ואם יאמר המלוה (כ"א): כיון שאינך רוצה שיכתבו לי שטר תחזיר לי מעותי, שומעין לו. ואם עירדו רוצים לילך למדינת הים,⁷⁸⁸ יש מי שאומר שהולך לפני ב"ד וכותב לו, אבל העדים אין רשאים לכתוב (כ"ב).

⁷⁸⁹ ויש אומרים שאפילו עומד וצווח: אל תכתבו לו שטר, כותבים לו על כרחו (כ"ג), אף על פי שאין עדי רוצים לילך למדינת הים.⁷⁹⁰ יש מי שאומר דלא אמרינן סתם קנין לכתובה עומד, אלא כשקנו ממנו בפני המלוה (כ"ד), אבל אם קנו ממנו (כ"ה) שלא בפני המלוה, אין כותבים. (י"ט) ויש חולקין בזה (כ"ו) (כ"ז) (כ"ח).

(יט) אם הלוח מוחה שלא יכתבו כו' - ועיין לקמן (סי' רמ"ג ס"ז) אם כתבו השטר ומוחה מליתנו לו, ועיין עוד שם ברמ"א מדין שנים שקיבלו קנין לישא זה את זה³¹⁸ (סמ"ע).

(כ) ועיין לקמן סימן רמ"ג - סעיף י' [אפילו קנו מידו על השטר שאמר בפירוש אני מקנה לכתוב את השטר ולא אוכל למחות, קנין דברים הוא ויכול לחזור בו], ובאבן העזר (סי' נ ס"ו ברמ"א)

(ד) אם הלוח מוחה בעדים שלא יכתבו לו שטר (יט),⁷⁸⁶ יש אומרים שאין כותבים, ואפילו קנו מידו שלא יוכל למחות בהם מלכתוב,⁷⁸⁷ אינו מועיל. (ועיין לקמן סי' רמ"ג סעיף ז"כ) ואם יאמר המלוה (כ"א): כיון שאינך רוצה שיכתבו לי שטר תחזיר לי מעותי, שומעין לו. ואם עירדו רוצים לילך למדינת הים,⁷⁸⁸ יש מי שאומר שהולך לפני ב"ד וכותב לו, אבל העדים אין רשאים לכתוב (כ"ב).

⁷⁸⁹ ויש אומרים שאפילו עומד וצווח: אל תכתבו לו שטר, כותבים לו על כרחו (כ"ג), אף על פי שאין עדי רוצים לילך למדינת הים.⁷⁹⁰ יש מי שאומר דלא אמרינן סתם קנין לכתובה עומד, אלא כשקנו ממנו בפני המלוה (כ"ד), אבל אם קנו ממנו (כ"ה) שלא בפני המלוה, אין כותבים. (י"ט) ויש חולקין בזה (כ"ו) (כ"ז) (כ"ח).

(יט) אם הלוח מוחה שלא יכתבו כו' - ועיין לקמן (סי' רמ"ג ס"ז) אם כתבו השטר ומוחה מליתנו לו, ועיין עוד שם ברמ"א מדין שנים שקיבלו קנין לישא זה את זה³¹⁸ (סמ"ע).

(כ) ועיין לקמן סימן רמ"ג - סעיף י' [אפילו קנו מידו על השטר שאמר בפירוש אני מקנה לכתוב את השטר ולא אוכל למחות, קנין דברים הוא ויכול לחזור בו], ובאבן העזר (סי' נ ס"ו ברמ"א)

(ד) אם הלוח מוחה בעדים שלא יכתבו לו שטר (יט),⁷⁸⁶ יש אומרים שאין כותבים, ואפילו קנו מידו שלא יוכל למחות בהם מלכתוב,⁷⁸⁷ אינו מועיל. (ועיין לקמן סי' רמ"ג סעיף ז"כ) ואם יאמר המלוה (כ"א): כיון שאינך רוצה שיכתבו לי שטר תחזיר לי מעותי, שומעין לו. ואם עירדו רוצים לילך למדינת הים,⁷⁸⁸ יש מי שאומר שהולך לפני ב"ד וכותב לו, אבל העדים אין רשאים לכתוב (כ"ב).

⁷⁸⁹ ויש אומרים שאפילו עומד וצווח: אל תכתבו לו שטר, כותבים לו על כרחו (כ"ג), אף על פי שאין עדי רוצים לילך למדינת הים.⁷⁹⁰ יש מי שאומר דלא אמרינן סתם קנין לכתובה עומד, אלא כשקנו ממנו בפני המלוה (כ"ד), אבל אם קנו ממנו (כ"ה) שלא בפני המלוה, אין כותבים. (י"ט) ויש חולקין בזה (כ"ו) (כ"ז) (כ"ח).

Commented [YL238]:

הרי זה התחייבות, שחל בשעת האמירה, וכתובה זה רק ראייה???? עי' לקמן סק"כ (כג) ובפרט בשלטי גיבורים

Commented [YL239]:

ברת הש"ך דכל שנכתב בנוסח השטר הוי שטר ומיד שחתמו הוי כנחקרה עדות בב"ד. והיינו אם בשעת חתימתם היה עדות מעליא. וזהו לר"ת אבל לרש"י לא הוי כנחקרה עדותן דהא מעולם לא היתה הגדת עדות דהיתה מפי כתבם. ולא מהני אלא מדעת המתחייב דהוי שלוחי' (רע"א) - לא נ"ל להביא שדברי הגרע"א

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

[ויש אומרים דכל קנסות שעושים בשדוכין אין בהם משום אסמכתא, וכן המנהג פשוט לגבות קנסות שעושים בשדוכין, וכמו שיתבאר בחו"מ סימן ר"ז. ודוקא אם כבר נכתבו שטרי הקנסות, אבל קבלו קנין על מנת לכתוב השטרות, וקודם שנכתבו חזר אחד בהם ומיחה בעדים שלא לכתוב השטרות, הרשות בידו למחות בשטר] (ש"ך). עי' מבי"ט (הוב"ד לעיל סק"י) (ש"ך), ועיין בשלטי גבורים הוב"ד לקמן סק"כג) (ש"ך), שיטת המחבר אף דהוי שטר שעבוד נכסי והוי קנין אתן דלכמה פוסקים לא מהני ועי' לקמן (סי' רמה ס"א) דעיקר כדעת א' דלא מהני. אבל לאידך פוסקי' כשקנו מידו ליתן שטר חייב ליתן לו. וכ"ז בהלוהו וקנו מידו ליתן לו שטר. אבל אם קנו מידו על השעבוד. ואח"כ חזר וקנו מיניה ליתן לו שטר ראייה, לכר"ע יכול למחות דבקנין הראשון נשתעבדו נכסיו וגובה מנכסים משעובדים והוי קנין הב' קנין דברים בעלמא ודומה לשטר מתנה ומכר (רע"א).

(כא) ואם יאמר המלוה כו' - לפי המנהג שנתפשט בינינו שכותבין שטר אחר כל קניני קנין סודר, גם הלוה יכול לחזור אפילו מעיקר הלוואה כו' (פ"ת).

(כב) אבל העדים אין רשאים לכתוב - משמע אפילו לזכרון דברים, אבל י"א דזכרון דברים יכולים לכתוב, ואם הלוה אינו מכחיש כתיבתן רק שאומר שלא צוה לכתוב, אז יכולים לשלוח את זה בפני ב"ד, אבל אם מכחיש כתיבתם פשיטא דאינו מועיל כתיבתם עד שיבואו ויגידו בפה, כיון שנכתב שלא מדעת מלוה, מטעמא דמפיהם ולא מפי כתבם, וכמ"ש לעיל סק"טז) (ש"ך).

(כג) כותבים על כרחו - דוקא בלוה ומוכר, אבל בנותן מתנה יכול למחות (סמ"ע), וי"א אפילו במתנה אינו יכול לחזור בו כשקנו מידו (ש"ך), וי"א שבכל מקום המתחייב הוא הוא המשלח של הכותבים, והוא יכול לבטל השליחות, ולכן ודאי במתנה, אבל במכר והלוה, הרי הם שלוחים של שניהם ואין שליחות בע"כ, ואפילו לרשב"א אפילו עשו קנין אינו יכול לחזור, אבל כל זמן שעוסקים באותו הענין יכולים לחזור, אבל לרא"ש יכולים לחזור בו, אפילו הרבה זמן (ש"ך * ש"ג).

(כד) אלא כשקנו ממנו בפני המלוה - עיין מה שכתבתי בסמוך בסמ"ע סק"ל"ו? [ול"ז?] (סמ"ע).

(כה) אבל אם קנו - וצ"ע אם גובה ממשעובדים (רע"א).

(כו) ויש חולקים בזה - אף על גב דסתם קנין לכתיבה עומד, אינו עומד לכתוב שטר לערב עם אחריות ושאר יפויין, והא דאמרינן אחריות ט"ס הוא, היינו כשהתנה, אבל בלוה ומוכר דקיבלו הנאה, אמרינן בהו דקיבלו בכל ענין, ועיין לקמן (סי' סא ס"ה) (סמ"ע), במקור דברי הסמ"ע לא משמע כן לומר דקאי אערב. ומ"מ לענין דינא בכל ענין אמרינן אחריות ט"ס הוא (ש"ך).

(כז) שם - דהא דאמרינן "הודאה בפני שנים", לאו דוקא שניהם ביחד אלא אפילו זה אחר זה, היינו כשאמר לכל א' מהן "כתבו", שיכולים לעשות שטר מזמן הודאה השניה, או כשקנו ממנו, וטורף מזמן הודאה שניה. ועוד מקבלי עדות שקיבלו עדות מעדים שהעידו שזה לוח בפניהם, אם בלא קנין ולא אמר כתובו, אין לב"ד לכתוב עדות בשטר, שלא לעשות ממלוה ע"פ מלוה בשטר, וזה דוקא מקבלי עדות ולא עשו פסק דין על העדות, אבל אם דנו וחייבו ע"פ העדות הו"ל מעשה ב"ד ויכולים לעשותו כשטר גמור, וכמ"ש לקמן סק"לב) (ש"ך), עיין ש"ך, ויבואר זה אי"ה לקמן סעיף ז' ח' ט' (נתה"מ).

(כח) שם - עיין לקמן סעיף י"ג ברמ"א ומה שכתבתי שם סק"סז), ועיין לקמן (סי' רלח ס"א [כותבין שטר למוכר, שמכר שדהו לפלוני, אע"פ שאין אותו פלוני לפנינו. והוא שמיד הקנה לו השדה בקנין, או שהעיד על עצמו שכבר קנה באחד מדרכי הקנייה] וש"ך שם [דאל"כ איכא למיחש שמא כתב ליתנו לו בניסן ולא נתנו לו עד תשרי ואזל זובנה לאחריני בני בני ואזל האי ומפיק לשטרא שזמנו בניסן וטריף שלא כדין מאידך זובנה בתר ניסן, אבל אם הקנה לו השדה מיד בקנין תו כדין טריף, דהא הוא קנה מתחילה מהשתא]) (ש"ך), ועיקר כרמ"א, ואין קים לי כמחבר שזה דעת יחיד, ואפילו למחבר טעם הדבר משום שאין כותבים עד שיודעים שקיבל המעות, ואם הודה שקיבל המעות כותבים לכר"ע (ש"ך * רשד"ם).

(ה) ⁷⁹²העדים אינם צריכים להיות מזומנים, אבל מכל מקום אין יכולים לכתוב לו שטר כשהזמין אחרים בקנינו(כט), דכי אמרינן סתם קנין לכתיבה עומד, הני מילי דמיחדי ועשאן שלוחים, אבל אם העידו בעל פה, עדותם עדות אם כבר זה בעיקר הדבר. אבל באומר: פרעתי, נאמן(ל), ואפילו תוך זמנו(ל), משום דריע טענתו של מלוה כשלא הוציא שטר. אבל אם לא היה קנין ולא שטר, והעידו שהוא תוך זמן, גובה על פיהם (וע"ל ריט סימן ע).

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(כט) אין יכולין לכתוב לו שטר כשהזמין אחרים כו' - דאל"כ אם היו שם הרבה בני אדם, כל שנים יכתבו לו שטר וגובה וחוזר וגובה כו' (סמ"ע וש"ך), מי שנטל קנין לחבירו בממון והזמין לו עדים מאחורי הגדר מהני, דלא איברו סהדי אלא לשקרי, ומעידים לו בב"ד, אבל אין כותבים לו שלא ברשותו, שלא אמרו סתם קנין לכתובה עומד אלא בשקנו ממנו בפני העדים שהזמין לעדות, דאלת"ה זמנין דמטמין ליה עדים מאחורי הגדר הרבה, ולא ידעי הני בהני ועושים לו כל כת וכת שטר בפני עצמו, ואפילו בשקנה חבירו מידו בפני עשרה, אם הזמינם כולם לעדות כותבים לו שטר וחותמים בו, אבל אם לא הזמינם לעדות אין להם לכתוב ולתת שטר לזה שלא מדעתו (ש"ך), הא שכתב "כשהזמין אחרים בקנינו", הוא לענין שיהיה נאמן אם טען פרעתי תוך זמנו, דאז בעינן דוקא שהזמין אחרים בקנינו, דאיתרע כשלא הוציא שטר, משום הכי נאמן לטעון פרעתי תוך זמנו. אבל כשלא הזמין כלל, שאין להם לכתוב שטר כלל, אין נאמן לטעון פרעתי תוך זמנו דלא איתרע טענתו כלל (נתה"מ).

(ל) אבל באומר פרעתי נאמן - אף על גב דקנין חשוב כשטר, שאני הכא כיון שלא הזמינם לקנין (ש"ך), אמנם אם ישנם עדי הקנין לפנינו לא ריע טענתיה, בזה שאין בידו שטר, כיון דעדי קנין יכולים לכתוב השטר אפילו מוחה בהם (לפי המקור דברי המחבר), ובעבר הזמן יש חולקין, דחיישינן שמא פרע (לעיל ס"ג), אמנם אם תבעו לכתוב ונתעכב מצד הסורפ והעדים לא הפסיד כלום (ט"ז), ע"י מש"כ לקמן (סי' מא סק"ל לח) (ש"ך וקצה"ח), וסי' קנו ס"ד ד"ה ? (קצה"ח).

(ו) כל שכתבו וחתמו (לא) במקום שלא היה להם לכתוב ולחתום, אין לו דין מלוה בשטר.
(לא) כל שכתבו וחתמו כו' - עיין לעיל סעיף ג' בהג"ה ומה שכתבתי שם בס"ק (טז) (ש"ך).
(ז) כל שלא קנו מידו, אפילו הודה בפני בית דין של שלשה, אם לא היו קבועים ולא שלחו לו (לב) (לג), אפילו קב"ץ אותם והושיבם והודה בפניהם, ואמר להם: הוו עלי דיינים, אם בא אחר כך התובע ואמר: כתבו לי הודאתו, אין כותבין, שמא יתן לו ונמצא זה תובע אותו בשטר (לד). אבל אם היו בית דין של שלשה יושבים מעצמם במקום הקבוע להם, ובא התובע וקבל לפניהם, ושלחו שליח אצל הנתבע ובא והודה בפניהם, הרי אלו כותבים הודאתו ונותנים לבעל דינו (795) אפילו לא אמר להם עליוס (לה), 796 והוא שיהיו בית דין מכירים את שניהם (לו), כדי שלא יערימו שניהם לחייב איש אחר.

(לב) לא היו קבועים ולא שלחו - ר"ל שלא היו קבועים או לא שלחו לו כו' (סמ"ע), טעם הדבר משום דבמודה מעצמו איירי בלא תביעת בעל דבר, הלכך אין שם דיינים עליהם, אבל במודה ע"י תביעה בפני ג' ואומר הוו עלי דיינים הרי זה ב"ד גמור, ויכולים לחייבו, וכל שהם יכולים לחייבו כותבים לו שטר, והרמ"א חולק ואף על גב דתבע ליה אפ"ה לא מיקרי הודאה בב"ד עד שקבעו מקום וישלחו אחריו. ועיקר דלא כרמ"א. אבל במודה ע"י תביעה בפני ג', כלומר שתובעו בפני ג' לדין ואינו רוצה ליתן להתובע מעצמו אלא שמודה ע"י תביעה, דהיינו שנתחייב בהודאתו מכח תביעתו, כגון שהכירו הב"ד שמכח טענותיהם הוא חייב לו, הרי זה ב"ד גמור כיון שקבלום עליהם להיות דיינים ויכולים לחייבו ע"פ פסק דינם, וכל שיכולים לחייבו ופוסקים ביניהם כותבים לו שטר, ולא צריכים "שלחו לו" (ש"ך), כלומר דבעינן שיהיו קבועים ושלחו לו, אפילו כנפינהו הלוה וקבעי דוכתא והודה בפניהם כו' לא מהני, אבל פשיטא דבלא שלחו לו לא מהני כשהם קבועים מעצמם, והכל תלוי אם עושים כדרך הדיינים (ש"ך), ע"י סמ"ע, ובחנם דחק לפרש כן, דהודאה צריכה להיות בפני ב"ד שיהיה עליהם שם ב"ד מתרי צדדין, מצד אחד נקרא מצד עצמן, דהיינו שיושבין מעצמן במקום הקבוע להם, ומצד השני מצד בע"ד, וע"י לקמן (סעיף ט) (ט"ז), וע"י לקמן (סי' עט ס"ב): ועדות בב"ד על כרחך הב"ד חייבוהו, ואפילו הכי כתבו דבעינן "שלחו", וקשה דברי הש"ך וע"י לקמן סק"ל (לד) פירוש דבריו (נתה"מ), ע"י ש"ך, ועיקר אחרי ועיקר כל הסוגיא מדבר בשאין תובע כלל רק הלוה עצמו אומר להם לקבוע מקום ולשלוח אחריו שיעשו כדרך הדיינים, ואם כן הא דקבעי דוכתא ושלחי ומזמני לי מדובר שהוא עצמו קיבל הג' וציום לקבוע ולשלוח אחריו, שאם היו קבועים מאלין משוב בב"ד ושלחו אחריו על פי התובע, הרי הם בב"ד גמור, ופשוט הוא (פ"ת * משכנ"ק).

(לג) ולא שלחו לו - וכונתו משום דבעינן תרווייהו שיהיו קבועים וגם שלחו לו, אז כותבין, וכמ"ש הש"ך ס"ק (לב), ולכן אם חסר חדא מהנך תרתי לא מהני, עד דאיכא תרווייהו (פ"ת).
(לד) שמא יתן לו ונמצא כו' - והיינו דוקא ככה"ג מפני שאינו מעלה על דעתו שאלו השלשה כתבו וחתמו הודאתו ונתנו ביד זה שהודה לו, אבל כשתבעו ושלחו אחריו, הוא יודע שיתנו לו הודאתו

:Commented [YL240]
מוה לי דהא קי"ל (סי' נד ס"ב) כותבי' שובר ויצטרך ליקח שובר מהך חששא גופא. גם בלא"ה אין ראי' דדלמא הדין דאין העדים רשאי' לכתוב עד יכתבו כולם במעמד א' כמו הזמין עשרה וכמו מוכר שדהו בעדים דצריכי' לכתוב כולם מה"ט גופ' דשובר לגבי לקוחות ליכא. וצ"ע (רע"א)??

:Commented [YL241]
בדוק נקודה אחרונה

:Commented [YL242]
שכנות קצת חלש

במאיר המישפט זולק א'

כתוב וחתום, ותו לא יפרע לו אא"כ ידרוש אחר שטר הודאה אם כתבו, ויקחנו מידו, ומשום הכי אינו נאמן לומר אח"כ שפרעו, ועיין מה שכתבתי מזה עוד לקמן (סק"מא) וסק"מג)) (סמ"ע), כל דברי הסמ"ע הם לפי המחבר וכמ"ש לקמן (שם וסי' עט סק"ט ?), אבל לרוב הפוסקים גם בתבועו ושלתו אחריו ובכל מעשה ב"ד, היינו דוקא כששואל המלוה לכתוב בפני הלוה, וכמ"ש לקמן (סימן ע"ט סק"ט), משא"כ בלא שלחו אחריו אין יכולים לכתוב אם לא כשמצוה הלוה לכתוב, כיון דלא הוי מעשה ב"ד (ש"ך), עי' ס"ט שהוא אותו דבר של סעיף זו, אלא כאן בא להשמיענו הדין אם כותבין לו, דאחר שנכתב ודאי דיש לו דין מלוה בשטר, ומיירי כאן כשבא לכתוב בעת שעדיין ודאי לא פרע לו, ובוזה כתב המחבר בסעיף זה דאסור להן לכתוב לו מחשש דשמא יתן, ומיירי כשאין מודיעין להלוה, דאסור להן לכתוב מטעם שכתב הסמ"ע. ובסעיף ט' בא להשמיענו דהודאה בב"ד הוי כמלוה בשטר אף שעדיין לא כתב, דסעיף ט' קאי על מה דהודאה בב"ד הוי כמלוה בשטר כמו שכתב הסמ"ע סק"מא), והיינו דהוי כמלוה בשטר אף שלא נכתב עדיין, ועל זה קאמר בסעיף ט', במה דברים אמורים דהוי כמלוה בשטר קודם שנכתב, כשלא קיבל את הדין וכו', והיינו קבעו ושלחו, ומסיים דאבל שנים שבאו לדין וכו', והיינו בלא קבעו ושלחו, נאמן לטעון פרעתי. ומה שמסיים דאין כותבין, מיירי אפילו כשרוצים להודיע ללוה שנותנין פס"ד דאז לא שייך החשש דשמא יתן, מ"מ אין כותבין מחשש דשמא פרעו כבר. ודעת הש"ך נתבאר בסמוך (סק"לד)). ועיין ש"ך סק"מא) שחולק על הסמ"ע סק"מב), וס"ל דכשיכול לטעון פרעתי אינו טורף מלקוחות (ויתבאר זה אי"ה בסימן ע"ט ?). ובספר קצוה"ח (סק"מא)) חדש דלקוחות שקנו תיכף אחר פס"ד באופן דליכא חשש שמא פרע קודם שלקחו, דגובה מהן, וקשה שהרי הבע"ח אין להן על הלוקח כלום, רק על הנכסים תובע שנשתעבדו לו, והן תמיד בגדר אחד כמו ערב, דהנכסים ודאי נשתעבדו לו וספק אם יצאו משעבודן. והעיקר נראה דלא דמי כלל לערב, דבשלמא בערב כיון שנתערב בעד מלוה על פה, ודאי על דעת כך נתערב דכשיתחייב הלוה בב"ד באיזה אופן שיתחייב ולא יהיה ללוה לשלם, אזי יתחייב הערב מצד ערבות, דאם לא היתה כונתו להיות ערב רק שיהיה ערב באם שהלוה הוא חייב על פי האמת, ואם הלוה יהיה יכול לפטור עצמו מן הדין רק שיתחייב על פי דיבורו לא יהיה עליו דין ערב, א"כ לעולם לא יתחייב הערב לשלם כיון דמלוה על פה הוא, ולעולם יכול הוא לטעון פרעתי. ועי' עוד בקצה"ח סק"מג) מסתפק בהא דעמד בדין גובה ממשעבדי, אי גובה מלקוחות שקנו באותו היום אחר שעמד בדין, וגם אי גובה מהיורשין כשמת בו ביום. ועיקר דודאי מלקוחות לא גבי, דהא כתובה כמעשה ב"ד דמי, דיש קול לנשואין, ואפילו הכי אינו גובה מלקוחות שבאותו היום, דטרופת לקוחות משום נעילת דלת הוא רק בהלוואה, ובשאר עניני ממון הוא משום תקנה, ולכך הושוו מדותיהם. ומעשה ב"ד אין לו רק דין שטר, ולכך כמו ששטר אינו גובה רק מיום המחרת כמו כן מעשה ב"ד וכתובה. אבל מיורשין גובה, דהא כתובה לא גבי מלקוחות רק ממחרת יום הכתיבה וכן שטר³¹⁹, וכשמת ביום הכתיבה ודאי דגובה מיורשין. והטעם להא דאינו גובה מלקוחות רק מיום המחרת, משום דאינו מוכח מתוכו, וי"א דדוקא נגד הלוקח השני שלקח אחריו אינו מוכח כיון שיש לומר שקנה קודם, אבל המוכר גופיה אינו יכול לחזור בו, דנגד המוכר מוכח הוא, דכשהשטר בידו הוא ראייה שהחזרה היא אחר מסירה. ולפי זה גבי היורשין ג"כ מוכח, כיון דעל כרחך מסירת השטר היתה בחייו. [מהדורא קמא] ועוד יש לתרץ ספיקו של הקצה"ח, כיון שהמנהג הוא שאין כותבים שעות, וא"כ אפילו בקנין או בעמד בדין אף שידוע באיזו שעה היה הקנין, מכל מקום כיון שבשטר מכירה לא יהיה נכתב שעות והלוקח יכול לומר לעולם שקנינו היה קודם באותו יום, ודאי דלא סמכה דעתיה של המלוה על הנכסים שימכרו באותו יום וממילא לא נשתעבדו לו הנכסים מאותו יום, כמו במטלטלין דלא נשתעבדו כיון דלא סמכה דעתיה, אבל ביורשין כיון שלעולם יהיה ידוע אם המיתה היתה אחר השעה של קנין או ההעמדה בדין או קודם (נתה"מ).

(לה) אפילו לא אמר אתם עדים - לרבותא כתב כן, דאפילו אתם עדים לא קאמר, וכל שכן שאין צריך שיאמר "אתם דיינים", ולפני זה כתב לרבותא דאפילו אמר "הווי עלי דיינים" לא מהני (סמ"ע), וי"ש דאם הודה בפני עדים צ"ל אתם עדי, דלא לימא משטה אני בך, כנ"ל (סי' לב ס"א), אבל הכא בפני ב"ד אין צריך לתיקון זה, דבפני ב"ד לא שייך משטה (ט"ז).

(לו) והוא שיהיו ב"ד מכירים את שניהם כו' - שמא המלוה חייב לאיש אחר ומשנה שמו כדי לאפוקי חוב זה מיד מי שנתחייב לו, ועוד, כי לא ניחא ליה לאיש שיצא עליו קול שפלוני חייב לו כשאינו חייב לו, והיינו דוקא כשבאו שניהם לפני הב"ד או להעדים ואומר האחד אני מודה שאני

Commented [YL243]
ראה לשים את
הנתה"מ אצל
הקצה"ח?

³¹⁹ עי' לקמן סק"מג).

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

חייב לפלוני, שאז כותבים ההודאה בלשון נוכח, איך שהודה זה לזה בפנינו, משא"כ כשהלוה לבדו בא ואומר כתבו עלי שאני חייב לפלוני, שאז ליכא למיחש שלוה ישנה שם המלוה כדי לאפוקי חובו, דאין אדם חוטא ולא לו, וגם אז אין כותבין בלשון נוכח, אלא איך שהלוה הודה, ומוסרים כתב ההודאה ליד הלוה, ובהודאה כזו אינו יוצא הקול שיש לפלוני המלוה ממון כך וכך, כיון שההודאה לא נעשתה בפניו, אמרינן דילמא שלא להשביע הודה ואמר, משום הכי כותבין לו הודאה זו אף על פי שאין מכירין המלוה, כדלקמן סי"ג, אבל להלוה עכ"פ צריכין להכירו, די ש לחוש לקנוניא ולומר שלא לזה זה מזה כלום וכדי לחייב לאיש אחר מעלה שמו בשם אחר ואומר שחייב לו, כדי שיבוא זה שהודה לו להוציא דמי הודאתו מיד אותו האחר, ועי' לקמן סי' מט סק"ג? עוד בענין (סמ"ע) עי' לקמן סי' מט ס"ב שדברי המחבר סותרים זה את זה, ועי' סמ"ע שם סק"א? אבל העיקר, דלמ"ד עדין בחתומיו זכין לו א"צ להכיר את המלוה בכל ענין, וכל זה בהודאה בעדים, וא"כ כאן גבי ב"ד בכל ענין אין צריך להכיר שם המלוה, דהודאה בב"ד מיד ככתובה בשטר דמי (ש"ך), צריך שיכירו את המלוה מה שמו אם הוא לפנינו, ואז אין חשש דשמא יהיה עוד אחר ששמו כך, דלזה לא חיישינן, אבל כן חוששים שמא יקח א' מהשוק ויגיד שהוא יוסף בן שמעון ויכתוב לו שטר הודאה על כך, ויתן שטר על כך ליוסף בן שמעון האמיתי, כדי ללוות ממנו, וכאשר הוא יבא לגבות מאותו השטר, הלוה יקח אותו לב"ד, וב"ד יכיר שזה לא היוסף בן שמעון שהוא הודה לפניו, ויפסיד יוסף בן שמעון האמיתי (ט"ז).

(ח) ⁷⁹⁷ במה דברים אמורים שאין כותבים ההודאות, כשלא קנו מידו שהודה לו במטלטלים, אפילו הם בעיניו (לו), ⁷⁹⁸ ואפילו הם של פקדון (לח). אבל אם הודה בקרקעות (לט), אפילו בפני ב', אף על פי שלא קנו מידו ולא אמר להם: כתבו ותנו, הרי אלו כותבים ונותנים, שאין כאן לחוש שמא יתן לו ונמצא תובעו פעם שנייה.

(לז) אפילו הם בעיני - פירוש, לא מיבעיא בהודה לו במעות דלהוצאה ניתנו, או במטלטלים דנשאלו לו ונאבדו מידו והודה, שחייב לשלמן לו, דלא ניחא ליה דנכתב עליו שטרא, דבלא שטרא יכול להשמט ולומר איני חייב לו עד שיהיו לו מעות, אלא אפילו הן עדיין בעיני. ואח"כ כתב דלא מיבעיא במטלטלים דשאלה, דאף שהן בעיני, כל זמן שצריך להן בתשמישן לא ניחא ליה דיכתבו עליו שטר, כדי שיוכל להשמט עד שלא יצטרך אליהן עוד, אלא אפילו מטלטלים דפקדון והן בעיני דלא שייך האי טעמא דאישתמוטי כלל, אפילו הכי לא יכתבו שטר על הודאתו, דשמא יחזיר לו המטלטלין ובעל השטר יחזור ויתבע אותן מידו בהשטר, משא"כ בהודה בקרקע (סמ"ע).

(לח) ואפילו הם של פקדון - וכל שכן מטלטלין דשאלה שחייב באחריותם או הלואה וכה"ג דאין כותבים, וכן משמעות כל הפוסקים (ש"ך).

(לט) הודה בקרקעות - כיון שאין שום הקפדה בדבר ואין שום נזק למי שעשה ההודאה אם העדים יכתבו השטר, אנן אמדינן ליה לדעתיה דמודה זה דליכתבי שטרא ניחא ליה, ומן הסתם כותבין כאילו היה מדעת המקנה וצוה לעשות שטר, אמנם היכא דהוא מוחה בפירוש שלא לכותבו להודאתו אין כותבין כיון דלא ניחא ליה (קצה"ח), וי"א דכל זה דוקא במודה שהקרקע שלו מעולם. אבל במודה שנתן לו הקרקע שלו אין כותבין. לפי הרשב"א [עי' לעיל רמ"א ס"ג] דהטעם דכותבין כיון דאינו מתחייב בשל עצמו לא צריכים דעת המתחייב. א"כ פשיטא דבכה"ג אין כותבין. אלא אף לדעת תוס' ? דס"ל דמחאה ומודעה הוא רק תקנת חכמים, ולשטתם הא דהודאת קרקע כותבין משום דמסתמא ניחא ליה דאינו מזיק לו כלום והוי כצוה לו בפירוש, ובזה לא שייך סברא דלא ניחא דליפשו שטרות כיון דלא החזיק חבירו בשלו כלום לא מקרי כלל בעל השטר. א"כ במודה שנתן הקרקע, אין כותבין, די"ל דלא ניחא ליה, דלא ליפשו שטרות, מ"מ בזכו שדה לפלוני בעינין שיאמר "כתבו" או "קנו". א"כ מה לי דהעדים ראו שנתן לו השדה או דהוא מודה שנתן לו, דלא כתומים ³²⁰ (רע"א).

(ט) ⁷⁹⁹ בד"א (מ) שכשהודה בבית דין הוא כמלוה הכתובה בשטר ולפיכך כותבין ונותנים לבעל דינו, כשלא קבל עליו את הדין עד ששלחו והביאוהו, כמו שנתבאר, אבל שנים שבאו לדין (מא), ותבע אחד מהם את חבירו ואמר ליה: מנה לי בידך, ואמר ליה הנתבע: הן, ⁸⁰⁰ בין שאמרו הדיינים:

:Commented [YL244]
ע"א ד"ה מחאה
אמנם לא מצאתי
היכן הוא מובא
בש"ע

:Commented [YL245]
בדוק הרע"א אולי
הוא חלש

³²⁰ זה תמצית לשון התומים: הא דכותבין בקרקע, היינו שהודה שקרקע שלו מעולם, או שמכרו לו ולא היו עדים בעת מעמד המכירה, אבל אם היו עדים אין לכתוב דאולי יגבה תחילה בעדים, דהמוכר שדהו בעדים גובה ממשעבדי (עי' לקמן סי' קטז ס"א), ואחר כך יגבה בשטר, דשובר גבי לקוחות ליכא (ב"ב קסט ע"ב), ע"כ. ועיין לקמן סימן מ"א סק"כ (כז) וסק"כ (כח), וסי' קיז ס"ה ד"ה עשה עבדו אפותיקי.

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

חייב אתה ליתן לו(מב), בין שאמרו: צא תן לו, ויצא, ואמר: פרעתי, נאמן(מג), וישבע היסת שפרעו. לפיכך אם חזר התובע לדיינים ואמר: כתבו לי הודאתו, אין כותבין לו, שמא פרעו(מד).³²¹אפילו למאן דאמר שנאמן לומר: פרעתי, נגד פסק דין, כמו שנתבאר בסמוך, אפילו הכי אין נותנין לו, שמא פרעו).

(מ) במה דברים אמורים - זה המשך של ס"ז "אם לא היו קבועים ולא שלחו לו" (סמ"ע), כשלא קיבל הדין עד ששלחו אחריו, אפילו יצא מב"ד ולא כתבו לו, שוב אינו נאמן לומר פרעתי, דכל מעשה ב"ד כמאן דנכתב דמי, וכשנתחייב על פי ב"ד הוי כהודאה ששלחו אחריו, אבל כל זה לשיטת המחבר, אמנם עי' לקמן (סי' עט ס"ב סק"ט?) דעיקר לא כמחבר אלא כל מעשה ב"ד לא אמרינן כנכתב דמי, וכשיצא ולא כתבו לו, נאמן לומר פרעתי, אם לא כששאל המלוה בפני הלוה שיכתבו לו, דאז כנכתב דמי (ש"ך).

(מא) אבל שנים שבאו לדין כו' - ר"ל, אף על גב דגם זה שהודה בב"ד מחשב כמלוה בשטר לענין למיטרף לקוחות, משום דמעשה ב"ד יש לו קול, ומיהו הני מילי כשידוע שלא פרע לו, או שהלוה מודה לו שלא פרעו, אבל כשטוען פרעתי, נאמן, בין שאמרו לו הדיינים חייב אתה ליתן לו בין אמר צא תן לו, ועיין מה שכתבתי לקמן (סי' עט ס"ב סק"ט?) (סמ"ע), נראה מדברי הסמ"ע, דאף במקום שיכול לטעון פרעתי ואין כותבים לו, טורף מלקוחות, ועי' דבריו לקמן (סי' נא סק"ב, וסי' ע סק"ט?), וסי' עט סק"ט?). ואין דבריו נכונים עי' דברי לקמן (סי' עט סק"ל?) אלא זה רק כמלוה בשטר, או בשלחו אחריו שהזכיר מקודם (סעיף ז), או בנתחייב על פי ב"ד, בענין שהב"ד כותבים לו ואינו נאמן לומר פרעתי, ואז דוקא אמרינן מעשה בית דין יש לו קול (ש"ך).

(מב) בין שאמרו הדיינים חייב אתה ליתן לו כו' - פירוש, אף דלשון זה אינו מורה שפשוט היה לדיינים שחייב לו, אלא כאילו אמרו נראה לנו שתתחייב ליתן לו, ושיעיינו תחילה עוד בדיניה, והוה אמינא שלא יהא נאמן לומר שפרעו, וכמ"ש לעיל (סי' כבס ק"ח?) ולקמן (סי' עט סק"ב?) (סמ"ע).

(מג) ואמר פרעתי נאמן - אפילו אם בא לכתוב לו בעת שעדיין ודאי לא פרע לו, אפ"ה לא יכתבו לו, משום דנאמן לומר פרעתי כל שהודה בלי שליחות הב"ד אחריו, וכשיהיה כתב הודאה בידו לא יהיה נאמן, אבל מדברי הרמ"א נראה דמשוה כתב הודאה לפסק דין (סמ"ע), מש"כ בסמ"ע אפילו אם בא וכו' זה כתוב במחבר לעיל ס"ז, ועיקר אף על גב דאמרינן דעדות בב"ד או הודאה בב"ד כמלוה הכתובה בשטר דמי, הני מילי היכא דלא ציית דינא עד ששלחו אחריו והביאוהו לדין, או אם ציית לדינא ונתברר דלא פרע, אבל היכא דציית לדינא כגון הכא שבאו מעצמם לדין ונפק מבי דינא אדעתיה דקבליה עליה לדינא ובא ואמר פרעתי נאמן, שכן צריכים ב' תנאים, דציית דינא מתחלה ולא שלחו אחריו, וגם נפיק מבי דינא אחר כך וקבל הפסק ולא סירב. ועיין מה שכתבתי לקמן (סי' עט ס"ב סק"ט?), במקום שהנתבע לא רצה ליתן לו מתחילה עד שנתחייב על פי ב"ד שהגידו פסק דינם בזה, או שנתחייב על פי פסק דינם מכח טענתו, ככה"ג לא בעינן שלחו אחריו כנ"ל (סי' סק"ח?), ובמקום שלא פסקו הב"ד כלום, אלא שהנתבע מודה לו מיד מעצמו ליתן לו, לא כותבים לו, שזה רק קנין אודיתא (עי' לעיל סק"ח?) (ש"ך), אבל ממשעבדי גבי מכי עמד בדין, וצ"ע מאימתי גבי, האם זה תיכף מכי עמד בדין הו"ל קלא והו"ל ללקוחות ליזהר שלא לקנות שעה אחר זה, או נימא דאינו גובה אלא מיום מחרתו כמו בשטר³²¹. כיון דגבי שטר היכא דכותבין שעות גובה משעות אלא היכא דאין כותבין שעות רק יום אינו גובה אלא ממחרתו, וכאן גבי עמד בדין הולכים אחרי זמן העמדה בדין כמו בשטר במקום שכותבין שעות. אבל למ"ד דהא דהעמדה בדין הוי כשטר היינו דוקא כששואל המלוה לכתוב דאז סתם קנין לכתיבה עומד והוי כאילו נכתב, אבל אם אינו שואל לכתוב לא הוי סתמו לכתיבה, ועיין ש"ך לקמן (סי' עט סק"ט?), וא"כ כיון דהטעם משום כתיבה וכיון דאין כותבין שעות אינו גובה משעות, ואף שנראה כצד האשון, אכתי צ"ע (קצה"ח), לפי שיטת הסמ"ע פס"ד גרע מכתב הודאה, דבכתב הודאה כשהוא תחת יד המלוה, אפילו לא קבעו ושלחו אינו נאמן לומר פרעתי, משא"כ בפס"ד אפילו הוא תחת ידו, מחלוקת הפוסקים אי נאמן לומר פרעתי בלא קבעו ושלחו. ולשיטת הרמ"א כתב הודאה שוה בכל אופן לפס"ד. אבל בקבעו ושלחו אף לשיטת הסמ"ע אפילו לא כתבו עדיין הפס"ד אינו נאמן לומר פרעתי דלא גרע מהודאה, כן מבואר להדיא להמעין בסמ"ע (סק"ט?). אבל הש"ך (סק"ה?) אפילו בציית דינא, דהיינו לא שלחו אחריו, רק שנתברר שלא פרע כותבין, ועל זה תמה הסמ"ע,

:Commented [YL246]

א הבאתי דברי הט"ז ד"ה ולפיכך שנ"ל שזה תירוץ על דברי הטור, אבל אם כן להביא שזה פירוש לדברי המרדכי ברמ"א סעיף י לכתוב:

"א דאפילו במקום שנאמן לומר פרעתי טורף מן הלקוחות, וקשה למה לא חוששים לקנוניא, וצ"ל שכל זה רק כשהודה בשעה שהיו לו בני חורין לשלם, ואותה שעה אמר ליה המלוה אל תפרעני אלא בעדים.

:Commented [YL247]

תוספת של "לא כותבים לו" הוא שלי, שרק כתוב בש"ך זה קנין אודיתא

:Commented [YL248]

לכה יוצא מדברי הרע"א?

³²¹ עי' לעיל סק(לד).

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

דהא מוכח מדברי המחבר (סעיף ז) דאפילו בא בעת שעדיין ודאי לא פרע אין כותבין. ותירץ הש"ך (סקכ"ה?), שיש ב' מקרים, יש מקרה א' מיירי בהודאה ולכך אין כותבין בלא קבעו ושלחו אפילו בנתברר שלא פרע, ועוד מקרה הא דעמד בדין הוי כמלוה בשטר הני מילי היכא דלא צאית דינא ונתברר דלא פרע וכו'. ופירש "לא צאית דינא" היינו ששלחו אחריו ומיירי בהודאה, דלא הוי מלוה בשטר רק בקבעו ושלחו, ומה שכתב "אי נמי ציית דינא" דהיינו אפילו לא שלחו ונתברר דלא פרע, מיירי בפס"ד שהדיינים מחייבים אותו מתוך טענותיהן, דזה הוי כקבעו ושלחו כמ"ש הש"ך (סקי"ח?), לכן כותבין אפילו בלא שלחו כשנתברר דלא פרע. אלא נראה עומק כוונת הש"ך, דהא דאם חייבו אותו הב"ד מתוך טענותיהן הוא כקבעו ושלחו, הוא רק לענין זה, אבל בלא קבעו ושלחו לכולי עלמא אינן יכולין לכתוב כלל אפילו כשמודיעין ללוה, מטעם דלאו שם דיינים עליהם רק שם עדים, ואסורין לכתוב כשלא אמר להן כתבו, ודלא כסמ"ע (סקי"ט), דס"ל דאפילו בלא קבעו ושלחו כותבין כשנתברר דלא פרע ומודיעין ללוה כמו שכתבתי לעיל (סקי"ז?), והש"ך ס"ל דאין כותבין אפילו כשמודיעין ללוה, דחיישינן שמא יפרע לו ולא יחוש ליקח השטר מידו ונמצא זה תובע אותו בשטר וכו'. ובאמת לפי דברי הש"ך אין לו דין שטר כיון שלא אמר כתבו, ולענין זה כתב הש"ך דדוקא בהודאה בלא קבעו ושלחו אין להם רק שם עדים ואסורין לכתוב בלא כתבו, אבל במקום שבאו התובע והנתבע לדון לפנייהם והדיינים מחייבין אותו מתוך טענותיהם, ודאי שם דיינים עליהם לכתוב בלא ציווי המתחייב. וברור דנאמן לומר פרעתי בפס"ד כל זמן שלא נכתב. דפס"ד גרע מהודאה כשלא הודיעו ללוה. דבשלמא בהודאה לא בא לפני הדיינים לגבות המעות רק שיהיה לו ראיה שלא יהיה יכול לכפור, וההודאה ניתנה לכתוב להיות לראיה, משום הכי הוי ההודאה כשטר ראיה כיון שעומד לכתובה לראיה כמו קנין, משא"כ כשבאין לדון לפני ב"ד כדי לגבות תיכף המעות ולא שיתנו לו ראיה, וכיון דקיבל עליו הדין נאמן לטעון שפרע ואפילו בקבעו ושלחו, דבפס"ד אין הפרש כלל בין שלחו ללא שלחו, שם דיינים עליהם, רק כשניתן לו הפס"ד בדיעת הבע"ד אז אינו נאמן לומר פרעתי משום חזקה דהיה לו ליקח הפס"ד מידו. ומה שכתב הש"ך (בסקכ"ג?) דאפילו לא נכתב אינו נאמן לטעון פרעתי, היינו כשהודיעו ללוה שיכתבו לו. ואתי שפיר דברי הש"ך, דבפס"ד כשנתברר דלא פרע כותבין אפילו בלא קבעו ושלחו כשמודיעין ללוה, משא"כ באודיתא כשלא קבעו ושלחו אין כותבין אפילו כשמודיעין ללוה, משום דשם עדים עליהם ולא מהני כתיבתן בלא ציווי הלוה. אמנם להסמ"ע אפילו בפס"ד בקבעו ושלחו אפילו לא נכתב אינו נאמן לומר פרעתי, כמו בהודאה ממש. משא"כ להש"ך גרע פס"ד דאפילו בקבעו ושלחו נאמן כשלא נכתב. ועיקר נראה להורות כדברי הש"ך, דלא מצינו בשום מקום בפס"ד לחלק בין קבעו ושלחו ללא קבעו ושלחו (נתה"מ).

(מר) שמא כבר פרעו - דמיחזי כשיקרא, ולפי האי טעמא כשבא לפני ב"ד כשעדיין ודאי לא פרע לו, משמע דס"ל דכותבין לו פסק דין, אפ"ה לא כותבין לו, שמא יפרע לו ולאחר זמן יתבע אותו, וזה יטעון להד"ם, והוא יוציא הפס"ד ויהיה מוחזק כפרן (סמ"ע), וי"א הטעם שלא כותבים דהוי זילותא לבית דין לכתוב דבר שאין בו צורך (ש"ך).

(י) ⁸⁰²אם יש בידו פסק דין, אין הלוה נאמן לומר: פרעתי(מה). הגה: ⁸⁰³ואם זה איחר כמה ימים הפסק דין ציוו, ולא תבעו, סברא שפרעו, מדשתק כולי האי(מומו). והדיינים יט להם לומר לנתבע שנתנו הפסק דין לתובע, ואם לא אמרו לו(מו), נאמן לומר: פרעתי. ואם שכתו אם אמרו לו או לא, חזקה ושלדון (שכדון) עשו ואמרו לו. ⁸⁰⁴ויש חולקין(ומח) ואומרים דככל ענין נאמן(ומנו) הנתבע לומר: פרעתי, נגד פסק דין.

(מה) אין הלה נאמן לומר פרעתי - כיון דאפילו בהודאה אם כתבו לו, שוב אינו נאמן לומר פרעתי, כל שכן בפס"ד (ש"ך).

(מו) מדשתק כולי האי וכו' - דוקא בפס"ד בלא שטר אמרינן סברא זו, אבל אם יש ג"כ שטר חוב בידו עם הפס"ד, לא אמרינן סברא זו לאורועי כח השטר שבידו (נתה"מ).

(מז) ואם לא אמרו לו כו' - ואם אמרו הדיינים שלא אמרו לו, נאמן לומר פרעתי, ואפילו כשכתב יד הדיינים מתקיים בלא פיהם. שונה מעדים (עי' לקמן סי' מו סל"ז) דדוקא בעדים שייך לומר כן, דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, אבל בית דין נאמנים, ובפרט בכאן דאין חוזרים ומגידים לגמרי (ש"ך).

(מח) ויש חולקים כו' - עיקר כסברא הראשונה, ועי' לקמן (סי' נ ס"ו & ועי"ש בסמ"ע סק"ב) (ש"ך). (מט) דבכל ענין נאמן כו' - הטעם, דפס"ד לא נכתב לגבות בו אלא כדי לזכור מה שפסקו הדיינים, לפיכך י"ל לכשפרע לא חשש ליטלו מידו (סמ"ע), ועיקר שאינו נאמן נגד פסק דין, וה"ה ליתומים שלו לא טענינן להו (פ"ת * עבודת הגרשוני), מי שיש לו פסק כתוב על חבירו שיש לו רשות

:Commented [YL249]
בדוק בנתה"מ שלא
חזרתי על עצמי

:Commented [YL250]
בדוק שהוא בנוי על
הש"ך סק"כו, וגם
סי' פט סק"ב, ולא
ראיתי כל כך ברור
כאן ולא חפשתי שם

באיר המישפט זולק א

לברור אחד משני חדרים של הנתבע, ועכשיו נפל אחד מהשני חדרים, והנתבע אומר כבר ביררת את זה שנפל קודם שנפל, ונסתחפה שדך, והלה מכחישו ואומר שעדיין לא בירר שום אחד מהחדרים, הדין עם התובע, ולא מיבעיא למ"ד דבפסק דין כתוב אין שכנגדו נאמן לומר פרעתי, בנידון דין נמי אין הלה נאמן לומר כבר ביררת. ואף למ"ד דנאמן לומר פרעתי, הני מילי בתביעת מטלטלין ומעות דלאו בני שטרא ניהו, אבל בתביעת קרקע דבת שטרא היא, כל מעשיה אין נעשין ונגמרין אלא בשטר כו', וכל זמן שלא עשו שטר מברירה זו אינו נאמן. ועוד, מאן לימא לן דבדיבור בעלמא קנה הלה את החדר, ודילמא אף אם אמר בפירוש אני בורר חדר זה לעצמי, עדיין אינו כלום ולא קנה את החדר עד שיברור ויחזיק בו בדרך אחד מדרכי הקנאות שבקרקע, וכל זמן שלא החזיק יכול לחזור בו ולברור האחר, ומדברי הנתבע נראה פשוט שלא עשה שום קנין וחזקה אלא בדיבור בעלמא כו' (פ"ת).

(יא) שטר הודאה שיצא(נ) ולא היה כתוב בו "אמר לנו, כתבו וחתמו ותנו לו", הרי זה כשר, שאילו לא אמר להם, כתבו וחתמו ותנו לו, לא היו נותנים. ⁸⁰⁶ויש אומרים שהסופרים שבזמן הזה(נא) חוששים לענין טריפת לקוחות(נב), שמא לא אמר להם.

(ג) שטר הודאה שיצא כו' - כל שהיה כתוב בלשון שמוכח שלא היו ב"ד כגון זכרון עדות כו', לא היו כותבין ההודאה אם לא שאמר להם כתבו כו', אבל אם כתוב בלשון ב"ד, אז לא צריכים "אמר לנו כתבו כו'". ומ"ש כאן "שטר הודאה כו'", מיירי ג"כ דלא חתמו בו אלא שנים, אבל בסעיף י"ב כתב דאם היה כתוב בלשון ב"ד ולא היו חתומין עליו אלא שנים, כיון דאיכא ריעותא לפנינו חיישינן דטעו וסברי בשנים יש לו דין ב"ד (כנ"ל סי' ג ס"ב), ומשו"ה אף אם שלחו אחריו לבוא והודה לפניהם, אין להן דין ב"ד לכתוב הודאתו אם לא שצויה להן לכתוב, משו"ה אין דנין בו דין שטר. וכלל הדברים הוא דכל שטר הודאה הבא לפני ב"ד מוקמינן ליה מדינא אחזקתו אם לא במקום דאיכא ריעותא בשטר (סמ"ע). וה"ה שטר הלואה, דהא בהלואה ג"כ אין יכולים לכתוב עד שיאמר להם כתבו וחתמו, כדלעיל סעיף ב' (ש"ך).

(גא) שבסופרים שבזמן הזה כו' - היינו טעמא משום דלא בקיאי סופרים שלנו בדינים (סמ"ע), ואם העדים מעידים בע"פ שאמר להן כתבו וחתמו הוי מלוה בשטר ואם הלוח מודה שאמר להן "כתבו וחתמו", אם העדים מתו נאמן לומר פרעתי במגו שלא אמר להן כתבו וחתמו, אבל אם העדים חיים אינו נאמן (רע"א).

(גב) חוששין לענין טריפת לקוחות - אבל למיגבי מיניה דהמודה עצמו גבינן, דלא חשדינן להו דמשקרי בעיקר הענין (סמ"ע), פירוש, אפילו היכא דליכא למיחש שפרע, כגון שנתן למלוה נאמנות בפני העדים וכה"ג, מ"מ חוששין לענין טריפת לקוחות (ש"ך), ואין חסרון "מפי כתבם", דלענין שלא יהיה "מפי כתבם", לא בעינן רק שיאמר להם כתבו וחתמו, אף שלא אמר תנו. וכן מוכח לעיל (רמ"א ס"ג), וכל שלא אמר כתבו וחתמו הוי כפנקס בעלמא. משמע דכשאמר כתבו וחתמו אף שלא אמר תנו לא הוי שוב מפי כתבם, (נתה"מ), בגליון שו"ע דהגאון רע"ק איגר זצ"ל נ"ב, ואם העדים מעידים בעל פה שאמר להם כתבו וחתמו הוי מלוה בשטר. ואם הלוח מודה שאמר להם כתבו וחתמו, אם העדים מתו נאמן לומר פרעתי במיגו שהיה אומר שלא אמר לעדים כתבו וחתמו, אבל אם העדים חיים אינו נאמן. מהרח"ש סי' א', עכ"ל (פ"ת).

(יב) ⁸⁰⁷היה כתוב בשטר "הודה בפנינו בבית דין"(נג), ואין חתומים בו אלא שנים, אם אין כתוב דברים שמשמע מתוכן שהיו שלשה(נד), חוששין שמא שנים היו וטעו(נה) (לומר) שהודאה בפני שנים [הויה] הודאה בבית דין, ולפיכך אין דנין בו דין שטר.

(גג) הודה בפנינו ב"ד כו' - בדבר שא"צ רק ב' עדים, אף שכתב ב"ד, כשר (סמ"ע).

(גד) שמשמע מתוכן שהיו שלשה - כגון שכתבו "וחד ליתוהי", או שכתב בו "ואמר לנו פלוני", דמשמע שהיה עמהן גם אותו פלוני (סמ"ע), או שכתב בו שנעשה בפני מומחה, שאותו מומחה לא היה טועה לומר שב"ד בשנים (סמ"ע וש"ך), ונראה דגם האידנא יש מומחה לענין זה (ש"ך).

(גה) חוששין שמא שנים היו וטעו כו' - דוקא בכה"ג כיון דלא חתימי אלא שנים, חיישינן שטעו, אבל היכא דאיכא ודאי בית דין, קי"ל דלכית דין טועין לא חיישינן. והכי אמרינן לקמן (סי' מו סכ"ט, וסי' רנה ס"א) (ש"ך), אם שנים כתבו עדות בלשון בית דין רואים שטעו, ואין כאן משום חוששים, ואם כתבו בלשון עדות לא חוששים שמא כתבו אע"פ שלא אמר להם לכתוב דכיון דכתבו בלשון עדות בודאי לא טעו לחשוב שהם בית דין (ש"ך * מהר"י בן לב).

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(יג) ⁸⁰⁸כותבין שטר ללוה(נו), אף על פי שאין המלוה עמו. (⁸⁰⁹מיהו אם המלוה מוחה שלא לכתוב השטר ללוה, אין כותבין בעל כרחו(נז)). ואין כותבין שטר למלוה, עד שיהא לוח עמו. ⁸¹⁰ואפילו אומר המלוה לעדים: כתבו השטר(נח) וחתמוהו(נט), ויהיה בידכם, ואם [יבא הלוה להקנות(ס)] [יצא הלוה לתקנו] ממנו תתנוהו לי, ואם לאו, תקרעוהו, אין שומעין לו. ⁸¹¹במה דברים אמורים, בשטר שיש בו קנין(סא), שהרי משעה שקנו מידו נשתעברו נכסיו לו. ⁸¹²או שכתב נשטר צהליא(סב) שהנכסים יהיו משועבדים לו מעכשיו, ⁸¹³אבל שטר שאין בו קנין, ⁸¹⁴אפילו מסר מעות ללוה בפנינו, אין כותבין אפילו ללוה(סג), עד שיהיה מלוה עמו ויתן השטר ביד המלוה בפנינו(סד), שמא יכתוב(סה) עתה ללות ממנו בניסן, ולא ילוה ממנו עד תשרי, או [ילוח אבל(סו)] לא ימסור לו השטר, ונמצא המלוה טורף בשטר זה מניסן, שלא כדון, שלא הגיע לידו עד תשרי. הגה: ⁸¹⁵אמכ: קנו ממני שאני חייב לפלוני כך וכך וכתבו לו(סז) (סח), הרי אלו כותבין ונותנין לו(סט), ואין נותנין אותו ליד הלוה. אבל אם אמר: כתבו ותנו אותו בידי, לא יתנו למלוה, ולא יזכה המלוה עד שיאלץ מתחת יד הלוה(ע).

(נו) כותבין שטר ללוה כו' - עי' לעיל סק"ל(לו) דכותבין כשמכירין הלוה לחוד אעפ"י שאין מכירים להמלוה, כיון שאינן כותבין בלשון נוכח, ואין אדם חוטא ולא לו (סמ"ע), עיין לעיל סעיף ז' סק"ל(לו), ועיין לקמן (סי' רלח ס"א) ומה שכתבתי שם סק"ז? (ש"ך), אבל שטר משכונא אין כותבין אא"כ מלוה עמו, עי' לקמן (סי' סה סוף ס"א), אמנם לפמ"ש שם סק"ב?, כותבים גם שטר משכונא ללוה בלא מלוה (פ"ת).

(נז) אין כותבין בעל כרחו - דלא ניחא ליה להשביע נפשו, בפרט בדבר שאינו שלו (סמ"ע).

(נח) ואפילו אומר המלוה לעדים כתבו כו' - ואפילו בא הלוה לפני עדים בלא המלוה, וקנו מידו שחייב לפלוני כך וכך, אפילו הכי אין שומעין להמלוה שבא אחרי כן ואומר לעדים כתבו לי שטר על פלוני הלוה שקנה לפניכם והודה שחייב לי כך וכך, כיון שהקנין היה שלא בפני המלוה, דקנין כזה לא ניתן מסתמא להכתב, עי' לעיל סקט"ו? (סמ"ע), לפי שבשעת כתיבה הוא שקר ואולי מערים הוא. ועיין לקמן (סי' מו סכ"ד סקנ"ח? ונ"ט?) (ש"ך).

(נט) כתבו השטר וחתמוהו - בכתיבה לחוד אין קפידא כל זמן שלא חתמוהו (סמ"ע).

(ס) ואם יבא הלוה להקנות כו' - פירוש אם יבוא היום, דאל"כ יהיה מוקדם (סמ"ע).

(סא) בד"א בשטר שיש בו קנין - זה מתייחס למה שכתב בריש הסעיף, וללמד שאפילו ללוה אין כותבין שטר אלא א"כ קנו מידו כו', ויש חולקים, וס"ל דעדיו בחתומיו זכין להמלוה משעת החתימה אפילו לא בא השטר לידו עד לאחר זמן, ויש דעה ג' המחלק בין דבר שאינו בידו כגון שטר הלוואה, לא אמרינן עדיו בחתומיו זכין לו עד דמטא לידיה, ובין דבר שהוא תחת ידו דזכה משעת החתימה, ועיין רמ"א לקמן (סי' סה ס"ג), וקשה על הרמ"א שלא הזכיר ב' שיטות אלה, ואפשר שהרמ"א פסק למסקנה כדעה הראשונה, ועיין לקמן (סי' מג סט"ו סקכ"ו?, וסי' מט ס"ז סק"ג?, וסי' סה ס"ג סקמ"א?) (סמ"ע), וי"א דאין דעה שלישית, אלא דעה ב' והג' הם זהים כמש"כ בדעה ב', עיין מה שכתבתי לקמן (סי' סה ס"ד סקל"ז?), והמוחזק יכול לומר קים לי כדבריהם, כגון בשובר לתשלום כתובה, אם האשה מודה שבעלה שילם לה, יכול הבעל לומר קים לי כר"י?, ואף על גב שהיא מכרה את כתובתה בטובת הנאה לאחרים קודם שמסרה השובר לידו, זכה הבעל בשדה המיוחד לכתובתה, ולא מפקינן מיניה, וקשה עלה רמ"א שלא הזכיר דעה זו. אבל אם לא הגיע השובר לידו אח"כ, כגון שנאבד אחר שנמצא וכה"ג, נראה דצריך ליתן שדה המיוחד לכתובתה, לאותן שלקחו כתובתה בטובת הנאה, דבכה"ג לכו"ע מודה דלא אמרינן עדיו בחתומיו זכין לו (ש"ך), במקום שיש שטר הודאה וכדומה ברכוש ראובן הנפטר שקנה בית זו עבור שמעון, ולוי יש שטר קנין על אותו הבית שהוא קנה אותו לעצמו, לכו"ע, דאליס טפי לזכות הוא בבית הנזכר, ושטר הודאה הנמצא ביד ראובן שקנה בעדו לא חשיב ולא מעלי. כיון דלא מטא שטרא לידיה אינו כלום, דשטר הקניה שביד לוי מרע לאותו שטר הודאה וחספא בעלמא הוא, שאפשר שאותו שטר הודאה מאותה קניה נתבטל, וחזרה אותה קנין ללוי, ולכן לא הגיע השטר הודאה ליד שמעון הנז' (ש"ך), זה שעדיו בחתומיו זכין לו לא בעינן מטא לידיה, הוא דוקא בשטר מתנה ושחרור שגובה בשטר לבד, אבל בשטר הלוואה ודאי דעל דעת ללוות הוא כותב ועל תנאי הלוואה, וודאי דבעינן הלוואה לבסוף, רק דלא בעינן דלימטי שטרא לידיה לבסוף, ואפילו נאבד השטר גובה למפרע משעת חתימה כשהלוה לבסוף. משום הכי בשובר אף שזוכה מיד בו למאן דס"ל עדיו בחתומיו זכין לו ולא בעינן מטא לידיה, מ"מ פרעון ודאי בעינן, דעל תנאי פרעון נכתב, ולכן כשהאשה מודה חשיב כפרעון, דדמי לאומר הריני כאילו התקבלתי, וזכה למפרע דדמי לתנאי

מאיר הַמְשַׁפֵּט זֹלֶקָא

דמעכשיו. מה שאין כן בשאר שטר דבעינן מטא לידיה, ולא יגמר הקנין של עדיו בחתומיו זכין לו עד דמטא לידיה, מחמת שהקנין של עדיו בחתומיו זכין לו הוא רק מדרבנן והם אמרו דבעינן מטא לידיה לגוף הקנין, מובן דכשמכר בינתיים לא מהני מה שמטא לידיה אחר כך. ולענין גוף הדין שכתב דדעת הרבה פוסקים דבעינן בשטר הקנאה מטא לידיה. קשה, דהא בקנין לבד אפילו לא כתבו כלל גובה ממשעבדי ואין יכול לטעון פרעתי כמבואר לעיל (סעיף ג' ובש"ך סק"ו?), ודוחק לומר דכשאמר כתבו ותנו גרע. וצריך לומר, דמיירי דוקא בקנו מידו שלא בפני המלוה, ובזה בעינן ג"כ דוקא מטא לידיה, אפילו צוה הלוה בשעת קנין לכתוב וליתן (נתה"מ). [כהוספת על הש"ך] יש תקנה שיכתבו השטר ויוליכנו הלוה למלוה בפני העדים או שיזכו העדים בשטר למלוה ויעמוד השטר בידה מאותה שעה ואילך בשביל המלוה דבכה"ג מלוה עמו קרינן ביה דזכין לאדם שלא בפניו ולא באו למעט שטרי דלאו אקנייתא אלא שלא יכתבו שטר ללוה ויתנוהו לו או שיעמוד בידם של עדים מכת הלוה דאז איכא למיחש שמא יטרוף לקוחות שלא כדין אבל אם זכו העדים בשטר לצורך המלוה מאותה שעה נשתעבדו נכסיו וכדין הוא טורף דהא עדים מפקי לקלא (פ"ת) * רדב"ז).

:Commented [YL251]
ש"ך והנתה"מ
חלשים, וצריכם
שיפור

:Commented [YL252]
א הבאתי את דברי
הקצה"ח מאחר וזה
רק תירץ דברי
הש"ך, אמנם בסוף
לגבי שובר, האם יש
הלכה ממנו?

(סב) או שכתב בשטר בהדיא כו' - במקור דברי הרמ"א נראה דמש"כ "אפילו אין מלוה עמו", אין כוונתו שאינו מוסר לו השטר מיד, אלא ר"ל אפילו אין המלוה עמו שילוה לו המעות מיד, אבל מ"מ בעינן שימסור לו השטר מיד באותו יום, וצ"ע בדברי הרמ"א (ש"ך), עיין בתשובת בית אפרים חלק חו"מ סי' ג' מ"ש בזה (פ"ת).

(סג) אין כותבין אפילו ללוה - היינו דוקא כשינתנו השטר ללוה, או שיהא זמן מה תחת יד העדים, אבל אם נתנו מיד לעדים שיזכו העדים למלוה, ושיעמוד השטר בידם, מאותה שעה ואילך בשביל המלוה, כותבין, דבכה"ג הרי מלוה עמו, דזכין לאדם שלא בפניו (סמ"ע וש"ך), מש"כ בש"ך שזה זכיה י"א שהוא תלוי בב' דעות לקמן (סי' רמג ס"א) דלדעה א' שם יכול לחזור מטעם דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם (רע"א).

:Commented [YL253]
בדוק שאין הסמ"ע
במקום אחר?

(סד) ויתן השטר ליד המלוה בפנינו - וי"א דאליבא דכו"ע אם המלוה עמו לפני העדים תו לא חיישינן, דודאי ימסרנו לידו מיד (סמ"ע), וי"א שאין צד כ"א זו (ש"ך).

(סה) שמא יכתוב כו' - ר"ל, כשלא מסר המעות ללוה בפנינו חיישינן שמא יכתוב כו', ועל כשמסר המעות כתב הטעם, או לא ימסור כו' (סמ"ע).

(סו) ילוה אבל - גורסים את המוסגר (סמ"ע).
(סז) אמר קנו כו' וכתבו כו' - מכאן מוכח דקנין שלא בפני המלוה לא ניתן מסתמא לכתוב, ומשום הכי בעינן שיאמר לעדים כתבו (כנ"ל סוף ס"ד, ועי' סמ"ע סקמ"ד ?) (ש"ך).

(סח) וכתבו לו כו' - דקנין שקנה הלוה שלא בפני המלוה לא ניתן מסתמא להכתב, ומשום הכי כתב דבעינן שיאמר להעדים וכתבו (סמ"ע), וכתבו לו, או אפילו כתבו סתם, ועי' דברי לקמן סי' נו ס"י סק"ז? (ש"ך), מש"כ הש"ך בסי' נו היא שלא חיישינן במצא שטר הקנאה דילמא אמר תנו בידי. וקשה, שכן בסימן פ"א סקע"ד? כתב גבי שובר דחיישינן לשמא אמר תנו בידי. ואפשר דהיינו טעמא, דבשטר הקנאה דאפילו בכתבו סתם יכולין ליתן למלוה, משום הכי לא חיישינן לשמא אמר תנו בידי, משא"כ בשובר או בשטר דלאו הקנאה דבעינן דוקא שיאמר תנו לו. דדוקא כשמוחל או פוטר בפניהם, אפילו כתבו אין צריך לומר (כנ"ל ס"ג), אבל כשאומר סתם "כתבו שובר", יש לחוש לשמא הכינו ואסורין ליתן עד שיאמר "תנו". אבל בסתם כתבו צריכין להימלך בו, לכך חיישינן דילמא אמר סתם כתבו דאז הוי כ"תנו בידי". ודע דאף דלא בעינן בשטר הקנאה מטא לידיה, מ"מ אם מוחה קודם הנתנה שלא ליתן לידו אינו גובה ממשעבדי, (עי' לעיל ס"ד ולקמן סי' רמג ס"ח ברמ"א וסמ"ע סקט"ז? וי"ז?), ועי' סמ"ע (? סק"ט) דאפילו מוחה מלינתו אחר הכתיבה, (וכן הוא בסמ"ע סי' לט סק"ג), שמדמה שטר הלוואה לשטר מכירה, ועיין לקמן (סי' סה סק"ב?) מה שכתבתי בזה (נתה"מ).

(סט) כותבין ונותנין לו - אין קפידא לכתוב בשטר כתבנו ונתנו השטר בידו, אעפ"י שנתנוהו ליד שלוהו, דידו היינו רשותו (סמ"ע).

(ע) עד שיצא מתחת ידי הלוה - ואז זכה בו המלוה משעת הקנין לכולי עלמא (ש"ך), היכא שחייב עצמו אדם בקנין ומת, ומצאו השטר ביד שלישי שהפקידו לו שישמרנו לו ולא פירש לו דבר לאיזה ענין מסרו, אלא שאמר לו שישמרנו לו בלבד, או שנמצא בידו כתיבתו של המחייב עצמו באותו שטר, כל שהיא יוצאה מתחת ידו של הנותן אינה כלום, ולא נותנים אותו לירשי המלוה (ש"ך) * (ספר התרומות).

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(יד) ⁸¹⁶חייב עצמו(עא) לשנים בקנין, ואמר לעדים שיכתבו ויתנו בידו, וכן עשו, ומסר החייב השטר לאחד מהם, אף על פי שלא ידע האחר מזו המסירה, ואפילו מת ולא ידע, זכה בחלקו(עב), ויגבוהו היתומים.

(עא) חייב עצמו כו' - אם מסרו החייב רק ליד אחד מהם, כיון שלא זכה בו המקבל מיד, אין לך אלא מה שעשה החייב, וזה שמסרו לו זכה בו, אבל האחר שלא מסרו לו, מנין יזכה. ואפשר דמיירי דכשמסרו לזה, מסרו באופן שיזכה ג"כ לחבירו בחלקו, והיינו זיכה לו ע"י אחר, ולא אתי אלא לאשמיעינן דאפילו לא ידע האחר ממסירה זו, ואפילו מת זכו היתומים בחלקו, וצ"ע (ש"ך), כל זה רק בשטרי קנין, דמשעת קנין זכו בו, רק משום שאמר תנו בידי השטר, אמרינן דלא כיון בהקנין רק על תנאי, דהיינו שיהיה למפרע משעה שהגיע לידם, וכונתו היתה שכל זמן שיהיה השטר בידי לא יתחיל הקנין, אבל כשמוציאו מתחת ידו לשמתחייב לו, אף שמסרו לאחד מהם, על כרחך כבר נתקיים תנאו שהיה במחשבתו. אבל בשטרי דלאו הקנאה, רק שקונה אותו בשטר כשמטא לידיה, ודאי דבעינן שיגיע ליד שניהם, דשניהם צריכין לעשות קנין, כמו בשטר מתנה לשני אנשים ביחד, דבעינן שיתן לזה ואחר כך לזה שיעשו שניהם הקנין, ובקנין סתם ולא אמר "תנו בידי", לפי מה דקיימא לן דבשטר הקנאה בסתם לא בעינן מטא לידיה, אין צורך להאי דינא כלל (נתה"מ).

(עב) זכה בחלקו כו' - י"א כיון דנתחייב לשניהם בשטר אחד, כשותפים נינהו, וכל אחד יכול לגבות כל החוב כולו, וכדלקמן (רמ"א סי' עז ס"י), ועיקר לא כדבריו ומיירי התם שלא אמר החייב תנו אותו בידי, דנמצא שזכה בו מיד משעת הקנין (ש"ך).

(טו) ⁸¹⁷עדים שראו קטן שקנו מידו, לא יכתבו עליו שטר(עג).

(עג) לא יכתבו עליו שטר - כי הקנין שלו אינו כלום (ש"ך).

(טז) עדים שראו דבר לזכות ראובן, ואין זכותו נגמר עד שיביא עדים שראו עוד דבר אחר, אם כותבין העדים ונותנים מה שראו, בסימן ר"ה. @NO MB @

(יז) ⁸¹⁸לוה שבא לבית דין בשטר חוב שבידו(עד)(עה) לכפות את המלוה להלוותו עד זמן שקבע, אפילו נתברר שמדעת המלוה נכתב, יכול לחזור בו(עו)³²², ⁸¹⁹אצל אמר להלוות לו על משכונ(עז) והחזיק במשכונ(עח), לא יוכל לחזור בו. ⁸²⁰הלוה נותן שכר הסופר, ⁸²¹אפילו הוא שטר עיסקא(עט). ⁸²²ואם המלוה אצל השטר(פ) ולכין לכתוב אחר, הוא נטון השטר.

(עד) לוה שבא לב"ד בשטר חוב שבידו כו' - אמנם צריך להחזיר לו שכר הסופר שנתן, מדיני דגרמי (סמ"ע), ועי' דוגמא לזה לקמן (סי' שלג ס"ח) [אמר לאומן עשה לי דבר פלוני ואקחנו ממך, ועשאו האומן ואחר כך אינו רוצה לקחתו והוא דבר שאם לא יקחנו מיד יפסיד, חייב] (רע"א)³²³, דוקא אם אמר המלוה שיעשה שטר (פ"ת).

(עה) שם - עי' לקמן סי' רלח ס"ג [יש מי שאומר שכותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו אפילו לא העידו על עצמו שקיבל המעות] הביא דברי החולקים וסוברים שהמלוה חייב להלוות לו, כל שאמר לו לכתוב את השטר, ועיקר כמו שכתב כאן, וי"א דדין זה הוא ספיקא דדינא, וכל שהמלוה מוחזק אין להוציא ממנו, אבל הלוה יכול לומר קים לי כחולקים. ולפי הי"א מי שמכר צמר לחבירו בסך פלוני, וכתב לו שטר על הסך, ומת הלה שלקחו, ותפס בעל חוב של הלוקח הצמר מרשות המוכר, לכו"ע אינו מחויב ליתן לו אותן המטלטלין, רק איזה מטלטלין שירצה, א"כ אותו בע"ח של הלוקח שתפס הצמר, שלא כדין תפס. ואם מת הלוה, יכול המלוה לחזור בו לכו"ע, או שנודע בינתים שיגיע למלוה איזה הפסד מזה, כגון שלא יהיה בטוח במעותיו וכו"ג. דאדעתא דהכי לא נתרצה זה (ש"ך), וי"א שכל זה מדבר רק בשטר הקנאה, ורק בזה יש חולקים וסוברים דחייב להלוות לו, כיון ששטר הקנאה הוא בין ילוה ובין לא ילוה, וההלוואה היא רק חוב על פה על המלוה כמו שכתבנו לעיל [סק"ס(א)], וא"כ זכה המלוה בשעבוד הנכסים תיכף על ידי השטר,

Commented [YL254]
ברי הש"ך מסבירים את הספר התרומות, אבל יש משמעות בדבריו שמחבר אחרת, וכן הנתה"מ אבל הוא המקור לדברי המחבר

³²² משמשך החפץ נתחייב בדמיו מיד - היכא דראובן הבטיח להלוות לשמעון מנה ונתן לו שמעון שטר חוב על המנה ואח"כ חזר בו ראובן ואינו רוצה להלוות דרשאי, ולא אמרינן כיון שזכה ראובן בשעבוד נכסיו ע"י השטר חוב נתחייב להלוות, וי"ח (קצה"ח רג סק"ג?).

³²³ עי' שו"ת רע"א סי' קלד שזה דווקא כשאמר לו לעשות משהו שיש בו הפסד, אבל אם עשה שידוך, והשני הזמין תזמורת וכו' והצד השני ביטל השידוך, כל זמן שהמבטל לא אמר לו לעשות, יש מח' אם אפשר לתבוע כסף מדינא דגרמי. ועי"ש בנתה"מ: הכא מיירי שלא אמר לו שיעשה בתורת שכירות, רק שאמר לו שאחר שיעשהו לעצמו יקנהו ממנו בתורת קנין לפי שוויו, דאז לא נעשה שלוחו להתחייב תיכף, רק בדבר האבוד חייב מטעם גרמי.

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

ואפילו לא מטא לידיה, דבשטר הקנאה לא בעינן מטא לידיה, וכיון שקנה המלוה השעבוד נתחייב בדמי השעבוד, כמו בקנה חפץ שנתחייב הקונה בדמים. ונראה דאף דמיירי כשאמר "תנו בידי", דהא לשון המחבר הוא לוח שבא בשטר חוב שבידו, וכשלא אמר "תנו בידי", מוסרין אותו למלוה ולא ללוה, מ"מ אף שאמר "תנו בידי", הוי קנין למפרע כשיגיע לידו, והוי כזוכה בחפץ על ידי קנין על תנאי, שנתחייב בדמיהן על כרחו כשמקיים הלוה את התנאי, ועכ"ז זה רק חיוב למכור, ויש ביד ב"ד לכפותו, אבל כל שלא מכר, הקונה לא יכול למכרו או לקדש בו אשה, והמוכר יכול. אבל בשטר דלאו הקנאה דבעינן מטא לידו שיהיה בו קנין דאורייתא, דבלא קנין דאורייתא לא תיקנו רבנן שיהיה קנין למפרע, וכיון דליכא קנין כלל, כל זמן שלא מטא לידיה נראה דאין יכול לכפות את המלוה להלוותו לכולי עלמא (נתה"מ), ישנם מח' אם יכול לקנות קרקע בשט"ח שלע צמו, אבל אין זה תלוי בספק אם זה מחייב להלוות (רע"א), מש"כ בש"ך שהוא מח', לכו"ע לא קנה בשטר חוב (פ"ת * משכנ"י, בית אפרים), ועי' מש"כ לקמן (סי' קצ"ב ד"ה בכסף) ³²⁴ (פ"ת).

(עו) יכול לחזור בו - ואפילו בא השטר ליד המלוה, כל זמן שלא נתן לו המעות יכול לחזור בו (ש"ך).

(עז) אבל אם אמר להלות לו על המשכון - במקורם של דברים איתא דווקא משכון של קרקע, וי"א דדעת הרמ"א אפילו מטלטלים, ועיקר דצ"ע אם זה דווקא בקרקע (רע"א), וכל שכן אם התחייב המלוה עצמו בקנין גמור להלוות לו, דאינו יכול לחזור כדמשמע לקמן (סי' קלא ס"א), וצ"ע (פ"ת).

(עח) והחזיק במשכון - ויש חולקים ורק אם זה המלוה ירד למשכונתא וזכה בקרקע לא היה יכול לחזור בו שהרי כבר נתחייב לו במעות עם ירידתו בתוך המשכונתא, אבל כשלא זכה עדיין בקרקע לא נתחייב בכלום, דאי מחמת שטר המשכון, קרקע אינו נקנה בשטר לבדו אלא בכסף ושטר, אבל במשכון מטלטלין או משכון קרקע ואינו לפירות אלא משכון על ההלוואה, בזה ודאי לא מהני ליה המשכון כלל, וא"כ לא נתחייב בדמיו (קצה"ח), דוקא מה שקנה שעבוד נכסי לא דמי לקונה חפץ, דשעבוד נכסי דבר שאינו ברשותו הוא, דהא מכאן ולהבא הוא גובה, משא"כ בהחזיק במשכון, שיש לו קנין בגוף המשכון לקדש בו אשה ולקנות בו עבדים וקרקעות, דמי לקונה חפץ שנתחייב בדמיו, ולפי"ז אפילו פירש לו שישאיל לו מטלטלין ידועים, נתחייב ליתן לו אותן מטלטלין דוקא. אכן אם מכרם, נפקע חיוב מאותן מטלטלין ונותן לו מטלטלין אחרים בעד חיובו, וכמו שכתבתי בס"ק? (נתה"מ), אם המלוה ירד למשכונתא וזכה בקרקע לא יכול לחזור בו שהרי כבר נתחייב במעות עם ירידתו לקרקע דדומה למכר דלא עייל ונפק אזווי אבל בלא זכה עדיין בקרקע לא נתחייב בכלום, ועי' לקמן (סי' קצא ס"א) (רע"א), וי"א אין מקום לחלק באמת בין קרקע לשיעבוד קרקע דכל מה שאדם זוכה מחבירו בתורת מכירה הוא מתחייב בדמיו מיד שזכה זה לשכנגדו בתורת חיוב ואף מטבע ופירות וטובת הנאה, ולכן כל משכון שזכה בה, מחויב השני כנגדו ואינו יכול לחזור (פ"ת * בית אפרים).

(עט) אפילו הוא שטר עיסקא - פירוש, לא מיבעיא בשטר הלוואה שכל הנאה היא של הלוה, אלא אפילו שטר עיסקא שהחצי הריוח יתן ליד המלוה, אפ"ה המקבל צריך ליתן כל שכר הכתיבה (סמ"ע).

(פ) ואם המלוה אבד השטר כו' - דין זה אמת מסברא, ולא מהמקור שהשו"ע מביאו. ועיין לקמן (סי' נד סק"ג?) (ש"ך).

סימן מ - דין המחייב עצמו לחבירו, ובו ב' סעיפים

(א) ⁸²³ המחייב עצמו (א) בממון לאחר בלא תנאי, אף על פי שלא היה חייב לו כלום, ה"ז חייב. כיצד, האומר לעדים, הוו עלי עדים (ב)(ג)(ד) שאני חייב לפלוני מנה, או שכתב לו בשטר (ה), הריני חייב לך מנה, אף על פי שאין שם עדים, או שאמר לו בפני עדים, הריני חייב לך מנה בשטר (ו), אף על פי שלא אמר, אתם עידי, הואיל ואמר, בשטר, הרי זה כמי שאמר, הוו עלי עדים, וחייב לשלם אף על פי ששניהם מודים והעדים יודעים שלא היה לו אצלו כלום, שהרי חייב עצמו כמו

³²⁴ זה תמצית דבריו: בענין לקנות קרקע בשטר חוב: בחוב של עצמו ודאי לא קנה, אפילו שאינו יכול לחזור, וי"א דשטר חוב דידה קונה כמו הכסף, ועדיף מכסף, שקונה קנין גמור אפילו במטלטלים, והיינו משום דלא שייך נשפרו חטיך כיון דהמוכר לא קיבל הדמים (פ"ת).

:Commented [YL255]
? סר ?

:Commented [YL256]
כוו, ועוד הקצה"ח חולק עם השו"ע על פשט ברשב"א, האם יש דרך לכתוב כך.

:Commented [YL257]
כוו?

וראיתי באורים ס"ק ס"ד שכתב וז"ל בתשובה שם נזכר משכונת קרקע והרמ"א סתם דאף במטלטלין דהא ב"ח קונה משכון לכמה דברים כו' ונראה מדבריו שהטעם הוא מפני שב"ח קונה משכון ולענ"ד לא נהירא ואדרבא ממקור הדין הוא מוכרע שהרי שם בתשובה בקרקע מיירי ובקרקע קי"ל דאין ב"ח קונה משכון כלל כמ"ש הש"ך בסי' רע"ח יעו"ש ובפרט בשעת הלוואה ככה"ג לא קני כלל. ועוד נלענ"ד דלא אמרו ב"ח קונה משכון אלא היכא שכבר לוח ונתן לו המעות אבל כיון שעדיין לא נתן לו המעות במאי קני ומכ"ש אם נימא דדינא הוא שיכול לחזור ממה שהבטיחו להלוות א"כ אכתי לא קני ואיך תאמר שזה לא יוכל לחזור מפני שקונה וה"ז כתולה עצמו בחגורתו א"ו דאין זה ענין לקניית המשכון דאע"פ שנוא' דבשעת הלוואה לא קני משכון כלל אף לענין זה שיהא נחשב קצת כשלו מ"מ כיון שעכ"פ קונה אותו שישתעבד לו זה המשכון עבור שיתן לו הרי

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

שישתעבד הערב(ז). (24 וכ"ט כְּסוּתָב לַאֲחֻנָּח). קבלתי ממך כך וכך על החוב שלי שיש צידך, דהוי מחילה אף על גב דיענין ללא קבל).

(א) המחייב עצמו כו' - היינו שיודע שאינו חייב לו ומחייב עצמו כמו מתנה, אבל מי שמודה לחבירו בחזקת שחייב לו ואח"כ נודע שטעה, ונתברר הדבר בעדים, או שהודה לו מלוה שאינו חייב לו, הרי זה הודאה בטעות ואינה כלום אפילו מסר לו שטר בעדים ועדים חתומים בו, כמ"ש לקמן (סי' קכו סי"ג) (ש"ך), מש"כ בש"ך "הודאה בטעות", אבל בלא"ה יכול לומר שזה רוצה להקנות לו באודיתא דהוי קנין גמור. ועוד בלא"ה צריך לשלם לו כדאיתא לקמן (סי' רמה ס"ד) האומר נתתי [שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתת לי, הולכין אחר דברי הנותן] דאיכא למימר זיכה לו ע"י אחר (רע"א).

(ב) האומר לעדים הוו עלי עדים כו' - רבים חולקים על הלכה זו וס"ל דלא מהני לזה שאומר בע"פ כי אם בהודאה שכבר חייב לו, אבל בזה שבא להתחייב לו עתה כדיבור זה, לא מהני כי אם כשכתב לו כן בשטר או באמרו אני חייב לך מנה בשטר, וצ"ע למה המחבר לא הביא דעת החולקים (סמ"ע), הסמ"ע לא דק, דה"ל לכתוב ד"חולקים וס"ל דאף באמר אני חייב לך מנה בשטר לא מהני, רק כשכתב לו כן בשטר, וע"ל סק"ה) (ש"ך), האומר לעדים הוו עלי עדים שאני חייב לפלוני מנה וכן בחלק הג' שא"ל בפני עדים הריני חייב לך מנה בשטר, אינו גובה אלא מבני חורין, אבל בחלק האמצעי כשכתב לו בשטר אני חייב לך מנה ומסר לו השטר בפני עדים, גובה ממשעבדי למאן דאמר עדי מסירה כרתי, אפילו אינו כתב ידו, וכשלא מסר לו בפני עדים, גובה מבני חורין אם הוא כתב ידו, וכמ"ש לקמן סק"ה?, וה"ה כשכתבו עדים שטר וכתבו בו שהתחייב עצמו וצוה לכתוב שטר (ש"ך), דעת הש"ך לקמן (סי' פא סקמ"ט?) דאף בהודה דרך הודאה גמורה, דלא שייך השטאה, וגם היה ההודאה בפניו, דלא שייך השבעה, מ"מ אינו יכול לחייב עצמו בכך אא"כ אמר אתם עידי ומכ"ש היכי דיכול לומר משטה אם מודה שכוון בהודאה להתחייב עצמו באמת דלא מהני וכ"כ להדיא בסמ"ע שם (סק"ב?) ויש חולקים שם דאין אתם עידי מעלה בזה לענין החיוב אלא העיקר כל שכוון להודאה גמורה בלא השטאה יכול לחייב עצמו (רע"א).

(ג) הוו עלי עדים כו' - ויש חולקים וס"ל שאין אדם מתחייב בדברים אפילו ב"אתם עדי" בלא קנין ובלא שטר כו', ולדעת המחבר, המחייב עצמו בשטר או באתם עדי, מועיל רק במקום שמחייב עצמו מיד בלי תנאי (ש"ך), ועי' דבריו לקמן (סי' פא ס"א ד"ה יכול לומר משטה) [ועוד היינו דווקא כשמתחייב מעצמו בלי סיבה, אבל כשנתחייב על מנת שילמוד או שיעבירו או שיחלוץ וכה"ג, אנן סהדי דאף שאמר "אתם עדי", להשטות נתכוין, והסברא מוכחת על זה שמפני שלא היה יכול לעשות בענין אחר אמר כן, ואין לחיוב על מה לחול כיון שלא נשתעבד בקנין] (רע"א), טעמא דהמחבר משום אודיתא הוי, דאפילו חפץ יוכל להקנות באודיתא וזה הוי קנין בין בבריא בין בשכיב מרע, והוא קנין מעליא אף על פי ששניהם יודעין והעדים יודעין שזה החפץ או הקרקע אינו של פלוני קונה הוא אותו באודיתא של הנותן כמו שקונה במשיכה וכסף, וקנין אודיתא מבואר אצלנו לקמן (סי' קצד ס"ג?)³²⁵, ולהכי נמי בזה שמודה שחייב לפלוני מנה אעפ"י שאינו חייב זכה בו חבירו משום אודיתא כאילו נעשה בקנין ובשטר. אבל אם אמר הוו עלי עדים שזה החפץ של פלוני נקנה הוא לו באודיתא, ואם אמר הוו עלי עדים שאני נותן חפץ זה לפלוני ודאי לא קנה בלא קנין כיון דאין בזה קנין אודיתא. קנין דאודיתא אינו נגמר בלא עדים, ואם הודה לו בינו לבינו או אפילו בפני עדים ולא אמר אתם עדי לא מהני כלום. ואף על גב דבכל הקנינים לא איברי סהדי אלא לשקרי היינו משום דהקנין נגמר בפני עדים בלא עדים, אבל קנין אודיתא אף הוא אינו נגמר אלא בפני עדים (קצה"ח), מה שמובא בסמ"ע וש"ך שיש חולקים ב"אתם עדי" וב"חייב אני לך מנה" בשטר, וס"ל דלא מצי להתחייב כי אם בשטר גמור, או בכתב ידו. זה דוקא כשגילה בהדיא בלשונו שאינה הודאה שחייב לו מכבר, רק שמחייב עצמו מעכשיו, אבל כשאמר בסתם "אתם עדי שאני חייב לפלוני מנה", לא מיבעיא אם זה טוען שבאמת הוא חייב לו מכבר, לא יכול הלה לחזור בו ולומר לא הייתי חייב לך כלל, רק שרציתי להתחייב לך בלשון זה, ועכשיו אני חוזר בי, לא מהימן, דבסתם אמרינן דהודאה היא, ואפילו מודה המלוה שלא היה חייב לו, או שנתברר בעדים דלא היה חייב לו מקודם, מ"מ חייב, כיון דבסתם אמרינן דהודאה היא, ובאודיתא כולי

³²⁵ עיי"ש שמועיל לענין בכור וחמץ, ועי' בט"ז יו"ד סי' קס"ט סק"ד דכתב בפשיטות דאודיתא לא הוי קנין לענין איסורא, רק דהב"ד פוסקין עליו.

מאיר הַמִּשְׁפָּט זולק א'

עלמא מודים דיכול להקנות, ומה שכתב הש"ך סק"א (א) דאם מודה שאינו חייב דפטור, היינו שמודה גם כן שהודאתו בטעות היתה, אבל בסתם אמרינן שרצה לחייב עצמו באודיאת וחייב לכולי עלמא, דבאודיאת לכולי עלמא יכול להקנות וקנין אודיאת מועיל כשמודה בהודאה גמורה אפילו בלא עדים, ובכל מקום דאתם עדי מהני, הודאה גמורה ג"כ מהני דבמקום דחשיב הודאה נגד טענת השטאה חשיב ג"כ קנין (נתה"מ).

:Commented [YL258]
בדוק שהנתה"מ לא
חוזר על דבריו

(ד) שאני חייב - עיין ש"ך סק"ג (ג) שכתב דכל שנתחייב על תנאי, דמי לערב ולא מהני רק בקנין, אמנם יש חולקים בזה. ואפילו בדעה זו שמוכא בש"ך צ"ל שלא היו עדים שקנו מידו, שאם יש עדים, הרי הם מהויים קנין ולא צריך להגיע לערב (נתה"מ).

:Commented [YL259]
כון?

(ה) או שכתב לו בשטר כו' - י"א דוקא כתב בכתב ידו, אבל אם לא כתב בכתב ידו ולא חתם תחתיו כלל, אף על פי שמסרו לו בפני עדים, אפילו מבני חורין לא גבי דמצי למימר משטה אני בך. וקשה על דבריו, כיון דעדי מסירה כרתי, מה בכך שאינו כתב ידו, כיון שמסרו לו בפני עדים ועדי מסירה מפקי לקלא, גובה אפילו ממשעבדי אף על פי שאינו כתב ידו, ולא שייך משטה אני בך בכה"ג. ואפילו לגירסת הסמ"ע בהמחבר לקמן סעיף ב', "והוא שיהיה כתב ידו שאינו יכול להזדייף כו'", היינו משום דיוכל לזייף, וכמ"ש בסמ"ע שם סק"ו?, הא לאו הכי גובה אפילו ממשעבדי אף על פי שאינו כתב יד הלוה. דלא מסתבר לחלק כלל בין חייב לו כבר, בין מתחייב עתה לענין זה. ואם כתב לו בכתב ידו ומסרו בינו לבינו גובה מבני חרי אף לדעת אלו הסוברים שאינו יכול להתחייב באתם עדי (ש"ך).

:Commented [YL260]
ה רשב"א ורמב"ן
ונ"ל שזה הרמ"א
וצ"ע

(ו) מנה בשטר - עיין מ"ש לקמן (סי' סט ס"ה סק"ו?, וסי' פא ס"ט סק"ח?) (קצה"ח).
(ז) כמו שישתעבד הערב - ראובן תובע לשמעון עם כתב יד שיש בו נאמנות שחייב לו סך כך וכך, ושמעון משיב שמעולם לא לווה הימנו רק שערב לו בעד לוי לאחר מתן מעות, וכיון שלא עשה קנין לא חל הערבות. הנה אם ראובן מודה לו, אע"פ שמשמע מהמחבר שהוא חייב, אמנם י"א דאינו כלום, לכן אין להוציא מידו (פ"ת).

(ח) וכ"ש כשכותב לאחד כו' - עי' לקמן (סי' עה ס"א), שכתב כעין זה, ועיין לקמן (סי' פא סכ"ט), דה"ה אם הודה בע"פ שקיבל החוב שבשטר או שמחל לו, הוה מחילה (סמ"ע).

(ב) ⁸²⁵לוה שכתב בכתב ידו והעיד בו עדים (ט) ונתנו למלוה, הרי זה שטר כשר (י). וכן אם כתב שטר (יא), אף על פי שאין בו עדים, ונתנו למלוה בפני עדים (יב), הרי זה מלוה בשטר, והוא שיהיה כתב ידו שאינו יכול להזדייף (יג), ויקראו אותו העדים שנמסר בפניהם. ויש מהגאונים שהורו שצריך לומר (יד) לעדים שמסרו בפניהם: חתמו והעידו שנמסר בפניהם.

(ט) והעיד בו עדים - היינו שחתומין בו והעידו על כתב ידו, ונתנו למלוה שלא בפני עדים (סמ"ע, ש"ך), כדלקמן (סי' סט ס"ג) (ש"ך), ר"ל דתיתי בעינן כדי שיהיה לו דין שטר מקוים. ועוד היה נוהג כשהלוה מעות והלווים לא רצו לעשות קנין, היה כותב הכתב יד בכל אופן המועיל ובנאמנות באי כוחו על באי כוחו לעולם בכל טענה שבעולם, וחתמו עליה האשה תחילה ואח"כ בעלה ואחריהם העדים, בזה"ל "בפנינו נעשתה הלוואה הנ"ל ובפנינו חתמו האשה והדר בעלה הנ"ל, ומסרו לפב"פ המלוה ויהיה לכתב יד זה כל תוקף שטר בקנין באשה והדר בעלה יום פלוני נאום פב"פ ופב"פ", ובכח כתב יד זה יכולים לטרוף לקוחות. גם קודמת לגביית כתובת אשה החתומה, מכ"ש לענין טענת פרעתי או טענת מחילה, וזהו דרך נכון ועצה טובה למלוים, כי הרבה נמנים מלעשות מקנינים ואינם מתרחקים מזה. ואם מלוה בא בכתב יד חתום מהלוה ומבקש מעדים שהיו אצל ההלוואה וראו שחתמו אשה והדר בעלה שיכתבו זה ויחתמו תחת הכ"י, אין בכוחם לעשות זה כי לא יעשה ממלוה ע"פ מלוה בשטר שלא מדעת הלוה כדלעיל (סי' לט ס"ב) (פ"ת).

(י) הרי זה שטר כשר - ר"ל לגבות בו ממשעבדי. וכן מ"ש אחר זה "ה"ז מלוה בשטר", היינו לגבות בו ממשעבדי. ובסעיף שלפני זה לא איירי אלא לענין חיוב לחוד (סמ"ע).

(יא) אם כתב שטר כו' - מיירי שאין חתומין בו עדים אלא שנתנו בפני עדים. וה"ה אם כתב בלשון חתימת מטה ומסרו בפני עדים דג"כ הוה מלוה בשטר דעדי מסירה כרתי (סמ"ע)

(יב) ונתנו למלוה בפני עדים כו' - כשר, היינו כמ"ד עדי מסירה כרתי, אבל יש חולקין וכמו שכתבתי לקמן (סי' נא סק"ט?) (ש"ך), ועי' מש"כ שם סק"ג? (קצה"ח).

(יג) והוא שיהיה כתב ידו שאינו יכול להזדייף - יש שלא גורסים תיבת "ידו", וצ"ל שמדובר או בכתב ידו, או בכתב ידוע שאינו נוח לזייפו ככתיבת יד סופרים אחרים, כמ"ש המחבר לקמן (סי' ס"ה)

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

מד ס"ב, וסי' מה ס"ז). ועוד, דהיה לו לאמר והוא שיהיה על דבר שאינו יכול להזדייף, וכמ"ש לקמן (סי' מב ס"ז), וכך כוונת המחבר כאן: והוא שיהיה אותו שטר כתוב בכתב יד הלוה דאז אינו יכול לזייף בקל, והיינו בשטר כזה שאין בו עדים אלא שנמסר בעדים, דאילו בשטר שיש בו עדים, מירתת טפי לזייף. ועיין לקמן (סי' מב ס"ג) (סמ"ע), אם עדים חתומים בו, ליכא למיחש, דתו לא מצי למכתב מידי בתר חתימת העדים, ולא כמו שדחק בסמ"ע, משום דבשטר שיש בו עדים מירתת לזייף, אלא כמ"ש, וע"ל (סי' מב ס"ב-ג) (ש"ך).

(יד) שצריך לומר כו' - כדי שיהיה לזה קול שאם לא אמר להם כן, לא היו כותבים ולא היה לו קול (ש"ך).

(טו) חתמו והעידו כו' - אינו ר"ל שיחתמו על השטר כדרך שחותמין בשאר שטרות, אלא היינו לומר שיכתבו בו "שטר זה מסרו בפנינו הלוה למלוה", ויחתמו ע"ז, וה"ק חתמו על עדותכן שנמסר בפניכם שטר זה (סמ"ע), וי"א פי' הדבר: שאם יודעים לחתום יחתמו ואם לאו יעידו בפני בית דין והבית דין יכתבו עדות של העדים ויגבה בו (סמ"ע * פרישה), ואין צריך שיחתמו כן על שטר זה אלא ה"ה בכתב אחר (ש"ך).

סימן מא - דין מי שנמחק או אבד שטר חובו, ובו ד' סעיפים.

(א) ⁸²⁶מי שבלה שטר חובו והרי הוא הולך להמחק, מעמיד עליו עדים (א) ובא לבית דין (ב), והם עושים לו קיום. הגה: ⁸²⁷ויש אומרים אפילו נמחק לגמרי (ג), מאחר שהעדים יודעים מה היה כתוב בו. ⁸²⁸ועדות זו שמעידין (ד) על השטר יכולין להעיד שלא בפני בעל הדבר. אבל עידי השטר עצמם (ה), אין כותבין לו שטר אחר (ו) אף על פי שנמחק בפניהם, אבל באים לבית דין (ז) ובית דין עושים לו קיום. ⁸²⁹כיצד מקיימים שטר זה, כותבים שטר אחר, ואומרים (ח): אנו בית דין פלוני ופלוני ופלוני, הוציא פלוני בן פלוני שטר נמחק לפנינו, וזמנו ביום פלוני, ופלוני ופלוני עדיו (ט), ואם כתבו: והזקקנו לעדותם של עדים (י) ונמצאת מכוונת, גובה בשטר זה שכתבו לו, ואין צריך קיום אחר. ואם לא כתבו כן, צריך להביא ראיה (יא) על העדים הראשונים, עד שתתקיים עדותם (יב). הגה: ⁸³⁰ואם אינו מקיימים, הו' כאלו הוציא עליו שטר שאינו מקיים. ⁸³¹ויש מי שאומר שצריך לכתוב בקיום שקרעו השטר הראשון, ואם לא כן, פסול הוא, דחיישינן שמא ילך לב"ד אחר ויעשו לו קיום אחר (יג), ויגבה ויחזור ויגבה. אבל שטר מתנה שנמחק (יד), כותבים לו אחר אף על פי שלא נקרע הראשון. הגה: ⁸³²וכותבים השטר מזמן הראשון (טו) ולא מזמן שכותבין לו בית דין. אבל אם היה במתנה אחרות, וכן בשטרי מקח וממכר (טז), צריך לקרוע הראשון (יז), או לכתוב בשני: שטר זה לא נכתב לטרופ בו ממשעבדי ולא מבני חרין (יח) (יט), אלא כדי להעמיד שדה זו ביד מקבל המתנה או הלוקח, שלא יוציאנו מידו הנותן או המוכר.

(א) מעמיד עליו עדים - פירוש, בין אותם עדים החתומין על השטר בין עדים אחרים וכמו שיתבאר (סמ"ע), ועיין מ"ש לקמן סקי"ג? (ש"ך).

(ב) ובא לב"ד כו' - היינו כשכבר נמחק, וזהו שכתב המחבר אח"כ "הוציא פלוני בן פלוני שטר נמחק לפנינו", דאל"כ למה לי עדים, הא הב"ד יכולין לראות השטר כשעדיין לא נמחק (סמ"ע).

(ג) וי"א אפילו נמחק לגמרי - זה באמת אלא דאורחא דמילתא נקט שהולך לימחק, דבנמחק לגמרי אינו שכיח שימצא עדים שידעו מה היה כתוב בו, ועיין מה שכתבתי סקי"ז? (סמ"ע), וי"א דלא מהני עדים רק אם ראו השטר בשעה שהולך לימחק, אבל אם כבר נמחק והביא עדים שראו השטר בשעה שהיה שלם, לא מהני, והחולקים סבירא להו דאף בכה"ג מהני (נתה"מ).

(ד) ועדות זו שמעידים כו' - כשלא נמחק לגמרי ורישומו ניכר בפני הב"ד והעדים מעידים רק על החתימות יכולים להעיד שלא בפני בע"ד, עי' לקמן (סי' מו ס"ה), דמקיימים את השטר אפילו שלא בפני בע"ד, אבל בנמחק לגמרי ומעידים על השטר מה היה כתוב בו, אין מקבלין שלא בפני בע"ד, וצ"ע פירוש דברי הרמ"א (ש"ך), מה שהש"ך התקשה בדברי הרמ"א, היה דין בין שנים על חזקת בית ופסקו הבית, והזוכה איבד הפסק דין, כל ששני הדיינים זכורים שדנו וכתבו פסק דין ונתנו ביד הזוכה הרי אלו כותבין אחרים ונותנים במקום הראשון שנאבד ואין צורך להעיד על כל בבית דין ובפני הבעלי דין, דזה חשוב כמו קיום מאחר שכבר נכתב ונמסר בידו, והוא גילוי מילתא בעלמא הוא שהיה בידו שטר גמור (רע"א * מהרי"ט), המחבר ס"ל דבעינן עדי גוף ההלואה דוקא,

:Commented [YL261]

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

והרמ"א סובר שבמקום שיש שתי כתי עדים, עדי הלואה ועדי מחיקה שנמחק לפניו שטר זה בחתימת אלו עדים, ובוזה עדי מחיקה יכולין להעיד שלא בפני בעל דבר. והטעם, כמש"כ הסמ"ע סק"יב) אף דבכל עדות צריכין העדים להעיד זה שלא בפני זה, מ"מ כשיש עדי ההלואה ושהיה לו שטר, ולא בעי עדי מחיקה רק לגלויי מילתא ששטר זה הוא, סגי בלא דרישה וחקירה, וכל שכן להעיד שלא בפני הלואה כשעדי הלואה כבר העידו בפניו רק שעדי מחיקה המעידים ששטר זה הוא, דאינו רק לגלויי מילתא הן שלא בפניו מכ"ש דסגי. ועכ"ז עיקר כדברי הש"ך (נתה"מ).

ה) אבל עידי השטר עצמם כו' - ר"ל אפילו כשעדי השטר עצמן לפניו ומכירין חתימתן והשטר שנמחק, אפ"ה לא יכתבו הן, אלא באין לפני כו'. ומשום הכי חזר וכתב "באין לפני כו'", משום דברי שא איירי מעדים אחרים (סמ"ע), וכ"ש עדים אחרים, וכל זה בלא דעת הלואה וכמ"ש לקמן ס"ק ד'?, דמדעת הלואה יכולים לכתוב מזמן שני [פי' מזמן שנמחק], ועמ"ש לקמן (סי' שפו ס"ב סקט"ז?). ואם נתעכב מזמן שנמחק עד זמן שמצוה, אין כותבים אפילו ברשות הלואה מזמן שנמחק. ושטר חוב או שטר מכר באחריות שנחתם בו אחד מן העדים בלבד ואבד או נמחק, יכולים לחזור ולכתבו ולחתום בו שניהם, דכל זמן שלא עשו שניהם מעשה שטר, אף הראשון לא עשה שליחותו (ש"ך), ראובן חייב לשמעון מנה וראובן אמר לעדים לכתוב לו את השטר וכשבאו לתת לו את השטר ראה שיש בו קצת טשטושין והכתיבה רעה בדבר שאין פוסל את השטר ולא רצה לקבלו, אין יכולים לכתוב שטר אחר אלא מדעת ראובן, מאחר ולא אמרינן משעת הקנין שעבד נפשיה הילכך כל זמן שלא הגיע השטר ליד המלוה עדיין לא עשו העדים שליחותן וכותבין לו אחר (פ"ת).

ו) אין כותבין לו - הטעם, מפני שכבר עשו שליחותם, ועי' לקמן (סי' מט ס"ו) שאם טעו בכתיבתן ראשונה ונתבטל השטר, נמצא שלא עשו שליחותן, חוזרין וכותבין וחותרין העדים עצמן שנית (סמ"ע), וכן אם לא כתבו בשטר הנאמנות מפורש על הפרעון, אם רצו קורעים אותו שטר וכותבים אחר בנאמנות שכן עוד לא עשו שליחותן, וה"ה אם פרע קצת, אין העדים יכולים לעשות עוד שטר על החלק הנשאר (ש"ך), [כהגה"ה על הש"ך] אמנם שטר מכירה אם נמחק והמוכר מצוה לכתוב מזמן ראשון, יכולים לכתוב באחריות דומה לשטר הקנאה (רע"א), ראובן חייב לשמעון סך מה וחייב לפרוע לו כך וכך במטבע מסוים, ועשה לו בית א' אפותיקי, ועלו המחיר של המטבע ההוא, ובאו אצל העדים החתומים בשטר הראשון שהיו ג' עדים והא' מהם תלמיד חכם שיעשה להם שטר אחר מזמן הראשון ובאותו האפותיקי ויקרעו השטר הראשון וכן עשו. אם היו רק ב' עדים זה היה אסור לעשות כן והוא ככל שטר מוקדם ופסול, ולא מעלה ולא מוריד שהלואה מסכים לדבר, אבל מאחר והם ג' ונחשב כב"ד יכולים לעשות, ואין חסרון שהם עדים וגם דיינים, וגם שכתוב בלשון עדות (ש"ך * תורת אמת), וי"א [שאותו הציור הובא בתורת אמת] אי אפשר להוציא ממון על פיו, אמנם העדים כשרים (רע"א * לחם רב).

ז) אבל באים לבית דין כו' - דהפקר כו' דהפקר (סמ"ע).

ח) כותבים שטר אחר ואומרים כו' - וגובה בזה השטר ממונו מזמן הראשון (ש"ך).

ט) ומ"ש ופלוני ופלוני עדי - פירוש, עדים החתומים בשטר, וי"א דבעינן להזכיר בקיום ג"כ עדים שהעידו לפניו מה היה כתוב בהשטר הנמחק, כדי שיוכל הלואה לעמוד עליהם ולפוסלם באם הוא שהעידו שקר, אמנם המחבר מדבר כשעדי השטר מגיעים לב"ד, ואז אין צריכים לכתוב שמות עדי מחיקה, וי"א דלעולם לא צריכים לכתוב שמות עדי המחיקה (סמ"ע).

י) והזקקנו לעדותם של עדות כו' - פירוש, בין שהעידו עדי השטר עצמן על חתימתן, בין שהעידו אחרים עליהם וכנ"ל כל חד לפי ענינו (סמ"ע), ויש חולקים וסוברים דכאן מיירי שבא לפני כו' שטר הנמחק לגמרי, ולמחבר מספיק אם יש עדים שראו השטר לפני שנמחק, וראו שנמחק, והם מעידים מה שכתוב בשטר, והוא כאילו קיום השטר, אבל י"א שצריך גם עדי השטר להעיד, שרק הם עושים אותו לשטר, וגם צריכים עדי מחק, שלא לחשוש שמא פרע השטר (ט"ז).

יא) צריך להביא ראיה כו' - מ"מ צריכין קיום הראשון ג"כ, לענין זה שלאחר שיביא עליהם ראיה גובה אפילו ממשעבדי ואינו יכול לומר פרעתי, משא"כ אם לא היה לו אלא ראיה האחרונה, דהיינו שנעשה הלואה או מקח לפני עדים ושכתבו וחתמו לו שטר, דיכול לומר אח"כ פרעתי כיון שאין בידו שטר, וכדלקמן (ס"ד) וכ"ש דאינו גובה ממשעבדי (סמ"ע).

יב) על העדים הראשונים עד שתקיים עדותם - לא כתב עד שתקיים חתימתן, אלא עד שתקיים עדותן, ור"ל שתקיים כל דברי העדות הכתוב בשטר, כי אף שהעדים הראשונים באו ואמרו

Commented [YL262]
דעת בעלי סברא זו דמשעת קנין שעבד נפשיה שאין השטר מחוסר נתינה כלל, אבל לדעת אלה דלא זכה עד שגיע השטר לידו - לא הבאתי שזה נגד השו"ע, ואין קים לי?

Commented [YL263]
ש קים לי כטור?

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

שחתמו ע"ז השטר והיה כתוב בו כך וכך וכשטר דעלמא דסגי באמרם זהו חתימתנו, וכמ"ש לקמן (סי' מו ס"ג), כאן שונה שכבר כלה השטר לפנינו והרי הוא כעדות חדשה שבאו להעיד בע"פ לפני ב"ד, שצריך הב"ד לחקור לכל אחד ואחד בפני עצמו ולהודיע אם דבריהן הן מכוונין, ולכן כתב המחבר, כל שלא נכתב בהקיום שחקרו ועמדו על דבריהן הרי הקיום כאילו אינו, עד שיביא ראיה על מ"ש בקיום בשם עדים הראשונים, ותתקיים עדותן שכן היה המעשה כדבריהן, ואז מועיל הקיום לענין לגבות בו ממשעבדי ושלא יוכל לומר פרעתי וכמ"ש, וכ"ש אם הקיום נעשה ע"פ עדים אחרים, שאף שאמרו שמכירים החתימות דהראשונים וגם ראו הכתוב בשטר, מ"מ צריכים דרישה וחקירה על כל מה שהיה כתוב בו, כיון שאין השטר לפנינו שכבר נמחק. ונאינו דומה לקיום שטר אחר שסגי באומרים שמכירים חתימות העדים, דכיון שהשטר כתוב לפנינו וחתימת העדים מקוימת, אמרינן ביה כל שטר שבא לב"ד כאילו נחקרה עדותן דמי. ורק כאשר יש ראיה על החתימה וגם על העדות יש לו דין שטר גמור (סמ"ע), מש"כ בסמ"ע דבעינן דרישה וחקירה המבואר לעיל (סי' כח ס"ח וס"ט), דהיינו זה שלא בפני זה, וזהו כעדות חדשה, וכשיש ג"כ עדי הלואה ולא בעי עדי מחיקה רק לגלות ששטר זה הוא, אין צריך דרישה וחקירה, משום הכי כשכתוב בו ונזדקקנו, סגי בעדי מחיקה לבד. אבל כשלא כתוב כן, דאז נראה שלא היתה דרישה וחקירה, משום הכי בעינן ג"כ עדי הלואה, דאז כשיש עדי הלואה לא בעי דרישה וחקירה. וקשה על דבריו דלעיל (סי' ל ס"א) משמע כל עדות כשר בדיעבד אף שלא היתה דרישה וחקירה, אלא בעינן שיעידו על כל הלשונות שבשטר בדליכא רק עדי מחיקה, ומשום הכי בעינן שיכתוב ונזדקקנו, וכשלא כתוב כן נראה שלא היה כן, משום הכי בעינן גם כן עדי הלואה (נתה"מ).

(יג) דחיישינן שמא ילך כו' - פירוש, שיעמיד שתי כיתי עדים על השטר שידעו מה היה כתוב בו, וילך עם כל כת אל ב"ד בפני עצמו ויכתוב לו ב' שט"ח, משא"כ עתה שצריך לקרוע השטר הראשון דאז לא יכתבו לו קיום אחר כשלא יראו בידו השטר הראשון. והא דצריך לכתוב בשטר שקרעו אף על גב דלא חיישינן לב"ד טועין, מ"מ לשכחה חיישינן, שיחשבו לקרעו וישכחו בידו, משא"כ עתה, דודאי לא יכתבו שקרעוהו עד שכבר יהיה נקרע (סמ"ע), וי"א דמש"כ "דאל"כ פסולי", אינו ר"ל שאם לא כתבו שהוא פסול, אלא חוזרים וקורעים, שאם לא קרעו פסול, היינו דהיכא דידעינן דלא קרעו, פסול, ולכך צריך לכתוב כדי שלא יסתפקו, אבל מסתמא כפי האמת לא חיישינן לב"ד טועין, ועיין לקמן ס"ק י"ב? (ש"ך).

(יד) אבל שטר מתנה כו' - דלא שייך ביה חשש שיגבה בו שתי פעמים כיון שהמתנה היא בשדה מיוחדת, אם לא שכתוב בו אחריות וכדמסיק (סמ"ע), כותבים לו אפילו עדים עצמם, וא"צ להעיד בפני ב"ד אלא הם בעצמם כותבין לו שטר אחר מזמן הראשון (ש"ך).

(טו) מזמן הראשון כו' - ולא מזמן השני, דחיישינן דילמא אחר המתנה חזר המקבל ומכרה או נתנה להנותן בקנין גמור, ואח"כ יוציא שטר קיום זה ויאמר חזר ונתנה לי במתנה אח"כ ועי' לקמן (סי' רלט ס"א) (סמ"ע), ולפי זה אם המוכר או הנותן בפנינו ומצוה לכתוב, כותבים אפילו מזמן שני (ש"ך).

(טז) במתנה אחריות וכן בשטרי מקח כו' - חיישינן שמא שדה זו גזולה היא ביד המוכר או הנותן, ויעשה זה המקבל המתנה או הלוקח קנוניא עם הנגזל לטרופ או לגבות ב' פעמים, כיצד, מתחילה יבוא הנגזל עם עדי אבות שהוא שלו ויוציא מיד זה הלוקח, והלוקח יטרופ עם שטר הלקיחה שבידו מהלקוחות שקנו מהמוכר אחריו, או יגבה מבני חרי שביד המוכר, ואח"כ יאמר הלוקח להנגזל הניחני לישיב בשדה זו זמן מה ותחזור ותוציאנו מידי בעדי אבהתך, ויחזור הלוקח לטרופ שנית מהלקוחות או מהמוכר בשטר קיום שבידו (סמ"ע), דבשטרי מתנה בעינן דוקא שיהא מפורש בה אחריות, דסתם מתנה אין האחריות על הנותן, וכן בשטרי מקח וממכר אף בסתם אחריות טעות סופר כדלקמן (סי' רכה ס"א) (ש"ך).

(יז) צריך לקרוע כו' - דאל"כ יש לחוש שיעשו הלוקח או המקבל מתנה קנוניא ויטרופ שלא כדין, כיצד, יבוא מי שהיתה שדה של אבותיו ויטרופ שדה זו בעדות שלו שהיתה של אבותיו, ויחזור הלוקח ויטרופ בשטר המכר שבידו מן הלקוחות שלקחו אחריו ויקרעו שטר המכר שבידו, ויחזור בקנוניא ויעמוד בשדה שנטרפה ממנו, ויבוא זה שטרפה בעצמו ויטרופ אותה פעם אחרת בעדות אבותיו, ויוציא הלה שטר המכר השני ויטרופ בו לקוחות אחרים שלא כדין (ש"ך).

(יח) שטר זה לא נכתב לטרופ בו כו' - אבל בשטר הלואה לא שייך למיכתב לו כן, דהא לא כתבינן ליה אלא לגבות בו, משא"כ בשטרות הללו שנכתבין כדי להעמיד שדה זו בידו (סמ"ע).

:Commented [YL264]
זה אותו דבר כסמ"ע
בס"ק הקודם?

במאיר המושפט זולק א'

(יט) ולא מבני חרי - צריכים לכתוב ג"כ זה, כדי שלא יגבה בהאי קיום מבני חרי דהמוכר, ואח"כ יחזור ויגבה בהגוף מלקוחות, דשובר אצל לקוחות ליכא (סמ"ע), לכאורה לא היה צריך הסמ"ע לטעם זה, דבפשיטות היה לו לומר שמא יגבה בהגוף קודם מבני חרי ואז לא יצטרך ליתן שובר כיון שמחזיר הגוף, ואחר כך יגבה פעם שנית מבני חרי בהקיום. ולא צריכין לטעם זה רק כשידוע עכשיו בשעה שמעתיקין שיש להמוכר בני חרי, דאז ליכא חשש שיגבה מקודם מלקוחות בהגוף, דאין נפרעין ממשועבדים במקום שיש בני חרי, אבל כשאין בני חרי להמוכר יש לחוש בפשיטות שיגבה קודם בהגוף מלקוחות ואחר כך יגבה בהקיום מבני חרי (נתה"מ).

(ב) ⁸³³מי שנמחק שטר חוב(כ), מעמיד עליו עדים לפני בית דין ועושים לו קיומו. ודוקא שיש עדים שנמחק באונס, אבל מחקו מלוה מדעת(כא), או שהניחו במקום שאינו משתמר, ונמחק, אין עושים לו קיום, דכיון שהניחו במקום שראוי להמחק, ודאי פרעיה.

(כ) מי שנמחק שט"ח - לעיל בריש הסימן העתיק המחבר לשון הרמב"ם וכאן התחיל לכתוב לשון הטור, אף על גב דהוא כפל דהא כבר כתבו, ועי' מה שכתבתי עוד בריש סימן זה סק"ג? (סמ"ע).

(כא) אבל מחקו מלוה מדעת כו' - פירוש, כל שאין לו עדים על זה שנמחק שלא מדעת, הוי דינו כאילו נמחק מדעת, דהיה לו לשמור שטרו, ומדלא שמרו אמרינן כבר נפרע (סמ"ע).

(ג) ⁸³⁴מי שהיה לו שטר, ואבד, ובא לבית דין שיכתבו לו שטר אחר, אין כותבין לו(כב), אפילו אם הביא עידי שטר הראשון ומעידים שכתבו ונתנו לו(כג). על כן אין לבית דין לכתוב העתקת שום שטר, אם לא יראו שיש בו צורך, כי האי דמי שנמחק שטר חוב(כד). ואם כתבו לאדם טופס שטר, ובא לפני בית דין, אין בית דין גובים בו עד שיוציא גוף השטר, אם לא כתבו בו טעם למה עשו שטר אחר(כה), כי ההיא דנמחק שטר חובו וכיוצא בו, כגון שידוע לעדים שאבד. אבל אין ידוע לעדים, לא יכתבו לו, ⁸³⁵ואפילו נאבד בעדים, אין כותבים לו, דשמא ימצא(כו), אלא אם כן עדים מעידים שנשרף(כז)(כח). הגה: ⁸³⁶ודוקא צטער הלואה, אבל שטרי מקח ומתנה כלל אחריות(כט), כותבין לו אחר, מאחר שנאבד(ל). ⁸³⁷אבל אין מטפסין שום שטר ללא צורך(לא). ⁸³⁸שטר לואה שכתוב בו מתנות לרצים, וזא אחד לבית דין שיכתבו לו לצדו חלקו צמתנה, כותבין לו, דהא לוא לגזינא קאי(לב), להכי לוא שטרא הוא, והיתומים יכולים למימנו: פרענו. ⁸³⁹ומיהו אם היה ביד אחר, ונאבד משם, כותבים לו אחר, דליכא למיחש שמא ימצאנו(לג), כיון שלא היה בידו. ⁸⁴⁰ואם הלואה במדינת הים, והמלוה חושש שלא יוליך שטרו בידו, שמא יאבד לו בדרך, יבא לבית דין וכותבים לו אחר, והוא מניח שטרו ביד בית דין שבעירו, ובית דין שבמקום שהלואה שם יודיעו לבית דין שבמקום המלוה שהוא נפרע מחובו, וקורעים השטר הראשון שבידם. ואם נאבד השטר שהטפסין, כשהוא הולך לו אצל הלואה וידוע זה בעדים, הולך(לד) לפני ב"ד ויעידו לפניהם שנאבד, ויחזירו לו שטר שבידם(לה). הגה: ⁸⁴¹וכל שטר (ט) מטפסין, מעתיקין(לו) אותו אות צלות משטר הראשון, וכותבין שהוא העתק, אין צריכין צית דין להעתיק שטר, אלל אפילו שני עדים יכולין להעתיקו (ואפילו מן ארבע קרובין זה לזה(לז)).³²⁶

(כב) אין כותבין לו - דשמא לא איבדו, ויגבה תחילה בשטר חוב ויחזירו לו, ואח"כ יחזור לגבות ממנו או מלקוחות בהקיום. עי' לעיל (סקט"ו?) דלא שייך לומר בזה דיכתבו לו ויכתבו בו שטר זה דלא למיגבי ביה כו', דא"כ כל השטר הוא נכתב לכלום (סמ"ע).

(כג) ומעידים שכתבו ונתנו לו - פירוש, דאז ליכא למיחש ביה שכתבו ללוות ולא לזה (סמ"ע).

(כד) אם לא יראו כו' כי ההיא דנמחק וכו' - פירוש, וה"ה אם יש לו עדים שאיבדו וכדמסיק ואזיל, ואז כותבין בהטופס שמשום הכי כתבוהו לו, וזהו שמסיק וכתב ש"אם טעו ב"ד או מאן דהו וכתבו לו טופס ולא כתבו בו שמשום צורך כתבוהו, דלא יגבה לו בו עד שיוציא גוף השטר, דחיישינן שהוא עדיין בידו ויחזור לגבות ג"כ בו (סמ"ע).

(כה) אם לא כתבו בו טעם למה עשו שטר אחר - קשה שכן לא חיישינן לב"ד טועין, רק לשכחה, כמו שכתב הסמ"ע סק"א? והכא לא שייך זה (נתה"מ).

(כו) ואפילו נאבד בעדים אין כותבין לו דשמא ימצאו - וי"א שכן כותבים דאנן קי"ל כותבים שובר (סי' נד ס"ב), ואפילו השו"ע לא מיירי אלא לכתוב שטר אחר שלא בידעת הלואה, דבכה"ג איכא למיחש שמא ימצאו ויתבע תחילה בגוף השטר והלואה לא יזהר בו, ואח"כ יתבענו בשטר האחר

³²⁶ תוספת זו מהסמ"ע ולא מדברי הרמ"א.

במאיר ה'משפ'ט ז'לק א'

(ש"ך), וי"א שמקור דברי המחבר ס"ל עדים בחתומיו זכין לו וא"כ כאשר כותבין שטר ללוה בלא מלוה עמו אז אין ראייה שפרע במה שהשטר בידו (רע"א), ויש מקשים על הש"ך דמ"מ איכא למיחש שיגבה שלא בפניו או מיתומים בגוף השטר קודם, והן לא ידעו ויפרעו בלא לקיחת שובר (נתה"מ).

(כז) אא"כ עדים מעידים שנשרף - ויש לדקדק דהא איכא למיחש דישרוף השטר בפני כמה כתי עדים, ויגבה ויחזור ויגבה. וי"ל דכיון דקיי"ל כותבים שובר כדלקמן (סי' נד ס"ב), א"כ ליכא למיחש. וצ"ל דכותבים השט"ח מזמן שני, דאי מזמן ראשון הא אכתי איכא למיחש שיעשה הלוה קנוניא עם המלוה לטרופ בכמה שט"ח ויכבוש הלוה גופיה את השובר. אבל אם העדים מעידים שלא היה בשעה שנשרף עדים אחרים כי אם הם, אפשר לכתוב מזמן הראשון עי' לקמן (סי' קטז ס"א) (ש"ך), אע"פ שהש"ך הביא שכותבין מזמן שני, מ"מ מודה הש"ך דגובה מזמן ראשון, ולא חיישינן שיעשה קנוניא ויכבוש השובר, רק דלכתחילה אין כותבין מחשש קנוניא, אבל לגבות גובין ולא חיישינן לקנוניא, דלא חיישינן לקנוניא רק בנפל ואיתרע, וכשגובה מזמן ראשון יכול ליקח תיכף אדרכתא על הלקוחות שקנו מזמן ראשון, ואין להקשות על הש"ך, דא"כ גם מזמן שני יש לחוש לקנוניא שיכבוש השובר בשעת גוביינא. דיש לומר דס"ל להש"ך דכל העתקה שמעתיק יצא הקול על הלוואה מחודשת, וא"כ הלקוחות אפסידו אנפשייהו במה שקנו מזמן שני (נתה"מ), ועיקר כתירוץ הראשון בש"ך ואין חשש שמא יעשה קנוניא כל שאין רעותא על השטר (פ"ת * זכרון יוסף).

(כח) שם - י"א דעדים שמעידים על שטר שנשרף ואינן עדים מן השטר, וראו השטר והכירו חתימת העדים, די, כי אין זה מפיהם ולא מפי כתבם, דהוי כאילו מעידים ראינו עדות שנחקרה בב"ד, ואם הם עדים מן השטר, צריכים לזכור מענין השטר משום מפיהם ולא מפי כתבם, היינו לדעת & לקמן (סי' מו ס"י), דעדי השטר כל שאין זוכרים ענין השטר הרי הם כחרישים, אבל להיש חולקים שם, היינו דוקא כשאין עדי השטר מכירים כל אחד חתימת חבירו ואין כאן עוד עד אחר שיצטרף עמהן שיעיד על כתב ידי שניהם, אבל אם יש חד מהנך יכולים הם ג"כ להעיד אפילו אין זוכרים ענין השטר (ש"ך).

(כט) ה"ג - "אבל שטרי מתנה ומקח בלא אחריות כו", דגבי מקח הוצרך לומר בלא אחריות ופירושו דהתנה כן, דאל"כ אחריות ט"ס, משא"כ במתנה (סמ"ע).

(ל) מאחר שנאבד - כלומר מאחר שאומר שנאבד אפילו אין ידוע בעדים שנאבד, דהא ליכא למיחש למידי, וכמ"ש לעיל סק"י (יד) (ש"ך).

(לא) אבל אין מטפיסים שום שטר ללא צורך - אבל אם יש בו צורך קצת כותבין שטר אחר כשאין בזה היזק ללוה או למוכר, ולא חיישינן לזילי נכסי בהכי כשיש בזה צורך למלוה ולוקח וכה"ג (ש"ך).

(לב) דהא לאו לגוביינא - עי' לקמן (סי' רנה ס"ו) שכן גובים על פי שטר צואה, ויש לחלק ששם מדובר בשטר שהשכ"מ מודה שחייב לפלוני מנה, שדינו כשטר גמור, אבל צואה אינו דינו כשטר (סמ"ע), נלענ"ד ליישב דעת רמ"א, דיש חילוק בין כותב צואה דרך כלל לכותב לשון שטר, וחילוק זה נזכר לעיל (סי' רנ סכ"א). אבל לענין הלכה אין להוציא ממון נגד דברי הסמ"ע, ואין יפוי כח של שטר לצואה (ט"ז).

(לג) דליכא למיחש שמא ימצאנו - דדוקא כשנאבד מידו והוא יודע המקומות שהיה בהן בשעת אבידה, שייך למיחש שיחזור וימצאנו אחר החיפוש (סמ"ע).

(לד) וידוע זה בעדים הולך כו' - אבל כשאין לו עדים, אין מחזירין לו גוף השטר, דשמא עדיין בידו ההעתקה וילך ויגבה בראשונה בגוף השטר, ואח"כ יגבה שנית בהעתקה. אבל מ"מ נותנין לו העתק שני משטר הראשון, דהא ליכא למיחש שמא יגבה שתי פעמים בשתי ההעתקות, דכל מי שבא לגבות בהעתק אינו גובה אלא אא"כ יתן להלוה שובר, וכשיש בידו שובר תו לא מצי לגבות בו עוד. ומה"ט מניח השט"ח ביד ב"ד שבאם לא יהיה לו עדי אבידה יכול לחזור ולקחת העתק שני, משא"כ כשהיה הולך עם השט"ח והיה נאבד ממנו בלא עדים (סמ"ע), מ"מ יש תועלת בהטפסה, באם יאבדנו בלא עדים יש לו תקנה שיתבע את הלוה בע"פ, אם יטעון פרעתי, הרי גוף השטר קיים ויקח כתוב וחתום טענת הלוה מב"ד שבעירו, וכ"ש אם יטעון הלוה להד"מ. ואין לומר יקח גוף השטר ויניח כאן הטופס, דיש לחוש שמא יאבד הגוף השטר בדרך בלא עדים ואז יכול לומר פרעתיך ונתת לי גוף השטר, ובטופס לא יוכל לתבוע אח"כ (ט"ז), ואם מצא העתקה

במאיר ה'משפט זולק א'

ומכרו לראובן, וגבה א' מהם את החוב, עם ההעתקה, ובא השני לגבות ומראה שוברו, אינו חייב לשני כלום (נתה"מ).

(לה) ויעידו לפניו שנאבד ויחזירו כו' - הטעם, דבהא לא חששו שמא ימצא ההעתקה ויגבה ראשונה בהשטר ואח"כ שנית בהעתק, דכל שאיבדו בדרך מסתמא תו לא יחפש אחריו (סמ"ע).

(לו) וכל שטר שמטפיסים ומעתיקים כו' - צ"ל "מטפיסים" ללא אות ש', וה"פ, וכל שטר, ר"ל אפילו שטר מכר ומתנה שיש בו אחריות דמבואר לפני זה דאין מטפיסין אותו מחשש שמא יגבה ויחזור ויגבה, היינו דוקא כשמטפיסין בלשון שטר גמור ואין נראה ממנו שהראשון עדיין קיים, דאז יש לחוש שיגבה בו ויחזור ויגבה, אבל כשמעתיקין אותו אות וכותבין בו שהוא העתק מגוף השטר, אז נראה מתוכו שגוף השטר עדיין קיים, ולא יגבהו שום ב"ד עד שיוציא גוף השטר, וליכא חשש שיגבה בו ויחזור ויגבה, ולהעתקה זו א"צ ב"ד (סמ"ע), וי"א דעיקר הגירסא "שמטפיסים", ור"ל, כל שטר שאמרנו שמטפיסים, דהיינו אם הוא לצורך, מעתיקין אותו בדרך זה (ט"ז).

(לז) קרובים זה לזה - כיון דלא מגבין ביה עד שיוציא גוף השטר, נמצא דזה אינו אלא גילוי מילתא בעלמא [וזהו שהוספתי בנוסח הרמ"א "אפילו הן קרובים זה לזה"] (סמ"ע), וי"א דכל זה דווקא כשחתומים ג' בהטפסה וב' מהחתומים קרובים זה לזה [והכונה דאנן חשבינן השני קרובים כאחד ונשאר שני כשרים - ט"ז], אבל לא כשאינן חתומים רק ב' והם קרובים זה לזה, דאז אין לו רק דין הטפסה בעד אחד, ועי' לקמן (סי' מה סי"ב) (ש"ך וט"ז), תועלת ההעתקה היא לענין אם טוען לא היו דברים מעולם, ואין חסרון "מפי כתם" כיון דאין השטר מרבה חיוב על השטר הראשון שנכתב בשליחות, הוי כאילו נכתב בשליחות ולא הוי מפי כתבם (נתה"מ).

(ד) ⁸⁴²מי שהיה לו חוב (לה) על חבירו בשטר, ואבד השטר, והרי העדים קיימים, אף על פי שקנו מידו, אם טען שפרע הרי זה נשבע היסת. ואפילו היה החוב לזמן ועדיין לא הגיע זמנו להפרע, הואיל וכתבו לו שטר ואינו בידו, אם טען הלוה: פרעתיו (לט), נאמן, ונשבע היסת שפרעו, שאנו חוששין שמא פרעו ולפיכך קרע השטר או שרפו (מ). ואפילו היה השטר יוצא מתחת ידי אחר (מא), והלוה טוען: ממני נפל אחר שפרעתי, אף על פי שהוא בתוך זמנו, נשבע היסת ונפטר, שכיון שאין השטר ביד המלוה, אין שם חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו, ⁸⁴³אבל אם הפקידו המלוה אצל אחר (מב), והוא יוצא מתחת ידי הנפקד, אין הלוה נאמן (מג) לומר: פרעתי וממני נפל ואתה מצאתו, ואף על פי שלא הפקידו אצלו בעדים. הגה: ⁸⁴⁴מי שהיו שטרותיו צעיר סכנא ככוס, מסתמא הם בחזקת אבדוס, וכתבין לו שטר אחר (מד), ואפילו הלוה עומד ומוחה, אין משגיחין בו.

(לח) מי שהיה לו חוב כו' - וי"א שיגבה על פיהם, אבל לא ממשועבדים (עי' לעיל סי' לט ס"ה), וכתבו שובר, ואפשר לומר קים לי כדבריו (ש"ך ונתה"מ), וי"א שאין קים לי נגד השו"ע (קצה"ח).

(לט) אם טען הלוה פרעתי - יש הוחזק כפרן שנאמן בטענתו אם יש לו עדים כדבריו וכמבואר לקמן (סי' עט סי"ג), א"כ בנפל דאיתרע נאמן בדיבורו בלבד אפילו לית ליה עדים, והיכא דאפילו באו עדים כדבריו אינו נאמן וכגון לא ליתיה וחזר ואמר פרעתי דכבר הודה דלא פרע בזה גם בנפל אינו נאמן, וצ"ע למה השו"ע לא הביא הלכה זו, עי' לקמן סי' עט ס"ו, ודברי לקמן סי' ס"ו סק"ה? (קצה"ח).

(מ) ולפיכך קרע השטר - דוקא במלוה דאיכא למיחש לפרעון אמרינן כן, משא"כ בשטר מתנה שכתב לו ליתן לאחר זמן ונקרע תוך הזמן, יעידו העדים שנקרע השטר ויעשה לו מעשה ב"ד דליכא למיחש לפרעון ולמחילה, דהא אף אם החזיר השטר לא נתבטלה המתנה (סמ"ע).

(מא) ואפילו היה השטר כו' - עיין לקמן (סי' סה סי"ב) (ש"ך).

(מב) אבל אם הפקידו כו' - עיין לקמן (סי' נו סק"ה?) (ש"ך).

(מג) אין הלוה נאמן כו' - ואף על גב דאין זה שליש ממש, דהא המלוה לחוד הפקידו, מ"מ נאמן במיגו דהיה מחזירו לו בינו לבינו (סמ"ע), אפילו אם המלוה לחוד מסר לידו הוי שליש, כמ"ש הרמ"א לקמן (סי' נו סי"ב) (ש"ך).

(מד) מסתמא הם בחזקת אבדוס וכותבין לו שטר אחר - פירוש, אפילו באחריות, והיינו שידוע שהיו שם שטרותיו, ואם אין ידוע שהיו שם שטרותיו, אז העדים כותבין בלא אחריות (סמ"ע).

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

סימן מב – שכותבין השטר בכל לשון, ודין אם אין המטבע מפורש בו, ובו ט"ו סעיפים.
(א) ⁸⁴⁵אין כותבין שטר חוב על דבר שיכול להזדייף, ואם כתבו עליו, פסול אפילו לגבות בו
לאלתרא. ⁸⁴⁶ודוקא שטר חוב, אבל שטר אקנייתא, כשרוב. ⁸⁴⁷כל שטר שאינו עשוי כחקנת חכמים, אף על פי
שאינו טעם לפסלו, פסול, ולכן אם עשה בזמן הזה שטר מקושק, פסול. ⁸⁴⁸ויש חולקין (ג), והכי קיימא לן (ועיין לקמן
סימן מ"ד סעיף א'). ³²⁷

(כ) אפילו לגבות בו לאלתר - פירוש, אף דבלאלתר ליכא למיחש לזיופא דהעדים זוכרים מה היה
כתוב בו. והטעם, דבעינן שיהא ראוי לקיים ימים רבים (סמ"ע), אמנם י"א שאפשר לגבות בו מיד,
וי"א אפילו לאחר זמן, וצ"ע לדינא ³²⁸(ש"ך), ועיקר דלא כש"ך (פ"ת * ק"נ).

(ב) אבל שטר אקנייתא כו' - פירוש, שטר שקונה בו שדה או בית שכותב על נייר "שדה פלונית
מכורה לך" או "נתונה לך", וכמ"ש לקמן (סי' קצא ס"א), שאינו עומד לראיה כלל, אלא אחר
שקנהו בשטר כותב שטר אחר לראיה וכשטר הנ"ל (סק"א), אף על גב דגם שם מדבר על ספר
המקנה שקנה שדה, מ"מ אותו כתב גופו היה עומד לראיה (סמ"ע), אפילו ללא עדי מסירה. ועוד
נראה, דאפילו אינו מודה המוכר שמסרו לו, נאמן הלוקח והמקבל שמסרו לו, דנהי דיכול המוכר
או הנותן לטעון תנאי היה בו וזייפתו, מ"מ אם טוען להדי"ם לא מסרתי לך שטר זה מעולם אינו
נאמן, כיון שהשטר ביד הלוקח או המקבל, כשידוע שהמוכר כתבו, כגון שהוא חתום בכתיבת ידו
או שעדים חתומים עליו וכהאי גוונא (ש"ך), וי"א דלר' מאיר לא מהני עדי חתימה בשטרות אפילו
בשטר קנין וגיטין וקידושין אם הוא בדבר שיכול להזדייף ומשום דאינו מוכח מתוכו, ואפילו ידוע
שאינו בו שום זיוף עפ"י הודאת נותן ועפ"י העדאת עדים מכל מקום כיון דלר"מ עדי חתימה כרתי
וכל שאינו מוכח מתוך עדי חתימה הרי הוא כמו שטר שאינו בו עדי חתימה דלאו כלום הוא לר"מ,
וכ"ז אפילו אם יש עדי מסירה, ולר"א אם אין עדי מסירה, אז חזרנו לדין כמו ר"מ, שכל שיכול
להזדייף אינו שטר כלל, והודאת הנותן או המוכר מועיל רק במקום שיש עדי חתימה לפי ר"א,
משום דגם ר' אלעזר מודה דנגמר הדבר בעדי חתימה, לגבי קנין מכר ומתנה דסגי בינו לבינו
ומשום הודאת נותן ולא איברי סהדי אלא לשקרי גם לר' אלעזר סגי בעדי חתימה, אבל היכא
דליכא עדי חתימה או שהם פסולין משום דיכול לזייף לא שייך הודאת נותן, דנהי דמודה שנתן לו
שטר זה בלא עדי חתימה, לא מהני מיד (קצה"ח), אסור לחתום עצמו אחספא שמא אדם רמאי
ימצא אותו ויכתוב עליו דבר, ובודאי הוא הדין דאסור לכתוב דברים אחספא לחתום עצמו, הוי
כחתימה בעלמא כיון דיכול למחוק הדברים שכתב למעלה מחתימתו ולעשות רמאות כנ"ל, וכיון
שאסור לעשות חתימה אחספא, ממילא אינו נאמן לומר שעשה כך, אבל העיקר דלא הוחזק כפרן
כשטוען להדי"ם בדבר שיכול להזדייף, [כמו שמשמע מדברי הש"ך]. ועוד [לחלוק על הקצה"ח]
כל שטר דליכא עדי חתימה ולא עדי מסירה לאו שטרא הוא כלל, ולצחוק בעלמא מסר לו, מה
שאינו כן כשיש עדי חתימה רק שהוא דבר שיכול לזייף שטר, ואי אתו עדי חתימה קמן ואמרו
דליכא זיוף, מועיל, והכי נמי מועיל הודאת בעל דין במקום עדי חתימה, דשטר קנין גמור הוא
(נתה"מ).

(ג) ויש חולקין כו' - שטר פשוט שכתבו עדים מאחוריו כבמקושר, אף על פי שאינו חשש ואין טעם
לפסלו, פסול, כיון שלא נעשה כתיקון חכמים. וכן בחתמו מן הצד וכיוצא בזה, ודלא כרמ"א
(ש"ך).

(ד) ⁸⁴⁹וכתב בכל לשון וכל כתב, ובלבד שידקדק הסופר בכתב ההוא, שלא יהא בו שום

שינוי. @NO MB

(ג) ⁸⁵⁰מתיקון שטרות להתבונן בואו"ן וזייני"ן שלו שלא יהיו דחוקים בין התיבות, שמא זייף
והוסיף וא"ו או זיי"ן, ולא יהיו מרוחקים, שמא מחק אות אחת, כגון ה"א או ח"ית, והניח רגלה אחת
במקום וי"ן, וכל כיוצא בו, מדקדקים בו בכל לשון ובכל כתב. ⁸⁵¹לכן צריך הסופר לזוהר בכתיבת
השטר שיהיו אותיותיו דומות זו לזו, ויהיה הכתב מיושר ושוה בכל דבריו, שלא ירחיק האותיות זו
מזו יותר מדאי, ואל ירחוק הכתב יותר מדאי, ואל ירחוק במקום אחד (ד) וירחיק במקום אחר.
לפיכך אין העדים רשאים לחתום, עד שידקדקו היטב בכל אותיותיו. ולפיכך כשיבא השטר לפני

³²⁷ שטר שנכתב בכמה מיני כתב וכמה מיני דיו הוי כשר, ואין בזה חסרון (נוב"י חו"מ ח"ב סי' כו).

³²⁸ הצ"ע של הש"ך היא לענין לכתחילה, אבל ברור שיש לו קים לי.

:Commented [YL265]
grv

:Commented [YL266]
ה שכתב הקצה"ח
לגבי חתימת ידו על
דף חלק מוכח
ששטר שיכול
להזדייף עם חתם
ידו, יכול לגבות בו
משום שהאמין לו,
זה לא להלכה אלא
רק לשיטת הר"ן או
התוס' - נכון? ואם
מכניסים את
הקצה"ח הנתה"מ
חולק עליו.

באיר המישפט זולק א'

הדיין, צריך לעיין בכל אותיותיו, ולדמות אות לאות, ואם רואה בו שום שינוי לא יגבה בו עד שיבדוק הדבר היטיב. ⁸⁵² (וכל דבר שנוכל לתלות במחק, תלינו(ה)). ואם צריך לכופ בעל השטר ולהכותו כדי שיודה, יעשה, כדי שיוציא הדין לאמיתו. ויש מי שאומר דה"מ היבא דאתי לאפוקי מיורשים או מלקוחות, קי"ל טוענים ליורש וללוקח, אבל היבא דאתי לאפוקי מלוה או ממוכר ומנותן גופייהו, ולא טוען נתבע (טענות דשייכא) (כההיא) [בההיא] ריעותא דאשתכח בשמרא, לא טענינן ליה(ו)(ז).

⁽⁷⁾ ואל ידחוק במקום אחד כו' - פירוש, אפילו אינו מדוחק יותר מדאי, ומותר לכתוב באותו דוחק כל השטרות, אלא שלא ישנה לכתוב מקצת השטר באותו הדוחק ומקצת מרווח יותר, דאם כן יש לחוש שיוסיף איזה אותיות באותו ריוח ולא יהיה ניכר, שהרי יהיה שוה לתיבות המדוחקים שבשטר (סמ"ע).

⁽⁷⁾ שנוכל לתלות במחק תלינן - פירוש, והשטר פסול (סמ"ע), פירוש, שיש לתלות שהיה שם איזה דבר כתוב לחובתו, והכל לפי מה שיראה הדיין (ט"ז).

⁽¹⁾ לא טענינן ליה - עכ"ז חייב הדיין לטעון אפילו לא יטעון הנתבע, כדי להוציא הדין לאמיתו (סמ"ע) ³²⁹. ועיקר דאין מח' סמ"ע ושו"ע אלא השו"ע כאן מיירי כשלא טען נתבע בההיא ריעותא כלל, והמקור לסמ"ע מדבר שטוען שאינו חייב כלום בשטר זה, וכהאי גוונא אף על גב דלא טעין בההיא ריעותא שנעשה זיוף פלוני ופלוני, אנו טענינן ליה שנעשה אותו זיוף (ש"ך). אין צריך שיטעון הריעותא ממש, אלא כל שטוען איזה טענה והריעותא שייך לאותו דבר, טענינן ליה (ט"ז).

⁽¹⁾ שם - ראובן נפלה לו ירושה מקרובו ונתן חצי הירושה לשמעון וכתב לו שטר מתנה וכתוב בה "הנני נתן לך החצי מכל מה שאקבל מכל העזבון שהניח אברהם דודי שנפטר במקום פלוני" והמתנה היתה כדין וכשורה אגב ארבע אמות קרקע גלויה ומפורסמת. אחר זמן הוציא שמעון שטר המתנה ונמצא כתוב בה "הנני נתן לך החצי מכל מה שיש לאברהם דודי" ונמצא זיוף זה מבואר לכל. ושאלו ב"ד לשמעון מקבל המתנה מה זה הזיוף והשיב ונשבע שאינו יודע מי זייפו, אלא שנתעבב השטר ביד אדם א' זמן הרבה ואחר כך הוציאו מידו ככה, שטר שניכר זייפו הוי חספא בעלמא שאינו מוכיח מתוכו מה שנתן כיון שאין למדין ממקום המחק ומה שאמרו העדים אינו כתוב עתה בשטר ואין כאן שטר וא"כ תהיה מתנה על פה ולא יכתבו אותם אפילו הם זוכרים שנטל קנין ואמר להם שיכתבו אותה כדין כל מתנה גמורה שנאמר שכבר עשו שליחותם שכתבו אותה ואיהו דאפסיד אנפשיה שמחק תורף המתנה ואין בידו שטר לגבות ובעדותם על פה לא יוכל לגבו' כיון שכבר כתבו השטר וחתמוהו ונתנוהו לידו דילמ' קבל כבר מה שכתבו שנתן לו כיון שאין נתן המתנה בחיים ובא לגבות מעכשיו. ואם בירור מציאות הזיוף היה שנשאר איזה רושם מן התיבות שנכתבו קודם שהם "מכל מה שאקבל מכל העזבון שהניח" וכשראו שתיבה "שיש" היתה מרווחת כמו שכתבתי נתנו לב לידע איך היה הענין והכירו שנשאר רושם במה שמחקו שידעו להבחין ולקרות שהיה כתוב שם "שאקבל מכל העזבון שהניח" כמו שיקרה לפעמים שהדיו טובה והרשומא קיים אפילו לאחר המחק בזה יש לדון ולומר שהשטר כשר כיון שרושם המלות הנז' ניכר לדיינים שהרי שטר שבלה וקרוב להמחק תנן במתניתין דמעמיד עליו עדים ועושים לו קיומו וכי' כל זמן שרישומו ניכר הכא נמי כיון שרושם מה שאקבל מכל העזבון שהניח נכר ונר' נר' שדנין עליו ויגבה בו אף על פי שהיה מחזור אחר זיוף שאין להאמינו במה שהשיב ונשב' שהניחו ביד אחר ולא ידע מי זייפו דאין אדם חוטא ולא לו (ש"ך * מבי"ט).

^(ד) ⁸⁵³ צריך לזוהר שלא יכתוב בסוף שמה(ח) משלש ועד עשר(ט), שמא יעשה מעשר עשרים(י), ומשלש שלשים. הגה: ⁸⁵⁴ ואם כתב שלש או עשרה(יא), שפיר דמי, דהא ליכא למיחש לזיוף. ואם נודמן לו בסוף שמה(יב), מחזור הדבר פעמים הרבה(יג), עד שיבא בתוך שמה. וכן יזהר שלא יכתוב החשבון באותיות, כגון ב' או ד' (יד)(טו), שלא יעשו ב"ף או ריש. הגה: ⁸⁵⁵ ואם לא עשה כן, הוי שטר שאפשר לזייף, ופסול(טז), ⁸⁵⁶ אצל אי כתב גימטריאות או ראשי תיבות, (מדברים) שא"ל לזייף, כשכ.

⁽⁷⁾ שלא יכתוב בסוף שיטה - יכול לכתוב בסוף שיטה אחד עשר, ולא חיישינן שיזייף לעשרים, שאז צריך להוסיף וי"ו שיהיה אחד ועשרים ויהיה ניכר (סמ"ע).

⁽⁸⁾ משלש ועד עשר - דכשענין השטר הוא לשון נקבה צריך לכתוב לכתחילה שלש, עשר, שהוא גם כן לנקבה (ש"ך).

:Commented [YL267]
שאר הט"ז נצרך -
זה בידי לעשות גם
כן

³²⁹ עי' לעיל סי' יז סק"ו.?

במאיר המשיפט זולק א'

(1) שמא יעשה מעשר עשרים כו' - אי אשכחן תלתין וחמשינן בסוף שיטה כשר, ולא חיישינן שמא תלת וחמש היה, דחזקה על העדים שעשו כהוגן (סמ"ע).

(84) הג"ה ואם כתב שלשה כו' - מה שכתב שלא יכתוב משלש ועד עשר הוא לאו דוקא, דהא בשמונה ליכא חשש זיוף אפילו לשון זכר שלשה ושמונה לא יכתוב, דיזייף וימחוק הה' (ש"ך).

(2) ואם נודמן לו בסוף שיטה כו' - אם כתב למעלה באמצע השיטה שלש, וחזר וכתב שלש בסוף שיטה, השטר כשר (ש"ך).

(3) מחזיר הדבר פעמים הרבה - פירוש, כשגם בפעם השנית יודמן בסוף השיטה, יחזור הדבר בפעם שלישית, וכך משלישית לרביעית, ואין כותבין שלשה או עשרה שהוא לשון זכר אמספר אמות או אצבעות שהוא לשון נקיבה (סמ"ע).

(77) כגון ב' או ד' - וה"ה לשאר אותיות שאפשר לזייף, כגון ו' לעשות ממנו זיין, ומה' ח' או ק', ואם היה כתוב ברווח שיכול להוסיף י' לפני הז' להפוך אותו ל"יז", העדים לא היו חותמין, וכן אם נראה שהיו"ד נכתב בדוחק ע"י לעיל ס"ג, דאין גובין בשטר כזה, אבל ג' אין אפשרות לעשותו לאות אחרת (סמ"ע וש"ך), מש"כ הסמ"ע על אות ג', הרי אפשר לעשות מן ג' ג' (ט"ז).

(10) שם - במקרה כתוב חצר בסוף שורה, ויש חשש שנוסף האותיות "ים" לעשות חצרים, אבל מאחר וכתוב בשטר כמה פעמים חצרות, מוכח שזה היה זיוף, ואין למדנים ממנו (ש"ך * מבי"ט).

(10) ופסול - [במקרה שכתוב בשטר "ב' מאות", וטוען הנתבע שהיה כתוב "מאה" כל שלא ניכר שום גרד וטשטוש בשטר כשר הוא, ואף אם אנו רואים שום שינוי בשטר לא מיפסל השטר בהכי אלא שאנו כופין לבעל השטר להודות, אבל אם אינו מודה השטר כשר (ש"ך * רמ"א).

(ה) 857 היה כתוב בו למעלה דבר אחד, ולמטה דבר אחר, 858 ואפשר לקיימם (שניהם), מקיימים (יו)

אותם. אבל אם הם סותרים זה את זה, כגון שכתוב למעלה: מנה, ולמטה: מאתים, או איפכא, הולכים אחר התחתון (יח), 859 והוא שלא יהיה בשטה אחרונה (יט), 860 ואין כתוב בשטר: והכל שריר

וקיים (כ). הגה: 861 מיהו לאפקועי מנעל השטר למדין ואפילו משיטה אחרונה. 862 ואם נמחק ככוס של מטה, הכל פסול, לאפשר שהיה כתוב בו למטה רק דינר אחד. 863 ויש מי שאומר שאם למעלה היה פורט והולך (כא),

ולמטה כתוב סכום הכל כך וכך, ופיחת או הוסיף, בזה אנו אומרים ודאי מעה בחשבון, ואחר הפרט אנו הולכים, ונראין דבריו. 864 בד"א שהולכים אחר התחתון, כשאין האחד תלוי בחבירו.

865 אבל אם היה כתוב בו: מאה שהם מאתים (כב), או מאתים שהם מאה, אינו גובה אלא מאה (כג), 866 שהוא הפחות שבשניהם, דיד בעל השטר על התחתונה (כד) 330.

(7) ואפשר לקיימן מקיימן כו' - אפילו אם הקיום הוא בדוחק מכל מקום מקיימן, משום דאין דרך הבריות לחזור בדבריהם תוך כדי דיבור (סמ"ע). לשון הסמ"ע לא מדויק אלא אפשר לקיים

אפילו היכא דשתי הלשונות מרוחקים זו מזו מקיימים אותו, וכל שכן היכא דסמיכי אהדדי, דלאו אורחא הוא לסתור דבריו תוך כדי דיבור, רוצה לומר שהם מרוחקים ויש דברים אחרים מפסיקים

ביניהם, אבל כשאי אפשר ליישבם אם לא מדוחק, זה לא שמענו (ש"ך), וי"א מקיימן אעפ"י

שיהיה הפירוש דחוק קצת כגון פעם א' כתוב "עד" והוא מלמעלה למטה, ופעם אחת מלמטה

למעלה, ולכן במקרה שראובן נשא את לאה אלמנת שמעון, והיה לה בן אחד משמעון ויש שבת, והתנתה עם ראובן בתנאי הכתובה וז"ל התנאים, והתנו ביניהם שאם חס ושלום תפטר הכלה

הנזכרת קודם החתן, ותניח אחריה זרע של קיימא מבעלה הנזכר, שירש בנה שבת כך וכך מהנדוניא הנזכרת שהכניסה לבעלה הנזכר, והכסף הזה הכלה הנזכרת לבנה שבת במתנה גמורה

מעכשיו ולאחר מיתה מתנה גמורה וכו', והגם שזה היה תנאי בין החתן והכלה וכו', והיא מתה

ללא זרע, אז מכח זה שכתוב בסוף שהיא מתנה גמורה, ותנאי בין החתן והכלה, ואם למעלה הוי דברים כפשטן דדוקא אם תניח זרע תירש ואם לא לא, איך כתב שזאת המתנה היה תנאי בין החתן

והכלה אלא דוחקים שלשון המתנה מוכח בהדיא כוללת בין תניח זרע בין לא תניח כמו שנראה מלשונות הכתובים, אלא ע"כ ודאי צריך לפרש דמה שאמר למעלה ותניח זרע הוי לרבותא, וכל שכן אם לא תניח (רע"א * לחם רב).

(77) הולכין אחר התחתון - הטעם הוא, כיון דסותרין זה את זה והן שני דברים ודאי חזרה היא, ועיין מה שכתבתי בס"ק י"ב? (סמ"ע), יש להסתפק אם דין זה שייך בכל מילי, שאפשר שאינו שייך אלא במנה ומאתים שיש בכלל מאתים מנה, אבל אם כתב למעלה חבית של יין ולמטה של

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

שמן, אפשר שהוא פסול. ודוקא חזרה התלויה בבעלי הדבר אמרינן, אבל חזרה התלויה בעדים, כמו שינוי בזמן, לא אמרינן, שהרי מה שהתחיל לכתוב שנת שמ"ז הוא זיוף ומוקדם, ולא שייך לומר חזר בו, דמ"מ מתחילה לא ניתן לכתוב (פ"ת).

^(ט) שלא יהא בשטה אחרונה - עי' לקמן (סי' מד ס"א) טעמו דאין למדין משיטה אחרונה, משום דאין מדרך העדים לצמצם כ"כ לחתום נפשם סמוך לשטר ממש, וחיישינן שמא העדים הניחו ריוח בין חתימתן לכתבת השטר כשיעור שיכולין להוסיף בו שיטה, והמלוה זייף וכתב באותה שיטה זכותו, ומהאי טעמא כשנמצא באותה שיטה חובתו למדין ממנה, וזה שכתב הרמ"א "מיהו לאפקועי כו" (סמ"ע).

^(י) ואין כתוב בשטר שריר וקיים - עי' לקמן (סי' מד ס"ט) דכשכתב בו שריר וקיים ליכא למיחש לזיוף (סמ"ע).

^(כ) שאם למעלה היה פורט והולך - כגון אלו שכותבין בכתובה שהכניסה שימושי דירה בכך וכך ושימושי דערסא בכך וכך כו', ולבסוף כותבין ועלה מנין כל מה שהביאה לכך וכך, והוא הדין כל כיוצא בזה (סמ"ע).

^(כב) מאה שהם מאתים כו' - וטעמו, דכיון דהוא דיבור אחד ואי אפשר לחלק ביניהן לומר שהוא חזרה, משום הכי הולכין אחר הפחות (סמ"ע).

^(כג) אינו גובה אלא מאה - בל' מסופק ואיכא אומדנא לאחד מן הצדדים אזלי' בתר אומדנא (רע"א).

^(כד) דיד בעל השטר על התחתונה - שטר שכתוב בו "וכל הא דלעיל קיבל עליו בקנין", ולא היה כתוב ביה "במנא דכשר למיקניא ביה", יש לחוש שקנה בקנין אחר ולא בקנין חליפין, ויד בעל השטר על התחתונה, וכל שלא הוכיח שעשה קנין, לא חשיב כשטר שכתוב בו קנין (סמ"ע), צ"ע בדברי הסמ"ע שהרי לפי דבריו בעל כרחך מיירי שאותו קנין אינו מועיל, דאם לא כן מאי נפקא מינה, ואם כן הא השטר בטל לגמרי, וכל היכא דבטל לגמרי לא אמרינן יד בעל השטר על התחתונה וכדלקמן סעיף ט'. אלא צריך לומר דמיירי בענין שהסופר טעה והיה סבור שאותו קנין האחר היה מועיל, והוא בענין דמספקינן בהאי דינא אי מועיל, ויתבאר לקמן סעיף ט' בהג"ה (ש"ך), וי"ח וס"ל דכל היכא דכתוב בשטר "קנו מיניה" היינו קנין סודר (ט"ז). וי"א דמקורם של הסמ"ע מדובר בשטר שלא היה מועיל בו קנין חליפין, כגון מטבע וכיוצא, והיה צריך להקנותו אגב קרקע או דבר הדומה לזה, ומאחר וכתוב "קנו מיניה", הוא לשון של קנין גמור ר"ל קנין המועיל, ואף שאין קנין חליפין מועיל, יש לנו לומר שהקנה אגב קרקע או במשיכה או בחזקה או כיוצא בה כדי שיהא השטר קיים, אבל אם כתב "במנא דכשר למיקניא ביה" פשיטא שהיה השטר פסול, דבאותו הדבר לא מועיל קנין סודר, ומכל מקום מטעם דיד בעל השטר על התחתונה ואמרינן מסתמא כיון לסתם קנין שהוא קנין חליפין, וממילא השטר בטל (הגהות הט"י), אפילו בקבלת שבועה אמרינן יד בעל השטר על התחתונה, היינו כשהוא טוען ברי לא שייך ספק איסור, רק דמיירי שהלשון שאמר הוא מסופק, וכל שהספק שנופל בלשון לא נתפס באיסור שבועה ונדר מטעם שאין אדם מכניס את עצמו לספק, ובמקום אחר (&) הארכנו בזה דיש להחמיר, שכן אדם מכניס את עצמו לספק (נתה"מ), עי' לקמן (סי' קצה ס"ב). אף דכותבין בכל נוסחי השטרות בשבועה דאורייתא ובחרם חמור בתקיעת כף בפועל ממש, וספק שבועה או חרם ותקיעת כף ראוי להחמיר, מ"מ לענין ממון אמרינן יד בעל השטר על התחתונה ואין מוציאין מיד המוחזק. ותו, דאף שכותבין בשטרות שנעשו בפועל ממש, מ"מ הכל יודעין שאין עושיין שום שבועה ותקיעת כף כלל. ומכל מקום אין בזה משום עדות שקר, דבעל השטר מקבל על עצמו לקיים כאילו נשבע בפועל ממש דלא יהא בו משום אסמכתא וקנין דברים, אבל לא שיהא בו משום חומר שבועה ממש. שטר חצי זכר שכותבים בו "הכל יהיה נדרש לטובת בעל השטר", יש לחלק, דהיינו בספק בפירוש לשון השטר אבל לא בספיקא דדינא, וגם בספיקא דדינא אם שורש הספק תלוי בפירוש השטר, אמרינן יד בעל השטר על העליונה, זולת היכא שהוא נגד המנהג (פ"ת).

^(ו) 867 אם נמחק מהתחתון אות אחת(כה), שאיפשר להבין עניינו מהעליון, למדין ממנו. כגון שכתוב למעלה שנתחייב לחנני, ולמטה כתוב: לחנן, ילמד תחתון מעליון(כו) וינתן לחנני. אבל שני אותיות אין למדים, כגון למעלה: חנני, ולמטה: חן. ואפילו אם יש בתיבה העליונה ששה אותיות, ולא נמחק בתחתון אלא שתיים, אין למדין ממנו. וכיון שאין למדין וידוע שנמחק השטר(כז), פסול, ואין גובין בו. אבל אות אחת למדין, אפי' אין בעליון אלא שתי אותיות, ואנו

:Commented [YL268]
מדויק?

:Commented [YL269]
"פ"ת עוד פעם כאן
ושם, ושכתב שיש
אריכות שם ואין.

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

צריכים ללמוד חצי תיבה. ואם היה חסרון בלא מחק, שלמעלה כתב: חנני, ולמטה כתב: חן, ודאי חזרה היא, שהסופר לא היה טועה שתי אותיות, ⁸⁶⁸וינתן לחן.

(כב) אם נמחק מהתחתון אות אחת כו' - כלל דינים הללו הוא, שאות אחת הוא דרך הסופר לקצר או להתמחק מעצמו לפעמים שלא בכונה, ולכן למדין מהעליון, מה שאין כן בשתי אותיות. לכן אם נחסרו שתי אותיות שלא נכתבו מעולם, אמרינן ודאי הלוח שם בפי הסופר לכתוב כן מפני שלא לוח לבסוף מחנני כי אם מחן, וינתן לחן. אבל כשנכתבו מתחילה ואח"כ נמחקו שתי אותיות, ודאי בכונה נמחקו, ולא ידענו אם מחקם מפני חזרה שלוח מחן, או מחקם כדי לפסול השטר, משום הכי אין גובין בו שום אחד מהן. והיינו דוקא כשהשטר נמצא ביד שלישי ואינו יודע למי יתנו [הגה]. והוא הדין אם איש אחר הוציא שט"ח וכתב בו מלמעלה שם הלוח חנני, ומלמטה חנן, שיגבה מחנני ולא מחנן, ואם כתב למטה חן יגבה מחן ולא (מחנן) מחנני, דאיכא למימר שחזר מן העליון והלוח לזה התחתון]. אבל כשהשטר ביד חנני או חן, אותו שהשטר בידו גובה בו בין בחסרון בין בנמחק (סמ"ע), יש חולקים על הסמ"ע ואפילו אם השטר ביד חנן אינו גובה (ש"ך ונתה"מ), ואם השטר ביד השלישי, אף אם אומר שחנן הלוח המעות והוא יודע שהשטר נכתב לחנן ובטעות נכתב חנני, ודאי דאינו נאמן, דמכחיש להעדים, ואין השלישי נאמן להכחיש עדים ולא לעשותן לטועין. ואם השטר ביד חנן, אף דחנן ודאי אינו גובה, דמצי הלוח לטוען מחנני לויית ופרעתי לו וממני נפל ואתה מצאתו, מ"מ גם חנני אינו גובה, כיון שהשטר ביד חנן הוי הדין כמבואר לעיל (סי' מא ס"ד) בשטר שיוצא מתחת יד אחר דהלוח נאמן לטוען ממני נפל, דכאן לא שייך הטעם מיגו שכתב הסמ"ע שם סק"ל?, ועיי' סמ"ע לקמן (סי' סו ס"א ד"ה טען לוי), כיון דחנן טוען שהוא בעצמו הלוח, וכן בשלישי שטוען שחנן הפקיד אצלו הוי כמו שהוא ביד חנן. אמנם לפי מה שכתבתי לקמן (בחידושים שם) מבואר דאף כשהשטר ביד חנן גובה חנני (נתה"מ).

(כג) ילמד תחתון מעליון - אם מלמעלה כתב חנן ולמטה כתב נני, לא יגבה בשטר זה משום אחד מהן והמע"ה, ואם הוא שטר מתנה לא ינתן לשום אחד מהן דהמע"ה (סמ"ע), ועיקר דאם למעלה כתוב חנן ולמטה נני אם ילמוד תחתון מעליון ועליון מתחתון. והיינו כיון דדרך סופרים לחסר אות אחת, אפשר שחיסרו למעלה הוי"ד מחנני ולמטה ה' מחנני והוי כאילו נכתב בשניהם חנני. ואם כתבו הרשאה זה לזה גובין ממה נפשך, היינו נני וחנני, דלחנן ודאי לא נכתב דהתחתון עיקר (נתה"מ).

(כד) וידוע שנמחק השטר - פי' שנמחק השטר אחר שכבר כתב הסופר חנני, ולכן הוא פסול. מה שאין כן כשמעולם לא כתב אלא "חן", דהיינו דין חסרון שכתב המחבר אחר זה, דדין אותו בחזרה וינתן לחן (סמ"ע).

(ז) ⁸⁶⁹כתוב בו מלמעלה: ספל(כת) (פירוש מדה שמהוקת סאה וחצי), ומלמטה: קפל (פירוש מדה שמהוקת קב וחצי בלבד), הכל הולך אחר התחתון, שהקפל פחות מספל(כט). כתוב מלמעלה: קפל, ומלמטה: ספל, חוששים שמא זבוב הסיר רגל הקוף ונעשה סמ"ך, ואינו גובה אלא קפל. וכן כל כיוצא בזה, שיד בעל השטר על התחתונה.

(כז) מלמעלה ספל כו' - ספל הוא נוטריקון סאה ופלגא, וקפל קב ופלגא, וזהו שסיים וכתב שקפל פחות מהספל (סמ"ע וש"ך).

(כח) שהקפל פחות מהספל - הטעם הוא משום דדרך הזכיר לקצר האות ולעשות מקו"ף סמ"ך ולא להאריך לעשות מסמך קו"ף, ומשום הכי אף אם היה קפל כתוב למטה טפי מספל הכתוב למעלה הולכין אחר התחתון ממה נפשך, דאי ספל היה כתוב למעלה מתחילה, נמצא חזר מספל לקפל והולכין אחר התחתון, וכנ"ל סעיף ה' בכתב למעלה מאה ולמטה מאתיים, ואי מתחילה היה גם מה שכתוב למעלה קפל ומכח זבוב נעשה ספל, מכל שכן דנותנין לו קפל (סמ"ע), וי"א דהולכין אחר התחתון בכירור ממה נפשך, הן אם נמחק לעיל מכת זבוב הן אם חזר בו ממה שכתב למעלה (ט"ז), אף שיש לו מיגו דאי בעי היה מוחק ליה לק', ובנמחק אות אחת מהתחתון לומדין מהעליון, מ"מ הוי כמיגו במקום עדים, דמה שלמטה ודאי חזרה הוא (נתה"מ) ³³¹.

:Commented [YL270]
אר דבריו ובפרט
מח' תוס' ורשב"ם
לא הבאתי הנאם זה
נ צרך?

³³¹ עי' מהרי"ט ח"ב סי' קיט בשם המהרי"ק: היכא דליכא חזרה כגון היכא דאפשר לקיים שניהם לא עדיף תחתון מעליון. עי' דבריו באריכות לקמן סק"

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

(ח) ⁸⁷⁰בכל הני דאמרינן לעיל שיד בעל השטר על התחונה, אי תפס מטלטלים(ל)(לא), לא מפקינן מיניה³³². הגה: ⁸⁷¹וכל שכן שאומרים נסוּבְר יד בעל השטר(ל) על העליונה, הואיל והוא מוחזק. ⁸⁷²ללא כיש חולקין(ל) ואומרים לאפילו נסוּבְר אמרינן ידו על התחונה.

(^ב) אי תפס מטלטלי כו' - פירוש, אפילו תפס בעדים (סמ"ע, ש"ך), ואפילו תפס שלא ברשות (וכן הוא לקמן סמ"ע סק"ל(ב)), אבל כל זה דווקא כשטוען ברי. אבל כשטוען שמא ובא לזכות מכח השטר, אז אין לו זכות לתפוס (ש"ך), עיין מה שכתבתי לקמן (סי' סו ס"א סק"א?) בענין אם מכר שטר זה לאחר וזה האחר תפס, אי מועיל תפיסתו (פ"ת).

(^{בא}) מטלטלי - אבל קרקע אפילו פירות קרקע לא מהני תפיסה אפילו טוען התופס ברי אם לא דאית ליה מיגו מטעם קרקע בחזקת בעליה קיימא, כדלקמן (סי' שיב סט"ו וסי' שיז ס"ג) (ש"ך). אין כונת הש"ך דבספק המבואר לעיל בשולחן ערוך סעיף ה' במאה שהם מאתים דלא מהני תפיסה, בפירות קרקע, דמאי שנא שתופס שאר מטלטלין או חוטרף ותולש פירות מקרקע, רק כונתו בקרקע שאירע ספק בקרקע כמו לקמן (סי' שיב סט"ו) בחודש העיבור, דאף דהספק הוא בפירות קרקע לא מהני תפיסה, ואפילו בכהאי גוונא שהספק נולד בקרקע או בפירות קרקע דלא מהני תפיסה, אינו רק כשהוא דבר שלא יתגלה לבסוף, אבל ספק שבשטר שכתוב בו שנים סתם, מהני תפיסה, שזה יתגלה לבסוף ע"י עדים, כמבואר לקמן (סי' שיז ס"ג) (נתה"מ).

(^{בב}) וכל שכן שאומרים בשובר יד בעל השטר - יש מגיחין יד בעל השובר על העליונה, ואינו צריך, דגם בעל השובר בעל השטר מיקרי. והא דכתב דכל שכן הוא, ר"ל מאחר דבתפס שלא ברשות מרשות בעלים לאחר שנולד הספק מהני, כל שכן בשובר שמוחזק ועומד בשלו הוא דאין מוציאם מידו (סמ"ע), ויש חולקים על הסמ"ע ומ"ש יד בעל השובר על העליונה, היינו לבטל השטר. גם בדין אי תפס לא מפקינן, אם הלוח תובע למלוה יכול להשביעו היסת, וכדלקמן סעיף י"ב (ש"ך), עי' לקמן (סי' מט ס"ח) דאי משולש בשטר ואינו משולש בשובר דיד בעל השובר על התחונה, וזה סותר למה שכתב כאן, והיה לרמ"א לכתוב שם שיש חולקים, וכן עיקר (ט"ז), כיון דקיימא לן דיכול לומר קים לי לפטור עצמו משבועה, אם כן הוא הדין הכא (נתה"מ).

(^{בב}) דלא כיש חולקים כו' - אפילו כשהוא מוחזק, אם בא להפקיע בשטר מה שהוא מחויב בדין, אומרים יד בעל השטר על התחונה, ויש חולקים על זה וסבירא ליה דאם בעל השטר מוחזק, כגון בשובר, ידו על העליונה, אמנם באמת אין מח' אלא הצד הראשון מדבר על מי שעשה הסכם עם ז' טובי העיר שבכל צדקה לא ישלם לפי ממונו אלא שוה בשוה, ואז הגיע פדיון שבויים, והוא רצה לדמותו לצדקה, והז' טובי העיר טענו שזה בכלל השטר, ועל זה אמרינן יד בעל השטר על התחונה ואין פדיון שבויים בכלל צדקה ואף על גב דהוא מוחזק, שהרי אין חזקתו כלום, מאחר שמכח הדין מתחייב לפי ממונו, אלא שמכח השטר בא להפקיע דין תורה, ר"ל כיון דבלא השטר הוא חייב בודאי לפי ממונו, שהרי אינו טוען שאתם עשיתם עמי בפירוש לפרוע שוה בשוה גם בפדיון שבויים, רק שאומר כיון שעשיתם עמי שטר לפרוע שוה בשוה לצורך צדקה גם פדיון שבויים בכלל, אם כן מה יועיל לו תפיסתו הרי הוא חייב בודאי בלא שטר, ואיך יפקיע את עצמו מכח ספק שבשטר, אין ספק מוציא מידי ודאי. אבל כאן שהמלוה אומר שחייב לו בודאי, אם כן גם בלא שטר חייב לו לדברי המלוה, פשיטא דאי תפס אפילו בעדים לא מפקינן מיניה כיון שטוען ברי, וכן בשובר שהלוח אומר אפילו בלא שובר אינו חייב לו, אמרינן יד בעל השובר על העליונה כיון שהוא מוחזק, עי' לקמן (סי' מג סכ"ז), דאם היה כתוב בשובר שמחל לו כל תביעות שהיה לו עד עכשיו הוי ספק, ומספיקא לא מפקינן ממונא, היינו גם כן שבעל השובר טוען שמחל לו בפירוש גם שטר זה, ועי' לקמן סעיף י"ב בדינרין גם בשטר שתפס דמפקינן מיניה (ש"ך), ראובן השכיר לשמעון דירה עד ל"ו חדשים בסלע לחדש ונתן שמעון השוכר לראובן המשכיר עשר סלעים לחשבון שכירות הדירה הנזכר וכתב לו שטר איך שהשכיר מיום ר"ח תמוז עד ל"ו חדשים ובתוך הזמן הזה לא יוכל שמעון הנז' לפנות הבית ואם יפנה הבית נתחייב לפרוע כל הזמן הנזכר ואחר גמר כל לשון השטר כתוב קודם החתימה בלשון הזה בין כתיבה לחתימה נתברר ביניהם שמהחדש שיכנס בבית יתחיל לפרוע השכירות, ע"כ לשון השטר. ואחר מקצת ימים שנגמר כל צרכי תיקון הבית אמר ראובן לשמעון השוכר הנה פניתי הבית בא ודור בתוכה ושמעון היה ממאן מלבא לדור ונשאר הבית מבלי יושב ושמעון אומר לא נתחייבתי אלא מזמן שאכנס לדור בה כמ"ש בסוף השטר עדיין לא נכנסתי וראובן אומר לא נאמר כן אלא מפני שלא היו תשמישי הבית נגמרין

:Commented [YL271]
"נתה"מ לקמן
סק"ל(ג), וצ"ע ועי'
דיני תפיסה לנתה"מ,
כלל יב ויג.

:Commented [YL272]
"ל לעבור על הסמ"ע
ש"ך ונתה"מ עוד
פעם.

³³² עי' לעיל הערה 273.

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

עדיין אבל משעה שנגמרו והודעתך אתה צריך לחשב שכירות הבית. כל היכא דליכא חזרה כגון היכא דאפשר לקיים שניהם לא עדיף תחתון מעליון (שונה מסעיף ז'). ואין לומר שלא ישתבעד אלא מהחדש שיכנס וכל זמן שלא נכנס לא חל שעבודו דיד בעל השטר על התחתונה, שאם אתה אומר שבידו של שוכר למנוע ממנו חיובו במה שיתעכב מליכנס לדור אם כן לקתה מדת הדין שישאר הבית ריקנית כל אותו הזמן שהמשכיר לא יוכל להשכירה שמא יבא למחר ויאמר רוצה אני ליכנס לדור והורע כחו של משכיר לגמרי בכך שיוכל לדחותו מיום ליום ומחדש לחדש ואין דרך אנשים בכך, ובכה"ג לא אמרי' יד בעל השטר על התחתונה. ולא עוד אלא שאם באת לפרשו שהחיוב תלוי ביום הכניסה וכל זמן שלא נכנס לדון אין המשכיר יכול לכופו לדור הרי נתבטל כל שטר השכירו' שביניהם שא"כ אף המשכיר יהא רשאי לחזור בו הואיל ותלה הדבר בכניסתו לדור וכי תימא שלא נאמ' תנאי זה אלא ליפות כחו של שוכר שלא יתחייב אלא מעת שיכנס לדור אבל לא ליפות כחו של משכיר אין לך לומר אלא כל שתלה הקנין בדבר אעפ"י שתלאו לזכות חבירו מועיל לעצמו דטעמ' דאמרי' בעלמא יד בעל השטר על התחתונה היינו משום דבעל השטר בא להוציא ועליו להביא ראיה אבל כאן בנ"ד שכבר הקדים לתת לו אלה לבני' ודאי אין השוכר יכול להוציא מידו מפני הלשון הזה הכתוב בשטר כל שהוא יכול להתפרש שלא בא לבטל חיוב השכירות ועוד בנדון שלפנינו שהמשכיר לא היה צריך להסתייע מן השטר לכך שהרי השכירו בקנין ובכסף שקבל בשכירות הבית והשוכר בא להסתייע מלשון האחרון הכתוב בשטר והוא נקרא בכך בעל השטר, וידו על התחתונה אלא משעה שנגמרה מלאכת הבית ואמר המשכיר לשוכר שיכנס לדור אין השוכר יכול לדחותו מיום ליום הואיל וכבר השכיר הבית לג' שנים נמנים מר"ח תמוז והפרעון מזמן שיכנו' והואיל ויש בו שטר וקנין מחייבי' אותו לדור תכף (רע"א * מהרי"ט), במקרה של פדיון שבויים הנ"ל חוץ מזה שהקהל מוחזקים, עוד דבר שכל חיוב שמוטל על הקהל החיוב מוטל על הקהל כל שלא סלקוהו בפירושו (רע"א * פני משה), יש תקנה שאם אשה הכניסה נדוניה ומתה ללא זרע של קיימא או על הבעל להחזיר את הנדוניה לאב אשתו או ליורשיו, ואם נולד ילד לט' חדשים, ונגמר סימניו ומת תוך י"ד יום, שבזה מן התורה נחשב כזרע של קיימא ולא מדרבנן, ודינו של היורשים כיד בעל השטר על התחתונה, שבאים להוציא מהאב בטענת ספק, שלא ברור בלשון התקנה³³³ אם זה זרע של קיימא מן התורה או מדרבנן, ואע"פ שיש חרם חמור על התקנה, ולכן הוה ספק איסור, אמנם מאחר ולא אמרינן ספק חרם לחומרא אלא לענין אסור במקום דלית ביה שייכות ממון דליכא למימר ביה המוציא מע"ה אבל במקום דאיכא צד ממון לא אמרינן ביה ספק איסורא לחומרא אלא אמרינן המע"ה, וה"ה לכל שטר ושובר ששניהם בטענת ספק, שאין מוציאים מיד הלוח הזוה ספק (רע"א * עה"ג), לדברי הש"ך דבתופס ברשות אפילו בטוען שמא מהני תפיסה, וכן כתב לעיל סק"ל), א"כ במעשה שהביא אין לך תפיס ברשות גדול מזה, שהוא תפיס במעות שלו וטוען שאינו מחוייב כלל, וגם נראה דהוי כתופס קודם שנולד הספק. אלא הצד הראשון בש"ך סובר שאין לחלק בין קודם שנולד הספק, כיון דכתב שם דדין ברור הוא שפדיון שבויים אינו בכלל צדקה. ועיקר הוא שכל שהספק שאנו מסופקין אם נעשה החוב קודם כתיבת השובר או אחר כך, לא נקרא תפיס קודם שנולד הספק, לפי מה שכתבתי לעיל בכללי התפיסה (?), וגם לא נקרא תפיס ברשות לפי מה שכתבתי שם כלל יז? כיון שלא התפיסוהו הבעלים על ספק זה. ומכל מקום העיקר כהש"ך דכל שבא לזכות מכח הלשון ויש ספק בהלשון, אינו זוכה כלל, מה שאין כן בסימן מ"ג? שיש ספק במעשה אם השטר קודם או השובר קודם, מהני מטעם מוחזק (נתה"מ).

(ט) ⁸⁷³לא אמרינן יד בעל השטר על התחתונה, אלא בכל כי הני גווני דלעיל, שאין השטר בטל לגמרי. אבל בדבר שהשטר בטל בו, לא(לד). כגון שכתוב בשטר: פלוני נתחייב לפלוני מנה לפרעו בפסח, צריך לפרעו בפסח הבא ראשון(לה), ואינו יכול לומר: לא אפרענו אלא לפסח שאחר כמה שנים. וכן כל כיוצא בזה. הנה: ⁸⁷⁴ויש אומריס(לו) היינו דוקא דלכך דליכא למיתלי בטעות, אכל דלכך שאפשר שטעה צו הנותן(לו), כגון דלאמך לטון ללא מהני צמתנה, ולאי נתבטל השטר.

(טז) אבל בדבר שהשטר בטל לא - פי' כל היכא שאם נפרש משמעות אחד בשטר נתבטל השטר, לא מפרשינן כן (סמ"ע), ראובן שהוציא שטר על שמעון בסך מה לפרוע בזמנים ידועים ונפל הספק בלשון השטר אם חיוב הלוח לסוף שלשה חדשים או שלשה שנים, כל שהלשון בעצמו מסופק אי

³³³ עיי' לקמן סי' קנז ס"ד ד"ה י"א דלא בשם המהרש"ך, שכל זה דווקא אם כתבו כן בפירוש בתקנות, ועשו על פי ב"ד המקום.

:Commented [YL273]

ל מלתא דלחזרה קאי אפילו במטלטלין דמוחזק בהן המחזיק כל ספק דאתיילד מוקמינן ליה בחזקת בעלים - לא הבנתי

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

איכא תרי לישני דמספקא לן אי תפוס לשון ראשון או תפוס לשון אחרון דיינין לזכות המלוה, דממון בחזקת בעלים עומד והלוה בא להחזיק מכח תנאו שהאריך לו הזמן עליו הראיה, וי"א להיפך שבמטלטלין אזלינן בחר מאן דתפס השתא היכא דליכא חזקת קרקע כנגדה, למסקנה, הרי זה מקרה של ספק והשטר לא בטל, שזה ודאי שטר לזמן השני, אם כן יד בעל השטר על התחנותה, וכצד השני (קצה"ח ונתה"מ סק"י), אמנם אם זה לא הלואה אלא השאלה, אז הוא בחזקת הבעלים וידו על העליונה (קצה"ח), וי"א דגם בהשאלה זה כפי תפיסת התופס (נתה"מ סק"י), וי"א, דוקא גבי שטר אמרינן הכי, אבל בדבר הנקנה בעל פה בדיבורא, אם יש ספק בענין אמרינן תמיד יד המוציא על התחנותה, אפילו היכא דנתבטל דיבורו לגמרי (פ"ת).

:Commented [YL274]
בדוק אותי?

(ל) לפרעו לפסח כו' - פירוש, ומהאי טעמא ג"כ אינו יכול לומר אפרענו לפסח הבא אחר שנה זו. דאם לא היתה כונתו לפסח הבא ראשון, א"כ לא נתפרש מתוך השטר לאיזה פסח יתנו לו, והיה יכול לדחותו לפסח דלאחר כמה שנים, וזה ודאי אינו דא"כ יתבטל השטר לגמרי, אלא אמרינן דבודאי נתכוין לפסח הבא ראשון (סמ"ע), ויש פוסקים שכתבו דבלאו הכי סתמא דמילתא המתחייב לעשות שום דבר לזמן ולא פירש אימתי, חייב לעשות כן בזמן הבא ראשון (ש"ך), לא אמרינן יד בעל השטר על התחנותה אלא בלשון הכתוב בשטר שיש לו שתי משמעויות אחת לזכות ואחת לגרוע מהזכות. אבל במקום שמתבטל השטר מהדרינן לקיומיה והבא לבטל עליו הראיה, היינו היכא דמוכח מתוכו אמרינן ביה טעות סופר להכשירו. אבל במקום דליכא הוכחה, לא תלינן בטעות (ש"ך * רמ"א), בדיון בין ראובן ושמעון, והבית דין חייבו את ראובן ליתן סך ידוע תוך שלשה ימים ולשמעון שיכתוב שטר מחילה בדיני ישראל ובפני ערכאות שלהם לראובן מכל התביעות והתלונות והתרעומות אשר לו נגד ראובן. ראובן חייב לקיים גזרת הדיין אחר שקצב לו זמן שלשה ימים א"א לו לעבור אבל שמעון אינו עובר כיון שהדיין לא כתב זמן לכתיבת הפטורין עם היות שכפי האמת חייב מכח השבועה שלא לתבוע עוד מראובן דבר ואין לו עסק עמו מ"מ לתת לו שטר מחילה כנז' אפשר שידחה אותו עולמית. אמנם יש לנו לדון אחר אומדן דעת ואם לא תאמר שתיכף אחר קיום ראובן שבועתו מחויב שמעון לקיים גזירת הדיין שיתן לראובן שטר מחילה נמצא ימשך הדבר לעולם וא"כ אומדן דעת הוא ודאי שכוונתו של הדיין שיתן מיד וכ"ש אם יפרש הדיין דבריו שכן הוא האמת שאז נר' בעיני ששמעון מחויב לקיים שבועתו ואי לא הוי עבריין, אבל אם הדיין לא לפנינו לפרש את דבריו, או שלא פירש את דבריו, אז זה נשאר כספק לגבי כתיבת השטר (ש"ך * רשד"ם), אף על פי שהלשון נוטה כדברי מוציא השטר, כל שאפשר לפרש את דברי השטר כדברי הנתבע אפי' בדוחק, מפרשים אותו כך שיד בעל השטר על התחנותה ואפילו כשבעל השטר מוחזק כיון שאינו יכול להחזיק כי אם מכח לשון השטר אומרים יד בעל השטר על התחנותה, אבל כשאין דרך אחר איך לפרשו, אז בעל השטר זוכה (ש"ך * רשד"ם), שטר שכתוב בו שנתחייב לפרוע אחר כמה שנים, לכאורה יש לדמות למתחייב לפרוע בפסח, שמחויב בפסח הבא ראשון ואינו יכול לומר אפרענו בפסח הבא אחר כמה שנים, דאם כן השטר בטל לגמרי ובכהאי גוונא לא אמרינן יד בעל השטר על התחנותה, והכי נמי יהיה מחויב לפרוע אחר שלש שנים שהוא הפחות שבלשון זה [עיינן מה שכתבתי לקמן (סי' ס ס"ג סק"ו?)], אולם יש לחלק, ונראה דיש לדון בזה לפי מנהג המקום ולשער כפי הרגילות שמאחרין הלואה כזו לפי ערך הממון ולפי מה שהוא אדם, מחויב לשלם לו על כל פנים אחר תשע שנים, דכל שהוא מגיע לסכום עשר אסוכי מסכי להו (פ"ת).

:Commented [YL275]
לא הבנתי

(ל) ויש אומרים כו' - גם הדעה הראשונה מודה בזה, ומה שכתב הרב בלשון "ויש אומרים", היינו משום דבדעה הראשונה לא הוזכר חילוק זה בפירוש, וכן דרכו בכמה מקומות (ש"ך).

(ל) שאפשר שטעה בו הנותן כו' - נראה דמיירי בלשונות שמקנה לו בו המתנות, כגון "שדה זו אתננו לו", וכמו שמבואר לקמן (סי' רמה ס"א), משום דכהאי גוונא לא שייך למימר אין כונת אדם על דבר שעל ידו יתבטל השטר, דאמרינן הוא לא נתכוין לבטלו, אלא שטעה וסבר דלשון זה יועיל ובאמת אינו מועיל (סמ"ע), וי"א שכל זה דווקא בלשון "הנחה", כיון שיש סוברים שלשון זה מועיל, אם כן יש לומר שהנותן טעה וסבר, אבל בלשון של "אתננו" דלכו"ע לא מועיל, אין לומר שהנותן טעה בכך, הלכך היכא דאפשר לפרש השטר בלשון אתננו ואפשר לפרשו בלשון אחר דמועיל, לא אמרינן בכהאי גוונא יד בעל השטר על התחנותה, עיינן לקמן (סי' מט ס"ב ברמ"א וס"ו) (ש"ך), בכור מאם שיש לו שטר מתנה מאמו שנכתב בכל אופן המועיל עם כל שופרא דשטרא כנהוג, וכתוב בו בזה"ל, שנתנה לו במתנה עבור חלק בכורה שלו, ועכשיו טוענת האם שהשטר מתנה בטל שנעשה בטעות שהיתה סבורה שבכור מאם יש לו חלק בכורה כמו בכור מאב,

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

לכך נתנה לו מתנה זו בשביל חלק בכורה, והבן טוען שאמו נתנה לו מתנה פסוקה לא משום בכורה, רק הסופר טעה. הדין עם האם, כי זה שטר ושוברו עמו, דהוא טעות דמוכח ולא מהני אפילו אם כתב בשטר כל שופרא דשטרא, אמנם אם היה כתוב בשטר בזה"ל, "בשביל בכורה שלו" או סתם "בשביל בכורה", הייתי יכול לפרש בשביל קדושה שבו, שהרי הוצרך לפדיון, אבל כאן כתוב "בעבור חלק בכורה שלו", הרי שטעתה וסברה דגם בכור מאם יש לו חלק ירושה יותר בשביל בכורה שלו, וזה הוא טעות גמור. ואין טענה שמתנה זו הוי כמכר, שכתב בו אחריות, אדרבה מזה יותר מוכח שטעתה שסברה שיש לו על פי הדין חלק בכורה לכך כתבה לו אחריות, שהרי אין דרך לכתוב במתנה אחריות, כמ"ש לקמן (סמ"ע סי' רה סק"י?), וכיון שזה הכל בטעות, נתבטלה המתנה מעיקרה. ומ"מ תקבל האם על עצמה בחרם בית דין שלא נתכונה למתנה גמורה רק בשביל שסברה שיש לו חלק בכורה על פי הדין. י"א דלדעת הרמ"א כאן דסבירא ליה דהיכא דאיכא למיתלי בטעות, אמרינן יד בעל השטר על התחונה, אף היכא דנתבטל השטר, מכל מקום הכל לפי הסופרים והעדים כו'. ועל כן נראה דמחלוקת הסמ"ע והש"ך ב"אתננו" גם כן ישתנה לפי האדם, ובודאי לאו כולי עלמא דינא גמירי, ואם הוא עם הארץ ובור, אף בקנין "אתן", אמרינן יד בעל השטר על התחונה, דזיל בתר טעמא, דלא אמרינן יד בעל השטר על התחונה בביטול השטר, דאם כן למה כתב השטר כלל, וכיון דהוא עם הארץ סבר ומקנה לו בזה האופן, ובאמת הוא טועה דאינו קנין. ואם כן במקום שהמתחייב הוא תלמיד חכם וכל הכתב והחתימה הוא כתב ידו ממש, ודאי דלא אמרינן דטעה בדבר פשוט. ולא חשדינן ליה לת"ח לבוא בנכלי דתות וערומית לרמות בני אדם ולהטעותן, ואפילו אם אמר כן אח"כ לא מהימנינן ליה (פ"ת).

(י) ⁸⁷⁵הרבה מהמפרשים כתבו שעבשיו שנהגו לכתוב(לח): דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי, אמרינן בכל לשון מסופק, יד בעל השטר על העליונה. הגה: ⁸⁷⁶וכל לטון שטרא כולל יותר ליפוי(לט) כח צעל השטר וסתמא משמע כך לפי דעת הסומעיסמו) לנין אוחו כך אפילו ליפוי צעל השטר. ³³⁴

(^ח) שנהגו לכתוב כו' - אין זה מועיל לענין הנאמנות שהנאמנות אינו אלא דבר נוסף שהלוח מְוָתֵר אצל המלוה, צריך לעיין בלשון הנאמנות הכתוב בשטר אי כתוב בו בפ"י שיהא נאמן לומר לא נפרעתי ואם כתוב בו סתם ובלשון קצר והוא נקשר בלשון השטר עם עניני הפרעון אז זה נוטה לכך, אבל אם לא כן יש לספק שמא לא האמינו אלא בעניני השטר עצמו כגון שלא נתן לו עדיין המעות או שהיה תנאי או האמנה ביניהם אבל על הפרעון לא האמינו (ש"ך * ראנ"ח), **כתוב** בכתובה מסך אלף ומאתים "אישקודוש" וכו' שהיא תגבה כל כתובתה משלם שהם בין הכל אלף ומאתים "אישקודי" זהב בזהב וזווי מאתן. ויורשי הבעל טוענים שאין להם לפרוע רק כל כמה שיעלו ה"אישקודוש" כמה שהיו שוים שם בפירארה בשעת הנשואין הנז"ל, והאלמנה טוענת שכיון שמפורש בשטר התנאין אלף ומאתים "אישקודו" זהב בזהב, יש לה לגבותם כמספרם ממש במטבע ה"אישקודוש" בכל מקום שתבוא לגבותם, אפי' שיהיה הלשון מסופק דמשמע הכי, כיון שכתוב בשטרות שלנו וגם בשטר תנאי הכתובה הנז"ל "דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי", אמרינן יד בעל השטר על העליונה, ומפרשינן הלשון ליפוי כח ותועלת בעל השטר (ש"ך * מהרש"ך), אם כתוב "דלא כאסמכתא ודלא כטופסי שטרות" יד בעל השטר על העליונה גם לענין נאמנות שאם כתוב בו בלשון הנאמנות תיבת "וכוליי", הו"ל כאילו מפורש בו שהאמינו עליו ועל באי כחו, וכן במקום שכתוב בפשרה שראובן יתן לשמעון כסף כדי להרחיק יובל מים מכותל ד' אמות שלא יבא לו הזיק מזה, אע"פ שלא מוזכר שיעור זה, עכ"ז יש בעל השטר על העלונה, ואין לשני זכות לחפור יותר קרוב (ש"ך * מהרש"ך), כתוב בצואה שראובן צוה מחמת מיתה שהניח מאה אלפים לבנים לצפת תוב"ב ועוד הניח מאה "דוקטיש" לגיסו. ואחיו היורש טוען שדרך הסוחרים "הדוקטיש" נקראים חמשים לבנים ורוצה לתת לו כפי זה הערך והמקבל טוען שכל המעות עלו שיוויים ולפי מה ששוים יש לו לקבל. כל מקום שאפשר לקיים משמעות הלשון כפשוטו אין לשנות, ועוד דאיכא הוכחא אחרת בלשון הצוואה שתחלה כתב מאה אלפים לבנים ואח"כ שינה ואמר "דוקאדוש" שהיה ראוי לומר חמשה אלפים או ששה אלפים לבנים מדקאמר במקום אחד לבנים ובמקום אחר "דוקאדוש" כמו שלבנים דוקא לבנים ממש ה"נ דוקא "דוקאדוש" ממש (ש"ך * רשד"ם), כל זה רק מחייב בדבר המפורש בכל השטרות, דמסתמא משתעבד לזה, שהרי ראה וידע כל מה שרגילין הסופרים לכתוב בהם ונתרצה, אבל דבר שאין

:Commented [YL276]
כאן בס"ק אחר
בש"ך וחברתי אותם
נכון?

:Commented [YL277]
ה נוסף על ידי
המהרש"ך?

³³⁴ בלשון מסופק יד בעל השטר על התחונה, היינו אפילו כשהלשון משמע קצת כדברי בעל השטר, וצריך לומר דהיכא דסתמא משמע כך לפי דעת השומעים עדיף טפי (שעה"מ סק"ו).

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

פירושו נודע אפילו לחכמים לא נשתעבד על הסתם במה שאמר לסופר שיכתוב שטר כמנהג. ועכשיו שכותבים לשון זה המורגל, אין ממנו ראייה, דסתמא לא מהני כתבו, דהשתא דנהיגי בכל השטרות למכתב הכי, סתמא דעתו כמו שנוהגים לכתוב ולא נכתב בכוונה אלא נעשה כטופסי דשטרי ממש. ויתר על כן אפילו אם היה מתנה הלוח בפירוש שכל דבר שיפול ספק בשטר שיהיה יד המלוה על העליונה, אם נפל ספק בענין חיובו או בתנאי שגורם לו חיוב או פטור לא מועיל התנאי לחייב דלא ידע הספק שישעבד את עצמו ואילו היה נודע מקום הספק היו מבררים אותו ואפילו התנה בפירוש לא מהני שהוא סבור שלא היה בו ואפילו בקנין, הוה קנין בטעות ואינו כלום (ש"ך * מהרי"ט), ואע"פ שיש חולקים על המהרי"ט מ"מ יש דין של המוציא מחבירו עליו הראייה (רע"א * חכ"צ), וי"א שכל סעיף זו הוה מחלוקת, ולכן כל שהלוח מוחזק, המוציא מחבירו עליו הראייה, ואפילו לצד שיד בעל השטר על העליונה, כל לשון שידוע בין הסוחרים לצד א', זה ודאי כוונת השטר (רע"א * לחם רב), אף במקום שמשמעות לשון השטר בספק, וזה שכתוב בשטר "תנאי שביניהם שנעשה דלא כאסמכתא וכו'", במלת "וכו" נכלל התיבות הנמשכות המורגלות לכתוב אחרי "דלא כאסמכתא", דהיינו שרגילות לכתוב בכל השטרות "דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי", וכדי לקצר כתב הסופר מלת "וכו" לרמוז התיבות הנמשכות, וכן הוא בענין נאמנות, שכל שכתוב "נאמנות וכו'", נכלל במילת "וכו" גם נאמנות עליו ועל יורשיו לו וליורשיו, כמו שרגילות לפרש במקצת שטרות אלא שהסופר קיצר וכללו במילת "וכו". וכן אם כתוב בזה השטר "ושלא יפסל שטר זה וכו' אלא הכל יהא נדון ומובן לתועלת פלוני ובאי כחם", ומשמעות מילות אלו מה שרגילות לכתוב "שלא יפסל" היינו מחמת חיסור או תור לשון או לישנא דמשתמע לתרי אנפי, אלא הכל יהא נדון ומובן לתועלת "וכו" פירוש לתועלת "בעל השטר", וזה לכ"ע [ודלא כצד החולק המובא בשם הלחם רב] (רע"א * תורת חיים), ועי' עוד דברי הלחם רב לעיל סק"י(ז), וי"א דאם כתוב בשטר עד סוף אדר, וזה שנה מעוברת, והוא ספק אז יד בעל שטר על העליונה בגלל שנהגו לכתוב דלא כאסמכתא ודלא כטופסי שטרות (רע"א * מהרש"ך).

(ל) כולל יותר ליפוי כו' - מי שהשכין בית לחבירו ועליו עליות על גבי עליות, וכתב בשטר שראובן השכין מתחתיות ביתו עד סוף עליונה, ואחר כך טען ראובן שלא השכין לו רק עליה אחת שעל גבי הבית, והסופר אומר שכונתו היתה על כל העליות כו', הדין עם המלוה (סמ"ע), אם טען המתחייב על השטר שנתן, שמה שנאמר בו כשאגבה השטרות, אמסור החצי לפלוני, הוי דבר שאינו ברשותו, ומה שרוצים לחייב אותו מלשון "שייך לפלוני" הנאמר שם, שהוא לשון הודאה, ומוסר השטר אמר שמאחר ולשון "שייך" יש לו שני ביאורים, הא' שהוא שלו בהחלט, והב' שיש לו שייכות בגווה, דהיינו שיש לו שעבוד על זה, והיאך יכולים לחייבו מספק. ומה שנאמר בפוסקים שהולכים בשטרות אחר לשון בני אדם, היינו דוקא בדבר שבדיבורו נגמר איזה עשיה כמו מקח וקדושין ונדריים, אבל במה שאנחנו מחייבים אותו בהודאתו יכול זה לפרש דבריו אף בפירוש דחוק, אמנם היכא שבא לחייב את עצמו באיזה דבר, או בהודה על איזה דבר, וכן בבא להקנות, ומכל שכן כשכתב הודאתו או חיובו והקנתו בשטר, מידק דייק בו, ואין חילוק בין כתב בכתב ידו ממש או דעדים כתבו הכתב, מ"מ המה כתבו על פי ציווי שלו ואמרינן דודאי דייק, ובודאי היתה כונתו לפי דעת השומעים, דאם היתה כונתו בהיפך, הוה ליה לפרושי, ואם בא להכחיש השטר או לפרש בו פירוש דחוק אינו נאמן, דמסתמא כונתו בלשון בני אדם ולפי דעת השומעים, אבל כשאינו מכויין להתחייב את עצמו ולא להקנות ולא להודאה, רק טוען טענותיו לפני בית דין דרך טענה בעלמא, אף דאינו יכול לחזור מטענותיו לגמרי, מכל מקום כשמטרין דבריו ונותן אמתלא לדבריו אף אם האמתלא רחוקה קצת, לא מיקרי חוזר וטוען. וגדולה מזו, אף במי שטען לפני ב"ד משכנתי לו בית עד סוף העליה, שיכול אח"כ לפרש דבריו שלא כיון רק לעליה אחת ולא מיקרי חוזר וטוען כו', ובכתב פשרה שכתבו הפשרנים ונפל ספק, יכול לפרש הכתב אף בפירוש דחוק, אבל דבר שלא נכתב על פי ציווי שלו אלא כפי אומד דעתם של הפשרנים או הכותבים, שפיר יכול לומר דלזה לא כינונו הפשרנים ואף שהפירוש דחוק קצת, והדרינן בזה לכללא דהמוציא מחברו עליו הראייה. ראובן שלוח משמעון סך מה, ונתן לו אפותיקי מפורש על מקומו בבית הכנסת שאם לא יפרע תוך שתי שנים יגבה מהמקום, והתנו בפירוש שלא יוכל ראובן למכור או להשכין המקום הנ"ל עד שישלם תחילה חוב זה, ועתה רוצה ראובן להשכיר המקום עד שיגיע זמן פרעון חובו, יכול להשכיר המקום כל ימי משך זמן ההלואה, אף די"ל שכירות ליומא ממכר הוא, ואפילו אם כתב בשטר אפותיקי דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי, דאז לדעת הרבה פוסקים יד בעל השטר על העליונה, מ"מ בשטרות הולכין אחר לשון בני אדם ואחר כונתו,

:Commented [YL278]
אם זה מוסיף
משהו??

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

דהיינו מכירה ממש או להשכין המקום, דאז מיגרע כח אפותיקי שלו שיצטרך לטרוח לטרוף מלוקח או להמציא מקומו הממושכן, ואין בלשון בני אדם השכירות, דמה גריעותא יש לבעל חוב אם הלוח יושב על מקומו עד זמן פרעון, או שיושב עליו אחר, אין זה אלא מדת סדום (פ"ת).⁽²⁾ לפי דעת השומעין - דאזלינן בשטרות אחר לשון בני אדם (סמ"ע), דברי השו"ע הם דוקא היכא שרוצה לפרש היפך כל דעת הבנת השומעים, שאם כולם קוראים לדבר זה כך, ואם היה בדעתו אחרת היה לו לפרש בשטר כך, אבל אם אינו מוכרח כל כך שכל השומעים יבינו הפך כוונתו בזה יכול לפרש את דבריו, אם הלשון סובל פי' אחר אף על פי שלפי כוונת השומעים הוא להיפך, ואפילו נוטה לזה, מ"מ אזלינן בתר פירושו של הנותן או המתחייב וכלל גדול בדין המוציא מחבירו (רע"א * עבה"ג, פ"ת * עבה"ג).

(יא) ⁸⁷⁷כתוב בשטר: ממטבע פלוני דאינון כך וכך חייב פלוני לפלוני, ונמחק אותו סכום (מא) ואינו ניכר, אין לו אלא שנים(מב) מאותו מטבע³³⁵.

(כ) ונמחק אותו הסכום - פירוש, דלאחר תיבת "דאינון" יש מחק ולא נכתב משם והלאה מה הוא הסך של "דאינון", אמרינן דמיעוט רוב שנים (סמ"ע), נראה לי אם בא שטר לפני בית דין וכתוב בו סלעים ולא נכתב שם שום סכום רק הניח מקום פנוי אצל תיבת סלעים, והאמין לזה למלוח שיכתוב שם איזה סך שירצה, אפילו שנים אינו גובה בשטר זה, כיון שיכול להזדייף ולכתוב יותר ממה שהלוח לו, וכמ"ש בריש הסימן, אף על גב דהיה יכול לתקנו קודם שבא לבית דין, מטעם דכיון דהעדים חתמו על זה תחילה בפיסול, שוב אין לו תקנה, וכמ"ש לקמן (סי' מה סט"ו) (ט"ז).^(כב) אין לו אלא שנים - אם המלוח אומר חמש היה הסך, והלוח אומר שנים היה, צריך לישבע היסת ופטור משבועה דאורייתא, כמו בכתוב בו סלעים הנזכר בסעיף שאחר זה (סמ"ע), ונראה דאם הלוח אומר שלש, דחייב שבועה דאורייתא, דלא הוי משיב אבידה כמו בסלעים דינרין, דשאני התם דמסייע ליה שטרא, מה שאין כן בנמחק דלית ליה סיוע והוי מיגו דהעזה (נתה"מ).^(כג) כתוב בשטר: סלעים, מלוח אומר: חמש, ולוח אומר: שנים, נותן לו שנים(מג), ונשבע לו היסת על השאר,⁸⁷⁹ ואי תפיס, מפקינן מיניה(מד)(מה).

(כד) נותן לו שתיים - הטעם, דסתם סלעים הכתוב בשטר אינון פחותין משנים, ואין זה כמודה מקצת בעל פה דחייב לישבע שבועה דאורייתא, דכשם שאין נשבעים על כפירת שעבוד קרקעות דהיינו על דבר הכתוב בשטר, כך אין הודאה דשעבוד קרקעות מביאתא לידי שבועה דאורייתא. ועיין לקמן (סי' פח סל"ב) דהוא הדין אם המלוח אומר ה' והלוח אומר ג' דאינון נשבע שבועה דאורייתא על המותר, משום דהוה ליה בהא שמודה יותר ממשמעות השטר כמשיב אבידה, וכתב כאן ד"לוח אומר ב'", משום דלא כתב כאן אלא דבר הנלמד מלשון השטר ושהוא מוסכם אליבא דכולי עלמא, מה שאין כן בלוח אומר ג' דפליגי ביה תנאים (סמ"ע).

(כה) ואי תפיס מפקינן מיניה - היינו בתפס בעדים, דאם לא כן נאמן במיגו. ולא דמי למה שכתב בסעיף ח' דבכל הני דאמרינן דבעל השטר על התחתונה אי תפיס אפילו בעדים לא מפקינן מיניה, דשאני הכא דלשון השטר מסייע להלוח, דסתם סלעים אינון משמע יותר משנים. ולפי זה בדין שלפני זה דהיינו נכתב בשטר דאינון ונמחק הסכום, נראה דמהני תפיסה, אבל העיקר דלא מהני וצ"ע בדבר (סמ"ע), האי דתפס ללא עדים נאמן במיגו דווקא כשטוען ודאי, אבל אם טען ספק ומכח השטר יותר, אין מיגו (ש"ך), ומה שמסתפק הסמ"ע סתירה מסעיף ח', דבריו לא נכונים, דבנמחק שאני, דאם לא כן כל מי שיש לו שטר יתפוס הרבה וימחוק הסכום. אלא ודאי אין דנין מחק אלא להורעת כחו של המוציא, וכדלקמן (סי' נד ס"ה) גבי שובר שכתב "דאינון" ונמחק, דאין דנין אלא בפחות שבלשונות (ש"ך), פירוש, בעדים דליכא מיגו. ומה שהשאר בסמ"ע בצ"ע, כיון שיש מחק בשטר, אז דנים כאילו שאין שטר בכלל, והוא תביעה בעל פה, דלא מהני תפיסה בעדים, מה שאין כן בספק פירוש של לשון השטר אם לזכות אם לחוב ומשום שהוא בא להוציא אמרינן יד בעל השטר על התחתונה, משום הכי אי תפיס אפילו בעדים אמרינן ידו על העליונה, ועיין לקמן (סי' נד ס"ה) שיש גם כן חילוק בין דינרי סתם לנמחק (ט"ז).

(כה) שם - לפי זה היה נראה לכאורה דגם בשובר שכתוב שפרע לו דינרין אינו פטור רק משתים, וכמו שכתבתי לעיל סק"ל(ג), אבל באמת זה אינו, שהרי לקמן (סי' נד ס"ה) & כתב להדיא דשובר

³³⁵ בשטר שכתוב שלשים אלף ש"ח שהוא עשר אלף דולר אמריקאי, אעפ"י שהדבור אחד ואי אפשר ליחלק, אם ירד הש"ח או עלה נוטל שלשים אלף ש"ח, ומ"מ טוב לפשר (כנה"ג הגה"ט אות י), ואין הולכין אחר זמן דפרעון בשום מקום אלא אחר זמן התחלת החיוב (שם אות נח), ועי' נתה"מ סק"ל(ג).

מאיר המשפט זולק א'

שכתוב בו דינרין מבטל כל שטר שיש עליו, וצריך לחלק דסתם דינרין לא הוי אלא שנים, ההיא בשטרי הלואה, דאמרינן כיון דידעי עדים דיד בעל השטר על התחתונה, אילו היה יותר משנים היו כותבים בפירוש, אבל בשובר אדרבא אמרינן איפכא דילמא לא ידעי סכום ממון השטר וכתבו סתם דכל מאי דמפיק לורעיה (ש"ך), וי"א שהחילוק בין שובר לשטר, שבשובר הוא תופס ברשות (נתה"מ).

(יג) ⁸⁸⁰כתוב בשטר: פלוני לזה מפלוני כסף, נותן לו חתיכה של כסף, כל דהו, פחות שבמשקלות(מו). כתוב בו: מטבע של כסף³³⁶, אם פרוטות של כסף יוצאות באותו מקום, נותן לו פרוטה, ואם אין פרוטות של כסף יוצאות בו, נותן לו מטבע של כסף הקטן שיוצא שם(מו). ואם כתוב בו: דינרי כסף(מה), או: כסף דינרין, נותן לו ב' דינרין של כסף. ואם כתוב בו: כסף בדינרי, נותן לו כסף ששוה שני דינרין של זהב(מט). ואם כתוב בו: זהב דינרי(נ), נותן לו דהבא פריכא שוה שני דינרי זהב. ואם כתוב בו: כסף בדינרים, נותן לו שברי כסף ששוה שני דינרין של כסף. ואם כתוב בו: זהב, נותן לו חתיכה של זהב, פחות שבמשקלות. ואם כתוב בו: מטבע של זהב, נותן לו מטבע קטן היוצא של זהב. כתוב בו: זהב דינרים, או: דינרי זהב, נותן לו שני דינרי זהב. ואם כתוב בו: זהב בדינרים, נותן לו זהב שוה שני דינרין של כסף. ⁽⁸⁸¹⁾ועכשיו צומן הזה אין חילוק בין אמר ליה: דינרין, לדינרי, ונראה לי דנותן לו הפחות.³³⁷

:Commented [YL279]
דינרא או דינרי ?

:Commented [YL280]
ולי כאן הש"ך

(יז) פחות שבמשקלות - דסתם הלואת כסף אם לא נכתב בצדו דהלוה לו מטבע, ודאי כסף במשקל הלוה לו, שמשקל הוא ג"כ דבר הידוע ומסומן להשיב לו בו כפי מה שהלוה (סמ"ע).

(יח) הקטן שיצא שם - פירוש, באותו המקום המפורש בשטר. ואם לא נזכר בו מקום, הולכין אחר המקום שמוציא בו שטר על הלוה לתבעו בו, וכמ"ש לקמן סעיף י"ד (סמ"ע).

(יט) ואם כתוב בו דינרי כסף כו' - כללא דדינים הללו הוא, דסתם דינרי נאמר על דינרי זהב, וסתם דינרין נאמר בין על כסף בין על זהב, ומפני שיד בעל השטר על התחתונה אינו נותן לו אלא של כסף. והני מילי בסתם, אבל אם כתב בצידו דינרי כסף או כסף דינרי, או דינרין זהוב או זהוב דינרין, הולכין אחר דבר המפורש בצידו. והיינו דוקא אם כתב בו "דינרי" בלא ב"ת, אבל אם כתב בו כסף "בדינרי" הבי"ת הוא עושה הבדל, ומפרשין אותו שחייב לו כסף שוה ב' דינרי זהוב, וה"ה אם כתב בו זהוב בדינרין, מפרשין אותו שחייב לו זהוב שוה ב' דינרין כסף (סמ"ע), ויש חולקים ודוקא דינרין כסף וכסף דינרין, אבל דינרי כסף וכסף דינרי בלא נז"ן הוה ליה ספיקא ואי תפיס לא מפיקנן מיניה (ש"ך).

(כ) נותן לו כסף ששוה שני דינרי זהוב - בזה נמי אם ירצה נותן לו שברי כסף שוה שני דינרי זהוב, דיד בעל השטר על התחתונה. ולא הוצרך לפרשו אלא בסמוך היכא דכתב כסף בדינרין, דהוה אמינא דכונתו ליתן לו כסף בעד ב' דינרי זהוב, דאל"כ הוה ליה למימר דינרין סתם, קא משמע לן דלא, אלא כונתו ליתן לו שברי כסף שוה שני דינרין של כסף (סמ"ע).

(כא) ואם כתוב בו זהב בדינרי כו' - עי' מהרש"ך הוב"ד לעיל סק"ל(ט) (ש"ך).
(כב) ⁸⁸²המוציא שטר הוב(נא) על חברו בסך מאה דינרים או סלעים, ⁽⁸⁸³⁾ולא מתפסק ליה מטבע(נב), אם היה כתוב: בבבל, מגבהו ממעות בבל. ואם היה כתוב: בארץ ישראל, מגבהו ממעות ארץ ישראל. לא היה כתוב בשטר שם מקום, ⁸⁸⁴והוציאו בבבל, מגבהו ממעות בבל. הוציאו בארץ ישראל, מגבהו ממעות ארץ ישראל. בא לגבות ממעות המקום שיצא בו השטר, וטען הלוה שהמעות שאני חייב לו מכסף שהוא פחות מזה המטבע, ישבע המלוה ויטול. הגה: ⁸⁸⁵מיכו חס הכיל הלוה לראיה(ג) שהיו לרין תחלה צמקוס שהמטבע פחות מזה, נותן לו פחות. ⁸⁸⁶ואם היה כתוב בו: מאה כסף(נד), ולא פירש אם סלעים אם פונדיונים, מה שירצה לזה מגבהו.

(כג) המוציא שטר חוב כו' - מש"כ כאן בשו"ע הוא בכל ענין דאם נכתב בבבל אפילו היה דעתם לצאת משם תכף לא"י מגבהו ממעות בבל וכן להיפך, שונה מכתובה (ש"ך * מהר"ם מלובלין), כל המתחייב לחברו סך מעות על סמך המקום שנעשה החיוב גמר ומשעבד נפשיה. אפילו היכא שאין החיוב מבורר, כגון שנפל ההפרש בין יורשי ראובן לשמעון, ורוצים לחייבו לעמוד בדין הסוחרים שידונו ביניהם כמנהג ויניציאה, יען כי העסק שעשה ראובן אביהם עם שמעון הנז' היה

³³⁶ עי' לקמן סק"ל(נד).

³³⁷ שטר שכתוב בו "נתחייב פלוני לתת לפלוני קרוב לג' אלפים ש"ח, אם נתן לו שני אלפים ות"ק וא' סגי (כנה"ג הגה"ט אות מו).

מאיר המישפט זולק א'

שם, כיון שנעשה שם העסק, שהדבר ידוע דבענייני הקניות והסחורות וכל ענייני משא ומתן שנהגו הסוחרים בעסקיהם, יש לנו ללכת אחרי מנהגיהם, ואפילו בסתם מנהג (ש"ך * מהרש"ך) ראובן מכר סך סחורה לשמעון בכך וכך "פרחים" במקום הנקרא "ענא" וכתבו שטר חוב עליה והיה כתוב בשטר החוב "ונתחייב שמעון לפרוע לראובן ב"טריפול" כך וכך "פרחים כל "פרח" מח' "שאהיש" ממטבע הנהוג היום ב"ענא" וב"בגדאד". והמנהג שם בבגדאד ובענא, מקום המכר, שכל שאהיש שוה ה' "חתיכות". וכשבא ראובן לפרוע משמעון החוב שלו מצא שבטריפול מקום הפרעון הנזכר אינו שוה שם ה"שאהיש" כי אם ארבע וחצי "חתיכות". ושמעון טוען איני חייב לפרוע אלא במקום הפרעון הנז' בשטר החוב ח' שאהיש לכל פרח. מה שכתוב בשטר הענין של ה"שאהיש" מודיע שיעור ה"פרח" שהוא עיקר החוב (ש"ך * אלשיך), י"א שכל זה בהלואה אבל בחיוב נדר וכדומה, יש לומר שהכל תלוי על מקום הגביה ולא מקום החיוב, ועוד אם ראובן ליה משמעון במקום א' והתנה שהפרעון יהיה במקום השני, ונשתנו המטבעות, יד בעל השטר על התחתונה (רע"א * בתי כהונה).

(32) ולא אתפריש איזה מטבע - הרמ"א פי' דברי המחבר דר"ל אף שכתב בשטר שחייב לו מאה סלעים, מכל מקום לא איתפרש בהשטר באיזה מטבע ישלם לו הסלעים, אם במטבע החריפים בהוצאה או לא, וקאמר דבבבל מגבהו המאה סלעים ממטבע שרגילין לישא וליתן בהן בבבל כו'. אבל העיקר שכונת המחבר היא, דאף שכתב בשטר מפורש המטבע, דהיינו שהלוה לו מאה דינרים או סלעים, מכל מקום דינר או סלע של בבל אינו דומה לסלע או דינר של ארץ ישראל, והוא הדין לשאר ארצות, דבמדינה זו היא כבידה יותר מבמדינה אחרת, ועל זה קאמר שלא איתפרש דינר של איזה מקום הלוהו, דמגבהו מסלע או דינר של אותו מקום שמפורש בשטר שכתבו וחתמו, ואמרינן דמסתמא שם נעשתה ההלואה וממטבע של אותה העיר, ואם אין מפורש בשטר שום מקום, מגבהו מהמטבע של מקום שמוציא בו השטר לתובעו, ואמרינן מסתמא גם כן כאן נעשתה ההלואה, ומדינרי של זו העיר, ועי' לקמן סק"נ(גד) (סמ"ע וש"ך).

(33) מיהו אם הביא הלוה כו' - ויש חולקים (ש"ך), ואם הביא עד אחד הוה ליה כעד אחד מעיד פרוע ונשבע. ואם כתב שם המטבע שהלוה, וניכר בשטר שהקפיד לכתוב שם המטבע לשלם לו דוקא במטבע זה, וקודם זמן הפרעון נשתנה המטבע, הולכין אחר זמן הלוואה בין הוקרו בין הוזלו, ולא שייך ריבית במטבע, דהוי כיצא השער בשעת הלוואה, אבל אם לא נזכר בשטר רק שהלוה לו מאה זהובים, שבדרך העולם לסוכם הכל בשם זהובים, ואין בו קפידא כלל באיזה מטבע ישלם, אף שבשעת הלוואה הלוה לו במטבע זה, ועכשיו הוקרו, כיון שלא הקפיד הוי כקצץ, וכיון שקצץ על זהובים הוי כהלוה לו זהובים, ופורע לו במטבע גרוע הנקרא זהובים, ועי' דברי (סי' עד סק"ה?) (נתה"מ חידושים) 338.

(72) ואם היה כתוב בו מאה כסף כו' - איירי במפורש בו שנעשתה ההלואה במקום פלוני אלא שאין מפורש בו באיזה מטבע הלוהו, וקאמר שמגבהו מה שירצה. היינו דוקא ממטבע הקטן של אותו מקום שמפורש בשטר או של מקום שמוציא בו השטר לתובעו בו, ולא מטבע הקטן של שאר מקומות, ומ"ש לעיל בסי"ג "כתב בו מטבע של כסף אם פרוטות יוצאות באותו מקום כו'". שם קאי אמטבע אחד וכאן קא משמע לן הדין במאה מטבעות (סמ"ע).

(טו) 887 היה כתוב בו חשבון סתם, הולכים אחר המנהג שרגילים לעשות בו באותו מקום סכום חשבונם, כההוא שטרא(נה) דכתיב ביה: שית מאה וזווי, דאיכא לספוקי בשית מאה איסתרא וזווא(נו), או בשית מאה זווי וזווא, דאמרינן שיתן לו שית מאה איסתרי, שהוא פחות. אבל אין לספק בשית מאה פרוטות, לפי שאין עושים סכום חשבון מפרוטות(נו). 888 לשון שרגילים(נה) לכתוב בשטרות, אף על פי שאינו מתיקון חכמים, אלא לשון שנהגו ההדיוטות לכתוב במקום ההוא, הולכים אחריו, 889 ואפילו לא נכתב, דנין אתו כאילו נכתב(נט). הגה: 890 וה"ה תקנות הקהל, או 891 דבר שהוא מנהג העיר. 892 מי שמגדל יתום בתוך ביתו, וכחז עליו צטטר צני, או היתום כתב על המגדלו: אזני, או: חמינס), לא מקרי מזויף, וכשר, הואיל וגללוהו(סא) לאוי לכתוב כן.

(73) כההוא שטרא כו' - שטר שכתוב בו מאה וחמשים דינרין, גם המאה הוא דינרין, ואין אומרים שהם מעות (סמ"ע), כונת הסמ"ע, דבשלמא בכתוב בו שית מאה וזווא, שם זווא הוא תיבה בפני עצמה ואינו בא לפרש, והרי לא נכתב פירוש על השית מאה מה הן, ויכול ליתן לו מטבע הפחות שדרך לסוכם באותה מדינה. אבל כשנכתב מאה וחמשים דינרי זהב, שהשם דינרי זהב נכתב לפרש

338 ועי' הערה 335.

במאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

על הסך שלמעלה על איזה מטבע היא כונתו, לא שייך לומר שאינו מפרש רק החמשים ולא על המאה, דאם לא בא לפרש רק החמשים שהן דינרי זהב והמאה הן מין מטבע אחרת, היה לו לפרש ג"כ המאה איזה מין מטבע הוא כמו שפירש על החמשים. אלא ודאי שהפירוש דינרי זהב קאי גם על המאה, וכונתו שהמאה וחמשים הן דינרי זהב. מה שאין כן אם כתוב בשטר מאה ואחד דינר זהב מפרשינן המאה שהן רק מאה זהובים כסף (נתה"מ).

(11) איסתרא וזוזא כו' - איסתרא הוא חצי זוז (סמ"ע), לדעת השו"ע אפילו אם מצאנו מקום שכן מסכמים חצי דינרים לדינרים, אומרים יד בעל השטר על התחונתה ושכונתה השטר לשש מאות חצי דינר ודינר, ולכן במקום שכתב חשבון סתם עשרת אלפים ושלוש מאות אמרינן דפשיטא דזהובים קאמר כמו שהוא הדרך של כל השטרות שנוהגין בו כל העולם שאינן כותבים סכום חשבון פחות מזהובים. דכל היכא דכתב בו חשבון סתם הולכים אחר המנהג ותלינן דהסופר השמיט מלת זהובים (רע"א * ב"ח).

(12) שאין עושין סכום חשבון מפרוטות - פירוש, אלא מצרפין אותו לזוז או איסתרא וכותבין חשבון הזוזים או האיסתרא (סמ"ע).

(13) לשון שרגילים כו' -

(14) ואפילו לא נכתב דנין אותו כאלו נכתב - אין מנהג בממון נגד דין תורה, כמו אם יש מנהג להחזיר חצי הנדוניה אם מת אשתו ללא זרע של קיימא, ומת האשה ואחר כמה ימים הילד, וטוענים יורשי האשה, שמנהג המקום שצריך הילד לחיות ל' יום³³⁹ אחרי פטירת האם. אם עשו חכמי המדינה, שהם כמו ב"ד, ויש כח בידם אפילו להעביר מדין תורה וליטול מזה וליתן לזה הכל לפי הצורך והזמן, ואם אינו כתוב בתוך תקנות העיר שנעשה על פי ב"ד, וגם הדור שעמד אחריהם המשיכו במנהג זה, אין לו תוקף, אלא הוא מנהג של טעות, אף אם היה באותו הדור דייני שדן לקיים זה הדבר, אין זה מנהג שראוי לסמוך עליו לענין הוצאת ממון, דאי אפשר להוציא ממון אלא בתקנת ב"ד, הילכך אפילו נהגו בו דור אחר דור, יש לומר שע"פ הראשונים פשט המנהג הזה, ולזה צריך לבטלו כי הוא לעבור על דברי תורה ואפילו נשבע ועשה קנין לקיים, אם המנהג בטעות, אין כאן מנהג ואין כאן קנין או שבועה. וכל זה אפילו אם גדולים וקדמונים נהגו מנהג זה, הוא טעות. ואפילו בתקנת הגאונים אין כח להוציא ממון אם לא שכתב לה בפירוש. וצריך שיהיה הדבר ידוע ומפורסם לכל בני העיר, וזה לא יתכן אלא בדבר המצוי ורגיל תמיד, אבל בנדון דידן אינו כן, כי הוא נמצא על המעט ולעתים רחוקות, ולכן יש לבעל המוחזק לטעון כי הוא לא ידע ולא הרגיש בתקנתם (ש"ך * מהרש"ך), אמנם במקום שהמנהג לא בא אלא לפרש התנאי שהתנו, יש ללכת אחריו ולא מקרי מוציא ממון על פי המנהג, ולכן אפילו שאינו כתוב בשטר הכתובה שיחיה אחריה שלשים יום בפירוש, מ"מ הם נוהגים שיהיה נידון כאילו נכתב בפירוש כיון דהוי המנהג לייפות כח יורשי האשה, לא הוי מנהג בטעות ולבטל תקנת המקום (ש"ך * מהרש"ך), ולכן במקום שרגילים לכתוב תנאי כתובה שאם תבא האשה לאה לגבות סכי שטר כתובה, הן מחמת מיתת הבעל והן מחמת גירושין, שתגבה סכי שטר כתובתה ואפילו שתשאר זקוקה ליבם, וראובן התחתן, ומשפחת הכלה לא ידעו שהיה לו אח שנאבד במים שאין להם סוף, אם ראובן מת, היא גובה את כתובתה שזה חשיב כאילו כתבו את התנאי (ש"ך * מהרש"ך), ראובן תובע משמעון מנה שהלוהו בשטר והשיב שמעון אין לי מעות טול קרקע השי' ראובן אין לי ליטול קרקע אלא מעות לפי שכתוב בשטר ההוא מעות בעין השיב שמעון מנהג הסופרים לכתוב כן בכל השטרות ומי שרוצה להתנות כותב בלי להורידו לשומת שום קרקע ולא מטלטל. הדין עם שמעון ולא אומרים כיון שהוא יודע שדרך הסופרים לכתוב כן בסתם הלוואות וזה שתק ולא מיחה ביד הסופר שלא לכתוב כיון שכולם כותבים אינו כלום וכל שיש ספק בדבר הולכים להקל אצל הנתבע (ש"ך * ראנ"ח), פירוש משום דמסתמא היה דעתו שיכתוב כן. ולפי זה משמע בפשיטות דהיינו דוקא שידוע שידע מזה, אבל אם לא ידע מזה אף על פי שנהגו ההדיוטות כן אין דנין אותו כאילו נכתב, וכן הוא ברמ"א לקמן (סי' ס"ה סק"ט?), ועיין לקמן (סי' קד ס"ב ברמ"א ודברי שם סק"ט?) (ש"ך), מש"כ סי' ס"ה צ"ל סי' ע"א סק"ל"ג (רע"א).

(15) או אמי - מהאי טעמא יש להכשיר אם כתב לחמותו "אמו" (סמ"ע), ויש לפקפק בדבר (רע"א).
(16) הואיל וגדלוהו - זה דוקא באין להמגדל בנינים של עצמו (רע"א). ויש חולקים, ועי' מש"כ (י"ד סי' ריז סק"א) שכל זה מטעם ספק ולחומרא (פ"ת).

339 עי' לעיל סק"ל (לג) בשם העבודת הגרשוני ברע"א.

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

סימן מג – שצריך לכתוב זמן בשטר, וכל דיני האיחור והקדימה בפרטות, ובו כ"ט סעיפים. (א) ⁸⁹³כותבין בשטר זמן הלואה, כדי שנדע מאיזה לקוחות יטרופ, שהלקוחות שקנו קודם זמן הלואתו אינו יכול לטרופ מהם. ואם לא כתב בו זמן, כשר לגבות בו ממנו, אבל אינו יכול לטרופ מהלקוחות(א), שיכולים לומר: קנינו קודם הלואתך. ⁸⁹⁴ויש מי שאומר שאם קנה אחר שראו העדים השטר כתוב וחתום, טורף מהם(ב). ⁸⁹⁵שונר שאין בו זמן, כשר(ג), ויד צעל השונר על העליונה).

(א) אבל אינו יכול לטרופ מהלקוחות כו' - אפילו מבני חרי יש נ"מ, אם יש על הלוח שני שטרות ואין לו אלא קרקע כדי לשלם לאחד מהן, דאז מגבינן לזה דיש לו זמן בשטרו, דיאמר הלואתי היתה מוקדמת להלואת השני שאין זמן בשטר (סמ"ע), וכן כתוב לקמן סעיף כג ועי' לקמן סי' קד סי"ג (ש"ך).

(ב) טורף מהן - הטעם, משום דמשעת כתיבה העדים מפקי לקלא ובודאי שמעו הלקוחות ואינהו הוא דאפסידו אנפשייהו. אלא שבלא ראוהו העדים יכולין הלקוחות לומר קנינינו קודם להלואתו (סמ"ע), עיקר כ"א זו (ש"ך), אמנם במקום שידעו שלא נכתב הזמן בכונה, אז לכו"ע לא עוזר עדים, שבזה שלא כתב זמן, המלוה ביטל השעבוד מכל וכל (נתה"מ), וי"א דאין עיקר כדברי היש אומרים הזו (פ"ת * נוב"י ומשכנ"י).

(ג) שובר שאין בו זמן כשר - ועיין לקמן בסעיף כ"ד מה שכתב המחבר עוד מזה. ולקמן (סי' נד ס"ג) יתבאר דתחילת תיקון השובר היה כך, שבאם אין העדים יודעים הזמן הנכתב בשטר, שלא יכתבו שום זמן בשובר, שמא איחרו עדי השטר הזמן (סמ"ע), לא ידעתי למה כתבו, הלא מבואר הוא לקמן (סכ"ד וסי' נד ס"ג) (ש"ך).

(ב) ⁸⁹⁶אם השמיט הסופר ולא כתב: לבריאת עולם(ד), וגם לא כתב(ה): חמשת אלפים כשר. ⁸⁹⁷ואפילו השמיט גם המאות, ולא כתב אלא הפרט הקטן, כשר(ו). הגה: ⁸⁹⁸אצל אס כתב האלפים וגם הפרט הקטן, ⁸⁹⁹ודלג המאות(ז) או ⁹⁰⁰העשרות, פסול.

(ד) ולא כתב לבריאת עולם - ולא מצו הלקוחות למימר אין המנין דזמן השטר מתחיל לבריאת עולם אלא איזה שנים אחר בריאת עולם ונמצא קנינינו קדם להלואתו (סמ"ע).

(ה) וגם לא כתב כו' - פירוש, אפילו השמיט שניהן כשר (סמ"ע).

(ו) ולא כתב אלא הפרט הקטן - כגון שלא כתב רק שנת פ' וכה"ג, והוא עומד בשנת פ'. והיכא שלא כתב שנת פ"ד אלא שנת ד' לפרט, כשר (ש"ך).

(ז) ודילג המאות כו' - לא ידעתי למה פסק בן בפשטות, שהרי במקורם של דברים זה ספק. ועיין בתשובת מהר"א נ' חיים סי' ק"י (ש"ך).

(ג) ⁹⁰¹אם כתב אלפים, והשמיט חמשת, כשר(ח).

(ח) אם כתב אלפים והשמיט כו' - דאין לומר דאלפים ר"ל שני אלפים דמיעוט רוב שנים, דאם כן אלפיים בשני יודין הוה ליה למיכתב (סמ"ע וש"ך).

(ד) ⁹⁰²אם כתב: ברביעי, עשרים יום לחדש שבט(ט), ודלג בשבת, כשר.

(ט) ברביעי עשרים יום לחודש כו' - הטעם, דחסרונו מוכח מתוכו (סמ"ע), אף דדין פשוט הוא, דהא אם לא נכתב יום השבוע כלל כשר, מ"מ קמ"ל דאם ידעינן שנעשה ביום כ"א, והוא מוקדם, רק שידעינן שרביעי בשבת היה ביום כ"א, הטעות מוכח בתוך השטר, וכיון דלא נכתב בד' בשבת הוה אמינא דליכא בירור בזה [דאפשר לומר שנעשה בכ"ד ואינו מוקדם וכשר], קמ"ל [שזה מוקדם ופסול, ותולין שהרביעי היא רביעי בשבת] (נתה"מ).

(ה) ⁹⁰³אם כתב: ברביעי לשבת, כ"ב לתשרי, ונמצא שאינו מכוון, שרביעי בשבת של תשרי של אותה שנה היה ביום [ארבע] ועשרים(י), אפילו הכי כשר.

(י) היה ביום שנים ועשרים כו' - דהסופר טעה לפי שסבר שעברו לאול והיה ר"ה ביום ג', ועמ"ש לעיל (סי' ל סק"לד), וסק"לה), (סמ"ע), ויש חולקים (עי' רמ"א אה"ע סי' קכו סכ"א), ותימה על הרמ"א שסתם כאן כדברי המחבר. ואולי דוקא בגיטין נראה לו להרב להחמיר, או שאני הכא בחודש תשרי כ"ב בו, דהוא שמיני עצרת, דעל כרחק השטר מאוחר וכדלקמן סעיף י"ד. וטעמם של החולקים, שלא אומרים שאדם יטעה בהפרש ב' ימים, או אחרי רוב החודש לא אומרים שיטעה, כדלעיל (סי' ל סק"לה), וצ"ע לדינא (ש"ך), היכא דלא שייך שום חשש של מוקדם בשטר חוב או שמא יחפה על בת אחות ובגט, ולא הוי מכלל השטרות שנתקן בהם זמן, אין מקום לחוש כלל בשטר שכתוב בו זמן לא נכון, אפילו אם טועה בעשרים שנה, כל שמן הדין לא צריך לכתוב בו זמן כשר הוא, לדוגמא אם כתוב "אחרי מות פלוני קמנו אנחנו אנשי הקהל לתבוע

:Commented [YL281]
ונה מהסמ"ע?

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

מעזבונו כפי מנהג הקהלות" הזמן שנכתב בו הוא הזמן שהיה בחיים לא חשיב כלל ואפילו אם טועה בעשרים שנה הוי טעות ברורה מוכיח מתוכו, והשטר והעדים כשרים (ש"ך * ראנ"ח), שטר זו הוא מאוחר, דהא הזמן הוא שמיני עצרת, וא"כ יש לומר שנכתב מקודם רק שאיחרו הזמן, ובזה שייך לומר שאיחרו וטעו באחר רובו של חודש וגם בשני עיבורים. דדוקא אחר שקבעו הב"ד החודש אמרינן אי אפשר שלא שמעו הקביעות ברובו של חודש, משא"כ הן שכתבו מקודם הזמן יש לומר שטעו אפילו בשני עיבורים, דמהיכן היה להן לשמוע הקביעות, וגם לא שמעו קול שופר של הקביעות, ובמאוחר אין הגט ושעבוד חלין עד הזמן, וע"כ מן הסתם איחרוהו מדעת הבעל והלוה. ובגט ודאי דמיירי מדעת הבעל, דאי כשאיחרוהו שלא מדעת הבעל פסול לגמרי דהוי שינוי בשליחות, שהוא היה רוצה לגרשה מיד. וא"כ יש לנו לספק, אם הבעל או הלוה אמר להם שלא יחול רק עד כ"ב לחודש, ומחמת שהם טעו בעיבורא דירחא חשבו שהכ"ב לחודש הוא יום רביעי, נמצא מה שכתבו ברביעי נכתב בטעות והזמן מתחיל מכ"ב, שיום כ"ב הנכתב בשטר הוא עיקר. או אפשר שהבעל והלוה אמר להם שיתחיל מיום רביעי בשבת, ומחמת טעותם בעיבורא דירחא חשבו שרביעי הוא כ"ב לחודש ובאמת הוא כ"ד לחודש, נמצא שיום כ"ב כתבו בטעות, ואין הזמן מתחיל עד יום רביעי שהוא כ"ד לחודש. וא"כ ממילא בשטר לא אתי לידי גוביינא שלא כדין, דתמיד יד בעל השטר על התחתונה, ובכל ספק נחזיק לגריעותא לבעל השטר, הן נגד דאקני, נאמר שכ"ב עיקר והוי דאקנה, וכן נגד לקוחות שקנו בכ"ג, נאמר שרביעי הוא עיקר. משא"כ בגט, דהן לענין בת אחרות לא יקטלוה מספק ואיכא חיפוי, והן לענין פירות עיקר התקנה של הזמן היה לטובתה, ומחמת ספק לא תוכל לגבות, והוי כאין בו זמן, ובמקום שהזמן נכתב בשקר או בטעות לא אמרינן דאהני לקמיה, ואז הוא פסול, לפי הרמ"א (נתה"מ), שטר שכתב בו בט"ו באב שנת שלש מאות וארבעים ושבע, וזמן פרעון קודם ראש השנה דשנת ש"ס דהיינו בערך ב' שנים, וניכר הדבר שהסופר טעה שהיה לו לכתוב שנת שני"ז וכתב ש"ז. והעלה שם שהשטר כשר כיון שהטעות מוכח מתוכו ולא אתי לטרוף לקוחות שלא כדין, ואפילו החולק בנידון ברביעי בשבת כ"ב בתשרי, מודה הכא (פ"ת).

(1) 904 כתב ידו אין צריך שיכתוב בו זמן(יא).

(יא) אין צריך וכו' - והטעם, כיון דאין טורפין בו מלקוחות (סמ"ע). וכן אם יש על הלוה עצמו עוד שטרות אין לזה דין קדימה, דזה הוי כמו משועבדים, דאל"כ היה צריך לכתוב בו זמן, וכדלעיל סק"א, אלא ודאי חיישינן לקנוניא שהלוה יקדים הזמן, ועיינן מה שכתבתי לקמן (סימן מח סק"ב?) (ש"ך), אם כבר הגבה לזה על ידי הכתב יד שיש בידו א"י בעה"ש המאוחר להוציא מידו בטענת קנוניא (רע"א), עיינן ש"ך, ועיינן מ"ש בזה לקמן (סי' סט סק"א?) (קצה"ח), וי"א שאל חוששים לקנוניא, אמנם עיקר כש"ך שחוששים לקנוניא, לא מיבעיא נגד שטר מאוחר ודאי חיישינן לקנוניא, ואפילו נגד בעל חוב בעל פה (נתה"מ).

(ז) 905 שטר חוב המוקדמים, פסולים, שהרי טורף בהם לקוחות שלא כדין. 906 ולפיכך קנסו(יב) אותו חכמים, ולא יגבה בשטר מוקדם אלא מבני חורין(יג)(יד), 907 נזורה שמא יטרוף בו מזמן ראשון שהקדימו. 908 ואם ימעות הלוה: פרעתי, דינו כטוען כן בשאר שטרות. ואם טען: להד"מ, הוחזק כפרן. (ס"ו"א דפסול לגמריטו).

(יב) ולפיכך קנסו כו' - עיינן לקמן (סי' נב ס"א ד"ה וי"א) (ש"ך).

(יג) ולא יגבה בשטר מוקדם אלא מבני חורין - היינו לומר כשבא לבית דין בשטר כזה לתבוע את הלוה, גובה בו מיד מבני חורין וקורעין את השטר, או שכותבין לו פסק דין על הלוה וממילא טורף אף ממשעבדי מיום שנכתב הפסק דין, אבל אין מוסרים לו השטר שיגבה מהלוה מבני חורין, דהא יש לחוש שיגבה בו ממשעבדי מזמן ראשון (ש"ך), הוא הדין אם לוח עוד מאחת אפי' הבע"ח מיקרי משועבדים דשייך ג"כ הגזירה שיטרוף אף מאשר שנשתעבדו למלוה שהלוה לפניו ואח"כ דחה אותו דאפשר דל"ש כ"כ הגזירה (רע"א).

(יד) אלא מבני חורין - אפילו אם יקחו הב"ד השטר בידם ולא יתנו לטרוף מזמן ראשון, או שיכתבו ב"ד על השטר, שטר זה לא יטרוף בו כי אם מזמן זה, אפ"ה אינו גובה ממשועבדים משום קנס, כיון דמתחילת כתיבתו היה ראוי ועומד לטרוף בו מזמן ראשון (סמ"ע), ועיקר כדברי הסמ"ע, עי' לקמן (סי' מה ס"ד), דכיון שנראה פיסולו בב"ד שוב אין לו תקנה, ולפי"ז אם המלוה בעצמו כתב עליו קודם שהראה בבית דין שלא ניתן לטרוף אלא מזמן זה, כשר (ש"ך), דברי הש"ך מיירי דאיכא גם כן עדים שראו בידו מזמן שני, דהוא בעצמו ודאי דאינו נאמן אימת מתחיל הזמן שני, דכיון דהוא מוקדם הוי כאילו אין עדים שוב על הזמן אימת היה, והוא אינו נאמן לומר שמיום פלוני

:Commented [YL282]
וגמא לזה בסי' מא
ס"ג ברמ"א?

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

התחיל הזמן חדש, אלא ודאי דאיכא עדים. אך אין צריך עדים שראו מסירת השטר, דאפילו יש עדים שראו בידו השטר, יכול לכתוב הזמן שראו העדים בידו, ואחר כך יביא העדי ראייה לב"ד ויגבה מזמן ההוא. ואם יש לו מיגו, כגון שאין ידוע שהוא מוקדם רק על פיו, נאמן במיגו מאימתי התחיל הזמן שני. ובגוף הדין שכתב הש"ך דמהני כשיכתוב עליו. אין לומר דמיירי שיכתוב למטה מחתימת העדים, דזה אינו, דהרי לא תיקן פסולו כיון שיכול לחתכו ולגבות ממשעבדי מזמן ראשון. וכן אין לומר דמיירי שיכתוב על השטר נגד הכתב או ביני שיטי, דהא עדיין יכול למוחקו, וכן קשה על הסמ"ע שכתב שהבית דין יכתוב, וצריך לומר דכונתו שיעביר קולמוס על הזמן הכתוב בשטר שתהיה הכתיבה עדיין ניכרת, דאם יעשה מחק גמור יפסול השטר, רק יעשה העברת קולמוס בקו על הזמן, ואז לא יסמכו על הזמן הכתוב בשטר רק על הזמן הכתוב למטה, וכשיביא עדים על יום כתיבתו כמו לקמן (סי' מה סט"ו) (נתה"מ).

(טו) דפסול לגמרי – וי"א אינו ר"ל נפסל לגמרי מכל וכל, אלא אם טוען להד"ם אינו נאמן והוחזק כפרן מכח זה השטר, אלא שאם טוען פרעתי נאמן (סמ"ע), ויש חולקים על הסמ"ע דנפסל לגמרי מכל וכל, וכל זה אף על פי שהעדים כשרים, ודלא כאלה שטעו בזה, אבל מ"מ לכולי עלמא גובה מהלוח כשהוא מודה שהוא חייב או כשיש עדים בזה, וכמו שכתבתי לקמן (סי' נב ס"א ד"ה וי"א) (ש"ך). וי"א דלגמרי פסול (ט"ז), וי"א דעיקר כסמ"ע ואין העדים פסולים בעיקר ההלואה, אלא שאין לו דין שטר, וממילא אם טוען להד"מ הוחזק כפרן, אבל אם היה המלוה מודה שהעדים הקדימוהו בכונה, אפילו אם אמר להד"מ היה נאמן (מגיה³⁴⁰ בט"ו), ואם העדים לפנינו וזוכרין ההלואה וטוען להד"מ ודאי הוחזק כפרן, דאע"ג דהשטר פסול לגמרי כיון דהעדים כשרים ודאי לא מהימן לומר להד"מ. מיהו לפי מ"ש לקמן (סי' מו סק"י?) דהיכא דזוכרין שחתמו על השטר בציווי הלוה הו"ל כמי שזוכרין הלוה, א"כ הכא במקום אפילו זוכרין שחתמו על השטר בציווי הלוה מצי טעין להד"מ כיון דהשטר פסול (קצה"ח). ועיקר כסמ"ע ואפילו בשטר שנמחל שעבודו מהני לענין להד"מ. ואף דכל שטר שלא נכתב כתיקון חכמים אינו שטר לענין פרעתי, אבל "מפי כתבם" לא הוי כיון שנכתב בציווי הלוה. אלא בכל שטר העדים אינן מעידין על ההלואה, רק כיון שמעידין שנכתב בציווי הלוה, אגן עדי מסירה אגן, ועי' לעיל (סי' לט סק"ג?), ועל המסירה אגן סהדי, מה שאין כן כשלא נכתב ונמסר בציווי הלוה, ומעידין הן על גוף הענין, ודאי דהוי מפי כתבם (נתה"מ).

(ח) ⁹¹⁰במה דברים אמורים שגובה מבני חורין, כשלא הקדימו העדים זמנו בכוונה (טו). הנה: ⁹¹¹וי"א דהעדים נאמנים בזמן, אף על פי שכתב ידן יולא ממקום אחר. ⁹¹²והוא הדין בכל טעות שהעדים מנייט לטעות (בניחויט), העדים נאמנים לומר שטעו. ⁹¹³וי"א חולקים (כ). ⁹¹⁴אבל אם הקדימוהו בכוונה, ודאי אפילו מבני חורין אין גובין, שהרי העדים פסולים, שחתמו שקר.

(טז) כשלא הקדימו זמנו בכוונה – כגון שכתבו שטר ללוה בלא מלוה, והלוה לא לוח עד לאחר זמן, ואף על גב דאין לכתוב שטר ללוה בלא מלוה אלא בשטרי קנין (עי' לעיל סי' לט ס"ג), מ"מ מי שעשה כן לא נפסל לעדות (ש"ך וסמ"ע), ועוד אפשר לבאר כגון שבשעה שחתמו חשבו שכבר נעשית המלוה, ואחר זמן ראו שהיה מלוה לו מעות של אותו השטר והעידו כן (סמ"ע), אם כן אם כתב ללוות בניסן ולא לוח עד תשרי ה"ל מוקדם ופסול לגמרי אפילו לגבות מזמן שני, ואפילו ומוסרו לו בפני עדים בזמן אחר, הוה מוקדם ופסול, ואין לגבות גם מזמן המסירה (ש"ך), ועי' דברי לקמן סק"כ), ואם כתבו שטר ללוה בלא מלוה או בטעות דעיבורא דירחא, העדים עצמן נאמנים בזה אפילו כתב ידם יוצא ממקום אחר, וכן כל טעותא דעבידי עדים למיטעי לית ביה משום חוזר ומגיד (ש"ך).

(יז) דהעדים נאמנים כו' – שהרי הוא ניתן לכתוב מזמן שנעשית ההלואה, לפיכך נאמנים לומר לא נתכוונו לחתמו אלא מזמן שנעשית ההלואה ולא הרגשנו בשעה שחתמנו שהוא מוקדם, ויש חולקים, והוא השיטה בסוף הרמ"א, שאם כתב ידם יוצא ממקום אחר אינם נאמנים א"כ מעידים עליהם שהיו אנוסים מחמת נפשות, או שאין כתב ידם יוצא ממקום אחר ואמרו שטעו בשנות המלך, דאז נאמנים במיגו דאי בעי הוה אמרו אין זה חתימת ידינו, אבל אם כתוב בשטר ד' שנים והיה לעדים לכתוב ל"ד שנים ואמרו שטעו, אין נאמנים, דאין רגילין לטעות בהכי (סמ"ע), כלומר אף על פי שאין אומרים טעינו בעבורא דירחא וכה"ג, נאמנים לומר שהוא מוקדם ולא נתנו לב לזה כי לא חתמו רק על גוף השטר ולא על הזמן, כי נאמנים העדים לומר על זה חתמנו ועל זה לא

³⁴⁰ המביא לבית הדפוס של הט"ז היה החכ"צ ולכן זה דבריו.

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

חתמנו, אבל מש"כ בסמ"ע במקרה שכתוב בשטר ד' שנים והיה להם לכתוב ל"ד שנים, הרי זה כשר וקשה על דבריו, ועי' לעיל סק"ו (ש"ך), עי' כל הסוגיא הזה לקמן סי' מו סק"ו. אמנם מה שכתב הש"ך דהעדים נאמנים לומר על זה לא חתמנו, הוא דוקא בזמן, דאין דרך של עדים לדקדק בזמנו של שטר והוי כדבר המצוי לטעות (נתה"מ).

(יח) והוא הדין בכל טעות כו' - כל טעות שהעדים מצויין לטעות בה נאמנין הם בעצמם על זה ואין בזה משום חוזר ומגיד וצריך בזה ב"ד גדול ולהחמיץ הדין [להחליט איזה דברים הם מצויין לטעות בהם] (ש"ך).

(יט) שהעדים מצויים לטעות - ונראה דהיינו דוקא העדים החתומים על השטר נאמנים במידי דמצויים לטעות, אבל עדים אחרים הבאים להעיד בדבר שמצויים לטעות ואין עדי השטר לפנינו בזה הוי תרי ותרי ומהני תפיסה, אבל העדים עצמם נאמנים במצויים לטעות ואפילו תפס מלוה מפקינן מיניה (קצה"ח).

(כ) ויש חולקין³⁴¹ - דברי הרב צל"ע, דמשמע דלהיש חולקין אפילו בטעות שהעדים מצויין לטעות אין נאמנים לומר שטעו, והא ליתא, אלא רק חולקין על סברא, דס"ל דאפילו כתב ידם יוצא ממקום אחר נאמנים לומר על זה חתמנו ועל זה לא חתמנו, אפילו אין אומרים שטעו, כגון שאין לתלות כלל הדבר בטעות, יכולים לומר לא נתנו לב לחתום על זמן השטר. אבל אם אין אומרים טעינו בשנת המלך, אין נאמנים, אפילו כשאין כת"י יוצא ממקום אחר, דמשוו נפשיהו רשיעי, ודמי לאנוסין היינו מחמת ממון או שטר אמנה (עי' לקמן סי' מו סל"ז) ולשון הרמ"א "ויש חולקים" קשה, ועי' לעיל (סי' כט ס"א) שאין בזה מחלוקת, וצריך לדחוק דמ"ש הרמ"א "ויש חולקין", מדבר רק על ראש דבריו (ש"ך), ועי' מ"ש הש"ך לקמן (סי' עא ס"ד ד"ה אם העדים עצמם) (רע"א).

(ט)⁹¹⁵ שטר מתנה שהיה לו לכתוב בשנת נ"ה, וכתב: בשנת נ"ז, ומוכיח מתוכו שהוא טעות סופר, שכתוב בו: ותנו לפלוני חתני, ובזמן נ"ז עדיין לא היה חתנו, והתום בשטר גברא רבא בתורה ובחסידות, אין כל זה מציל מלפסול השטר(כא). ומכל מקום אם העדים קיימים, ואין כתב ידן יוצא ממקום אחר, יכולים לחתום שטר אחר מזמן שני(כב). ואם כתב ידם יוצא ממקום אחר, שוב אין נאמנים(כג). מכל מקום המקבל מתנה נאמן לומר: טעות היה, מיגו דאי בעי אמר: שטרא מעליא הוא ובשנת נ"ז קנו מידו(כד).

(כא) אין כל זה מציל מלפסול השטר - ולא דמי למ"ש לעיל (סעיף ה) דאם כתוב ברביעי בשבת כ"ב לתשרי כו' דכשר, דשאני התם דהטעות ניכר מתוכו, דכיון דכתב בו ברביעי בשבת ואותו רביעי היה כ"ד יום לחודש, צריכים לתלות בטעות בעיבור החדש, כנ"ל סק"ו(יא), משא"כ טעות זה דאינו ניכר מתוכו כ"כ, דאין הכל יודעין שלא היה חתנו, גם אין בודקין אחר זה. ועוד, שם אין חסרון אלא במה שלא דקדקו לראות אחר הזמן, משא"כ כאן שיש לקנסו שכן יכול לטרוף מזמן הראשון, וכמו שכתבתי לעיל סק"ו(יד) (סמ"ע), דלא תימא דהא ליכא למיחש שיגבה מזמן ראשון, דהא בשנת נ"ז עדיין לא היה חתנו, וא"כ מה שנכתב נ"ז יהא משמעותו נ"ח, ויהיה השטר בתקפו מנ"ח, אלא ה"ל כאילו לא נכתב בו חתני, והשטר מוקדם והוא פסול (ש"ך).

(כב) יכולים לחתום שטר אחר - ולא שייך בזה למימר שכבר עשו שליחותם, ואין להם כח לכתוב שטר אחר, דכיון שבטעות כתבוהו הו"ל כאילו לא נכתב מעולם, וכנ"ל (סי' מט ס"ו) (סמ"ע), ואם כתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנים שנעשה בשנת נ"ח (כדעת היש חולקים לעיל ס"ח ברמ"א), ואם המקבל מתנה אומר שבשנת נ"ז קנו מידו, נאמן. אבל אם מודה שנעשה בשנת נ"ח, הוא פסול, מ"מ המקבל מתנה נאמן לומר טעות היה, מיגו דאי בעי אמר "היא שטר מעולה", והיינו כשכתב ידם יוצא ממקום אחר. י"א דאם כתב ידם יוצא ממקום אחר ואין להם מיגו, אין נאמנים לחתום שטר אחר, וכן נראה שהבין בסמ"ע סק"ו(כג). ולא נהירא לחלק לענין שיכתבו שטר אחר מזמן שני, בין כתב ידם יוצא ממקום אחר או לא, ונראה דאף שכת"י יוצא ממקום אחר יכולים לכתוב שטר אחר מזמן שני (ש"ך), לא אמרה הרב אלא במגו דאי בעי אמר שבזמן הכתוב קנו מידו ואחר כך נכתב ומה שכתב אחר כך ואפי' יש עדים שמעידים שבזמנו חתמו דעכשיו אין לקונה מגו פרושי קמפרש, דמגו דקאמר מהני אפילו יש עדים, אבל לעולם לית ליה מגו אלא שבשנת נ"ז קנו מידו, או אפשר לומר שהיה משודך לו בזמן הכתוב בשטר והיה נאמן לומר שמפני השדוכין קרי ליה חתנו (ש"ך * ראנ"ח), אם אין עדים שבפניהם חתמו שטר זה בשנת נ"ז הקונה נאמן דמגו דאי בעי

Commented [YL283]
א מצאתי סמ"ע ז' ?
לבדוק עוד פעם

³⁴¹ עי' דברי הסמ"ע לעיל סק"ו(יז).

במאיר ה'משפט זולק א'

אמר בשנת נ"ח חתמו אעפ"י שכתוב בשטר ותנו ביד חתני ובשנת נ"ז לא היה עדין חתנו אין חוששין לומר שמא שטר מוקדם הוא אלא אומרים שטר מעליא הוא שנכתב ונחתם בשנת נ"ז ולשון חתני בטעות נכתב מפני שאינו דבר הנוגע בגוף השטר והשטר בחזקתו עומד (ש"ך * ראנ"ח), דברי הסמ"ע לא נצרכים, דהא בשטר מתנה קי"ל דכותבין אפילו כמה שטרות (עי' לקמן סי' רלט ס"א), ואין לומר דמיירי במתנה שיש בה אחריות, דא"כ היאך יכתבו לו שטר אחר מזמן שני, הא אתי למטרף לקוחות שלא כדין בשטר מתנה זה שלא נכתב רק עתה אחר הזמן השני, ואף על פי שאין כתב ידם יוצא ממקום אחר ואית להו מיגו, מ"מ כיון דבאמת שטר זה פסול אף מזמן שני, אינן יכולים לעשות לו שטר אף מזמן שני, ועי' לעיל (סי' מא ס"א) ששטר מתנה שיש בו אחריות שנאבד וצריכים עוד א' רק עושים בפני ב"ד, והכא אפילו ע"פ ב"ד לא מהני לעשות שטר אחר מזמן שני אם המתנה היא באחריות, מטעם שכתבתי, ומדברי הסמ"ע סק"כג) גם כן מוכח שמדובר במתנה שאין בו אחריות (ש"ך), פירש הש"ך, דודאי מן הסתם השטר כשר, דתלינן שבשנת נ"ז קנו מידו והמקבל נאמן על זה, ועל זה קאי דאם אין כתב ידם יוצא ממקום אחר נאמנים לפסול השטר ולומר שלא היה בשנת נ"ז רק בשנת נ"ח, ולכתוב שטר משנת נ"ח ולהכחיש המקבל שאומר שהיה קנין בשנת נ"ז, אבל כשכתב ידם יוצא ממקום אחר אינו נאמן להכחיש המקבל ולקרוע השטר שנכתב בשנת נ"ז ולכתוב שטר אחר משנת נ"ח. וסיים המחבר דכשכתב ידם יוצא ממקום אחר דהעדים אינם נאמנים להכחיש השטר ולומר שהיה בשנת נ"ח, והשטר כשר משנת נ"ז. ומ"מ אף אם המקבל מודה שהיה בטעות ושנכתב בשנת נ"ח, נאמן במיגו שהיה אומר שבשנת נ"ז קנו מידו, ואף דהעדים היו מכחישין אותו, מ"מ כיון שכתב ידם יוצא ממקום אחר נאמן. העדים כשרים ונאמנים במיגו דמשנת נ"ז קנו מידו, וגם נאמנים לומר טעינו כשהוא מצוי לטעות, אפילו בלא מיגו. רק כוונת המחבר לענין אם יכולין העדים לכתוב שטר משנת נ"ח כשיש צורך להמקבל, כגון שיש להנותן עדים שבין שנת נ"ז לשנת נ"ח מכרו המקבל לאחר, וא"כ אם נחזיק להשטר מתנה זה שהיה בשנת נ"ז דהיינו שקנו מידו בשנת נ"ז, דמסתמא אמרינן כן וכמ"ש, ממילא השדה של הלוקח. ואף שהעדים אומרים ששקר הוא מה שנכתב בשטר נ"ז והיה שנת נ"ח, א"כ בשעת מכירה היה דבר שאינו שלו ומכירתו לאו מכירה, אין בכך כלום, דהעדים אינן נאמנים, דהא חוזרין ומגידין הן כשכתב ידן יוצא ממקום אחר ואין נאמנים, ומחזיקין להשטר שהיה בשנת נ"ז. משא"כ כשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר, נאמנים שהיה טעות והקנין לא היה רק בשנת נ"ח, ממילא המכירה לאו מכירה היא, כיון דבשעת מכירה היה שאינו שלו. וכן נפקא מינה לענין אם מכרו המקבל שלא באחריות או נתנו במתנה לאחר, ובא בעל חוב שלא כתב בשטר חובו דאקני לטורף, דאם האמת שהוא בשנת נ"ז, הוי דקנה ובעל חוב טורף, ואם הוא בשנת נ"ח, הוי דאקני ואינו טורף, ולכך כשכתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנים ומחזיקין להשטר שהוא משנת נ"ז, שקנין סודר היה בשנת נ"ז, משא"כ כשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר, נאמנים לומר שהוא משנת נ"ח ובטעות נכתב שנת נ"ז (נתה"מ), ומש"כ הש"ך "שטר זה פסול אף מזמן שני אינן יכולין לכתוב וכו'". דבריו תמוהין, דהא מיירי שהיה קנין, ובקנין ודאי דיכולין לכתוב מזמן השני שהיה בקנין בעת ההיא (נתה"מ).

(כג) שוב אין נאמנים כו' - אבל עדים אחרים שראו ג"כ הדבר, יכולים לכתוב לו שטר אחר שלא יהיה מוקדם, דעדי המתנה אינן צריכין שיהיו מזומנים לעדות, אינן יעידו לפני ב"ד, והב"ד יכתבו לו שטר מעשה ב"ד בקבלת עדים אלו, ודוקא בעדי הלואה דאיכא למימר שעדים שהזמין כתבו וחתמו ויהבי שטר למלוה, והלוה כבר פרע לו ולקח שטרו מידו, ואיך יתנו אלו שאינן מזומנים לו שטר לגבות בו שנית, משא"כ במתנה מיוחדת דלא שייך לגבות בו ב' פעמים (סמ"ע), צ"ל דדברי הסמ"ע מדובר שאין בשטר מתנה זו אחריות נכסים, דאל"כ הוה כהלואה, כנ"ל (סי' מא ס"א) (ט"ז).

(כד) מיגו דאי בעי אמר כו' - ואפילו יש עדים שאמרו שבפניהן כתב השטר אחר זמן זה שנכתב בהשטר, מ"מ אפשר לומר שהקנין היה בזמן השטר, וסתם קנין לכתובה עומד (סמ"ע).

(י) שטר מוקדם דכתיב ביה מקמי חתימת סהדי(כה): שטרא דנן איכתיב ביום פלן ולא אחתים עד יום פלן, כשר.

(כה) דכתיב ביה מקמי חתימת סהדי כו' - דליכא למיחש שמא ימחק זה דביני בני, דא"כ יפסל שטרו במה שיראה ריוח כשיעור שתי שיטות בין השטר לחתימת העדים, וגם יראה המחיקה. ועיין לקמן (סי' מה ס"ו) (סמ"ע), ואם כתב כן בשיטה אחרונה, לכאורה היה נראה דתליא בפלוגתא המבוארת (סימן מ"ה סי"ד וט"ו), דאם נאמר דמועיל להכשיר השטר אפילו אם לא היה ביום

:Commented [YL284]
עבור על הנוסח
לראות אם זה ברור

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

שנכתב, כשר אפילו היה בשיטה אחרונה, דאין לומר שמא כתבו בעצמו כדי להכשיר השטר, שכן עי' ש"ך (סק"י) דאם כתב עליו קודם שנראה בב"ד דכשר. וגם אין לחוש שמא ימחקנו, דאם ימחק אותו, נפסל דחיישינן שמא מחק חובתו. אמנם לדעת האומר דאינו מועיל להכשיר שטר כי אם ביום שנכתב ומדעת הלוח כמבואר בסי' מה שם, פסול כאן כשהוא בשיטה אחרונה, דחיישינן שמא כתב בעצמו כן כדי להכשיר השטר. אמנם נראה דאף הש"ך כונתו שיש עדים שמעידין על זמן שני, דאי לא תימא הכי מאן מעיד על הזמן שני, ומה בכך שהוא כותב על השטר שההלואה נעשתה בסיון אף שנכתב בניסן, מ"מ דילמא נעשתה בתמוז, ולפי זה מובן מה שהצריך שיהיה כתוב קודם חתימת סהדי, דאז כשר לגבות כיון שהעדים שבשטר מעידין על זמן שני, ולפי זה צריך להיות קודם שיטה אחרונה דוקא. ודוקא כשנתברר שהוא מוקדם, אבל בלאו הכי נאמן במיגו (נתה"מ).

(יא) ⁹¹⁷אפילו ראו העדים שהלוח לו, ואמר הלוח: כתבו וחתמו השטר ותנו ביד המלוה, אם לא היה שם קנין, כותבין בשטר יום שנמסר בו, ולא יום שהלוח לו (כו).

(כו) ולא יום שהלוח לו - דשטרא לא קונה אלא או משעה שמגיע לידי המלוה, או משעת קנין בשטרא דאקנייתא, ולפי זה למה שלמדנו עדין בחתומיו זכין לו למפרע, הכי נמי אפילו נכתב זמן בשטר ביום א' שאמר להם הלוח לכתוב לחתום ולא מסרוהו ביד המלוה אלא אחר כמה ימים, טורף מזמן הכתיבה, וכמו שכתבתי לעיל (סי' לט סק"סא) (סמ"ע), ולהפוסקים דס"ל דעדיו דחתומין זכין לו אף בלא קנין, כשנמסר למלוה זכה למפרע מיום שהלוח לו, ועי' דברי לעיל (סי' לט סק"סא) (ש"ך), טעם השו"ע אם היה קנין אז אפשר לכתוב שטר אפילו לאחר זמן מרובה כשר לכותבו מיום שקנו ממנו דסתם קנין לכתובה עומד וקול יש בדבר אמנם י"א דאפי' בקנין ליכא קלא אלא משעת כתיבה וכדאין הם לסמוך עליהם בשעת הדחק ואפי' היו עדים נאמנים יש לחוש לאיזה דבר כשעבר זמן הרבה עד זמן הכתיבה (ש"ך * מבי"ט).

(יב) ⁹¹⁸שטרי חוב המאוחרים כשרים (כו), שהרי הורע כוחו של בעל השטר, שאינו טורף אלא מזמן השטר. ⁹¹⁹ואף על פי שלא כתבו בו שהוא מאוחר, הרי זה כשר. במה דברים אמורים, שכתוב בו: דאקנה. אבל אם (לא) כתוב בו: דאקנה, פסולים (כתב), אלא אם כן מפורש וכתוב בו: ואיחרנוהו (בט). ²⁰ואין לחאך קום שטר לכתחלה (לד), למיחזיא כשיקרא).

(כז) שטרי חוב המאוחרים כשרים - אף על פי שאיחרוהו שלא מדעת המלוה ³⁴² (ש"ך), וכל המוציא על חבירו שטר מאוחר, לא טרף מלקוחות עד שהגיע הזמן הכתוב בשטר (ש"ך), וגם מהלוח עצמו אינו יכול לגבות עד זמן הכתוב בשטר, שאין חיוב הפרעון חל עד הזמן ההוא, ועי' לקמן (סי' סט ס"ב סק"ד וסי' עח סק"ה) אם יוכל לטעון פרעתי לפני הזמן הכתוב בשטר (פ"ת).

(כח) אבל אם לא כתבו דאקני פסולים כו' - משום שמא לוח בניסן וקנה קרקע באייר, ואיחרו העדים זמן השטר הלואה וכתבוהו מסיון, ואח"כ מכר הקרקע, ונמצא אילו כתבו הזמן מניסן לא היה טורף להקרקע שקנה באייר כיון דלא כתב לו דאקני, ובשביל האיחור שכתבו מסיון גובה אותו שהרי קנאו קודם הזמן הנכתב בשטר (סמ"ע וש"ך). ועיקר דין כתיבת דאקני יתבאר לקמן (סי' קד ס"ו-ז, וסי' קיב ס"א) ושם (בסי' קיב ברמ"א) נתבאר דקיימא לן דגם אחריות דדאקני אמרו ביה שהוא טעות סופר וכאילו נכתב דמי, אם לא שכתב בהשטר אחריות ולא כתב בו אחריות דדאקני (סמ"ע), לפי הרמ"א (לקמן סי' קיב ס"א) דגם בדאקני אחריות ט"ס, כשרים הכא אף בלא כתוב בו דאקנה, אא"כ שפירש בו בלא דאקני, וע"ש דברי ד"ה וי"א כיון דקי"ל (ש"ך), וי"א דמאוחרין כשרין ולא צריך דאקני. וטעם הדבר כדברינו (סי' רט ס"ד סק"ז) דלעולם לא מהני קנין בדבר שלא בא לעולם אפילו אם התנה לכשיהיה בעולם, ושטרות מאוחרים כשרים דאין הקנין חל אלא מזמן הכתוב בשטר, שונה משאר חוב שלא נתחייב רק באותו שעה שקיבל מעות הלואה או בשעה שחתם בשטר היכא דמחייב עצמו בשטר וכמבואר לעיל (סי' מ ס"א) ומאותו שעה נשתעבדו נכסיו, ואחר הלואה או אחר חיוב השטר תו ליכא עליה חיוב רק לפרוע מה שנתחייב בשעה שנתחייב, ולפי"ז אין לאחר השטר שלא מדעת הלוח דאפשר אין הלוח רוצה בחיוב שיתחייב מתוך השטר כמו שאין כותבין דאקני בלא דעת הלוח למ"ד דאקני לאו טעות סופר (עי' לקמן סי' קיב ס"א) (קצה"ח), ויש חולקים על הקצה"ח דגם בשטר מאוחר החיוב נעשה מזמן ההלואה, דאם ימות קודם שהגיע הזמן הכתוב בשטר חייבים היורשים לשלם, רק ממשעבדי לא טריף עד הזמן, דהוי כהתנה שלא יטרוף ממשעבדי עד הזמן, אבל גוף החיוב לא נתחדש (נתה"מ).

³⁴² עי' סק"כ (כח).

במאיר ה'משפט זולק א'

(כט) אלא אם כן מפורש וכתוב בו ואיחרנוהו - פירוש, ואז ליכא למיחש להא, דאף אם לזה ואח"כ קנה לא יבוא לגבות מזה שקנה ומכר, דהמוציא מחבירו עליו הראיה שהיה בידו בשעת ההלואה, דמזמן השטר אין ראיה שהרי כתבו בו שהזמן הוא מאוחר (סמ"ע).
(יג) הא דשטרי חוב המאוחרים כשרים, דוקא בשטרי הלואה.⁹²¹ אבל בשטרי מקח וממכר(ל), אפילו מאוחרים פסולים(לא)(לב), אלא אם כן (כתב) האיחור בפירושו(לג).

(ל) אבל בשטרי מקח וממכר - וכן שטר מתנה (ש"ך), אף דשטר מתנה מסתמא אין בו אחריות ואינו רק לראיה להעמיד השדה בידו, ונגד טענת להד"מ פסק המחבר לעיל סעיף ז' דכשר אפילו במוקדם, מ"מ נפקא מינה באופן שאם איחרוהו בכוונה, שהעדים פסולים. וגם נפקא מינה, שאם שטר מקנה הוא, כיון שחז"ל פסלו להאי שטרא הוי חספא בעלמא ופסול לקנות בו השדה (נתה"מ).

(לא) אפילו מאוחרים פסולים - הטעם מפורש לקמן (סי' רלט ס"א), דאיכא למיחש שמא אח"כ חזר ומכרה להמוכר, ומוציא אחר כך זה השטר שזמנו אחר אותה מכירה, ויאמר הדריית וזבנית ממך (סמ"ע וש"ך), דמסתמא לא יטול ממנו השטר מכירה שכתב לו, שהוא ללא צורך, דאע"פ שהחזיר לו השטר לא חזרה המכירה או המתנה, עי' לקמן (סי' רמה ס"ט), וגם גוף השטר הוא של לוקח, כיון שהוא נותן שכר הסופר כדלקמן (סי' רלח ס"ב), ובע"כ כשרוצה המוכר לחזור ולקחנו צריך לשמור גוף השטר מכירה החדש כמו שאר לוקחים, וגם יוכל הלוקח לומר אף על פי שגוף השטר בידי לא אתננו לך, כיון דבע"כ צריך אתה שטר מכירה מחדש, א"כ תשמור שטרך כמו שאר לוקחים, ואם לא תרצה לא אמכור לך, אבל בשט"ח מאוחרים יטול ממנו השטר עצמו ובטל החוב בזה, וגם גוף השטר של לזה הוא, וצריך המלוה ליתן לו גוף השטר כדלקמן (סי' נז ס"א) כיון שהלוה נותן שכר הסופר כדלעיל (סי' לט ס"ג?), וכשלא יתן לו גוף השטר כד אירכס ליה, יכתוב השובר סתם וכדלקמן (סי' נד ס"ג) (ש"ך).

(לב) פסולים - נ"ל דאם הודיעו למוכר שאיחרו השטר מכר, כשרים. ולפ"ז מסתמא כשרים עד שיתברר שלא הודיעו (ש"ך).

(לג) האיחור בפירוש - ובשטר קנין אינו קונה הקרקע עד זמן הכתוב בו, ואף אם רצה להקנות מיד, אינו קונה בשטר הזה מיד, ויש חולקים דקנה מיד עי' אה"ע (סי' קכז ס"ט) (רע"א).

(לד) אין לאחר שום שטר לכתחלה - אם לא שאי אפשר בענין אחר כדלקמן סעיף י"ט וכ' ושאר דוכתי, דאז הוי כדעבד (ש"ך).

(יד)⁹²² שטר שזמנו כתוב: בשבת או בעשרה בתשרי, שטר מאוחר הוא וכשר, ואין חוששין שמא מוקדם(לה) הוא ובאחד בשבת או ביום הכיפורים, ולפיכך איחרוהו.⁹²³ ויש מי שאומר דאי אמר: אשתבע לי(לו), חייב לישבע. ודוקא בשטר מקויים, אבל אם אינו מקויים, על בעל השטר להביא ראיה(לו).

(לה) ואין חוששין שמא מוקדם כו' - הטעם, דכל שטר שנכתב ונחתם מוקמינן ליה אחזקה, וכאילו נחקרה עדותן בב"ד דמי (סמ"ע).

(לו) דאי אמר אשתבע לי כו' - אבל אי לא אמר, הב"ד לא טוענין עבורו שישבע שאינו מוקדם (סמ"ע), וי"א דמיירי שטוען שהעדים הקדימו בכוונה, והעדים פסולים, שחתמו שקר (ש"ך).

(לז) אבל אם אינו מקויים על בעל השטר להביא ראיה - אם זה שטר הלואה וכדומה באינו מקויים אפילו ליכא ריעותא בשטר נאמן לטעון כל הטענות במיגו דמזויף, אלא צ"ל דמיירי בשטר מכר ומתנה שקונה בהאי שטרא, וטוען שהעדים פסולים ושטרא חספא בעלמא הוא, ולא קנה, ומהימן בטענתו כשאינו מקויים כיון דאיכא ריעותא בשטרא. מה שאין כן בדליכא ריעותא, לא מהימן לטעון שהעדים פסולים אף שיש לו מיגו, ואינו יכול לטעון רק טענת פרעון או אמנה והעדים לא ידעו מזה³⁴³ (נתה"מ).

(טו)⁹²⁴ כל שטר הבא לפנינו, אנו תולין שנמסר בזמן הכתוב בו(לה), חוץ מהיכא דאיתרע, כגון שנפל, דכיון דאתיליד ביה ריעותא, אינו יכול לגבות בו עד שיביא ראיה שבא לידו(לט) בזמן הכתוב בו, אם אין בו קנין(מ).

³⁴³ דבריו לעיל סק"ל(ל).

Commented [YL285]:
ע"ף יג ?

מאיר הַמְשַׁפֵּט זֹלֶק א'

(לח) אנו תולין שנמסר בזמן הכתוב בו כו' - עי' לעיל (סי' לט סי"ג³⁴⁴) דאין "עדיו בחתומיו זכין לו" למפרע (סמ"ע), וי"א דאפילו למד"א דעדיו בחתומיו זכין לו, היינו דוקא כשהלוח מצוה שיעמוד השטר בידם בשביל המלוה או בסתם, אבל כאן דאיתרע בנפילה, חיישינן דילמא אמר לעדים שיתנוהו לידו של לוח דהשתא לא זכה בו למפרע, ועיקר שאפילו לפוסקים הסוברים עדיו בחתומיו זכין לו, לא פוסקים כן בנפילה דאיתרע (ש"ך, קצה"ח), עי' דבריו בסי' סה סקט"ו? (נתה"מ).

(לט) עד שיביא ראיה שבא לידו כו' - והא דמהני ראיה שבא לידו מזמן הכתוב בו ולא חיישינן שמא פרעו כמש"ל (סי' מא ס"ד) בשטר שנאבד, דשאני התם דאין השטר בידו, שנאבד או שהוא ביד אחר שמצאו, משא"כ כאן שהמלוה בעצמו מצאו. ועיין לקמן (סי' סה סקל"ט?) (סמ"ע).

(מ) אם אין בו קנין - כבר נתבאר זה כמה פעמים (עי' לעיל סי' לט ס"ג, ועי' לקמן סט"ז) דכשקנו מידו, אפילו לא נכתב ונמסר השטר עד זמן מרובה, טורף מזמן הקנין. ועי' לעיל (סי' לט סק"סא)) די"א דבשטר קנין אפילו למאן דמצריכי כתיבה לא בעינן שיבוא לידו כלל (סמ"ע).

(טז)⁹²⁵ אם נכתב בלילה ונחתם ביום שלאחריו, כשר, שהיום הולך אחר הלילה. אבל נכתב ביום ונחתם בלילה (מא), פסול. כמה דברים אמורים, כשאין עסוקים באותו ענין. אבל עסוקים באותו ענין, כשר. ודוקא שלא לקח מיד בקנין, אבל אם לקח מיד בקנין, אפילו לא חתמו אלא לזמן מרובה, כשר(מב). לפיכך עדים שראו הקנין ואיחרו לכתבו עד אחר זמן, אם זוכרים לזמן הקנין,

⁹²⁶ יכתבו הזמן מאותו היום, ואם לאו, יכתבו מיום הכתיבה.³⁴⁵

(מא) אבל נכתב ביום ונחתם בלילה כו' - אמנם מעשה ב"ד נכתב ביום ונחתם בלילה, דמשעת גמר דין נשתעבד ולא מיקרי מוקדם (סמ"ע), וכתובה, ישנם מח' אם כמעשה ב"ד דמיא ונכתב ביום ונחתם בלילה כשר, או לא (ש"ך).

(מב) אפילו לא חתמו אלא לזמן מרובה כשר - עי' לעיל (סי' לט ס"?) ואם יש עדים שקנו מיניה, אפילו אי לא נכתב גובה ממשעבדי, ומטעם שהקנין יש לו קול וטורף בו אפילו בלא כתיבת השטר, ולפי"ז צ"ל דמה שכתב כאן אפילו לא חתמו אלא לזמן מרובה, אינו רוצה לומר דצריכין לכתוב ולחתום, אלא איירי באם המלוה חפץ שיכתבו שמא תשתכח העדות או שירחיקו העדים נדוד, שאז יכתבו זמן הקנין וכשר, ועי' עוד פירוש בענין לעיל (סי' לט סק"ב?), דיש חילוק בין שאם הם עדי הקנין לפנינו ושומעים מהם שזוכרין זמן הקנין, או אמרינן כיון דזיכה לו המוכר בעין יפה בקנין, מסתמא אפקי קלא משעה ראשונה, ומשום הכי אף אם לא נכתב בשטר כלל טורף משעה ראשונה, משא"כ כשאין העדים לפנינו, דיש לחשוש דהעדים עצמן לא שמו לבם לזמן הקנין ושכחוהו ולא מפקי קלא, דבכזה אינו טורף אא"כ יש שטר לפנינו כתוב בו זמן הקנין, דאז על ידי השטר אנו רואין דלא נשתכח מהעדים זמן הקנין, ואף שנכתב אחר הקנין זמן מרובה, מ"מ הרי ראינו שלא שכחוהו, משום הכי טורף מזמן הקנין (סמ"ע), וה"ה אפילו לא חתמו כלל, דקי"ל קנין יש לו קול וטורף אפילו לא נכתב כלל, וכדלעיל (סי' לט ס"?) ודלא כסמ"ע (ש"ך), משמע דעכ"פ צריכים לחתום, ועי' לעיל (סי' לט ס"?) דבעדי קנין לחוד טריף משעבדי אף אם לא נחתם כלל, ועי' דברי שם סק"יג) דמיירי התם דוקא בתוך הזמן, והכא מיירי לאחר זמן פרעון תבעו, והעדים חתמו תוך זמנו, ודלא כסמ"ע (ט"ז).

(יז)⁹²⁷ יש מי שאומר דהא דאמרינן דעסוקין באותו ענין כשר, היינו דוקא בשטרי הלואה(מג), אבל בשטרי חיוב שהוא מתחייב בקנין(מד) או בשטר, לא.

(מג) דוקא בשטרי הלואה כו' - הטעם, דבהלואה המעות משועבדים מאותו זמן שנתנם, כיון שעסוקין באותו ענין (סמ"ע), ועיקר שאין לחלק בכך (ש"ך וט"ז).

(מד) אבל בשטרי חיוב שהוא מתחייב בקנין כו' - אי קנו בקנין סודר על חיובו ביום, ודאי משתעבד ליה בקנינו מאותה שעה לכו"ע אפילו בלא שטר כלל (עי' לעיל סק"מב)) (סמ"ע, וש"ך).

(יח)⁹²⁸ כשכותבין יום שקנו בו, סומכים זמן הכתיבה(מה) לאותו יום, וכותבין: קנינו מפלוני ביום פלוני, וכתבנו ומסרנו ליד פלוני. וכשכותבים יום שעומדים בו, סומכים הכתיבה לאותו יום, שחותמים וכותבים: קנינו מפלוני וכתבנו והתמנו ביום פלוני ומסרנו לפלוני, ואי לא, מיחזי כשיקרא(מו).⁹²⁹ מיהו אם כתבו סתמא: במקום פלוני(מו) קנינו מפלוני, לא מיחזי כשיקרא(מח).

:Commented [YL286]
כון הש"ך וקצה"ח
למסקנה טוברים
אותו דבר?

:Commented [YL287]
ט"ז נקט שהחשש
שמא מוקדם הוא
ולא ראיתי להביאו.
- לשאול?

:Commented [YL288]
כון?

³⁴⁴ עי' דברי הסמ"ע שם סק"סא).

³⁴⁵ בשטר מכר שנכתב ביום ונחתם בלילה כשר עי' לקמן (סי' קטז ס"א) המוכר שדהו בעדים אף בלא שטר גובה ממשעבדי, וא"כ אין חסרון במה שנחתם בלילה דהא מחמת המכירה גופה שנמכר ביום גובה ממשעבדי (שעה"מ סק"ט).

במאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(מה) זמן הכתיבה כו' - צ"ל זמן הקנין (סמ"ע וש"ך), ועי' ראנ"ח [הוב"ד לעיל סק"כב] (ש"ך).
(מו) ואי לא מחזי כשיקרא - ר"ל וצריך להזהר בכך. אבל השטר לא מיפסל בהכי, וי"א שהוא פסול (סמ"ע).

(מז) מיהו אם כתבו סתמא במקום פלוני כו' - לא מחזי כשיקרא אפילו נמסר במקום אחר, דסתמא אכתיבה לחוד משמע, ורמ"א זו צריך לכתוב אותו בסוף סעיף כ (סמ"ע וש"ך), על מש"כ שם "כשכותבין מקום הכתיבה כותבין כך אמר לנו (ור"ל אמר "לנו" בלשון הודאה, או התחייב נפשו בקנין וכמ"ש בבבא שאחר זו) פלוני וכתבנו במקום פלוני כו'". על זה מוסיף הרמ"א, ללמדנו דאפילו לא כתב כן בפירוש אלא כתב "במקום" פלוני "קנינו" מפלוני, והקנין לא היה באותו מקום פלוני, אפ"ה לא מחזי כשיקרא, אלא מפרשינן דמה שכתב "קנינו" מפלוני כאילו כתב "וקנינו" בוי"ו, ור"ל במקום פלוני כתבנוהו וגם קנינו מפלוני קודם לכן, ואינו מבקש לומר שבאותו מקום קנו ממנו. וזהו "אפילו נמסר במקום אחר", ר"ל נמסרה העדות בלשון ההודאה או בקנין, ומש"כ "סתמא אכתיבה לחוד משמע", ר"ל מ"ש סתמא במקום פלוני, לא קאי אלא אכתיבה לחוד ולא אהמסירה. והרמ"א כתב את ההגה כאן משום דמדין מקום נלמד לדין זמן, כגון אם כתבו ביום פלוני (סמ"ע), י"ח על הסמ"ע, ונכון הדבר שמקומו בסעיף כ', ואע"פ שנמצאו משקרים ופסול, מיהו סגי אם כתב סתם "במקום פלוני קנינו מפלוני, וכתבנו וחתמנו ביום פלוני", דלא מיחזי כשיקרא, דהמקום שזכר תחילה קאי על הכתיבה שחאחריו, דודאי אם היה כותב "קנינו מפלוני במקום פלוני וכתבנו כו'", אז היה מוכח מוי"ו של "וכתבנו" שהיא מפסקת בין הזכרת המקום לכתיבה, משא"כ עכשיו שכתב תחילה, שפיר יש לומר דכך כווננו "במקום פלוני נעשה זה דכבר קנינו מפלוני, ועכשיו כתבנו ונתננו ביום פלוני", אבל קשה שזה חולק על המחבר סעיף כ' והרמ"א היה צריך לכתוב שיש חולקים וכו' (ט"ז).

(מח) לא מחזי כשיקרא - אם איחרו השטר וכתבוהו, לא חיישינן שמא לא היו באותו זמן באותה עיר שכתבו בו השטר, דלספק מחזי כשיקרא לא חיישינן (סמ"ע), יש חילוק בזה, דברי שא דאם כותב שקר "קנינו מפלוני וכתבנו ומסרנו לפלוני כו' ביום פלוני", אין פסול רק מיחזי כשיקרא, אבל בסיפא שכותב שקר "קנינו ביום הכתיבה", ואחרי זה יכתוב "וכתבנו ומסרנו", יש כאן פסול, דהא אותן הנכסים שקנה יום שלפני הכתיבה לא נשתעבדו למלוה לטרוף לקוחות כל שלא כתבו לו "דאיני", וכשיסמוך יום הקנין ליום הכתיבה יוכל לטרוף אותם, כל שלא נראה מתוך השטר שהקנין היה קודם הכתיבה, דאז לא היה יכול לטרוף עד שיברר שקנה הלוח קודם הקנין (ט"ז).

(יט) ⁹³⁰אם אינם נזכרים ליום הקנין, לא יאמרו: ברור לנו שקנינו ממנו בתשרי, ואין אנו יודעים בכמה, ולפיכך נכתוב מתחלת חשוון (מט), שזה מיחזי כשיקרא. ⁹³¹יש מי שאומר שאם זכרים שקנו ממנו בתחלת תשרי או בסופו או באמצעו יכתבו: בשליש הראשון (ג) של חדש פלוני, או אמצעו, או בשליש אחרון.

(מט) ולפיכך נכתוב מתחלת חשוון - ואפילו יכתוב בשטר שאיחרוהו או שנכתוב בו דאקני, אפ"ה מיחזי כשיקרא, כמ"ש הרמ"א לעיל סעיף יב, דאל"כ פשיטא דלא יעשוהו מאוחר, מחשש שנתבאר שם (עיי"ש סק"כ?) (סמ"ע), דין זה לא מסתבר כלל, אלא אם יודעים שקנו ממנו בתשרי ואינן יודעים בכמה, מותרים לכתוב מתחילת חשוון (ש"ך), ועיקר כשו"ע (נתה"מ).

(ג) בשליש הראשון כו' - וליכא למיחש דיגבה בו מתחילת השליש, דהמוציא מחבירו עליו הראיה (סמ"ע).

(כ) ⁹³²מי שנמסרה להם עדות במדינה אחת וכתבו העדים במדינה אחרת, אין מזכירים בשטר מקום שנמסרה בו העדות, אלא מקום שכתבו בו התימת ידם. ⁹³³ודוקא כשאין כותבים זמן הקנין, וכותבים זמן הכתיבה, אבל אם זכרים זמן הקנין, וכותבים אותו, אז יכתבו המקום שנעשה הקנין (נא), שאם יכתבו מקום הכתיבה, נמצאו משקרים, ⁹³⁴ופסול (נב). ⁹³⁵וכשכותבים מקום הכתיבה, כותבים כך: אמר לנו פלוני, וכתבנו במקום פלוני. אבל כשכותבים מקום שנמסרו הדברים, כותבים: אמר לנו פלוני, או: קנינו מפלוני במקום פלוני וכתבנו וחתמנו ומסרנו לפלוני.

(נא) אז יכתבו המקום שנעשה בו הקנין - מלשון זה משמע דס"ל דאין כותבין בזה אלא מקום הקנין לחוד, וי"א במקרה כזה כותבים שני המקומות (סמ"ע).

(נב) משקרים ופסול - עיקר שאין השטר נפסל בדיעבד בכך (ש"ך), עי' מש"כ לעיל (סי' לד ס"ט סק"ט?) (פ"ת).

מאיר הַמְשַׁפֵּט זֹלֶק א'

(כא) ⁹³⁶הא דאמרינן שכותבים מקום הכתיבה אף על פי שקנו במקום אחר, דוקא שאין המטבע משתנה ממקום הקנין למקום הכתיבה, או אפילו אם משתנה, ובלבד שכתוב בשטר המטבע שיוצא במקום פלוני. אבל אם המטבע משתנה ממקום המסירה למקום הכתיבה, ואין כתוב בשטר (מטבע) היוצא במקום פלוני(נג), לא יכתבו אלא שם מקום שמסרו הדברים שם, שמטבע אותו מקום נשתעבד(נד). ואם יכתבו מקום אחר, היה משתעבד ממטבע היוצא במקום כתיבת השטר.

(נג) ואין כתוב בשטר היוצא במקום פלוני - א"צ להוסיף המילה "מטבע", שכאן מדובר שבשני המקומות מטבע אחד, אלא שבמקום אחד אותו מטבע שיה יותר מחמת משקלו (סמ"ע).

(נד) שמטבע אותו מקום נשתעבד - ע"י לעיל (סי' מב ס"ד) (סמ"ע).

(כב) ⁹³⁷שטר שאין כתוב בו מקום(נה) שנכתב בו, כשר (ומוכח לעיל סי' מ"ב ס"ד).

(נה) שטר שאין כתוב בו מקום כו' - ע"י מש"כ לקמן (סי' מט סק"ח-י"ט?) ואפילו שתי עירות בתחום אחד, אפ"ה אין צריך לכתוב אלא מקום הכתיבה (סמ"ע), ע"י מש"כ לקמן (סי' מט סק"ה-ו?) (קצה"ח).

(כג) ⁹³⁸ראובן ושמעון שיש לכל אחד מהם שטר על לוי, בשל ראובן כתוב: בחמש בניסן(נו), ובשל שמעון כתוב: בניסן, סתם, ואין ללוי אלא שדה אחת שאין בה כדי חובות שניהם, נותנים אותה לראובן(נז), דשמא שטרו של שמעון היה בסוף ניסן. וכן אין שמעון יכול לטרוף מלקוחות(נח) שקנו מלוי מאייר ואילך, שיאמרו לו: זמנך מאחד בניסן, והנחנו לך מקום לגבות חובך(נט), והוא אותו שדה שגבה ראובן, כי שלא כד"ן גבה, שאתה מוקדם לו. לפיכך אם יכתבו הרשאה זה לזה(ס), יגבו מלקוחות שקנו מאייר ואילך.

(נו) בשל ראובן כתוב: בחמש בניסן - צ"ל בשל ראובן כתוב כ"ח בניסן (סמ"ע), אין צורך לדברי הסמ"ע שמש"כ בטור הוא בנוי על הגמ' שבו היתה מקרה כזו (ש"ך וט"ז). שאין שעבוד השטר חוב חל אלא משעה שמוכיח מתוכו דהיינו מסוף היום, דהא שטר שכתוב בו ניסן סתמא אינו טורף מהמשועבדים אלא מסוף ניסן, אפילו באו עדים שבר"ח לזה, שהרי אינו טורף מהמשועבדים אלא בשביל הקול ואין הקול אלא מזמן שמוכח מתוכו (קצה"ח).

(נז) נותנים אותה לראובן - שזמנו מבורר ושמעון אין זמנו מבורר, וי"א שבלוה שזמנו ה' בניסן טורף מלוקח שזמן שטר מכירתו ניסן סתמא. ונראה שבמקרה כזה שהשעבוד בספק, אי אפשר להוציא מספק, אמנם אם בעל חוב בא ויש שתי לקוחות שקנו אחרי ההלוואה א' שטרו כתוב ה' ניסן, והשני כתב ניסן, הבע"ח טורף מזה שזמנו ניסן סתמא ואינו יכול לומר שמא אני בא' בניסן והנחתי לך מקום לגבות, כיון דאין נפרעין מנכסים משעובדים במקום שיש בני חורין הוא מטעם תקנה על הלוקח לברר שהוא מוקדם (רע"א).

(נח) וכן אין שמעון יכול לטרוף מלקוחות - להך דעה דסבירא לה בשטר שאין בו זמן דאפילו ראו שטרו בידו מ"מ אין טורף ממשעבדי (לעיל סעיף א), יכולין הלקוחות לומר הנחנו לך, למאן דסבירא ליה דמלוה על פה מוקדם קודם למלוה בשטר מאוחר, א"כ יכולין הלקוחות לומר כיון דהאי שדה בני חורין היא, ואתה זוכה לגבות מכל קרקע שנקנה אחרי א' ניסן, ושמענו הקול מאחד בניסן שלווית, שכל שטר יש לו קול, ואע"פ שמחלת השעבוד ממשועבדים ודינך כמלוה על פה, מ"מ הנחנו לך מקום לגבות מבני חורין דהא את קודם לבר' ה' בניסן, ואת הוא דאפסדת נפשך שלא כתבת זמן בשטר. אכן למאן דס"ל דמלוה על פה מוקדם אינו קודם למלוה בשטר מאוחר אינו יכולים הלקוחות לומר הנחנו לך מקום לגבות (נתה"מ).

(נט) והנחנו לך מקום לגבות - ואף דלא מצי לגבות משמעון זה אינו כאשתדף נכסי, כיון דבגרמתו לא יכול לגבות דלא פירש בשטרו זמן הלואתו (רע"א).

(ס) אם יכתבו הרשאה זה לזה יגבו כו' - דאז בא עליו האחד בכחו ובכח של שני, ויגבה ממנו מ"מ (סמ"ע).

(כד) ⁹³⁹אף ע"פ שאין כתוב בשובר לא עידי השטר ולא זמנו, כיון שסכום המעות של השטר והשובר שוים(סא), ממילא אמרינן שהשובר נכתב על אותו שטר.

(סא) כיון שסכום המעות של השטר והשובר שוים כו' - לא צריכים להיות שוים בכל ענין, שהרי כתב לקמן (סי' עא ס"ט): שטר שיש בו נאמנות והלוה מוציא כתב יד המלוה שקיבל ממנו סכום פלוני ביום פלוני וסכום פלוני ביום פלוני, והמלוה טוען שאותו כתב ידו הוא מעסק אחר, הדין עם הלוה. ומ"ש המחבר כאן ומ"ש שם שניהן מאותו מקור, ולא בא למעט כאן אלא לאפוקי אם היה כתוב בשובר שהוא על שטר שביד המלוה עליו על סך כך וכך, ונמצא שאין אותו סך בזה השטר

Commented [YL289]:
ך נראה לי מסקנת
הקצה"ח

במאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

שמוציא המלוה עליו, דאז ודאי לא קאי עליו השובר. והיו רגילין לכתוב בשובר שהוא על השטר שסכמו כך וכך לטובת המלוה, כדי שלא יוציא עליו השובר אשאר עסקי כי אם אענין שנתנו לו עליו. וזהו שכתב לקמן (סי' נד ס"ג): כשאין זוכרין זמן הנכתב בשטר, יכתבו סתם על שטר שסכמו כך וכך כו'. ששם מקום דין שובר איך כותבין לתקנות שניהם. גם לקמן (סי' נג ס"ד) כתב המחבר: שמא פרע לו אותו של מאה וכתב לו שובר כו'. שם איירי ג"כ בסגנון שרגילין לכתוב שובר, ולא שצריך לכתוב כן, ועי' דברי (סי' עא סקכ"א?) (סמ"ע), ואמרינן דהעדים לא ידעו זמן השטר, לכך כתבו סתמא, וכדלקמן (סי' נד ס"ג סקכ"א?) (ש"ך).

(כה) ⁹⁴⁰מי שהוציאו עליו שטר חוב בניסן, סתם, והוציא מחילה שזמנה ב"ה בניסן, יש כח במחילה זו (סב) לבטל החוב.

(סב) יש כח במחילה זו כו' - דהמוציא מחבירו עליו הראיה (ש"ך).

(כו) ⁹⁴¹ראובן הוציא שטר על שמעון שזמנו ביום כד(סג), ושמעון הוציא שובר על שטר זה כתוב באותו יום בעצמו(סד), יד בעל השטר על התחתונה.

(סג) שזמנו ביום כך - פירוש, זמן ההלואה (סמ"ע).

(סד) כתוב באותו יום בעצמו כו' - הטעם, דאע"ג דאמרינן חזקה אין אדם פורע ביומו, מ"מ זימנין דפרע ביומו, והרי שובר שנכתב באותו היום לפנינו, והו"ל כראינו שפרעו דהמוציא מחבירו עליו הראיה (סמ"ע), איתא במקור הדברים אף על גב דסתם הלואה ל' יום לא אומרים דלא עביד אינש דפרע אלא בקובע זמן. לפי"ז משמע דאירי הכא דוקא בלא נזכר קביעות זמן בשטר (רע"א).

(כז) ⁹⁴²ראובן הוציא שטר חוב על שמעון שזמנו חמישה בניסן, ושמעון הוציא שובר שנכתב בחמישה בניסן כתוב בו שמחל ראובן לשמעון כל תביעות שהיו עליו עד אותו היום, ראובן גובה שטרו, ⁹⁴³דבלשון העולם עד ולא עד בכלל. אבל אם היה כתוב שמחל לו כל תביעות שיש לו עליו עד עכשיו, הוי ספק, ומספיקא לא מפיקינן ממונא(סה).

(סה) ומספיקא לא מפיקינן ממונא - ראובן שמחל לשמעון מחילה גמורה מכל דבר וכל שעבוד ואח"כ הוציא ראובן על שמעון שטר מכר באחריותו אין האחריות בכלל המחילה ואין בכלל אלא מה שהי' מדברים או בעסקי ממון מלוה ופקדון ועסק שתוף. ועוד בלשון "מחילת כל תביעה" אינו נכלל מה שבבירור מגיע לו במלוה בעדים או בשטר (רע"א).

(כח) ⁹⁴⁴שני שטרות שנעשו בשנה מעוברת, אחד כתוב בו: אדר סתם, ואחד כתוב בו: אדר שני, ואין ללוה נכסים כנגד שניהם, נותנים למי שכתוב בו אדר סתם(סו). ואם בשניהם נכתב אדר סתם(סז), הוי כמו שכתוב בשניהם אדר ראשון, ונותנים למי שזמנו קודם במספר ימי החדש. (ועיין זלורח חיים סימן תכ"ז כ"ל כותבין³⁴⁶ וזלזן העזר סימן קכ"ו). ⁹⁴⁵כל זמן הכתוב בשטר, כגון עד הפסח או עד הקציר, דנים אותו כמו בנדרים(סח).

(סו) נותנים למי שכתוב בו אדר סתם - עי' ש"ך (יו"ד סי' רכ ס"ח ד"ה ולהרמב"ם³⁴⁷) דאין נותנים אותו למי שכתוב בו אדר סתם, אלא יחלוקו, ועי' מ"ש לקמן (סי' שיב סט"ו סקט"ו?) (ש"ך), וי"א דעיקר כדברי המחבר (רע"א).

³⁴⁶ ז"ל: כשמעברין השנה כותבין באדר ראשון "אדר", סתם, ובשני "אדר השני". מ"ב: הנכון לפרש בשניהם באדר ראשון יכתוב אדר ראשון ובשני אדר השני.

³⁴⁷ עיי"ש שו"ע סעיף ח: אמר: עד ר"ח אדר, עד ר"ח אדר ראשון. עד סוף אדר, עד סוף אדר שני. ולהרמב"ם, אם ידע שהשנה מעוברת ואמר: עד ר"ח אדר, אסור עד ראש חדש אדר שני.

ביאור: עד ר"ח אדר ראשון - דסתם אדר הוא אדר ראשון ומכל מקום ב"עד סוף אדר" הוא אסור עד סוף אדר השני, דשני אדרים כחד חשבינן להו, ואם אמר "עד חצי אדר", דהיינו עד חצי אדר ראשון, דאין שם חצי נופל על ר"ח השני דדוקא לענין סוף אדר חשבינן להו כחד לענין שנתכוין עד כלות החודש הנזכר בשם אדר יהיה מי שיהיה (ט"ז), מי שנדר או נשבע לעשות דבר פלוני בחודש העיבור חייב לעשות באדר א' דאדר ראשון הוא הנקרא חודש העיבור (פ"ת).

עד סוף אדר שני - בין ידע שהיא מעוברת או לא, אסור עד סוף אדר שני, דב' אדר נחשבים כחדש א', ואם אמר "עד כ' או כ"א אדר" דינו כאומר עד אדר שהוא עד אדר ב' (ש"ך).

ולהרמב"ם כו' - דסתם אדר הוא אדר שני אלא דסבירא ליה כל שלא ידע שהשנה מעוברת מסתמא נתכוין לאדר הסמוך לשבט (ט"ז), ולענין דינא בנדרים יש להחמיר באיסורא דאורייתא כסברת הרמב"ם (ש"ך)

:Commented [YL290]

משך לשון הרע"א - .
אבל תמוה לי כיון
דכ' מקודם דשובר
גרע מריעות דנפילה
לענין לא עביד אינש
דפרע ביומיה וכיון
דבנפילה אתרע אפי'
בת"ז מכ"ש בשובר
וצלע"ג
לא ראיתי איך
להביאו

במאיר המושפט זולק א'

(סז) ואם בשניהן כתוב אדר סתם כו' - ה"ה אם באחד כתוב אדר סתם ובשני כתוב אדר ראשון, דהו"ל כאילו נכתב בשניהן אדר ראשון (סמ"ע).
(סח) כמו בנדריים - ודין נדריים נתבאר ביו"ד (סי' רכ ס"א-י"ב) (סמ"ע)³⁴⁸.
(כט) אם כתוב בשטר: עד אחר הפסח, היינו עד שיעברו רוב הימים שבין פסח לעצרת(סט)(ע).
(עד כאן יום כ"א(עא)).

(ט) עד שיעברו רוב הימים שבין פסח לעצרת - דהו"ל כאילו אמר אחר שבת, דעד יום ג' מיקרי אחר שבת, ומיום ד' ואילך מיקרי קמי שבת, וה"נ לענין אם אמר עד אחר פסח. ובין סוף פסח לתחילת עצרת הוא לבני ארץ ישראל מ"ב יום, ולדידן שעושיין כל יום טוב שני ימים מספק, נשאר מ"א יום. ומ"ש "עד שיעברו רוב הימים", נראה דלאו דוקא עד "שיעברו" קאמר, אלא מיד שעובר המחצה חל עליו החיוב, נמצא דלבני א"י החיוב עליו מיד אחר כ"א יום, ולבני חו"ל מיד אחר כ' יום ומחצה (סמ"ע), וי"א דרוב דוקא, ור"ל כגון היכא דיש בין רגל לרגל מספר נפרד, היינו עד שיעברו רוב הימים, דלא מסתבר לחלוק יום אחד, ועוד מסוף פסח לתחילת עצרת הוא לבני ארץ ישראל מ"ג יום ולדידן מ"ב יום, נמצא דכ"א יום לכו"ע ליכא רובא, ולבני ארץ ישראל אפילו פלגא לא הוי (ש"ך).

(ע) שם - אם כתב בשטר עד אחר סוכות, יש לו ג' חדשים (סמ"ע), וי"א דזמן רב כזה רחוק מן השכל, אלא "אחר הרגל", היינו ט"ו יום אחר הרגל, ולא שנא פסח או שבועות או סוכות (ש"ך).
(עא) עד כאן יום כ"א - פשוט הוא דאין זה ענין למה שכתב לפני זה, אלא שהמחבר חילק כל הד' טורים מהשו"ע על ל' חלקים, וכונתו היתה שילמדו ויחזרו חלק אחד בכל יום, באופן שבכל יום ילמד ויחזור, ויהיה בקי בכל הד' טורים, וכמו שכתב בהקדמתו לשו"ע, וזהו שכתב כאן, עד כאן יום כ"א (סמ"ע).

סימן מד - דין חזרת השטר בשטה אחרונה, וכיצד מקיימים המחק והתלוי, ובו י"א סעיפים.
(א) צריך להחזיר מעניינו של שטר בשטה אחרונה,⁹⁴⁷ מפני שאין למדין משטה אחרונה. מפני שאין העדים יכולים לצמצם שיחתמו מיד סמוך לכתב, ויש לחוש שמא הניחו שם כדי שמה, וכתב המזייף שם מה שירצה(א).⁹⁴⁹ ואם לא החזיר, אין השטר נפסל בכך, אלא שאין למדין משטה אחרונה(ב). הגה: וללא ס' כ"ט אומרים שהשטר כולו פסול(ג), לכך שטר שלא נעשה כתיקון חכמים פסול אף על פי שאין טעם לפסול. והא לאין למדין משטה אחרונה. היינו צמקוס שיש חשק שמה זיף,⁹⁵¹ אבל אם השטה אחרונה לחובת מוליא השטר, למדין ממנה(ד), דולאי לא זיף.

(א) וכתב המזייף שם מה שרצה - פירוש, משום הכי תיקנו שלא ילמדו משיטה אחרונה כלל, שמא נכתב בזיוף אחר שכבר חתמו העדים, ומשו"ה תיקנו חז"ל שיחזרו בשיטה אחרונה מה שכבר כתוב למעלה, דאז אף אם לא ילמדו ממה שכתוב למטה, כבר למדוהו ממה שכתוב למעלה. ומה

³⁴⁸ ז"ל סעיף יא: האוסר עצמו בדבר עד הפסח, או שאמר עד פני הפסח, אינו אסור אלא עד שיגיע בלבה. ואם אמר: עד שיהיה הפסח, הרי זה אסור עד שיצא הפסח. ויש אומרים דעד פני הפסח, אסור עד שיצא. ביאור: האוסר עצמו בדבר כו' - היינו מדברים אחרים אבל בנודר מן היין אף באומר "עד שיהא פסח" או "פני פסח" אינו אסור אלא עד שיגיע הפסח, שלא נתכוין זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין, אמנם מזה שהמחבר לקמן לא הזכיר דברים אלו, משמע דסבירא ליה כהרמב"ם וסייעתו דאפילו ביין אסור עד שיצא פסח. אחד שנדר מהיין והתנה חוץ משבת וי"ט אסור ביין של הבדלה³⁴⁸ (ש"ך).
אלא עד שיגיע כו' - דכל היכא דאינו אסור אלא עד שיגיע כגון "עד הפסח" לכו"ע, וב"עד פני" להרמב"ם וכן "עד הגשם" (לקמן סעיף י"ח) בכלן צריך שאלה לחכם דלמא לא ידע להפריש ביניהם (ש"ך).

סעיף יב: אמר: עד הקציר, או עד הבציר, או שאמר: עד שיהיה הבציר או הקציר, אינו אסור אלא עד שיגיע, שכל דבר שאין זמנו ידוע, בכל לשון שיאמר, אינו אסור אלא עד שיגיע.

ביאור: עד הקציר כו' - קצירה שייך בתבואה ובצירה בענבים ומסיקה בזיתים (ש"ך).
עד שיגיע - הקצירה בפועל, ולא עד שיגיע זמן הקצירה ואין קוצרים, וע"ל ס"ח גבי עד הגשם (ש"ך).
שאיין זמנו ידוע - שאין אדם מכניש עצמו לאסור ספק, לא משנה אם לא ידוע התחלה או לא ידוע משך הזמן כמה יהיה (ט"ז).

בכל לשון שיאמר כו' - כלומר אף על פי שאמר "שיהיה" (ש"ך).

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

- שכותבין בסוף השטר וקנינא מפלוני לפלוני כו', גם זה מיקרי חזרת השטר. ואף על פי שעדיין לא נכתב למעלה אלא שאמר הלוח לעדים שיקנו מידו למלוה, ולא כתב שם דכן עשו דקנו מיניה עד לבסוף שכתוב וקנינא כו', מכל מקום כיון דאין זה דבר חדש לגמרי, גם כי מסתמא עשו העדים מה שביקש מהן ועל שום זה התחילו לכתוב השטר, משום הכי בכלל חזרת השטר הוא (סמ"ע), וי"ח ד"וקנינא מפלוני וכו'" לא הוי חזרת השטר, ואין למדים ממנו, וכל דבר שהוא פירוש על שלמעלה, אם לא היו מפרשים אותו כך בהכרח בלא שיטה אחרונה, אין למדין הימנה (ש"ך, קצה"ח).
- (ב) אלא שאין למדין משיטה אחרונה - אם לא הוחזר מענינו, אפילו יש כדי שיטה אויר בין השטר לחתימת העדים, אפ"ה אין למדין משיטה אחרונה משום דלא חילקו חכמים בתקנתם (סמ"ע), ועיקר דהטעם דאין למדין משיטה אחרונה משום שיש לחוש שמא נכתבה בזיוף, וא"כ כשיש שיטה אויר דליכא למיחש לזיופא, למדין (ש"ך), ואפילו אמרו העדים לא הרחקנו ואנו כתבנו שיטה אחרונה, אין נאמנים להכשיר שיטה אחרונה לעשותה כשטר, אלא כעדות על פה, דכל שאין מוכיח מתוך השטר אין לו דין שטר (ש"ך), וי"א שזה דוקא היכא דליכא אויר שיטה ביניהם, וממילא אם יש אויר שיטה אז למדין אפילו משיטה אחרונה (ט"ז), פי' דברי הש"ך אין לו רק דין מלוה על פה, וי"א שהוא פסול לגמרי (נתה"מ).
- (ג) ודלא כ"א שהשטר כולו פסול - ועיקר דאין הלכה כיש אומרים אלו, ועיין מש"כ לעיל (סי' מב סק"ג?) (ש"ך).
- (ד) אבל אם השיטה אחרונה לחובת מוציא השטר למדין ממנה - עי' מש"כ לקמן (סי' מה ס"א סק"כ?) (ש"ך).
- (ב) ⁹⁵²אם השטר כולו מכתובת ידו של מי שנתחייב, למדין (ה) משטה אחרונה. אבל אם השטר מיד אחר, והחייב חתום למטה, אין למדין (ו) משטה אחרונה.
- (ה) מכתובת ידו של מי שנתחייב למדין כו' - דהא אין כאן חשש שהמלוה זייפו לאחר שבא לידו, דהא כתיבת יד הלוח הוא (סמ"ע), והיינו לגבות מבני חורין. אבל ללמוד משיטה אחרונה שהיא בכתב ידו לענין לגבות ממשעבדי, תלוי בפלוגתא אי חיישינן לקנוניא במקום דלא איתרע בנפילה, עי' לעיל (סי' מג ס"ו סק"ד?), ואפשר דיש לחלק, דלענין משעבדי חיישינן לקנוניא, מה שאין כן לענין בעלי חובות (נתה"מ).
- (ו) אין למדין - גם כאן הוא מטעם דאמרין דאין הלוח יכול לצמצם (סמ"ע).
- (ג) ⁹⁵³אם סיים השטר בסוף שטה, והרחיקו העדים שטה שלימה, וחתמו העדים באמצע שטה שנייה, אין למדין (ז) מחצי שטה אחרונה ומשיטה שלימה שלפניה. הגה: אם נמלא דבר כתוב בחצי שטה שלפניהם וצטטו שלפניהם. ⁹⁵⁴ודוקא שחתמו העדים זה תחת זה (ח), ⁹⁵⁵אצל אם חתמו זה אחר זה, כל השטר פסול (ט), כלקמן סימן מ"ה סעיף י'.
- (ז) אין למדין וכו' - עי' לקמן (רמ"א סי' מה ס"י), דאם השטר מסיים באמצע השיטה, יכולים העדים לחתום עצמן בחצי שיטה הנשארת זה אצל זה, ולמדין גם מחצי שיטה שלפניהן, וסומכין על זה דאם לא היה כתוב כן השטר מתחילה כשבא לפני העדים לא היו העדים חותמין בו (סמ"ע), הטעם משום דעדים לא דייקי ומרחיקים שיטה אחת, א"כ כשמרחיקים שיטה וחותרים באמצע שיטה שניה, כיון דליכא אלא עובי שיטה אחת בין עדים לשטר אין למדין גם מן השלמה (ש"ך).
- (ח) ודוקא שחתמו כו' - כלומר אם נמצא דבר כתוב אין למדין מטעם שנתבאר, דהעדים היו מניחים כך ריוח והיה כשר, אבל אם חתמו זה אחר זה למדין, דכל השטר פסול אם היו העדים מניחים כך ריוח כדלקמן (סי' מה ס"י), והלכך ודאי לא הניחו כלום ולמדין (ש"ך).
- (ט) כל השטר פסול - עי' דברי בסק"ז (ז), ולפי זה צ"ל דכאן מיירי בשטר שידוע שבתחילה בשעה שחתמו עברו העדים והרחיקו חתימתן שורה ומחצה, ובשעה שבא המלוה לגבות בו בבית דין רואים שאין ריוח לפני העדים, ואז אם הן חתומין זה בצד זה, אז כל השטר פסול, כיון דהיה יכול לזייפו לחתוך שטר העליון ולכתוב בחצי השורה שלפני העדים פלוני לוח מפלוני מנה, דהוה ליה שטר ועדין בשורה אחת דכשר (עי' לקמן סי' מה ס"י-יא), וכל שכן אם בא לפני בית דין ועדיין לא נכתב באותו אויר כלום, דפסול כל השטר (סמ"ע), [כהגה על דברי הסמ"ע] היינו דוקא כשכתוב לפנינו עתה באופן זה, שהיה יכול לחתוך העליון ולהניח זה שהיה כתוב עכשיו ולגבות בו, אבל אם כתוב לפנינו עכשיו באופן שאי אפשר לחתוך העליון ולגבות בו, כגון שכתוב עליו דברים בעלמא, רק שמתחילה קודם הכתיבה היה אפשר לחתוך העליון ולכתוב על השיטה ומחצה שטר, ועכשיו כשכתוב זה אי אפשר שוב לזייף כלל, כשר, כיון שעשה כן קודם שנראה פסולו בבית דין למאן דמכשיר במילוי קרובים לקמן (סי' מה ס"י) (נתה"מ).

מאיר הַמְשִׁפֵּט זֹלֶק א'

(ד) ⁹⁵⁶היבא דכתיב ביה: שריר וקיים, למדין משטמה אחרונה(י). (⁹⁵⁷ואין לך לחזור מעניינו על שטר בשטח אחרונה).

(י) למדין משיטה האחרונה - הטעם, דאף אם הניחו העדים שורה חלק לפני חתימתן, ליכא למיחש לזיוף שיוסיף לכתוב זכותו באותה שורה ויחזור ויכתוב שריר וקיים לבסוף, ועי' לקמן (סק"כח)) דלא מכשרינן שטר שכתוב בו ב' פעמים שריר וקיים אלא כשיש עוד שורה חלק בין העדים לסוף השטר. ולשמא ימחוק שריר וקיים הראשון ויזייף ויקיימנה בשיטה האחרונה ויכתוב לבסוף שריר וקיים, ליכא למיחש, דהא יתבאר לקמן סעיף ח, דהיכא דאיכא מחק במקום שריר וקיים דכל השטר פסול מה"ט גופא דכתיבנא. ועי' לקמן סעיף ט, דהאינדא דאין העדים חותמין בלא שריר וקיים, אין לחשוש לכלום, ואין צריך להיות אור שיטה ביניהן, ודוקא כשיש מחק במקום שריר וקיים כתב בסעיף ח' דבעי שיהא אור שיטה, והכא לא איירי בזה (סמ"ע), עי' סמ"ע, ונראה אחרת, דבשריר וקיים למדין משיטה אחרונה אף כשאין שיטה חלק, והיינו דוקא כשקודם לכן לא הוחזר מענינו של שטר, דאמרינן כיון דתיקנו חכמים לחזור מענינו של שטר, נהי דאינו אלא עצה טובה, מכל מקום לכתחילה הוה ליה להחזיר, אלא ודאי העדים כתבו שריר וקיים לכך לא החזירו. אבל כשהוחזר מענינו של שטר ואחר כך כתיב שריר וקיים, אמרינן דהעדים עשו כהוגן, וכיון שהחזירו שוב לא היו צריכין לכתוב שריר וקיים, אלא שלא היה אפשר להו לצמצם והניחו שיטה חלק, וחיישינן שמא כתב הוא באותה שיטה מה דבעי וכתב אחר כך שריר וקיים, אבל כל זה להסביר את המחבר, אבל כנ"ל סק"Error! Reference source not found. עיקר לא כדבריו (ש"ך), ועיקר דלא למדין בשטח אחרונה (ש"ך).

(ה) ⁹⁵⁸אם יש בשטר מחקים או תלויות או ⁹⁵⁹תיבות שעבר עליהם הקולמוס, צריך לקיימם ⁹⁶⁰קודם והכל שריר וקיים(יא). (⁹⁶¹ואין לך לכתוב ודין קומיהו(יז)). ⁹⁶²ואם לא קיימם, ⁹⁶³אינם פוסלים השטר, אלא שאין למדין מהם(יג). הגה: ⁹⁶⁴ויש אומרים שאם היה מחק(יד), ולא נתקיים, פסול כל השטר, שמה היה כתוב חובה לזעל השטר ונמחק. אלא אם כן מוכח מתוך השטר מה היה המחק, אז לא נפסל כל השטר. ⁹⁶⁵ואם היו בגופו של שטר, דהיינו שם הלוח והמלוה והמעות, נפסל השטר, אם לא קיימם. ואם היו בזמן ולא קיימם, הוי כשטר שאין בו זמן(טו).

(יא) צריך לקיימם קודם והכל שריר וקיים - עי' לקמן סעיף ט (סמ"ע), היינו כשמקיימם בשיטה אחרונה, וכדלקמן סעיף ח' ט' (ש"ך).

(יב) ואין צריך לכתוב ודין קומיהו - פירוש, אלא יכתוב בזה הלשון, מילה זו כתוב על מחק, או הוא תלוי ותו לא (סמ"ע).

(יג) אלא שאין למדין מהן - שמא הוסיפו בזיוף אחר שכבר חתמו העדים והשטר היה בידו (סמ"ע).

(יד) ויש אומרים כו' - וכן עיקר, דאם לא כן לעולם יש לחוש שימחוק חובתו או תנאי שבשטר (ש"ך), וגוף הדבר מחוק אף שעדיין ניכר אין למדין ממנו, כגון שיש מחק על כל הסך ולא נשאר שום סך שאינו מחוק, אין דנין ממנו אף שניכר עדיין מה היה כתוב על המחק, דכתב מחוק אינו כתב (נתה"מ).

(טו) הוי כשטר שאין בו זמן - עיין לעיל (סי' מג ס"א) דשטר שאין בו זמן אינו גובה בו ממשעבדי, אבל מבני חרי גובה, מ"מ כשנמחק ה"ל כמזויף מתוכו ופסול, וצ"ע למה פסק בשו"ע דכשר רק שאינו גובה ממשעבדי, ועיקר דכל השטר נפסל, והוי רק כתביעה בעל פה ושכנגדו נשבע ונפטר (רע"א * שבו"י, פ"ת).

(ו) ⁹⁶⁶שטר שיש בו גרר מאחריו, או ביני שיטי, במקום שנהגו לכתוב הפרעון מאחריו או ביני שיטי, כשר, אלא שיש לאיים על בעל השטר(טז). ⁹⁶⁷ויש פוסלים³⁴⁹(יז).

(טז) כשר אלא שיש לאיים כו' - לפי שהשטר מוחזק ביד המלוה וכאילו הממון שכתוב בו מוחזק בידו (סמ"ע), במקורם של דברים איתא הטעם דאפילו כתב להדיא הפרעון מאחריו אינו מועיל. אמנם עי' לקמן (סי' סה ס"כ) שהמחבר סתם כצד החולק, דעל גבי השטר מאחריו מהני, ועיקר לדינא דפסול (ש"ך), לפי הי"א במקום שנהגו לכתוב הפרעון ביני שיטי, כל שטר שיבא לפני ב"ד שיש מחק ביני שיטי לא גובים בו אלא זהוב א' שתולים שנפרע כולו חוץ מזהוב א' וגררו המלוה, וכן כל כתב שאינו שלם ויוצא בפני ב"ד חתוך מלמטה עד שאפי' שם הכותב אינו שם תולים שהיה שם משהו לחובתו של המלוה, ולכן חתכו, ואפילו לדעה הראשונה במחבר כאן כל שנחתך במצב

³⁴⁹ עי' ש"ך שכותב שזה פסול אם יש מחק מאחריו, ועי' נתה"מ, בסי' מג ס"ז שטוען שדברי הש"ך הפוסלים הם מספק, ולכן מהני תפיסה.

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

שאינן שם בעל הכתב שם הוא פסול (ש"ך * רשד"ם), והנה אם נמצא מחק מתוכו לאחר חיתום שטרות לכו"ע פסול השטר, דהא לא הכשיר מאחוריו אלא לפי שסובר דמאחוריו הסמפון? אינו כלום, אבל בפנים אחר חיתום שטרות דמהני הסימפון? א"כ השטר פסול אם נמצא שם מחק או גרר (קצה"ח), כל דברי הש"ך דוקא שהמחק במקום שאי אפשר לזייף, אבל כשהמחק במקום דאפשר לגזוז, מהימן במיגו דאי בעי גייז ליה (קצה"ח ונתה"מ).

:Commented [YL291]
אני צודק בקצה"ח

(יז) ויש פוסלים - לא חייש י"א בגרר אלא לטענת פרוע, אבל לטענת תנאי לא חיישינן כלל בגרר מאחורי השטר, דאין דרך לכתוב תנאי אלא תוך השטר ולא מאחוריו. ונ"מ, היכא דאין הלוח יכול לטעון פרעתי ואיכא מחק מאחוריו לא חיישינן כלל לתנאי, ולפי זה אין הגרר שאחורי השטר פסול גמור כאילו נאבד השטר, דהתם אפילו תוך זמנו אינו גובה, אבל בגרר בעלמא אם הוא תוך זמנו גובה את שטרו ולא חיישינן לפרעון כמו שמבואר שם בתשובה (רע"א * חכ"צ).

(יז) 968 יש מי שאומר שאין לקיים המחקים (יח) אלא בכתב שהוא בכתב השטר, ולא בכתיבה דקה יותר מכתב השטר.

(יח) שאין לקיים המחקים כו' - היינו כשמקיימם למטה בשיטה אחרונה או סמוך לה ממש, בענין שיש לחוש שהעדים הניחו שיטה ריוח והוא כתב שתי שיטות דקות באותה שיטה, וסתמא דמילתא מקיימם למטה כדלקמן (סעיף ח-ט), אבל אם מקיים למעלה מזה, יכול לקיים אף בכתב דק (ש"ך).

:Commented [YL292]
מ"ע סק"א ציין לתוס' שהוא מקור לדברי הז"ע??

(יח) 969 היה המחק בשטה אחת סמוך לאחרונה, והוא כשיעור שריר וקיים או יותר (יט), אף על פי שחזר וקיימו, פסול, שמא מחקו וכתב דבר שזיז (כ), וחזר וקיים בריוח שבין הכתב והעדים. והני מילי כשאין אויר שטה בין עדים לשטר, דאיכא למיחש שמא הוסיף באותו האויר שהניחו העדים, אבל יש בו אויר שטה, כשר, ולא חיישינן שמא הניחו אויר שני שיטין והוסיף מה שרצה בשיטה ונשאר עוד שיטה אויר (כא). 970 והני מילי כשעדים מוחזקים ביודעים (כב), הא לאו הכי, חיישינן.

(יט) כשיעור שריר וקיים - אבל פחות מזה כשר, דאם היה כתוב שריר וקיים היה ניכר, כ"ז לדעת המחבר, אבל כנ"ל סק"ק? עיקר לא כדבריו ואפילו היכא דכתיב שריר וקיים אין למדין משיטה אחרונה, ומ"מ דין זה שכתב המחבר בכל הסעיף זה סעיף ח', שייך שפיר האידנא דנהגו לכתוב בכל השטרות שריר וקיים, ושטר שאין בו שריר וקיים פסול (ש"ך).

:Commented [YL293]
לש

(כ) שמא מחקו וכתב דבר שזיז כו' - אפילו אם לא נמצא כתוב במקום המחק זכות של בעל השטר, אפילו הכי פסול, שמא מחק למעלה חובתו דבעל השטר, או כתב שם זכותו. ואפילו אם גם זה אינו נמצא שם, מכל מקום כיון דיכול לזייף ולהגיה בשטר זכותו הוה ליה שטר שיכול לזייפו ופסול (סמ"ע), ויש חולקים על הסמ"ע ואם המחק הוא שאינו ניכר מה היה כתוב שם, פסול בלאו הכי, מטעמא דילמא במקום המחק היה כתוב דבר המבטל את השטר, והקיום שבשיטה אחרונה אינו כלום. מיהו אם הוא ניכר, כגון שנמחק בהעברת קולמוס וכה"ג, כשהקיום הוא בשיטה אחרונה, אין כל השטר פסול רק הקיום הוא פסול, והוה ליה כאילו לא נמחק בהעברת קולמוס, וכשהוא דבר של חובה הוא בתוקפו לגרוע כח בעל השטר, ולא פסלינן כל השטר מטעם דהיה יכול לזייפו, דהא אי זייפו הוא פסול (ש"ך).

(כא) ולא חיישינן שמא הניחו כו' - דכיון דהדין הוא דאסור להניח שני שיטין כמ"ש לקמן (סי' מה ס"ו), מסתמא עשו כהוגן (סמ"ע).

(כב) והני מילי כשעדים מוחזקים ביודעים כו' - ולפי זה בעלמא נמי חיישינן דילמא הניחו שני שיטין, ומה שאמרו אין למדין משיטה אחרונה, היינו כשעדים מוחזקים ביודעים, דאל"כ אף משני שיטין או יותר אין למדין, וכן בשאר דוכתי, דאמרינן מסתמא העדים עשו כהוגן, היינו נמי כשמוחזקים ביודעים אותו הדין שאנו דנין בו, וכן בסמוך סעיף ט' (ש"ך).

(ט) 971 האידנא נהגו לכתוב קיום מחקים ותלויות אחר וקנינא (כג), לפי שהורגלו (כד) עתה לכתוב בכל השטרות שריר וקיים, דא"א לזיז (כה), ולמדין משטה אחרונה, ואין צריך להחזיר מעניינו של שטר, משום הכי שטר שאין בו שריר וקיים, פסול (כו). ואין לעדים לחתום אלא אם כן כתוב: שריר וקיים (כז). 972 ואם כתוב בו תרי שריר וקיים, כשר (כח). (973 ולכתחלה לא יעשה כן).

(כג) אחר וקנינא - קודם שריר וקיים (ש"ך).

(כד) לפי שהורגלו כו' - אבל בתר שריר וקיים לא מהני קיום המחקין, שאין למדין ממה שנכתב בתר שריר וקיים. ואותן שמקיימים בתר שריר וקיים טועים הם (ש"ך).

(כה) דאי אפשר לזייף כו'. כבר נתבאר לעיל סק"י (סמ"ע).

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(כו) שטר שאין בו שריר וקיים פסול כו' - דהוא שטר שהיה עומד לזיוף, שהרי היה יכול להוסיף זכותו בשורה שהניחו העדים חלק ולכתוב בסוף שריר וקיים, ואז למדין גם משורה אחרונה (סמ"ע) י"א דאם כתוב בו לשון הכל אמת, הוי כמו שריר וקיים, וצ"ע לדינא (ש"ך).

(כז) ואין לעדים - ר"ל שאין לעדים לחתום כשרואין שאין בו שריר וקיים אף אם ירצו לחתום מיד בסמוך לשטר, דכיון דאי אפשר לצמצם חיישינן שמא יניחו שיטה חלק ויכתוב מה דבעי ויכתוב שריר וקיים. אבל ודאי כשבא שטר לפנינו בלא שריר וקיים ואנו רואים שהעדים חתומים מיד בסמוך לשטר ואין כאן שיטה חלק, פשיטא דהשטר כשר, רק שיטה אחרונה לבד אין למדין ממנה (ש"ך).

(כח) ואם כתוב בו תרי שריר וקיים כשר - היינו דוקא אם נשאר עוד שורה חלק אויר בין סוף השטר לחתימת העדים, דאם לא כן יש לחוש שהוסיף זכותו בשורה האחרונה וכתב לבסוף שריר וקיים, מה שאין כן כשעדיין נשאר שורה אויר, דלא חיישינן שהניחו העדים שתי שורות אויר כשחתמו (סמ"ע), קשה הדבר, ועיין מש"ל (סי' מה ס"ח סקכ"ט?), דיש פוסקים דתרי שריר וקיים לא כתבינן אפילו בשיטות שלפני שיטה אחרונה משום לא פלוג (ש"ך), היינו ביש אויר שיטה וכמו שכתב הסמ"ע, ועכ"ז יש אומרים שהוא פסול, כיון דחזינן ריעותא שנכתב ב' פעמים שריר וקיים, חיישינן שמא הרחיקו ב' שיטין, וצד המכשירים סבירא ליה דאין כאן ריעותא לגמרי דאפילו לכתחילה כתבינן שריר וקיים טובא (ט"ז).

(י) ⁹⁷⁴שטר שכתוב בקיומו נ"ו ועל הגרר, ובדקו וחפשו השטר אות באות ולא נמצאו אותן שתי אותיות, כשר(כמ).

(כט) ולא נמצאו אותן ב' אותיות כשר - דמאי ניהוש, כיון שנתקיים בחותמיו כבר העידו העדים על כל מה שכתוב בו שהוא כן, ואולי שנגרר כל כך בדקות שלא ניכר מקומו עכשיו (סמ"ע), דשמא נגרר בדקות מאד (ט"ז).

(יא) ⁹⁷⁵שטר שיש בו מחקים, ושכחו העדים ולא קיימום בסוף השטר, וכתבו: שריר וקיים, וחתם העד האחד, וקודם שיחתום השני מצאו שלא קיימו המחקים, תקנתו של שטר זה שיכתבו אנן סהדי לבתר דחתם חד מנן עד שלא קיימונו, כך וכך מחקים דאית ביה קיימונום בדקא הזו, והכל שריר וקיים, ויחזרו ויחתמו שניהם(ל). ⁹⁷⁶זכר אס כתוב איזה זכר למטה מחתימת עדים, וחזרו וחתמו, דכשר.

(ל) ויחזרו ויחתמו שניהם - אבל אם חתום אח"כ רק אחד לא מהני, ולא דמי לדלקמן (סי' מה סכ"א), דהתם השטר הוא על הנייר, וא"כ השטר הוא כפשוטו, ומה שנכתב בין עד לעד אינו אלא לתועלת הלוה, תיקון שלא יזיף המלוה את השטר, וכיון דאין כאן ריעותא וגם אין לחוש שיעשה זיוף, כשר. מה שאין כן הכא שהוא לתועלת המלוה, דילמא חתם כפשוטו, ומאן לימא לן שהיו בו מחקין אלו, או שמא במקום המחקין היה כתוב איזה ריעותא, והעד הראשון דילמא חתם כפשוטו. (ש"ך), עיין מ"ש לעיל (סי' ל סק"ט) (קצה"ח).

סימן מה - שהעדים צריכים לקרות מקודם השטר, ודין שטר הבא על הנייר ועדיו על המחק, ובו כ"ג סעיפים.

(א) ⁹⁷⁷העדים חותמים למטה(א) בשטר, ולא מן הצדדים, ולא מלמעלה(ב).

(א) העדים חותמין למטה כו' - אם כתב "איש פלוני עד" כשר, ועיין אה"ע (סי' קל סי"א) [כשחותם העד, צריך לכתוב שמו ושם אביו, כגון יוסף בן יעקב עד. כתב: יוסף עד, או בן יעקב עד³⁵⁰, או יוסף בן יעקב, ולא כתב עד, כשר. הגה: י"א מאחר דסגי אם כתב יוסף עד, אם כן בן

³⁵⁰ עיי"ש בב"ש: הא דצריך לחתו' בגט "עד" ולא בשאר שטרות משום הגט הכל לשון הבעל לכן חותם "עד" כלו' שהוא מעיד דהבעל אמר כל זאת לפניו. ועי' ערה"ש (חו"מ סי' מה אות ב): אם חתם פלוני בן פלוני ולא כתב עד ג"כ כשר אבל כשכתב שמו לבד או שם אביו לבד ולא כתב עד פסול משום ד"ל דלא חתם את עצמו לשם עדות, ואם הזכירו בתחלת השטר בפנינו עדים חתומי מטה נ"ל דכשר אף אם לא חתמו עד אף בשמם לבד או בשם אביהם לבד ולא דמי לגט שפסול בכה"ג משום דהגט הוא לשון הבעל ולא נזכר בגט שם עדים אבל בשטרות כשנזכר שם עדים בשטר מקודם כשר, ע"כ.

Commented [YL294]:
האם הט"ז ס"ל שיש
קים לי כטור נגד
השו"ע?

Commented [YL295]:
י' הערה וצ"ע אם
הערה, ש נגד הב"ש

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

יעקב לא צריך ואם טעה או שינה בו, אין לפסול וכו' ואין לסמוך על זה רק בשעת הדחק ובמקום עגון] (סמ"ע).

(ב) ולא מהצדדין ולא מלמעלה - דאז מצי מזיף, שיוסיף לכתוב למטה בשטר מה שירצה, משא"כ כשהעדים חתומים למטה מהשטר ולא הניחו בין חתימתן להשטר כי אם רוחב שיטה, וכמו שנתבאר לעיל (סי' מד ס"א), ועי' לקמן סעיף ו' וסק"י"ג? (סמ"ע), וי"א אפילו אינו יכול לזיף, עכ"ז פסול, כיון שלא נעשה כתיקון חכמים, ואף למ"ד דאם לא הוחזר מענינו של השטר אין השטר כולו פסול, עי' לעיל (סי' מד ס"ב) מודים בזה שהוא פסול (ש"ך), אם העדים חתמו עצמם תחלה על נייר חלק ואח"כ כתבו על חתימתן את השטר פסול משום דבעינן הכתיבה קודם לחתימה. וה"ה בכתב ידו כה"ג שחתם ואח"כ כתב עליו, שדי קנויה לך לא מהני ולא כלום, דאין חתימה גומרת הן חתימת עדים הן חתימת ידו אלא אחר כתיבה. אמנם אם כל השטר היה בכתבת ידו של לוח כיון שכן אפילו לא נחתם שמו תחלה זה הכתב לחודיה סגי לויית ממך מנה וכמבואר לקמן (סי' סט ס"א?) דלא בעינן חתימת שמו (קצה"ח).

(ב) ⁹⁷⁸ראש בית דין שהיה יודע ענין השטר, וקרא לפניו הסופר שלו, הואיל והוא מאמין אותו ואימתו עליו, הרי זה חותם השטר. אף על פי שלא קראו הוא (ג) בעצמו. ואין שאר העם (או לאש צ"ד וסופר אחר) רשאי לעשות כן, עד שיקרא העד(ר) השטר מלה במלה. הגה: ⁹⁷⁹וי"א דשנים יקראו לפניו, והן חותמין. ואם אינו מזינין לשון השטר, יתרגמו להן הקוראין(ה), והם חותמין, וכן נראה לי עיקרו(ו). ⁹⁸⁰וי"א דקורין לפני כצור וחותמין, דיחלים לסקר לפני כצור, והוי כלאש בית דין וסופר שלו.

(ג) אעפ"י שלא קראו הוא כו' - ולא הוי כעד מפי עד, דמיירי שהראש ב"ד ראה העדות, ואין סופר זה בא אלא להודיעו שכך כתוב בשטר. ומשום דהו"ל מילתא דעבידי לגלויי דלא משקרי ביה, לכך הימנוהו אפילו לא קראו כיון דאימתו עליו (סמ"ע).

(ד) עד שיקרא העד כו' - אפילו יקראו שנים לפני העד במסיח לפי תומם לא מהני כיון דאין אימתו עליהן, אבל הרמ"א סובר דשנים נאמנים אפילו אינן מסיחין לפי תומן (סמ"ע), ואפילו שנים קורין לפנייהם לא מהני. ועיין מ"ש לקמן סעיף ה' סק"י? (ש"ך), לרמ"א דבשנים קורין לפניו כשר אפילו בשני גוים מסיחים לפי תומם, ולמחבר אין להכשיר השטר אפילו בשנים עד שיקרא העד השטר מלה במלה, וכאשר שטר בא לפנינו אע"פ שיש חזקה אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן קראוהו ויודעים לחתום. אמנם שהעדים חתומים בכתב נוצרית, דמסתמא אין יודעים לקרות כתב עברית, אם אין העדים בפנינו שטר זה או כתובה זו חספא בעלמא הוא, דאיכא לספק כמה ספיקות, ספק אם קראוהו לפנייהם מי שידע לקרות או לא, ואם תמצי לומר שקראוהו לפנייהם מי שידע לקרות, דלמא הלכה כצד דסבירא להו דלא סגי עד שידעו העדים לקרות מלה במלה נקטינן. ואפילו אם העדים החתומים על שטר זה או כתובה הנז' הם בפנינו, אעפ"י שיאמרו שהקראו לנו מי שידע לקרא, אין השטר כלום, דיכול המוחזק לומר קים לי כמחבר, ואין לחייב את הנתבע בשטר כזה אם יכפור, כי אם שבועת היסט (ש"ך).

(ה) יתרגמו להן הקוראין כו' - אין טעם לחלק בין קורא לפנייהם באותו לשון שמבינים, או במתרגמין, ועי' מה שפסקתי לקמן סק"ו(ו), דאף במביני הלשון לא מהני לכתחילה בשטרות אף כששנים אחרים קורין לפנייהם (ש"ך).

(ו) וכן נ"ל עיקר - ולי נראה כסברא הראשונה, אף מסיחים לפי תומם לא מהני, והטעם, דלא מהני מסל"ת לקמן (סי' סח ס"ב), אלא בשטר שנעשה כבר בערכאות של גויים ולא סגי השתא לקרותו בלאו הכי, משא"כ לעשות שטר לכתחילה בפני ישראל, דאפשר לעשותו בישראלים שידעו לקרות, והיינו דוקא לכתחילה, אבל אם אירע שחתמו כן שטר כזה ע"פ שנתנו לשנים לקרות, השטר כשר בדיעבד, וזה אפילו בדעת השו"ע, ולהיש מכשירין לקמן סעיף ד' פשיטא דכ"ש הכא בדיעבד כשר (ש"ך), וי"א דבמסיח לפי תומו חותמין אפילו לכתחילה (פ"ת), וי"א דלרמ"א אף בשנים קורין לפנייהם בעינן מסיח לפי תומו לכתחילה משום דחיישינן דמשקרי כיון שאינו אלא דיבורא בעלמא ובמסיח לפי תומו מותר אף לכתחילה, אבל בשנים קורין לפנייהם וחתמו כשר אף בלא מסיח לפי תומו (פ"ת * שעה"מ).

(ג) ⁹⁸¹הודאה בחתם ידו, והשטר בגופן של עובדי כוכבים, והדבר ברור שאינו יודע לקרות, ויש עדים שחתם עד שלא קראו(ו), מ"מ מתחייב הוא בכל מה שכתוב בו.

(ז) ויש עדים שחתם עד שלא קראו כו' - כיון שלא חשש לקרותו וסמך על הסופר, שכל הסומך על נאמנותו של אחרים, הוא גומר בדעתו להתחייב בכל מה שיאמר מי שהאמין על עצמו (סמ"ע, ש"ך), מיהו זה לעיקר השטר, אבל לא לכל פרט ופרט, ולכן אם ראובן מכר בית לשמעון, וכתוב

Commented [YL296]

ש"ך לא הביא לפי תומו, ועי' דבריו סק"י(ג) [לא הבאתי נקודה זו] שזה מח' בין המחבר לאחרים ש"ך חושן משפט סימן מה ס"ק י (י) אי אמרי אקרינן כו'. יש לדקדק דהא מדברי הרמב"ם +פכ"ד ממלוה ה"ז+ והמחבר לעיל סעיף ב', מבואר דאפילו שנים קורין לא מהני. בשלמא הרא"ש וטור +רא"ש גיטין פ"ב ס' י"ב, טור סעיף ה' - ו' שכתבו כן, לטעמייהו אזלי, וכן הבעל העיטור [סוף קיום דף ל"ג ע"ג [נ"ב ע"ד]] שממנו מקור דבר זה, יש לפרש דמיירי שאמרו אקרינן לשנים מסיחין לפי תומם כמו שהזכיר שם מקודם, אבל המחבר שאין מחלק בין מסל"ת, קשה. ונראה דס"ל להמחבר דדוקא לכתחילה אמרינן דאין יכולים לחתום, אבל אם עשו כן כשר השטר בדיעבד, וכמו שכתבתי לעיל סעיף ב' ס"ק ד', וכן עיקר:

Commented [YL297]

וא אומר את זה בדעת הבעל העיטור, אבל שמת יאותו בדעת הרמ"א

מאיר הַמְשַׁפֵּט זֹלֶק א'

בשטר שגם מכר לו זכות לעבור דרך חצר ראובן, ראובן נאמן לומר שלא מכר לו את זה ולא הבין את השטר (ש"ך * מהר"י לבית לוי).
(ד) ⁹⁸²עדים שאין יודעים לחתום, וקרעו להם נייר חלק(ח) וחתמו על הרשום, מכים [אותם] (אותו) מכת מרדות(ט), והשטר פסול. ⁹⁸³(ויש מכשירין הסטר).

(ח) וקרעו להם נייר חלק - לוקחין נייר ומקרעין בו שמות העדים מעבר אל עבר ומשימין אותו על הקלף שהגט כתוב בו, ובאין עדים וממלאים את הקרעין דיו והוא עובר דרך הקרעין ונרשם בגט, ובגט התירו לעשות כן מפני עיגון, ובשאר שטרות אסור (סמ"ע), וי"א שרושמיין להם נייר חלק והם חותמים על זה (ש"ך), מש"כ בסמ"ע חסר שצריך להרחיב להם הקרעים (נתה"מ).
(ט) מכין אותו מכות מרדות - באה"ע משמע שזה מדבר על הדיין המחתיים, ולכן הוא לשון יחיד, אבל אם גורסים לשון רבנים אז זה הולך על העדים, וסתימת לשון השו"ע כצד השני (סמ"ע), ועיקר שזה מדבר על העדים (ש"ך).

(ה) ⁹⁸⁴מקום שנהגו שהסופר חותם על פי העד(י), שכותב: פלוני בר פלוני חתם במסירת קולמוס, או שכתוב בו: פלוני בר פלוני צוה לחתום, אם קבלו בני העיר עליהם(יא) לעשות עדותו כעדות העד, כשר. ואם לא קבלו עליהם, אינו כלום. ⁹⁸⁵כל שטר הבא לפנינו, שעדים מעידים על התימת העדים, מקיימים אותו, שחזקה אין העדים חותמים על השטר אלא אם כן קראוהו ויודעים לחתום(יב). ואי איתנייהו לסהדי קמן, וקים לן בהו דלא ידעי למקרי, אי אמרי: אקרינן(יג) למאן דידע למקרי, סמכינן עלייהו. ⁹⁸⁶(ואי לא אמרי הכי, דייקנן צסהדותיהו ע"פ, אי מכווני אשטר(יד), מקיימנן להו).

(י) שהסופר חותם ע"פ העד כו' - והוא הדין לזה המחייב עצמו בכתב ידו או בממ"מ, שכתב פלוני בן פלוני חתם במסירת קולמוס, או שכתב בו פלוני בן פלוני צוה לחתום, מהני כנ"ל בסק"ז (סמ"ע), דברי הסמ"ע הם אפילו לא קיבלו בני העיר מנהג זה מהני, וכל הצורך של תקנה דעיר לצורך עד המעיד ולא מטעם המתחייב או הלוח (ש"ך), היינו דב' עדים מעידים כך שפלוני בן פלוני חתם במסירת קולמוס (רע"א), בעינן מנהג בני העיר משום דהוי עד מפי עד, ומשמע הא כתב ידו מהני אפילו בלא מנהג, היינו דוקא בשטר ראייה כמו גבי כתובה שחתם עליו אחר בשם החתן שהוא אינו אלא לראיה דאפילו לא כתב לה יש לה מתנאי ב"ד, ומשום הכי מהני לראיה דלא שייך בזה עד מפי עד דהא מפי בע"ד הוא מעיד, משא"כ היכא שבא להתחייב עצמו בכתב ידו או בממ"מ אפילו אינו חייב, בזה ודאי בעינן חתימתו ממש, וכשמצוה לאחר לחתום אין בזה לא משום מעיד כיון דעדיין לא נתחייב כלום, ואי משום שליחות לא שייך בזה. וכל מקום דחותמין העדים לראיה ומצווין לאחר לחתום פסול משום עד מפי עד, והיכא דבאין על גוף הענין להקנאה לא מהני כלום בזה תורת שליחות כיון דעדיין לא נעשו עדים ולא חתמו עדיין כלום לא שייך בזה שליחות כלל. ובכת"י שמצווה לאחר לחתום במקומו היכא דהוי לראיה מהני כיון דלא שייך בזה עד מפי עד, והיכא דבא להתחייב עצמו כל זמן שלא חתם בחתימת ידו לא מהני מה שמצווה לאחר לחתום דאין שייך בזה דין שליחות (קצה"ח), ויש אומרים שהבא להחייב את עצמו שבחתימת ידו עושה קנין, ודאי מועיל שליחות לעשות קנין, אמנם. כשאין מנהג מנין ידוע שהדבר אמת, וכן לענין חיוב, כל שאין מנהג, השטר ראייה לאו שם שטר עליו ואין קנין בשטר כזה (נתה"מ).

(יא) אם קבלו בני העיר עליהן כו' - דהוה כנאמן עלי אבא דלעיל (סי' כב ס"א) (סמ"ע).
(יב) ויודעים לחתום - אעפ"י דמיירי שהעדים מעידים על חתימת העדים, מ"מ קא משמע לן בזה דלא תימא דילמא קרעו להן נייר ומילאו העדים הקרע דיו דפסול השטר בכה"ג כנ"ל סעיף ד', לכך אמר דמוקמינן אחזקתיה דיודעין לחתום עצמן (סמ"ע), ומסתמא אמרינן דידעי למיקרי ואין צריך לשואלן אפילו הם לפנינו (ש"ך).

(יג) אי אמרי אקרינן כו' - מיירי דאמרי כן מעצמם קודם ששאלו הדיינים להם (סמ"ע), ס"ל להמחבר דדוקא לכתחילה אמרינן דאין יכולים לחתום, אבל אם עשו כן, כשר השטר בדיעבד, וכנ"ל (ס"ב סק"ד?) (ש"ך), במקום דההכשר תלוי בהקרו לפניהם, לא מהני השאלה לשאול אותם אם הקרו, כי יש לחוש שמא מתוך דברי הבית דין ילמדו לשקר ולומר שהקרו לפניהם, אלא שאם אומרים מעצמם כן מהני. ואם לא אמרו כן מעצמם אינו מועיל אלא עד שיכוננו עדותן, ואז אין צריכין שאלה אם הקרו לפניהם דמסתמא אמרינן שהקרו לפניהם. ואם ברור לנו שלא הקרו פסול בכל גווני (ט"ז), לא שייך לומר דמוקמינן לסהדי אחזקה שבדאי עשו כהוגן, כיון דעכ"פ שלא כדן עשו לכתחילה, א"כ ניחוש דילמא לא אקרוהו כלל (פ"ת).

:Commented [YL298]

:Commented [YL299]

רע"א הביא שו"ת בעי חיי שהביא דברי הש"ך ???

:Commented [YL300]

וזר על עצמו ?

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(יד) אי מכווני אשטרא כו' - שואלין אותן נמי אי מקרי מתחילה למאן דידיעי למיקרי, דאי אמרי דלא יהבי למיקרי, הו"ל חתימת ידיהו מתחילה בפסול ולא מתכשר במה שמכונין ענין השטר, דדילמא ידעי המעשה כאשר היה ולא היה להם לחתום דילמא זיוף יש בשטר, אבל כשאמרו מעצמן קודם ששאלן הב"ד דאקרינן להו, מוקמינן להו אחזקתיה דהאמת אתם דאקרינן להו, ומשום הכי א"צ לדקדק בהו אי מכווני אשטרא (סמ"ע), וי"א דכי מכווני בשטרא א"צ לשואלם כלל אי מקרי למאן דידיעי למיקרי. וגם משמע דאפילו אומרים בפירוש לא אקרינן כשר. אלא נראה דאפילו לא אקרי וסמכי אהמלוה גופיה והאמינו לו, נהי דלא ה"ל לחתום לכתחילה דדילמא יש זיוף בשטר, מ"מ כיון דמכווני אשטרא והשתא אומרים שהשטר כשר, ואילו היו נותנים למאן דידיעי למיקרי היו חותמין, כשר השטר כיון דהשתא לא נעשה שום זיוף (ש"ך).

(ו) ⁹⁸⁷ידקדקו העדים שלא ירחיקו מהכתב רוחב שני שימין. ואם הרחיקו שני שימין, פסול(טו), אפילו כתב: שריר וקיים. אפילו ידוע שלא הוסיף ולא זיף בו שום דבר. ⁹⁸⁸ואפילו מייטוהו בדיו (פירוש מלאו נקודים נקודים של דיו), פסול, שלא יאמרו: התמו על הטיוטא(טז) ולא על עיקר השטר.

(טו) ואם הרחיקו שני שימין פסול - מפני שלא נעשה כתקנת חז"ל, שהיה יכול לחתוך השטר ולעשות שטר חדש בזיוף בשתי השורות, משא"כ באין ביניהן רוחב שתי שורות דליכא למיחש לזה. ואין לחוש שיוסיף באותו שטר עצמו ויכתוב לבסוף שריר וקיים ואז למדין משיטה אחרונה כמו שכתב לעיל (סי' מד ס"ט), דהא נתבאר שם דבזמן הזה כותבין בכל שטר שריר וקיים, וא"כ יהיו כותבין ב' פעמים שריר וקיים, ואז אינו כשר אא"כ נשאר אור שורה בין השטר לעדים וכמו שכתבתי שם (סקט"ז?) (סמ"ע), אפילו אחרי דברי הסמ"ע, בלא"ה פסול שיכול לכתוב בשורה שלפני אחרונה מה שירצה, ואפילו כתוב בסוף השטר שריר וקיים, יכול למחוק השריר וקיים ולקיים בשיטה שלפני אחרונה ולכתוב שם מה דבעי, כדלעיל (סי' מד ס"ח) (ש"ך), ואע"פ שהלוה מאמין למלוה, עכ"ז זה חייב לאחרים, ואין לו זכות לחייבם (פ"ת * נוב"י).

(טז) שלא יאמרו חתמו על הטיוטא - כלומר, שמעידין שבפניהן נמחק בדיו ולא יחשדו לבעל השטר שמחק איזה דבר חיוב שהיה כתוב, ונמצא שאינן מעידין על עיקר השטר. ואפילו מילא אור דשתי שורות נקודות שאין בו מחק והלבן נראה בין נקודה לנקודה, חיישינן שמא מעידין בו (סמ"ע), אפילו אין בו מחק רק נקודות ושורות והלובן נראה בין הנקודות, כן מוכח לקמן (סי' מז סל"ב), והמחבר כאן מיירי אפילו שהוא שריטות, כדמוכח לקמן (שם). ועיין מה שכתבתי שם (סקפ"ח?) דבשריטות כשר (ש"ך).

(ז) ⁹⁸⁹הא דאמרינן שאם הרחיקו ב' שימין פסול, היינו למגבי ביה ממשעבדי, אי נמי מבני חרי, אם הלוה טוען: פרעתו. אבל אינו יכול לטעון: לא היו דברים מעולם(יז).

(יז) אבל אינו יכול לטעון להד"ם - דאף אם השטר פסול מפני שהיה יכול לזייפו, מ"מ נראים הדברים מהעדים שהענין הוא אמת, והו"ל כמלוה או מכר בלא שטר אלא בעדים דאינו יכול לומר להד"ם (סמ"ע), ואף הפוסקים בשטרי חוב המוקדמים דפסולים לגמרי ויכול לטעון להד"ם, וכמו שכתבתי לעיל (סי' מג סק"יב), מודים הכא מטעם דכיון שניתנה עדות זו להכשיר אילו מילאוהו בקרובים, או בחזרת דברים (ש"ך).

(ח) ⁹⁹⁰ב' שימין שאמרו, בכתב ידי עדים שהיא גסה(יח), ולא ידי סופר, שכל המזיף אינו הולך אצל הסופר(יט).

(יח) בכתב ידי עדים שהיא גסה - פירוש, סתם עדים אינן כותבין בדקות כמו הסופר שמורגל בכתבתו, ובאומן ידיו לאומנותו, יש פלוגתא אם משערין באלו העדים החתומים על השטר, ואם כתיבת הסופר יותר גסה משל עדים אזי משערין בכתב הסופר להקל (סמ"ע).

(יט) שכל המזיף אינו כו' - פירוש, בין שיזיף להוסיף בשטר זה שורה אחת ויכתוב לבסוף שריר וקיים, בין שיזיף לחתוך שטר העליון ולעשות שטר חדש וכנ"ל (סעיף י), אינו הולך אל הסופר לכתוב לו, ובאם כן היה שהלך אל הסופר, אפילו לא הניח אלא כשיעור שורה ומחצה דכתב דעלמא היה אפשר לזיף ולכתוב עליו שתי שורות מכתבת ידי הסופר (סמ"ע).

(ט) ⁹⁹¹שני שימין אלו, הן ואורן, כגון למ"ד בשטה העליונה וך' בשטה תחתונה, שהם שני שימין ושלישה אוריים. @NO MB@

(י) ⁹⁹²יש מי שאומר שאם השטר מסיים באמצע שטה, והניחו אותה שטה ועוד אחרת, והתחילו לחתום בשטה שלישית(כ), פסול שיכול לכתוב(כא) באותה חצי שטה מה שירצה, ויחזיר מענינו של שטר בשטה אחרונה, וכן אם מסיים בסוף שטה, והרחיקו העדים שטה שלימה, והתחילו

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

העדים באמצע שיטה שנייה, פסול אם יחתמו זה אחר זה (כב) באותה חצי שטה, שיוכל לכתוב בחצי השטה החלק שלפני חתימתן: פלוני לזה מפלוני מנה, ויהא שטר הבא הוא [ועדיו] בשטה אחת, שהוא כשר, ויהתוך כל העליון. הגה: (ועין סימן מ"ד סעיף ג' עד"מ). ואם השטר מסיים באמצע השטה, יכולים העדים לחתום עלמנו בחצי שטה הנשארת זה אלל זה, ואז ³³למדון מחצי שטה שלפניהם ומשטה שעליהם(כג), לאין לחוש לקום דבר.

(כ) והתחילו לחתום בשיטה השלישית כו' - בזה אין חילוק בין חתמו זה תחת זה או זה בצד זה, כיון שהתחילו לחתום בריש השיטה (סמ"ע).

(כא) פסול שיכול לכתוב כו' - בכה"ג כל השטר פסול, אף אם בא לב"ד לגבות בו ועדיין לא נכתב כלום בהשורה וחצי, מ"מ היה ראוי לזייף בו ולא היינו מרגישים הזיוף, ודומיא דהפסול דכתב המחבר בכבא שאחר זה, הניחו שורה אחת ובשורה שאחריה התחילו לחתום באמצע השורה זה בצד זה, דשם נמי כל השטר פסול כשיבוא לגבות בו כיון שהיה יכול לזייף לחתכו ולעשות שטר ועדיו בשורה אחת וכדמסיק (עי' רמ"א לעיל סי' מד ס"ג), שונה מההלכה של אם הרחיקו והניחו שורה וחצי אור והתחילו העדים לחתום בחצי השורה אחריה זה תחת זה (שם), דאין כל השטר פסול כי אם שורה וחצי האחרונה אם נמצא דבר כתוב בו. דשאני התם דאי אפשר לזייף ולעשות ממנו שטר ועדיו בשיטה אחת כיון שהעדים חתומים זה תחת זה, וגם אם יבוא להוסיף ולכתוב באויר שהניח לא יהיה בו תועלת בההוספה, דהא דאין למדין משיטה התחתונה, היינו שורה שלמה רצופה, וא"כ לא ילמדו גם בזה מכל השיטה שעל גבי העדים, ומכל שכן מחצי השיטה שתחתיה שלפני העדים. משא"כ כשהניח אור חצי שורה ואחריו עוד שורה שלימה, דלא יהיה ניכר זיופו וילכו וילמדו מחצי שיטה הראשונה, ועי' דברי (סי' מד ס"ג סק"ה?) (סמ"ע), זה אפילו לדין דכתבין "שריר וקיים", דכיון דקי"ל אם כתוב תרי שריר וקיים בשיטה שלפני שיטה אחרונה כשר (סי' לעיל סי' מד ס"ט), א"כ יש לחוש שיכתוב עוד איזה דבר בחצי שיטה הנשארת ויכתוב אחר כך באותה שיטה שריר וקיים (ש"ך), לפ"ז פסול בהתחילו לחתום באמצע השיטה אפילו לא הניחו אור שיטה לפניה, אם חתמו זה אחר זה (ט"ז).

(כב) אם יחתמו זה אחר זה כו' - אבל כשחתמו זה תחת זה, ליכא למיחש שיכתוב לפני כל עד, פלוני לזה מפלוני, דשני עדים בשני שטרות כל אחד בפני עצמו, או בשתי שורות בכה"ג אין מצטרפין. ואין לחוש שיעשה זיוף על כל אחד מהעדים, שיכתוב לפני חתימתו דכל אחד אני חייב לפלוני מנה, דמשום הכי לא פסלו לשטרא דהעדים אפסידו אנפשם, דלא היה להם להתחיל לחתום באמצע השורה, ולא פסלו השטר אלא כשיש לחוש שיזייף להוציא ממון מאחרים (סמ"ע), ומכל מקום אין למדין מחצי שיטה אחרונה ומשיטה שלפניה, וכדלעיל (סי' מד ס"ג סק"ט?), ויש **חולקים** דאם העדים חתומים בכה"ג, למדין מחצי שיטה שלפניהם ומכל שכן ממה שלמעלה מהם, דמאחר שאין דרכן של עדים לחתום עצמן באמצע השיטה ולהניח גליון בראש, ודאי היה כך כתוב מתחילה וליכא למיחש לזיופא, ויש שהיו מלמדים לסופרים לעשות כן לכתחילה, ועיקר לא כדבריו אלא שאין שום מח' בזה, אלא בחתמו זה תחת זה, אין למדין משום דזה יכולים העדים לעשות, אבל בחתמו זה אחר זה, השטר פסול, משום שיכול לעשות שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת, ואם כן ודאי דהעדים לא הניחו כן ולכך למדין, ובחתומים זה אחר זה, שאין דרכן של עדים לחתום באמצע שיטה כדי שלא יפסל השטר משום הנחת הגליון כו', ואי בחתומים זה תחת זה מאי פסול משום הנחת הגליון שייך כאן (ש"ך), מש"כ בסמ"ע כשיחתמו זה תחת זה כשר, דשני עדים בשני שטרות אין מצטרפין, לא נראה, דהא קי"ל לקמן (סי' נא ס"א) דמצטרפים עכ"פ לגבות מבני חרי, אלא כאן הטעם דכיון דליכא אלא שיטה אחת בכל שטר, ליכא למיחש למידי דיהיה ניכר הזיוף, וב' שטרות בכה"ג שאין בשום אחד רק שיטה אחת אין מצטרפים [כשיטת המחבר בסעיף הקודמת דלא כסעיף זו שהיא שיטת הרא"ש], ואפשר אפילו לפרש את דברי הרא"ש כאן כך: אם נאמר דב' עדים בב' שטרות אין מצטרפים מוכרח דכשר, משא"כ אם מצטרפים י"ל דפסול ואינו מוכרח דכשר, אבל מכל מקום יכול להיות דכשר מטעמא דפרישית, וכן עיקר (ש"ך), [כהגה על הש"ך] צ"ע שיש לחוש שיזייף ויחתום בכל שיטה עוד עד א' ויהיה ב' שטרות שכל א' בב' עדים ויקיים מכל שטר ע"א ובזה מצטרפים וצ"ע (רע"א).

(כג) ואז למידין מחצי השיטה כו' - הטעם, דמוקמינן העדים אחזקתייהו, דאם לא ראו שהשטר היה כתוב גם באותו חצי שורה שקודם חתימתן לא היו חותמין נפשם בחצי שורה, כיון שיכול לזייפו ולעשות ממנו שטר ועדיו בשיטה אחת (סמ"ע).

:Commented [YL301]
א"ש נגד רשב"ץ עי'
מי זה בשו"ע

:Commented [YL302]
נכון?

:Commented [YL303]
בדוק עוד פעם

מאיר הַמְשַׁפֵּט זֹלֶק א'

(יא) ⁹⁹⁴צריך לזוהר כשחותמין ויש חלק לפני חתימתן(כד), שלא יחתמו זה אחר זה בשטח אחת, דשמא יכתוב בחלק שלפני חתימתן מה שירצה ויחתוך העליון, ויהיה שטר שבא הוא ועידיו בשטח אחת. וכיצד יעשו, ימיימנו בדיו, ולא אמרינן דאטיוטא חתימי(כה), אלא היבא שהטיוטא עומד בין שטר לעדים. ⁹⁹⁵ואם התחילו לחתום באמצע השטח והתכו החלק שלפני חתימתן, פסול, דשמא היה כתוב שם חובתו(כו) או שום תנאי וזה התכו. ומיהו אם כתב למעלה בסוף השטח: שריר וקיים(כז), כשר, ובלבד שיהיו העדים חתומים זה תחת זה. אבל אם חתומים זה אחר זה, פסול, דשמא היה שטר הבא הוא ועידיו בשטח אחת, והתכו, והיה חלק מלמעלה, וכתב(כח) עליו שטר זה.

(כד) ויש חלק לפני חתימתן - פירוש, אף אם יתחילו לחתום בראש השיטה שוה לשיטת השטר דלמעלה לחתימתן, מ"מ כשיש בגליון דלפני השיטה חלק הרבה, אז יכול לזייף לחתוך שטר העליון ולעשות שטר ועדיו בשיטה אחת, וכ"ש דלא יחתמו זה אחר זה ויתחילו באמצע השיטה מה"ט (סמ"ע), ויש פלוגתא בזה אם חתמו כן, אם השטר נפסל בכך (סמ"ע), טעם המח' היא דלא פסלינן אלא כשחותכים אותו השטר נפסל בכך, משא"כ הכא, דהא אכתי שטר זה כשר הוא, ואי משום חשש פיסול, יחתכו עדיין הגליון. מה שאין כן בשאר דבר שאם היו חותכים אותו, השטר פסול, ואם כן השטר פסול ממה נפשך (ש"ך).

(כה) ולא אמרינן דאטיוטא חתמו כו' - הטעם, דעדותן על זה למה לו להמלוה, דהא אי בעי היה חותך הגליון שיש בו הטיוטא ותו לא יהיה עליו חשד, אבל כשהטיוטא בהשיטה לפני חתימתן שייך לומר גם כן דאטיוטא חתמו. ולפי"ז מה שכתב המחבר אחר זה "דאם התחילו כו' וחתכו החלק כו'", ה"ה אם טייטו בדיו לפני חתימתן פסול (סמ"ע).

(כו) דשמא היה כתוב שם חובתו כו' - ואף דאין למדין משיטה אחרונה, היינו דוקא זכותו דבעל השטר, וכדלעיל (סי' מד ס"א) (סמ"ע), ויש חולקים דמירי האידנא דלמדין משיטה אחרונה כיון דכתבינן שריר וקיים, אפילו היה דבר של חובה אין למדין משיטה אחרונה, וא"כ ה"ה לדין אפילו דבר של חובה אין למדין בתר שריר וקיים, וא"כ למאי דקי"ל לעיל (סי' מב ס"ה, וסי' מד ס"ו)? ברמ"א (דדבר של חובה למדין, ליתא להך דינא. וא"כ קשה על הרמ"א שלא הגיה כאן כלום (ש"ך).

(כז) בסוף השטח שריר וקיים וכו' - דאז נראה ששם סיים השטר (סמ"ע), קשה, שמא היה כתוב שם חובתו של מלוה. וי"ל דלא חיישינן בשום מקום רק ביש ריעותא, דהיינו כל שישנו לאותו מקום ואפשר לבוא לידי זיוף, כמו באמצע שיטה בזה אחר זה בסמוך, דאז כי יש חתך מיקרי ריעותא וחיישינן למאי דאפשר לחוש, משא"כ כאן בזה תחת זה, דאילו ישייר אותו מקום נייר חלק אין עליו חשש זיוף, משום הכי אם נחתך אין כאן ריעותא (ט"ז).

(כח) וחתכו והיה חלק מלמעלה וכתב כו' - מכאן יש ללמוד שלא יעשו שטר ועדיו בשיטה אחת כשיש חלק מלמעלה, אלא יטייטנו בדיו או יחתכנו. ומ"מ כיון שיש ריעותא לפנינו, חיישינן שמא אירע כן (סמ"ע), ויש חולקים דשטר ועדיו בשיטה אחת כשר בכל ענין, ועיין לקמן סעיף י"ט. ואין לחשוש את העדים שעשו שלא כדין. אלא נראה דשטר כזה כשר ולא חיישינן שיחתוך ממה שלמעלה, משום דמסתמא כל שטר יש לו גליון מן הצדדים, וא"כ כשיחתוך לא יהיה לו גליון כלל מן הצד ויהא ניכר הזיוף, ולפי זה צריכים העדים לזוהר כשכותבים שטר כזה שהוא ועדיו בשיטה אחת והוא חלק מלמעלה, שלא יניחו שום ריוח כלל בין השטר ובין חתימת העדים, ובלאו הכי נמי צריכים לזוהר בזה וכמו שכתב לעיל (סי' מב ס"ג) שיהיה הכתב מיושר ואל ידחוק במקום אחד וירחיק במקום אחר כו'. ואם רואה בו הדיין שום שינוי לא יגבה בו עד שיבדוק הדבר היטב כו' (ש"ך).

(יב) ⁹⁹⁶שטר שהיו עדיו מרובים, ונמצא אחד מהם קרוב או פסול, או שהיו בהם שנים קרובים זה לזה, ⁹⁹⁷והרי אין העדים קיימים כדי לשאול אותם(כט), ⁹⁹⁸אם יש שם עדות ברורה שכולם ישבו לחתום(ל), שהרי נתכוונו להעיד, הרי זה בטל. ואם לאו, ⁹⁹⁹תתקיים העדות בשאר, שהרי איפשר שחתמו(לא) הכשרים והניחו מקום לגדול לחתום, ובא זה הקרוב או הפסול וחתם שלא מדעתם, אף על פי שהעד החתום בשטר מתחלה(לב) הוא הפסול, הרי השטר כשר(לג). הגה: ¹⁰⁰⁰ולכמה לא יחתום שום קרוב או פסול על השטר. וי"ו"א דאין להכשיר שטר שחתומין בו פסולין(לד), אלא אם כן צ' עדים האחרונים הם כשרים(לה).

:Commented [YL304]

[ש"ך אות כא] אלא נראה דשטר כזה. נ"ב ראיתי בטור ישן בכ"י מהר"א להטור ראיתי שהסכים כן להלכה (רע"א) - לא הבאתי שאין בזה תוספת?

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(כט) והרי אין העדים קיימים כדי לשאול אותם כו' - אם העדים קיימים צריך לשאול אותם, והעדים עצמן נאמנים לומר שכולם ישבו לחתום אעפ"י שכתב ידם יוצא ממקום אחר, ולא מחשב כמגיד וחוזר ומגיד. ואם הם אומרים שלא ישבו כולם לחתום ועדים אחרים מעדיין עליהן שישבו כולם לחתום, אוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה (סמ"ע).

(ל) אם יש שם עדות ברורה שכולם ישבו לחתום כו' - להסברא הראשונה דלעיל (סי' לו ס"ב) [שהמעיד עם פסול, שאין הרחוק יודע מפסולו, לא נפסל עדותו], מיירי כאן כשאנו יודעים שהכשר מכיר בפסול של חברו, כגון שהוא אחיו או שרגיל בו וכה"ג, והיכא דליתנהו לסהדי, מכשרינן לשטר אלא פסלינן ליה מספק, דאמרינן דילמא לא הוי ידעי הכשרים בפסולו, ואפילו נודע שישבו שלשתן להעיד. והיכא דאיתנהו לסהדי קמן שיילינן להו ונאמנין. מיהו לסברא האחרונה דלעיל, אפילו לא ידעו הכשרים בפסולו בטל השטר, עיין מש"כ לעיל (סי' לו סקכ"א?) (ש"ך).

(לא) שהרי אפשר שחתמו כו' - והיינו כשחתמו זה תחת זה, אבל אם כולם חתמו בשורה אחת ודאי אמרינן לשם עדות גמורה נתכוננו (סמ"ע).

(לב) אעפ"י שהעד החתום בשטר מתחלה כו' - פירוש, והוה אמינא ודאי הוא מהעיקר הבאים לחתום מתחילה ונצטרף עם הכשרים, קא משמע לן דלא, אלא אמרינן העדים הכשרים הם עיקר ורווחא שבקי ובא הפסול וחתם, וכ"ש אם הפסולים חתמו נפשם אחר הכשרים דכשר (סמ"ע), ועיקר דאם נמצא אחד מהם קרוב או פסול, מילתא דכבוד בעלמא הוא דעבד ליה ולא לעדות אחתמיה, אבל חתם קרוב בסוף או באמצע פסול, ואמצעיים פסולים כמו בסוף, וי"א שגם אמצעים כשרים ורק אלה שבסוף פסולים, [אבל זה דעת יחיד] ודלא כרמ"א שנקט כ"א זה בדיעבד, ומקיימים השטר מכל תרי דאית ביה, דמסתמא לא חיישינן דאית ביה קרובים (ש"ך). שיטת הש"ך דדוקא אם נמצאו הראשונים קרובים או פסולים כשר דהראשונים לשם מילוי חתמו, אבל לא האחרונים ולא אמצעים דאלו ודאי לשום עדות חתמו. אבל העיקר היא מאחר ובכל שטר (חוץ מגט) חותמין זה שלא בפני זה כשר, אפילו חתם פסול בסוף, דתלינן שלא חתמו כאחד. ולכן כל שטר שבא לפנינו ואין נודע אם חתמו יחד או זה שלא בפני זה, לעולם כשר דתולין שהכשרין לא חתמו עם הפסולים אלא לאחר שנכשר השטר בכשרים, דכיון דלא חתמו כאחד, הוי כמו לא הגידו כאחד (קצה"ח), עדי חתימה בשעת חתימה לא מעדיין כלל, דהא כותבין הגט לאיש ושטר חוב ללוה ועדיין ליכא מסירה, ובשעת מסירה הוי אז כמגידין על המסירה. והא דאמרינן עדים החתומים על השטר כאילו נחקרה עדותן בבית דין, על כרחך לא הוי נחקרה עד שעת מסירה, ובשעת מסירה הוי אז כמגידין על המסירה דאז נגמר הדבר, דקודם מסירה עדיין לא נגמר הדבר ואין העדים מגידין מאומה שאין להם מה להגיד כלל, וא"כ בשעת מסירה הוי אז כשעת ראייה והגדה, והבעל מצרפן בשעת מסירה כשמוסר לה בעדים החתומים הללו שיש ביניהם קרוב או פסול, ולהכי נתבטלה העדות (סי' לקמן סיק' מו סל"ה וסמ"ע סקפ"ז?), ולפי זה אתי שפיר דברי הש"ך, דשוב לא שייך לומר שכבר נתכשר השטר בשעת חתימת הכשרים, דקודם המסירה עדיין לא נתכשר השטר. ואפילו מאן דפוסל באמצעיים היינו כשידוע שחתמו באמצע דאז ודאי לשם עדות חתום, אבל בשטר הבא לפנינו וחתומים בו קרובים באמצע נראה דכשר, דהא גם כן נוכל לומר שהכשרים החתומים למטה חתמו קודם ואחר כך חתמו עצמם הקרובים והכשרים למילוי. ולפי דעתי אין שום סברא לחלק בין אם כל החתומים למעלה הן קרובים, דתלינן שחתמו למילוי, ובין אם הם קצתן קרובים וקצתן כשרים (נתה"מ).

(לג) הרי השטר כשר - מדברי המחבר כאן מוכח דס"ל דדוקא בסתם שטר הבא לפנינו כשר, דתולין שחתמו הכשרים קודם למטה ואחר כך חתמו עצמם הפסולים, אבל אם ידוע שהפסולים חתמו עצמם קודם למעלה ואחר כך חתמו עצמם הכשרים למטה, פסול, והא דאמר אם יש עדות ברורה שכולם ישבו לחתום פסול, נראה כשחתמו הפסולים עצמם קודם ואחר כך באו הכשרים וחתמו עצמם אצל הפסולים הוי כישבו כולם לחתום, דהא מדעת צירפו עצמם הכשרים להפסולים, והפסולים ג"כ בודאי נתכוננו להעיד, כיון שחתמו עצמם קודם לכולן בשיטות הראשונות, למאי חתמו עצמם ודאי לעדות כיונו (נתה"מ).

(לד) שחתומין בו פסולין כו' - י"א כשהעדים הפסולים חתומים באמצע, ועדים ראשונים ועדים אחרונים כשרים, אזי אם אין אנו יודעים באיזה סדר נחתם בו, השטר פסול. וכשנודע לנו שסדר חתימתן היה כמו שהן חתומין בשטר, השטר כשר כיון שעדים ראשונים כשרים, משא"כ כשכל עדים ראשונים פסולים דמסתמא בשטר, השטר כשר כיון שצדדים ראשונים כשרים, משא"כ כשכל הכשרים, וכשנודע לנו שחתמו על הסדר פסול (סמ"ע).

Commented [YL305]:
יפה זה בשו"ע?

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(לה) אא"כ ב' עדים האחרונים הם כשרים - ואז תולין לומר שהרחיקו חתימתן בכיון כדי לחתום שם מאן דקשיש מינייהו, ומילא המלוה האויר בחתימת אלו הקרובים או הפסולים וכמ"ש לקמן בסעיף י"ד, וי"א דלפיכך שטר שעדיו מרובים אין מקיימין אותו אלא מעדיו של מטה כו', ואף אם חתמו שנים האחרונים הכשרים זה אצל זה, השטר כשר (סמ"ע), [כהגה על מש"כ בסמ"ע "אין מקיימין אותו אלא מעדיו של מטה"], [הקפידו] חז"ל אף על גב דאיכא כשרים אפ"ה אין סומכין על הפסולים, להכי אין מקיימין אלא מעדים שלמטה ודאי כשרים. והנה שיטת השו"ע שמקיימין מכל העדים בין שלמעלה בין שלמטה, בדיני ממונות כי היכי דכשר על פי עידי מסירה אף על פי שחתמין בו שמות שאין מובהקין ולא גזרינן דלמא אתי למיסמך עלייהו הכי נמי לא חיישינן שמא יקיימו בקרובים כיון דעכ"פ השטר כשר עפ"י הכשרים (קצה"ח).

(יג) ¹⁰⁰²אם נפסל על ידי חתימת הפסולים, אם הכשרים זוכרים העדות(לו) ע"י ראיות השטר יכולים להעיד, ובית דין יכתבו עדות(לו) כמו שכתוב בשטר, וחשוב כמו שטר הראשון.

(לו) אם הכשרים זוכרים העדות כו' - וכן הוא לקמן (סי' נא ס"ה), ועי' לעיל (סי' לו ס"א) שהמחבר הביא את דעת דאם העידו יחד, דנפסלה גם עדות כשרים. שאני התם שהעידו על פה בב"ד יחד, וכיון דראו מתחילה יחד וגם העידו בב"ד, נפסלו בשעת הגדתן, ושוב אין תיקון כאשר יחזור ח לבדן, משא"כ כאן דלא הגידו יחד בע"פ בב"ד(סמ"ע), וי"א דהמחבר כאן מיירי שהפסולים לא היו עמהם בשעת ראייה, ולא הוצרכו לבאר זה, דפשיטא דכשהפסולים היו עמהם דבטלה העדות לכו"ע, דהא הוה ליה ראייה והגדה, דעדים החתומים על השטר כמו שנחקרה עדותם בב"ד דמי, ולכן (עי' לקמן סי' מו סל"ז-ל"ח) עדים החתומים על השטר אין יכולים לחזור ולהעיד, דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, דהגדה בשטר כהגדה בב"ד היא. ועי' לעיל (סי' לו ס"קח?) דבנצטרפו בראיה לחוד בטלה העדות אפילו לא העידו אח"כ, א"כ אם היו הפסולים עמהם בשעת ראיית המעשה נתבטלה העדות אפילו לא חתמו בשטר, ואם לא היו הפסולים עמהם בשעת ראיית המעשה וחתמו על השטר, פסול. דאע"ג דהעליתי דשם (סק"ו?) דבהגדה לחוד לפני ב"ד לא נצטרפו, הגדה דבשטר גרע טפי, כיון דחתומים יחד על שטר אחד והוה ליה מזויף מתוכו, וגם כיון דאין העדים חותמים על השטר אלא מדעת המתחייב שאומר להם כתובו וחתמו, א"כ חתימתן על השטר הוי צירוף לענין מעשה השטר, כיון שצירפן יחד לחתום על שטר אחד, אבל ראיית המעשה לא נתבטלה, דראיית המעשה וחתמת השטר שני ענינים מוחלקים הם (ש"ך), וי"א דבשטר הלואה אף על גב דראו הלואה המעות יחד, כל שחתמו הכשרים אח"כ על פי ציווי הלואה ולא ציוה אל הפסולים לחתום והפסולים ציוה אח"כ לחתום, בזה ודאי השטר כשר עפ"י הכשרים, דאע"ג דראו כאחד הלואה המעות מ"מ דל מהכא הלואה המעות הרי הוא נתחייב עפ"י השטר אעפ"י שאינו חייב כנ"ל (סי' מ ס"א), והרי הוא כאילו ראו הלואה יחד עם הפסולים ואח"כ שמעו הכשרים שהודה לפנייהם שחייב, בזה ודאי דל הלואה הרי נתחייב עפ"י הודאה, אלא אם ציוה לחתום הכשרים עם הפסולין דכיון ששמעו יחד ציווי הלואה לחתום וציווי לחתום היא ראייתן, אבל היכא דלא ציוה כי אם אל הכשרים אף על גב דראו יחד הלואה המעות אמרינן סלק הלואה ונתחייב ע"י השטר שחותמין בו הכשרים (קצה"ח), וי"א דמיירי בשטר שיש בו קנין, דבלא קנין בלאו הכי אין יכולים הבית דין לכתוב שטר מזמן ראשון, דהא עד עכשיו השטר היה חספא בעלמא [שהרי הוא ציוה לפסולים וכשרים לחתום יחד], ולא נשתעבדו נכסים עד עכשיו כלל. ועל כרחק מיירי בשטר קנין, וג"כ מיירי על כרחק שלא ראו הקנין בבת אחת, דאם כן נצטרפו בשעת ראייה וכמו שכתב הש"ך בס"קכד?. ומיירי שלא הוזמנו אותן העדים להקנין, דאי הוזמנו נהי שנתבטלה אמירת כתבו מטעם דלקמן, מכל מקום יכולין לכתוב שטר אחר, משום הקנין שאין צריך לאמירת כתבו, ועל כרחק דמיירי שלא הוזמנו שאז לא נעשו שלוחים לכתוב כמו שכתב הש"ך לעיל (סי' לט סקט"ו?). מ"מ כשחזר ואמר לאותן שלא הוזמנו כתבו יכולין לכתוב, אבל כשעשו שליחותן אין חוזרים ועושים שליחותן, אבל יכולין לומר להבית דין לעשות שטר אחר כעין שמבואר לעיל (סי' לט ס"ד) כשהולכים למדינת הים ע"ש, אבל הן בעצמן אין יכולים לעשות שטר, דכיון שאמר להכשרים ולפסולים אחר הקנין כתבו ולא אמר כולכם הרי לא הקפיד, וכיון שחתמו עם הפסולין עשו שליחותן, אבל הקנין לא נתקלקל ויכולין לילך להבית דין, שהבית דין יעשו לו שטר על הקנין. אבל בשטר דלית ביה קנין, לא מיבעיא אם שמעו ביחד הכשרים עם הפסולים כשאמר כתבו וחתמו, ודאי דנתבטלה עדותן על מה ששמעו כשאמר כתבו וחתמו, אלא אפילו אמר לכשרים לבד כתבו וחתמו ואחר כך אמר לפסולים כתבו וחתמו, מ"מ היאך יעלה על הדעת שהכשרים יאמרו לבית דין שיכתבו וחתמו, הא ודאי מילי לא מימסרין לשליח, וכל זמן שלא כתבו וחתמו בעצמן לא

Commented [YL306]

ש להקשות, כיון דהטעם הוא שמא חתמו הראשונים למילוי ובאמת הם קרובים או פסולים, א"כ מזה מוכח שלמטה יש עדים כשרים אלא שהרחיקו שני שיטין ובאו אלו למלאות, ממילא יש כאן על כל פנים שטר כשר גמור (ט"ז). וקשה על הט"ז שאם כן כל מי שיש לו שטר כשר שיחתים קרוביו למילוי (חכ"צ בהגהות הט"ז). ולא נהירא, דאם נחוש לזה א"כ בשטר שאין בו אלא שני עדים נחוץ שמא קרובים הם כיון דאין אנו מכירים הקרובים, ועוד דלמה יעשה המלוה כך לזייף שני אנשים כשרים ושיחתום ברישא שני קרובים למילוי ולא יקויים השטר אלא מאחרונים ויוכר הזיוף, טפי הו"ל למיחתם הנך קרובים ראשונים לבד ויקיים חתימתן ולא יודע הזיוף. אלא העיקר ד (קצה"ח) - הלכתי לאיבוד, אבל לא נ"ל שיש הלכה שיוצא מזה

מאיר ה'משפט זולק א'

נשתעבדו נכסים, ואפילו אמר לבית דין הגדול שבירושלים צריכים שילמדו ויכתבו ויתנו, אלא על כרחך דמיירי בשטר קנין. ואם ראו הלואת המעות ביחד, ואחר כך אמר כתבו וחתמו לכשרים לבד ולפסולים לבד, יכולים הכשרים לחתום שטר וליתן להמלוה, דדל מהכא ראיית ההלואה, הא על אמירת כתבו וחתמו שטר שאני חייב לפלוני מנה יכולין לכתוב שטר (נתה"מ).

(לז) ובית דין יכתבו עדותן כו' - דוקא קאמר בית דין, אבל הם עצמם לא, שכבר עשו שליחותן, שלא נעשו שלוחים לחתום את השטר אלא בצירוף הפסול (ש"ך).

(יד) ¹⁰⁰³היו העדים מרוחקים מהכתב יתר על שני שיטין, והיה הריוח שבין הכתב והעדים מלא בעדים פסולים או קרובים, הרי זה כשר, שהרי אינו יכול להודיין. ¹⁰⁰⁴ואם נראה השטר בבית דין קודם שמילאוהו בקרובים או פסולים, שוב אין לו תקנה(לח). אבל אם הוכשר על ידי מילוי קרובים קודם שבא לב"ד, ¹⁰⁰⁵אפילו עשאו המלוה מדעתו, שלא מדעת הלוח, כשר. ¹⁰⁰⁶וי"א דדוקא שמילאוהו מדעת הלוח, אבל אם מילאוהו שלא מדעת הלוח, פסול(לט).

(לח) שוב אין לו תקנה - דאלמוהו רבנן תקנתיהו ואמרו, כל שטר שנראה בב"ד דלא נעשה כתיקון חכמים הרי הוא כחספא בעלמא (סמ"ע).

(לט) שלא מדעת הלוח כשר - שאין שם פסול עליו לאמר שאין בידו לעשות ממנו שטר בלא דעת הלוח (סמ"ע).

(טו) ¹⁰⁰⁷הא ³⁵¹דמכשרינן(מ) במילאוהו בקרובים או פסולים ¹⁰⁰⁸אם הוא שטר שאין בו קנין(מא), דוקא שמילאוהו ביום שנכתב ונחתם. אבל אם מילאוהו למחר וליומא אחרא, אפילו במצות הלוח, פסול³⁵².

(מ) הא דמכשרינן כו' - היינו רק לדעת הי"א בסוף סי"ד, ולכן יש לגרוס "והא" ולא "הא" (סמ"ע), אפילו מאן דמכשיר בסעיף י"ד במילא שלא מדעת הלוח, פסול הכא, דהלכות יאמרו בשעה שקנינו מהלוח הנכסים, אז היה השטר פסול דהיה כאילו לא נכתב אז לגמרי. אבל לעיל במה שלא היה מדעת הלוח אין בכך כלום, כיון דנתקן באותו יום לא בעינן דעת הלוח בזה, ודלא כסמ"ע שתיקן הנוסח (ט"ז).

(מא) אם הוא שטר שאין בו קנין כו' - דאילו יש בו קנין, כבר נתבאר (סי' לט ס"ג וסי' מג סט"ז) דיכול לכתוב אימת שירצה ומזמן הקנין. אבל כשאין בו קנין, אף למ"ד עדיו בחתומיו זכין לו בשטר כזה דלא נחתם כראוי, מודה דאינן זוכין לו (סמ"ע וש"ך).

(טז) ¹⁰⁰⁹אם אחר שפרעו הוא טוען שהשטר היה פסול לפי שהרחיק הסופר חותם ידו יותר משטח אחת, אין בדבריו כלום. @NO MB@

(יז) ¹⁰¹⁰הבא מכח עובד כוכבים, הרי הוא כמוהו לגבות(מב) בשטר שעידיו מרוחקים ב' שיטים, אם נהגו העובדי כוכבים לגבות בו.

(מב) הרי הוא כמוהו לגבות כו' - עי' לקמן (סי' קנד סי"ח) דדוקא לגריעותא הרי הוא כגוי, ומלשון זה משמע דהמלוה הבא לגבות בא מכח הגוי, ואף שהוא למעליותא, שאני הכא בשטר חוב שהוא דינא דמלכותא (עי' רמ"א סי' שסט סי"א), ואפשר לומר דגם המחבר מודה בדינא דמלכותא. והיותר נראה, דשאני הכא דכיון דהגויים נהגו לגבות בו, ומהשטר מוכח שחייב לו הישראל, ואפילו ישראל בישראל היה יכול לגבות בו שהרי אנו רואין שאין בו זיוף, אלא שפסלוהו בישראל משום שהיו יכולין לזייפו, ובשל גויים לא התקינו להפקיע ממונו של זה הבא מכח גוי. משא"כ בסימן קנ"ד דשם הוא מוחזק בחלונו כמה שנים, וזה הבא מכח גוי בא להזיקו בידים בבנין שרוצה לבנות כנגדו להאפיל עליו, ואף שבמניעת הבנין יהיה היזק להלוקח, מ"מ אינו אלא גרם היזק (סמ"ע), עיין סמ"ע, ועיין מ"ש לקמן (סי' סו סכ"ה ד"ה וכן כל שנתן) (ש"ך), עיין לקמן (סי' קנד סי"ח) [כל היכא שישראל מחייב עצמו נגד הגוי, לא מפקע חוב שלו בכל מילי שהיה לו אף אם בא ליד ישראל, משו"ה מובן כאן, שונה מסי' קנד שלא נשתעבד הישראל כלל לכותי לשום דבר] (ט"ז).

³⁵¹ יש גורסין "והא" שהוא מחובר עם הסעיף הקודם (סמ"ע).

³⁵² יכול המלוה למלאותו מדעתו בקרובים אפילו אחר היום שנחתם, כל זמן שלא נראה בב"ד. ומה שכתב המחבר כאן שאם מילאוהו למחר כו' פסול. לא כתב כן אלא לדעת הי"א שכתב בשם בסוף סעיף יד דבעינן שימלאוהו מדעת הלוח, וסבירא ליה דשם פסול עליו כל זמן שלא מילאוהו, וכל שמילאוהו שלא מדעת הלוח לא נשתעבד בו הלוח (סמ"ע סי"ד), ויש חולקים ואע"פ שיכול לעשותו שלא מדעת הלוח, היינו כיון שמסר השטר לידו כאילו הרשהו לעשות, אבל מ"מ אין השטר נכשר אלא משעת המילוי (ש"ך שם).

במאיר ה'משפט זולק א'

(יה) ¹⁰¹¹ שטר הבא כולו בשמה אחת, ועידיו בשמה אחרת, פסול, דשמא הרחיקו העדים מהשטר שמה אחת, וחתך כל השטר וכתב זה השטר באותה שיטה, ונמצאו העדים חתומים עליו. הגה: ¹⁰¹² וכן אם היה השטר ב' שיטין, אלא שאין השטר ראשונה מתחלת בראש הקלף (מג), דחיישינן שמא סיימו השטר בצמלע שטה (מד) והניחו הנשאר חלק גם שטה שתחתיה, וחתמו, וחתך כל השטר וזיף בשטה ומחלה מה שרצה, והכי העדים חתומים עליו.

(מג) שאין השטה ראשונה מתחלת בראש הקלף - פירוש, ראש הקלף של שיטה שאחריה, דהשיטה ראשונה מתחלת באמצע של שיטה שניה והקלף שלפניה נחתך (סמ"ע).

(מד) דחיישינן שמא סיימו השטר באמצע השטה כו' - ואף על גב דכבר נתבאר לעיל (ס"י סקכ"ב?), דלא חשדינן להעדים שיחתמו על השטר שיכול לזיף, וזה נמי יכול לזיף ולהוסיף בחצי שיטה ראשונה ולחזור מענינו של שטר בשיטה האחרונה ולא יוכר הזיוף וכמ"ש שם, מ"מ כיון דאיכא ריעותא לפנינו דמתחיל השטר באמצע שיטה חוששין לזה (סמ"ע), ע"י לעיל סעיף י' דאם סיימו השטר באמצע שיטה והניחו הנשאר חלק וגם שתחתיה, פסול השטר, א"כ היכי חיישינן שעשו העדים כך. אלא כל דברי הרמ"א הם למ"ד שלא כותבים פעמיים "שריר וקיים", אז חיישינן שמא סיימו שריר וקיים באמצע שיטה ותו לא היה חשש זיוף, הא לאו הכי אף על גב דאיכא ריעותא לפנינו שהשטר מתחיל באמצע שיטה היה כשר, והרי אנן דקי"ל דתרי שריר וקיים כתבינן בשיטה שלפני אחרונה (ע"י לעיל סי' מד ס"ט), אם כן שטר זה כשר, דודאי נעשה כך שטר זה מתחילה, דאל"כ לא היו העדים מניחים חלק מחצה ושיטה, שהרי היה אפשר לזיף ולכתוב תרי שריר וקיים, וא"כ דברי הרמ"א בכאן דפוסל שטר זה צ"ע (ש"ך), אין חוששים שמא היה כתוב שם חובתו וחתכו, דמיירי אפילו יש עדיין קצת חלק לפני השיטה הראשונה באופן שנראה שלא היה שם שום שורה שלמה נכתבת, כי דרך שורה שלמה לכתוב אותה בלי הפסק בינתיים, וכאן יש חלק לפני התחלת השיטה שמתחלת באמצע (ט"ז), וי"א דלא חיישינן שמא היה כתוב חובת בעל השטר קודם התחלת השטר, דהא אפשר לחתכו, ועד כאן לא חיישינן בנגרר, אלא ביני שיטי, או מאחורי השטר ממש נגד הכתב, ליש פוסלים דלעיל (סי' מד ס"ו), אבל בנמחק קודם התחלת השטר, ומכל שכן בנחתך, כשר (ט"ז).

(יט) ¹⁰¹³ היה השטר כולו עם כל עידיו בשיטה אחת, כשר, דליכא למיחש למידי. אבל אם השטר ועידיו בשמה א', ועוד למטה ממנו בשיטה אחרת שני עדים, יש לחוש שמא התך כל השטר העליון שהיו העדים התחתונים חתומים, ובשיטה שבין שטר לעדים כתב שטר ועידיו (מה) ובעדים שבשיטה שנייה יאמר כוונתי להרבות בעדים. ולפיכך כשיבא לפנינו שטר כזה אין מקיימים אותו מעדים שבשיטה שנייה, אלא מעדים שבשיטה ראשונה.

(מה) ובשטה שבין שטר לעדים כתב שטר ועידיו - פירוש, חוששין שכתב בזיוף השטר וגם העדים, ומשום הכי מקיימין מאותן עדים, דאם יכול לקיימן ודאי אין בו זיוף (סמ"ע).

(כ) ¹⁰¹⁴ שטר הבא הוא ועידיו על המחק, כשר. והוא שלא יהא שום שינוי בין השטר למקום התימת העדים (מו). שאם יש שום שינוי, יש לחוש שמא מחק (מו) וכתב מה שרצה ולפיכך הוא משונה, שהרי מחקו ב' פעמים. ¹⁰¹⁵ על כן לא יחתמו העדים על שטר מחוק, אלא אם כן נמחק בפניהם, שאל"כ יש לחוש שמא מקום התימות נמחק שתי פעמים, ומקום השטר פעם אחת (מה), וכשהחזר ומחק פעם שנית (מה) וכתב מה שירצה, נמצא השטר ומקום התימת העדים שוה, הכל מחוק שני פעמים. הגה: ולריכין לזוהר שנמחק הכל ציוס אחד, דאינו דומה נמחק צן יומו לנמחק צן שני ימים. ואם יש בין חתימת העד לשינוי ריוח (ג) כשיעור כתיבת אנחנא סהדי חתמנו על המחק והשטר על הנייר, פסול, שמא היה השטר על הנייר ועידיו על המחק, והיה כתוב בין חתימת העדים: אנחנו סהדי וכו', ומחקו ומחק השטר, וכתב מה שרצה אחר כך. ¹⁰¹⁶ (אצל אס לא היה כאן מחק כלל, השטר כשר אף על פי שיש צין חתימה לחתימה ריוח גדול (א)).

(מו) והוא שלא יהא שום שינוי בין השטר למקום חתימת העדים כו' - וה"ה שלא יהא שינוי בשטר עצמו בין מקום שטר זה למקום שטר זה, אלא משום דבשטר עצמו יכול למחקו כל השטר ולא יהא בו שום שינוי, לכך קאמר למקום חתימת העדים (ש"ך).

(מו) שמא מחק - פירוש, המלוה אחר שבא לידו שטר שהיה כתוב הוא ועידיו על המחק, זיף וחזר ומחק אותו שטר וכתב עליו מה שרצה (סמ"ע).

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(מח) ומקום השטר פעם אחת כו' - והעדים לא ירגישו בזה בשעה שיבואו לחתום, דאין ניכר ההפרש בין נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים רק לאחר שנכתב על המחק ונתייבש הכתיבה, והעדים ילכו משם קודם לכן (סמ"ע וש"ך), ולשיטתה רמ"א דלקמן דס"ל דההפרש ניכר מיד, כתבו דהיינו דוקא לבית דין ניכר, דדייקי, אבל לעדים אינו ניכר, דלא דייקי (ש"ך).

(מט) וכשחוזר ומחקו פעם שנית - פירוש, המלוה לאחר שבא לידו, וכנ"ל סק"מ (מז) (סמ"ע).

(ג) ואם יש בין חתימת העד לשני ריוח כו' - וי"א דאפילו יש ריוח כשר, כשאינו ניכר כשנמחק שתי פעמים, דאף קודם שנכתב עליו ניכר ההפרש בין נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים, וכן עיקר (ש"ך).

(גא) אף על פי שיש בין חתימה לחתימה ריוח גדול - והיינו כשהשטר והעדים חתומים על הנייר. אבל כשחתימת העדים על המחק, והשטר על הנייר, ונכתב בין עד לעד אנחנו סהדי, פסול כשיש ריוח בין עד לעד כשיעור שתי שיטות, דיכול למחוק הנייר עד העד ולעשות שטר בעד אחד על המחק, וכן הריוח שבין העד לעד יעשה שטר בעד אחד, ושני שטרות בשני עדים מצטרפין, והוא פשוט (נתה"מ).

(כא) ¹⁰¹⁷שטר שהוא על הנייר ועידיו על המחק, פסול, שמא ימחק השטר ויזייפו, ונמצאו הוא ועידיו על המחק. ואם כתבו העדים: אנו העדים (גב) חתמנו על המחק והשטר על הנייר, כשר. והוא שכתבו כן בין חתימת עד הראשון לחתימת עד השני (גג). אבל אם כתבו כן לפני חתימתם או אחריהם (נד), לא מהני.

(גב) ואם כתבו העדים אנו העדים כו' - ה"ה לא כתבו נמי, אם יש ריוח בין עד לעד תו ליכא למיחש לזיוף שימחק להשטר, דאז יהיה השטר פסול, דיאמרו שהיה כתוב בין עד לעד שהשטר על הנייר, אם לא שתאמר דאיירי דהעדים הם על המחק לבד ובין עד לעד אין הקלף מחוק, ויותר נראה דלכתחילה צריך לברר ולכתוב כן בפירוש (סמ"ע), וי"א דלא מתכשר בזה שכתבו בפירוש, דשמא יהיו לו עדים שלא היה כתוב כלום בין שטר לעדים ומעצמו נעשה שם המחק, וא"כ לא ירא לזייף למעלה ולעשות גם השטר על המחק (ט"ז).

(גג) והוא שכתבו כן בין חתימת עד הראשון לחתימת עד השני - לפי הרמ"א שנמחק שתי פעמים ניכר אף שאין נכתב עליו, לאו דוקא כשכתבו העדים כן בין עד לעד, דה"ה כשכתבו כן על המחק לפני חתימתן. אבל לפירוש המחבר מובן, שאינו ניכר כיון שאין כתוב עליו כלום, שאם יכתבו כן לפני חתימתן, יש לחוש שימחקנו ולא יכתוב עליו כלום, ואף שיהיה חלק בין השטר לעדים אין השטר פסול בכך, דשיעור כתיבת "אנחנו עדים כו'" אינו אלא שיטה אחת, וכשיש חלק שיטה אחת לפני השטר כשר משום שאין העדים יכולים לצמצם לחתום מיד סמוך לכתב (ש"ך), אם השטר על הנייר ועידיו על המחק ונמצא כתוב בין עד לעד "אנחנו סהדי כו'", אפילו ידעינן בודאי שהעדים לא כתבו כן, רק שהמלוה בעצמו כתב כן, מ"מ השטר כשר, כיון דסוף סוף לא יכול להזדייף כו', וצ"ע בדבר (פ"ת).

(גד) לפני חתימתן או אחריהם - לאחריהם, שמא יגזו אותו או ימחקו אותו, ולפניהן, שמא ימחקו אותו (סמ"ע). י"א דכשכותבין "אנחנו סהדי" צריכים לכתוב כך "אנחנו סהדי המעידים על השטר שסכמו כן, וזמנו כן, וכך שם המלוה והלוה". אבל כשכותבין סתם אנחנו סהדי כתבנו שטרא אניירא וחתמנו אמחקא, פסול, דיאמרו עדים רק אזה חתמו, כמו בטיוטא שאומרין עדים אטיוטא חתמו. ועיקר לא כדבריו אלא "אנחנו עדים" מספיק, ודוקא בטיוטא שהרחיקו העדים מגוף השטר שלא כדרך העדים דדרך העדים לחתום בסמוך, אמרין סהדי אטיוטא חתמו, אבל כשחותמים סמוך לכתב אכולא מילתא מסהדי (נתה"מ).

(כב) ¹⁰¹⁸שטר שהוא על המחק ועידיו על הנייר, פסול. אפילו כתבו: אנו העדים (נה) חתמנו על הנייר והשטר מחוק, דסוף סוף ימחק השטר ויזייפו ויכתוב מה שירצה, אף על פי שנמחק שני פעמים, אינו ניכר, כיון שאין אצלו מקום (נו) שמחוק פעם אחת שיוכלו להבחין בין זה לזה.

(נה) אפילו כתבו אנו העדים כו' - כלומר, אפילו כתבו כן על הנייר לפני חתימתן ובא שטר כזה לפנינו, דודאי השתא לא נעשה בשטר זה שום זיוף, אפ"ה פסול מטעם דסוף סוף ימחקנו כו', אבל אין לפרש אפילו כתבו העדים כן בין עד לעד, דא"כ בלאו הכי פסול, דשמא היה שטר זה כפשוטו כולו על הנייר וחתם עד הראשון ואחר כך מחק כל השטר, והעד השני כתב כן אחר עד הראשון, והעד הראשון אינו מסכים על זה, ונמצא שאין השטר נכשר רק על פי עד אחד ואינו כלום. ולא דמי לסעיף שלפני זה, דהתם מה שנכתב בין עד לעד הוא לתועלת הלוה שלא יזייף המלוה השטר,

:Commented [YL307]
שב"ם נגד תוס'?
אמנם בש"ך סקנ"א
כתוב שזה הריב"ש
גם כן, ולכן הוא
הרמ"א

:Commented [YL308]
שה, הרי נמחק
מקום שבין עד לעד
שתי פעמים והשטר
פעם אחת ויהיה
ניכר. כבר אמרין
בגמרא [ב"ב קס"ד
ע"א עיין בתוד"ה
גופא] דאין השינוי
ניכר אלא כשחוזר
ונכתב על מקום
הנמחק שתי פעמים,
ולא כשהוא חלק
(ט"ז) - לא הבאתי

:Commented [YL309]
י' סקנ"א 1
comment
הקודמת

מאיר הַמְשֵׁפֵט זֹלֶק א'

משא"כ הכא שהוא לתועלת המלוה, פשיטא שאינו כלום כיון שאין כאן אלא עד אחד, דאל"כ כל מלוה אחר שיחתום עד אחד יזייף בשטר מה שירצה ויקיימנו בין עד לעד ויעשה קנוניא עם העד השני (ש"ך).

(נו) אינו ניכר כיון שאין אצלו מקום כו' - לפ"ז אפילו אם יכתבו בין עד לעד במקום השטר נמחק פעם אחת לא מהני (סמ"ע).

(כג) ¹⁰¹⁹ במקום שנהגו לכתוב פרעון ביני שיטי, צריך ליזהר (נו) שלא יהא שום גרר ביני שיטי, דאיכא למיחש שמא היה בו פרעון ומחקו. וכל שכן אם הפרעון שביני שיטי הוא על המחק, דאיכא למיחש שמא היה יותר, ומחקו וכתב מה שרצה. ואם יש עדים שהפרעון הוא כתב יד הלוה (נח), כשר, דתו ליכא למיחש למידי.

(נד) צריך ליזהר - היינו רק לכתחילה, ובדיעבד כשר (נתה"מ).

(נח) כתב יד הלוה - ואף דהמחבר לעיל (סי' מד ס"ו) מכשיר מחק בין השיטות, מ"מ הכא דאיכא פרעון כתוב ויש בו גרר או מחק הוי כמו שובר שיש בו מחק דדנין לריעותא לבעל השטר, כנ"ל (סי' מב ס"?) (נתה"מ).

סוף

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

א. עי' רמ"א (י"ד סי' רמב סל"א): חכם שאסר, אין חבירו(א) רשאי להתיר(ב) משקול הדעת, אבל אם יש לו קבלה שטעה(ג). או שטעה בדבר משנה(ד), ויכול להתיר. ואפילו אם טעה בשקול הדעת(ה), יכול לישא וליתן עם המורה עד שיחזור בו. ולכן אין איסור לשואל (לשואל) לשני, ובלבד שיודיע אותו שכבר הורה הראשון לאסור. ואפילו אם התיר הראשון וכבר חלה הוראתו(ו), אין לשני לאסור מכח שקול הדעת. וכל זה באותה הוראה עצמה, אבל במעשה אחר(ז), פשיטא שיכול להורות מה שנראה אליו.

(א) אין חבירו כו' - היינו כשכבר חלה הוראתו, אבל אם שניהם בבית המדרש יכול להתיר (ש"ך), וזה אפי' הוא גדול ממנו בחכמה ובמנין [התלמידים] וי"א כל שהוא אינו חבירו שהוא גדול ממנו רשאי להתיר מה שאסר הראשון אפי' במידי דתליא בסברא (ש"ך).

(ב) להתיר כו' - ואפי' התיר אינו מותר (ש"ך).

(ג) אבל אם יש לו קבלה כו' - כלומר שיש לו קבלה שאין הדין כן וא"כ זה טעה (ש"ך), וי"א דאפילו יש לו קבלה אינו יכול להתיר, אמנם אם שמע מהרב הזה שהיה מתיר כל פעם, והרב טעה מותר להורות נגדו, מאחר שהרב עצמו הורה כך, ועיקר ענין הקבלה הוא כאשר המורה לא ברור לו, ואז יכול לסמוך על מה קיבל בענין (ש"ך), וי"א דעיקר כרמ"א והך דינא לא שייך רק אם חכם הראשון מוכרח להודות לקבלתו כשישמע ולא יחלוק על רבותיו של זה אבל אם גם אחר שיוודע לו יחלוק גם על רבותיו אין רשאי להתיר (פ"ת).

(ד) בדבר משנה - עיין בחו"מ (סי' כה ס"א) מהו טעה בדבר משנה [כל דין שדן דיני ממונות וטעה, אם טעה בדברים הגלויים והידועים, כגון דינים המפורשים במשנה או בגמרא או בדברי הפוסקים, חוזר הדין ודיןן אותו כהלכה, ועי' פ"ת שם סק"ב] (ש"ך), חכם שאסר איזה דבר ויש בדבר ההוא ב' טעמים להטריף וטעם א' נסתר מדבר משנה וטעם הב' נסתר משיקול הדעת דסוגיין דעלמא, אם ידע החכם מהמשנה ולא הטריף רק מהטעם הב' אין זה כ"א טעות בשיקול הדעת ואין חבירו יכול להתיר אבל היכא דהוי איפכא שידע מסוגיין דעלמא והטריף מחמת הטעם אשר הוא טעות בדבר משנה הוי טועה בדבר משנה ויכול אחר להתיר והיכא דטעה בשניהם, הוה כטועה בשיקול הדעת. אחד ששלח שלוחו אל המורה והורה לו לאסור בהנאה וזרק שלוחו את המאכל לאיבוד ואח"כ נודע שטעה בדבר משנה שניהם פטורים (פ"ת).

(ה) ואפי' אם טעה בשקול הדעת - נראה דוקא טעה בשקול הדעת דהיינו דפליגי תרי תנאי או אמוראי או פוסקים ופסק האוסר כחד מינייהו וסוגיין דעלמא כאיך כמו שנתבאר בחו"מ (סי' כה ס"ב) אבל אם אינו יכול להתברר שטעה בשיקול הדעת אף על פי שהוא נושא ונותן עם המורה עד שהוא חוזר אינו יכול להתיר ואם יראה לשני שטעה הראשון ילך ויתווכח עמו אם יכול להוכיח שטעה בדבר משנה יחזירהו ואם חולק עליו בשיקול הדעת שסברתו נוטה להתיר מה שאסר הראשון ואין יכול להוכיח מתוך המשנה או מדברי אמורא יאמר "אני אומר כך, אבל איני מתיר מה שאסרת מאחר שיצא מפיק לאסור ושוייתה חתיכה דאיסורא ואין בידי להחזירך מתוך דבר משנה או אמורא", אלמא דכל שאינו יכול להחזירו מתוך משנה או אמורא אף על פי שחוזר ומודה לשקול הדעת שלו אינו יכול להתיר כיון דשויה חתיכה דאיסורא, ודוקא כשמברר שהוראתו היתה טעות בדבר משנה או שיקול הדעת בטעות כה"ג ליכא למימר שויה חתיכה דאיסורא דהא בטעות היה (ש"ך).

(ו) ואפילו אם התיר הראשון וכבר חלה הוראתו כו' - אפילו להחמיר לא יורה השני והיינו דוקא כשכבר חלה הוראת הראשון לקולא קודם שנחלק השני עליו אבל אם לא חלה עדיין יכול לחלוק להחמיר ולשון רמ"א אינו מכוון שהיה לו לכתוב "אם חלה" ולא "וכבר חלה" והך "חלה" נראה לי דהיינו שנעשה איזה מעשה להקל, כגון שאכלו קצת ממנו או נתערב בין דבר היתר, אבל משום קבלת ההוראה ממנו לחוד לא מהני, שלא יהא השני רשאי לחלוק להחמיר משקול הדעת. ופירוש שקול הדעת עיין בחו"מ (סי' כה ס"?) (ט"ז), וי"א דדוקא להתיר מה שכבר אסר אינו יכול, אבל יכול לאסור מה שהתיר אף שכבר חלה הוראתו דלא משום כבודו של חכם נגעו בה אלא משום דשויה חתיכה דאיסורא משמע דיכול לאסור מה שהתיר חבירו (ש"ך), וי"א דאם טעה בשיקול הדעת והתיר מחזירין הוראתו ואוסרים אפילו בעל כרחו דאין חכמה ואין עצה נגד ה', ואפילו המתיר בעצמו אינו רשאי לנהוג קולא בדבר כיון דלדעת הרוב טעה בשיקול הדעת (פ"ת).

(ז) אבל במעשה אחר כו' - ואם החכם הראשון אסר מחמת חומר או גדר וסייג אינו יכול להתיר אפילו במעשה אחר (ש"ך), וזה דוקא אם נשאל החכם השני עליו אז רשאי לפסוק מה שנראה אליו במעשה אחר, אבל להיות קופץ מאליו להתיר מה שאסר חכם אחר לא שמענו (פ"ת).

ב. דברי הש"ך ביו"ד אחרי סי' רמ"ב בהוראת באיסור והיתר:

(א) חכם שאסר וחלה הוראתו ונתפשטה, מותר לשואל לשני, רק שיודיעוהו שאסר הראשון. ואם מברר שהראשון טעה בדבר משנה או שטעה בשקול הדעת ועל דרך שנתבאר בחו"מ (סימן כה) יכול להתיר. אבל אם אינו יכול לברר שטעה, רק שיש לו קבלה להתיר, או שהוא חולק עליו בשקול הדעת, אפילו הראשון חוזר ומודה לדבריו, אינו יכול להתיר ואם התירו אינו מותר, דשויה חתיכה דאיסורא. ויש

במאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

אומרים שאפילו השני גדול ממנו בחכמה ובמנין³⁵³, אינו יכול להתיר ויש מתירים בגדול ממנו. ואם התיר הראשון יכול השני לאסור. ואם שניהם יושבים בבה"מ ולא חלה עדיין הוראת הראשון, יכול השני להתיר. וכל זה באותו דבר עצמו, אבל במעשה אחר, יכול להורות היתר, אם לא שהראשון אסרו משום חומרא או משום סייג וגדר:

(ב) שני ת"ח שחלוקים זה עם זה בטומאה וטהרה או באיסור והיתר, אם הוא דבר תורה הלך אחר המחמיר, אפילו הוא קטן ממנו בחכמה ובמנין, פירוש שאין לו כל כך תלמידים כמו חברו, ואם הקטן הוא תלמידו, אין הלכה כתלמיד במקום הרב, אף על פי שהוא מחמיר באיסור תורה. ואם נתחכם התלמיד כרבו, שוה הוא לו. ואם הוא דבר דרבנן, אם שניהם שוים, שלא נודע איזה מהן גדול, הלך אחר המיקל. ואם אחד מהן גדול בחכמה או במנין, והוא מיקל, אפילו עשו מעשה להחמיר כדברי הקטן, מחזירים את הדבר. ואם הגדול מחמיר, סומכין על הקטן בשעת הדחק. ואם אחד מהן גדול בחכמה והשני במנין, דהיינו שיש לו תלמידים הרבה, אפילו אינם אומרים דעתם, וכ"ש אם רוב תלמידים אומרים כמותו, נקרא זה שגדול במנין, גדול נגד חברו³⁵⁴. ואם אחד מהם גדול בשנים, לא נקרא גדול בשביל זה. וכן סומכים על התלמיד במקום הרב באיסור דרבנן, אם הוא שעת הדחק, וכן במקום מחלוקת. יחיד ורבים, אם עשה כיחיד להחמיר, מחזירים הדבר, ואם הרבים מחמירים, סומכים על היחיד באיסור דרבנן ושעת הדחק:

(ג) ושעת הדחק היינו דוקא במקום הפסד מרובה או בהפסד מועט לעני בדבר חשוב או לעשיר לכבוד שבת ויום טוב או לכבוד אורחים. ובכל האיסורים חוץ מין נסך, אם יכול למכרו לעובד כוכבים ואין הפסד מרובה, לא מיקרי הפסד מרובה, אף על פי שמפסיד כל הריחח כיון שאין מפסיד בקרן: (ד) וכל זה שכתבו היינו בסתם אבל אם תמצא לפעמים עוד צד היתר אחר, הן מן הש"ס או שקול הדעת וכיוצא בזה, יש לעשות כפי מה שיראה בעיניו. ואין לדיין אלא מה שענינו רואות, אם הוא בר הכי, שיודע להכריע ולהבין ולהורות. ומטעם זה אם תמצא באיזה מקומות בש"ס ופוסקים דברים הסותרים לכללים אלו, הוא מפני שיש שם איזה צד או טעם אחר:

(ה) זה שתמצא בכמה מקומות בדברי המחבר והרב או שאר אחרונים שמביאים בתחילה סברא אחת בסתם ואחר כך "יש מי שמתיר" או "יש מי שאוסר" או "יש מתירין" או "יש אוסרים" או "יש מי שחולק" או "יש חולקים", הוא מפני שנראה להם עיקר כהסברא שכתבו בסתם והסברא האחרת היא טפלה בעיניהם, ועל כן צריך עיון וישוב הדעת, מפני מה היא טפלה, אם מפני שהוא קטן נגד גדול, או תלמיד נגד הרב, או יחיד במקום רבים, ועל הדרכים שאמרנו. ואם הוא דבר דרבנן, יש לסמוך על הטפלה להתיר בשעת הדחק. ואם היא טפלה, מחמת שהיה בעיניהם בחזקת קטן נגד גדול, כיון שאינו בכירור קטן נגד גדול, לא מחזירים הדבר, אם עשה להחמיר באיסור דרבנן. ואם הוא איסור תורה אין להורות כסברא הטפלה לא להחמיר ולא להקל אפי' בשעת הדחק, ויש לבעל נפש להחמיר לעצמו באיסור תורה: (ו) אם הרב והתלמיד מסכימים לדעת א' מונים להם שנים באיסור והיתר, אפילו הוא צריך לסברת הרב ובשעה שמלמדו הרב הדין הוא סומך על פיו:

(ז) אם אין הרבים מסכימים מדעת א', אלא כל אחד יש לו טעם בפני עצמו, והם מסכימים לענין הדין, אין לסמוך עליהם להתיר באיסור תורה או באיסור דרבנן:

(ח) כל מקום שדברי הראשונים כתובים על ספר והם מפורסמים, והפוסקים האחרונים חולקים עליהם הולכים אחר האחרונים. אבל אם נמצא לפעמים תשובת גאון ולא עלה זכרונו על ספר, ונמצא אחרים חולקים עליו, אין צריך לפסוק כהאחרונים, שאפשר לא ידעו דברי הגאון ואם היה ששמעו מזה היו חוזרים בהם, ויש חולקים שאין שומעים לאחרונים נגד גדולי הראשונים ויש להחמיר. ומכל מקום אם האחרון מביא דברי הראשון וחולק עליו, אם הוא מפורסם בכך, שהוא ראוי לחלוק, יכול לסמוך עליו וצריך להתישב בדבר. מיהו אם יש ביד המורה להכריע, יכול לפסוק כאיזה שירצה. ומכל מקום אין לחלוק על הגאונים הקדמונים. ומקודם הרי"ף כבר פסקו דורות הגאונים:

(ט) כשם שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר אפילו בשל עובד כוכבים ואפילו במקום שאין הפסד מפני שעל הרוב יש בו צד הקל במקום אחר מחמת שנאסר והוי חומרא דאתי לידי קולא ואע"פ שלפי הנראה לא יבא מזה צד קולא אסור שאפשר שיתגלגל ויבא קולא עד אחר מאה דברים. לפיכך אם הוצרך לאסור מחמת ספק או מחמת חומרא בזה שאין האיסור ברור כשמש צריך המורה לומר שאין האיסור ברור אלא שאנו מחוייבים להחמיר וכל שכן אם המורה מתיר בשעת הדחק וכיוצא בו שיאמר לו כן:

:Commented [YL310]
ערה

:Commented [YL311]
יינו??

³⁵³ פי' מספר התלמידים.

³⁵⁴ צ"ע אם מקור לזה הוא מבית הלל ובית שמאי.

במאיר ה'משפט זולק א'

(י) בית דין אחד בעיר אחת שנחלקו בדבר אסור להורות מקצתן כך ומקצתן כך משום לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות ודבר זה גורם מחלוקת בישראל והתורה נעשית כשתי תורות וכן אסור לעשות כל כת וכת מהם כדבריו או לנהוג כן אף על פי שאין מורין כן להדיא אף על פי ששניהם שוים בחכמה ובמנין אלא ישאו ויתנו בדבר הרבה עד שיסכימו כולם לדעת אחת ואם אי אפשר בכך אם הוא דבר תורה יעשו הכל כדברי המחמירים ואם הוא דבר דרבנן יעשו הכל כדברי המקילים ושתי בתי דינים בעיר אחת יכולים להורות אלו כך ואלו כך ודוקא בשני בתי דינים ידועים אבל אם אין ידועים שני בתי דינים בעיר אסור לנהוג מקצת העיר כך ומקצת העיר כך ואף על פי שעל ידי מחלוקת זה נעשו שני בתי דינים אסור מכל שכן שדבר זה מרבה מחלוקת ואם ב"ד אחד גדול מחבירו דינן כשני ת"ח החולקים בדבר ואחד מהן גדול מחבירו ועל דרך שנתבאר למעלה:

ג. ע"י יו"ד סי' רלב סי"ב: נדרי אונסין ביצה, הדירו חבירו שיאכל אצלו(א), וחלה או שחלה בנו או שעכבו נהר(ב), הרי אלו נדרי אונסין(ג)(ד). הגדה: ואם אירע לו אונס(ה) והיה אפשר לסלקו על ידי ממון הרבה שיתן, מקרי אונס. וכן אם כוה עליו השר שלא לקיים שבועתו ונדרו, אפי' לא הוי הקנס רק ממון, מקרי אונס. מ"מ אם נזקל יכולים להשתדל, לא מקרי אונס, ע"ל סימן רכ"ח סעיף מ"ז דין חרם שגורר המושל לעבור עליו. מי שנסבע או נדר לעשות דבר ביום פלוני(ו), ונאנס, כגון שנסבע לשלם וכשהגיע הזמן אין לו לשלם, פטור משבועתו. ואם יכול לקיימה אח"כ, דינו כאילו עבר על שבועתו במזיד וכבר נחבאר דינו לעיל סי' רכ"ח סעיף מ"א. ואם כשהגיע הזמן לפרוע הכריחו השר למלוה להרויח הזמן ללוה, או שפטרו לגמרי, השבועה קיימת ולכולי עלמא לריך לפרוע לו אחר כך. ועיין בח"מ סימן ע"ג מדינים אלו. קהל שעשו חרם על ה' שנים וקבעו זמן שיתחיל החרם וזאתו הזמן היו אנוסים או שוגגים ולא התחילו לקיים הנדר, לריכים לקיימו אחר כך כי אינו בטל משום זה. מי שנסבע או נדר לעשות דבר תוך שנה, או ביום פלוני, יש לו לעשותו מיד או בשחרית כשיגיע אותו היום, שמה יסכה אחר כך ולא יעשנו, ויעבור על נדרו ושבועתו. ואם לא עשהו מיד, כי אמר עדיין יש לי פנאי לעשותו, וסכה או נאנס אח"כ ולא עשהו, י"א דמקרי אונס. ויש אומרים דלא מקרי אונס(ז). ולא מקרי אונס בשבועה אח"כ היה מגיע לו איהו רעה אם לא היה נשבע, אבל אם לא היה מגיע לו טובה(ח) ונשבע כדי שיהא לו טובה מזה, אין מקרי אונס בשבועה. כל שהוא אונס בשבועה, אף על פי שאמר על דעת רבים או על דעת המקום, אינו כלום. נאמן אדם לומר ששבועתו היתה באונס(ט) או על תנאי כך וכד(י). ודוקא קודם שעבר על שבועתו, אבל אם כבר עברו(יא), אינו נאמן לפטרו ממלקות. וכן מי שהודה ברבים או כתב עליו שטר והודה לו שנסבע(יב), ואומר אחר כך שלא נשבע, ונותן טעם למה אמר שנסבע, נאמן(יג) וכ"ש אם האמת שלא נשבע, שאין עליו איסור שבועה משום הולאתו.

(א) הדירו חבירו שיאכל אצלו כו' - ומיירי בענין דלא הוי נדרי זרוזין כדלעיל סעיף ג' (ש"ך).

(ב) או שעכבו נהר - פי' שגדל הנהר ממי שלגים דאונסא דלא שכיח הוא דאי הוה דבר מצוי ה"ל לאסוקי אדעתיה ולא תנווי ואם לא התנה ה"ל בכלל הנדר וה"ה באונס דשכיח ולא שכיח הוי אונס לענין נדרים (ש"ך).

(ג) הרי אלו נדרי אונסין - אף על פי שלא התנה בשעת הנדר על כל אונס שיוולד אמרינן דאונס כה"ג לא נדר (ש"ך).

(ד) נדרי אונסין כו' - מי שקבע זמן לפרוע לחבירו לזמן פלוני ואם לא יפרענו אז יאסר בבשר ויין וירד מנכסיו קודם הזמן פטור משבועתו (ש"ך).

(ה) ואם אירע לו אונס כו' - היינו שהענין מוכח או שאומדין הדברים שלא היה רצונו מתחלה על כך שיתן ממון הרבה כזה לקיים שבועתו (ט"ז וש"ך), אבל אם אינו בענין זה יתן כל ממון שבעולם ולא יעבור על שבועתו אלא יתיר שבועתו היכא דאפשר (ש"ך).

(ו) לעשות דבר ביום פלוני כו' - ע"י מה שפירשתי לעיל (סי' רכח סמ"א סק"?) שיש חילוק בין "ליום פלוני" ובין "ביום פלוני", דביום אין שום איסור אח"כ מחמת השבועה, שרמ"א דלא ס"ל חילוק בזה על כן לא דקדק לכתוב כאן לשון "ביום" (ט"ז).

(ז) וי"א דלא מקרי אונס - דעיקר זמן הפירעון הוא ביום האחרון וכאילו לא היה שם רק אותו יום וכיון שיש בו אונס פטור ודאי משבועתו ובכל מה שנתקשר בקנס אם לא יתן באותו יום פטור מן הכל (ט"ז), ע"י במג"א (סי' קח סקי"א) [ז"ל השו"ע: מי שלא התפלל בעוד שיש לו זמן להתפלל, מפני שסבור שעדיין ישאר לו זמן אחר שיגמור אותו עסק שהוא מתעסק בו, ובין כך ובין כך עברה לו השעה וכו', כולם חשובים אנוסים, ויש להם תשלומין. וז"ל המג"א ד"ה סבור: דשכחה מקרי אונס וכו' ע"י ביו"ד (סי' רלב סי"ב) דכתב מחלוקת בזה וצ"ל דגבי שבועה חשש לחומרא אבל הט"ז שם הכריע כמ"ש כאן וכ"מ בח"מ סימן כ"א] (פ"ת).

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(ח) אבל אם לא היה מגיע לו טובה כו' - אפילו מסר מודעא קודם לכן על שבועה זו לא אמרין הואיל וגלה בדעתו שאין חפצו בשבועה דיהא בטלה (ש"ך).

(ט) נאמן אדם לומר ששבועתו היתה באונס כו' - ואף על פי שהוציא בפיו הנדר סתם ואפילו תלה לאחר מכאן בדברים שהיתה כוונת השומעים בהיפך מה שאומר ואפילו היו השומעים חושבים ומכירין בו שהי' נודר מדעת ומרצון בלי שום אונס (ט"ז), היינו דוקא בנדר או נשבע לעצמו אבל בנשבע לחבירו כגון בשט"ח וכה"ג אינו נאמן, אמנם כל שידענו באונסו אף על פי שאמר שהיה נודר ונשבע מדעת אמרין שמתוך אונסו אמר כן אבל אם לא הכרנו באונסו כלל אין נאמן בנשבע לחבירו לומר אנוס הייתי מיהו היכא דיש רגלים לדבר נראה דנאמן (ש"ך).

(י) או על תנאי כך וכך - והוצאתי בפי דברים שכלב אינם דברים (ש"ך).

(יא) אבל אם כבר כו' - ה"ה בהתרו בו ולא חשש לומר להם בשעת התראה ואכל וכ"ש כשאמר אעפ"כ אינו נאמן, וכן אם התרו בו ואמר "מעולם לא נשבעתי או לא נדרתי על דבר זה", ואחר שהעידו עליו שנשבע או נדר אמר "כן היה אבל לא היה פי ולבי שוים" או "תנאי היה בלבי על הנדר", אין שומעין לו ולוקה ואפי' יש עדים כדבריו האחרונים אינו כלום דאדם נאמן על עצמו יותר מק' עדים (ש"ך).

(יב) או כתוב עליו שטר כו' - עי' סמ"ע (סי' עג סק"ח): אם נכתב בכתב ידו שנשבע לשלם לחבירו ואח"כ אמר שלא נשבע אלא שכתב כך אם התובע מודה פשיטא שאין לחוש לשבועה זו כלל ואם אינו מודה לענין ממון דינו כשאר שטר דלית ביה שבועה, ואם כתב בכ"י שנשבע בפועל לא מצי להתנצל ולו' שלא נשבע והוא הדין אם עדים כ"כ בשטר, עכ"ל. מ"ש "אם כתב שנשבע בפועל" קאי אהיכא שאין התובע מודה אבל כשהוא מודה אין לחוש כלל. מיהו כ"ז דווקא כשהנתבע יכול לברר ולהסביר לב"ד שמן הדין הוא טוען לפטור מהתובע או שנותן אמתלא לדבריו אבל כשאינו נותן אמתלא לדבריו אלא טוען בסתם לא נשבעתי ולא אקיים כן אף על פי שהתובע מודה שלא נשבע בפניו מ"מ אפשר שנשבע שלא בפניו הואיל והודה ושויה אנפשיה חתיכה דאיסורא וכשהתובע אומר שנשבעת בפני צריך לדקדק אפילו כשנותן אמתלא לדבריו אי טענתיה טענה (ש"ך), עיין מ"ש מזה בחו"מ (סי' עג ס"ו): [אחד שהיה בבית הסוהר ונתן כתוב וחתום איך שהוא נשבע שיתן לשמעון כל מה שיטעון עליו בלא אמתלא, ואחר שנפטר ממצוקה תבעו שמעון, והשיבו, "אתה ידעת אשר לא נשבעתי באמת, רק הוכרתי לכתוב כן מחמת שהייתי במצוקה וכל אשר לי היה בידך". והשיב שמעון, "מ"מ אתה מודה שנשבעת בלא שום אמתלא". והשיב, "אין אנו אמרין שנשבע במקום אחר שלא בפניו, כיון שנותן אמתלא לדבריו", אבל אם טען באמת אני יודע שנשבעת לי והודאת בעל דין כמה עדים, צ"ע אי מהני האמתלא בזה. מהרמ"א כאן רואים דאפילו אמר "אמת אני יודע שנשבעת לי", נאמן לומר שלא היתה שם שבועה, כיון שנותן שם טעם ואמתלא למה כתב כן. נגד סמ"ע הובא בש"ך. ואם עדים כותבין לשון זה בכתב השטר, יש חילוק בדבר, אם כתבו שזה הודה בפניהם שנשבע בפועל, כל שיש לו אמתלא על ההודאה, מהני נמי לבטל כתיבת בפועל, ואם כותבין העדים שנשבע לפניהם או נתן תקיעת כף, ודאי אין צריך לכתוב בפועל. כלל הדבר, הך בפועל לא מעלה ולא מוריד לענ"ד, אלא אם היא הודאה, לא מהני בפועל על כל שיש לו אמתלא שהיה מוכרח לכתוב ההודאה, ואי מעידים עדים על זה שנשבע, אין צריך בפועל (ט"ז), עש"ך, ראובן הפריז נדן לבת לוי ונתן סבלונות גם עשה שבועה כנהוג ורוצה ליתן פחות כי לא פסק מעולם כסך זה והשדכן מכחישו וכן ראובן אמר שאם לא יקיים התנאי פטור אני משבועתי ואם אבי התל בי אפ"ה מה איכפת לי, נאמן הבן. אם הבע"ד מודה שלא נשבע ממש ודאי דמהני ולא מהני אמתלא, ואם טען באמת נשבעתי לו יש לומר אין אומרים הודאת בעל דין כק' עדים דמי, ומחויב הבע"ד להזהירו אולי נשבע שלא בפניו, ודינו מסור לשמים (פ"ת).

(יג) נאמן - חזן שהתקשר עצמו לנגד קהל בכתב וז"ל "והנני מקבל עלי בחרם חמור ובשבועה דאורייתא כו' עד עשרה שנים אין אני רשאי לזוז מכאן בלתי רשות כו'". והש"ך טוען שמעולם לא נשבע ולא קיבל בחרם גם לא כתב כל זאת אלא חתם בחתימת ידו, וכן מה שהשכיר עצמו לק"ק אחרת היה ע"פ רשות. ואב"ד דשם התיר לו להשכיר ואמר שאין כאן לא נדר ולא חרם באשר לא הוציא השבועה מפיו וצ"ע איך התיר לכתחילה. קהל שקבלו עליהם מורה והוא קבל עליו בשבועה שלא לזוז ממקומו זה עשר שנים ובעו"ה החל נגף בעם וכאשר ראה אביו של המורה שהדבר בעו"ה הולך ומתגבר שלח אליו איך אחותו ילדה בן ז' חדשים וימהר ויחיש מעשיהו לבוא ולמול

:Commented [YL312]
ריכות קצת

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

את הילד ובאמת לא ילדה מעולם ומעתה לב הת"ח ירא וחרד נכשל בעון השבועה כשיתעכב שם (פ"ת).

ד. יו"ד סי' קסט סעיף כג: ישראל שאמר לעובד כוכבים: הילך שכרך (או פליגנא לך זריוח) והלוה מעותי ברבית, אסור, שהם באחריות ישראל. ועובד כוכבים שאמר לישראל: הילך שכרך והלוה מעותי ברבית, מותר. אבל אסור לעשות כן מפני מראית העין(א). (מיהו אס הדנר מפורסס לרזיס(ב), מותר).

(א) אסור מפני מראית עין - גם בפקדון אסור אף על פי שאינו באחריותו משום מראית עין וי"א שאינו מותר אלא משקצץ לו שכרו דבר ידוע בין אם ירויה או לא ירויה אבל אם א"ל "פליגנא לך בריוח", אסור, אף על פי שאין לו בהפסד כלום. ויש מתירים הואיל ולא משום כספו בא לו (ש"ך).
(ב) מפורסם לרבים - דהיינו שאומנתו בכך, הא לאו הכי אפילו מודיעו ללוה ולעדים שהם של עובד כוכבים אסור (ש"ך).

שם סעיף כד: עובד כוכבים שעשה לישראל אפוטרופוס על נכסיו, מותר ללוות ממנו ברבית. וישראל שעשה לעובד כוכבים אפוטרופוס על נכסיו(ג), אסור ללוות ממנו ברבית(ד); וגם זה תלוי במי שאחריות עליו.

(ג) אפוטרופוס על נכסיו - פירוש על כל נכסיו אמרינן מסתמא שגם המעות שמלוה הוא של עובד כוכבים ואין כאן משום מראית עין (ט"ז), מה שאין כן כשלא נעשה סנטר או אפוטרופוס אלא ללוות מעותיו ברבית כדאוסר ב"הילך שכרך והלוה מעותי ברבית כו", וברמ"א בסעיף כג ש"הילך שכרך" דבאומנתו בכך מותר, אז ל"ד על כל נכסיו (ש"ך).
(ד) אסור - ורבית קצוצה הוא (ש"ך).

ה. כללי קים לי לכנסת הגדולה [הגב"י סי' כה]

ו. איתא בבדק הבית: בזמן הזה פשט המנהג בכל גלילותינו לפסוק כהרמב"ם, ע"כ. והיינו במקום הרב ז"ל ובכל ארץ המערב אבל בכל מקום נתפשט המנהג לומר המוחזק קים לי.

כשתפס אחר שנודע הספק אין לומר "קים לי" אלא בנדונית חתנים, אבל היכא שבא להעמיד הממון ביד המוחזק פשיטא דיכול לומר קים לי כהני, ועי' סמ"ע (סי' כה סק"כו), וי"א דאין לומר קים לי כפלוגני היחיד [חוץ מנדונית חתנים], אבל אי לא הוי יחיד יכול לומר קים לי כותייהו אפילו לגבי הרוב.

י"א דלא מצי למימר קים לי כנגד הפוסקים המפורסמים כגון הרי"ף והרמב"ם והרשב"א והרא"ש ז"ל, ובמחלוקת פוסקי' לא מפקינן ממונא אם לא יהיו הרוב שאנו רגילין לפסוק כמותם, או אם יהיה מקומו של הפסוק דאז יש לעשות מעשה כמותו אפילו לאפוקי ממונא, ועיין בספר ים שלמה ב"ק פ"ג סי' א'³⁵⁵.

ז. אמרינן קים לי בממון ולא במילתא דאיסורא, ואע"ג דבממון אם אין הלכה כן הוה ליה גזל ביד המוחזק וגזל נמי איסורא אמנם יש לחלק דלגבי איסור אי אזלינן לחומרא מידי איסור, אבל כששנים חלוקים על הממון אפילו אי לא אמרינן "קים לי" אין אנו יוצאים מידי איסור גזל, שהרי אם הדין הוא כדברי האומרים להתזיר הוה ליה גזל ביד המוצא, ולכן היכא דקאי ממונא תיקום. אבל במקום ספק חזקתו מאחר ויש בו ספק חרם, אין מקום לומר קים לי.

ח. כל מקום שהם טוענין על דבר שיכול להתברר, ואין ידוע אם היה בפני עדים או לא, אם תפס אחד מחברו בלא ראיית ב"ד, מוציאין מיידו ומעמידין הדבר על חזקתו עד שיביא ראיה, בין אם היה קרקע או מטלטל.

ט. מי שמשכנו לו קרקע באפותיקי הן סתם הן מפורש, אינו נקרא מוחזק לענין שיכול לומר קים לי. י. בעל הקרקע שמכרו לשנים והקניה הראשונה היא מסופקת מחמת הדין, יכול הקונה השני לומר "קים לי" מכח המוכר שנשאר הקרקע בידו.

יא. לא אמרינן דיכול המוחזק לומר "קים לי" אלא כשאין ספק באותה טענה שטוען, כגון מלוה על המשכון וכנגד המשכון יכול לומר "קים לי" כמ"ד דשומר חנם הוי ופטור מגנבה ואבדה. אבל אם נאבד המשכון ואין ידוע אם נגנב או נאבד בפשיעה, אינו יכול לומר "קים לי" כמ"ד דש"ח הוי פטור מגנבה

:Commented [YL313] ??

:Commented [YL314] הביא ?

:Commented [YL315] כן נמצא ברוב מקומות דאין אדם יכול להחזי' בשל חברו בלי ראי' ואם נולד הספ' בדין היא' הוא ותפס התוב', אין כח ביד בית דין להוצי' מיידו. ריא"ז הובאו דבריו בשלטי הגבורים פרק המקבל, ועיין בהר"ש הלוי ז"ל חלק ח"מ סימן כ"ג – המשך דברי וסותר דבריו בתחילה

³⁵⁵ לא עשיתי.

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

ואבדה כיון דלא ברירא ליה שנגנב שלא בפשיעה. וכן אומרים קים לי נגד ספק מוחזק. וה"נ לא אמרי "קים לי" אלא בטוען ודאי אבל בטוען ספק כיון דמעיקרא בטענה איכא ספיקא לא אמרינן קים לי. יב. מי שזוכה בטענת קים לי במקום שזה דעת המיעוט, אינו חייב לשלם לצאת ידי שמים³⁵⁶. אינו יכול לומר קים לי אלא כשהפסק הוא על עיקר החוב, דלפי סברא אחת חייב ולפי סברא אחרת פטור ולא חל החיוב, אבל כשהחוב הוא מבורר והמחלוקת הוא על הפטור לא יכול לומר קים לי. יג. המוחזק אינו יכול לומר קים לי כדעת יחיד, אבל כל שיש שתיים שאומרים כך, אפשר לומר קים לי³⁵⁷, ואפי' יהיו אותם השנים קטנים בחכמה ובמנין בערך שאר הפוסקים יכול המוחזק לומר קים לי כותייהו, וזה כאשר השנים ראויים לסמוך בהוראותיה' אף על פי שכל גדולי ישראל יהיו נגדם. וי"א דלא אמרינן קים לי כפלוגי אלא אם כן יהיו שניהם שוין ומפורסמין כאחד ונתפשטו ספרי שניהם בכל ישראל. ולא מצי המוחזק לומר קים לי כנגד הפו' המפורסמים, ואין לומר קים לי בגדולי הדור שלפנינו נגד הפוסקים הקדמונים המפורסמים כגון הרי"ף והרמב"ם ורש"י ותוס' הרמב"ן והרשב"א והרא"ש וזולתם. יד. לאו דוקא התופס עצמו שיכול לומר קים לי להחזיק בידו, אלא אפילו להחזיק מה שבידו לאחר יכול לומר קים לי.

טו. לא אומרים קים לי כפלוגי היחיד היכא שכל חכמי ישראל חלוקים עליו. והיינו דוקא היכא שכל הפוסקים נושאים ונותנים בדין זה ומסכימי' בסברא אחת ויוצא אחד מהם מכלל נגד סברתם, אבל היכא דלא מצינו מי שמדבר בענין זה אלא שנים או ג' פוסקים, יכול לומר קים לי אף על פי שהוא יחיד, וי"א שהוא ספק וטוב לפשר. וי"א אפי' בחד לגבי תרי אינו יכול לומר קים לי.

יז. נכסים ביד שלישי לא מצי בעל הנכסים לומר קים לי. יח. כי היכי דהמוחזק יכול לומר קים לי, הכי נמי ב"ד טוענין ליורשים קים לי, וה"ה לנפרעין שלא בפניו.

יט. פוסק שדבריו אפשר להבין בב' דרכים, יכול המוחזק לומר קים כהאי פוסק כפי זה הפי'.

כ. יכול המוחזק לומר קים לי כהאי פוסק בהא ולא קים לי כותיה בהא, אפי' בענין אחד.

כא. אין לומר קים לי אלא היכא דפליגי בסברא וטעמא לא היכא שחולקין במנהג.

כב. כי אומרים קים לי היינו דווקא בספרי הפוסקים או בפוסקים מתוך כתבם אם לא ראו זה את זה ודברו זה את זה, אבל חכמים ודיינים נקבצים יחד ושם הם מתוכחים, לא אומרים קים לי, אלא אותו המיעוט כמו שאינו, והיינו דוקא כשהרוב הזה מהחכמים והדיינים הנקבצים יהיו חכמים באמת.

כג. לא אומרים קים לי אלא היכא שזוכה עתה בודאי בטענה זו, אבל בטענה שמא לכשיגדיל היתום ימצא טענה לבטל הצוואה לא אומרים קים לי, ויש חולקים וכן עיקר.

כד. אפשר לומר קים לי אפילו נגד יתומים.

כה. בפלוגתא דמלמד אי דמי לפועל שחוזר בחצי היום או לדבר האבד לא שייך לומר קים לי.

כו. לא אומרים קים לי בדבר דלא מסתבר טעמייהו.

כז. י"א דלא מצי המוחזק לומר קים לי במאי דסלקא בתיקו בתלמוד.

כח. לא אומרים דמצי המוחזק לומר קים לי אלא כשבא להוצי' ממונו ע"פ ב"ד, אבל אם בא להזיק ולסתום אורו בפניו לא שייך לומר קים לי.

כט. יש להסתפק בקרקע המשותף לשניהם אם אומרים קים לי

ל. לא אומרים קים לי אלא היכא שלא קבלו עליהם לדין הפוסק או הבית דין, אבל במקומות שנהגו לפסוק כדעת הרמב"ם או כדעת הרא"ש, אין המוחזק יכול לומר קים לי כנגד דבריהם. ואפי' יחיד לא מצי למימר קים לי כנגדו כיון דמטעם קבלם עליהם נגעו בה.

לא. היכא דיש ספק אם יכול לומר קים לי או לא, לא אומרים ונשאר בחזקתו. ויש מי שסובר דהיינו דוקא כשהמחלוקת הוא בקרקע אבל מטלטלין חזר הדין לקים לי, וי"א דלא משנה, ועיקר כצד הראשון.

לב. ראובן ושמעון שבאו לדין ואותו דין הוה תלוי בפלוגתא דרבוותא וזכה ראובן מטעם קים לי, יכול לומר אח"כ בנדון זה בעצמו דלא קים לי כאותו פוסק שזכה בפע' אחרת. אבל אם לא נפסק הדין בעסק הראשון יכול לבא עליו שמעון ממה נפשך, אי קים לך כאותו פוסק וזכית בעסק הראשון גם אני זוכה בעסק השני לפ' פוסק זה, ואי קים לך כבר פלוגתיה וזכית בעסק השני א"כ אני זכיתי בעסק הראשון. וכן אם העסק הראשון בין ראובן ושמעון והעסק השני בין ראובן ולוי ולא נפסק הדין הראשון,

³⁵⁶ עי' לעיל הערה 251.

³⁵⁷ עי' בית שמואל (סימן נג סק"י) - א"י לומר קים לי כהאי אלא היכא דאיכא שני פוסקים דס"ל כן, והרא"ש והטור אינם נחשבים כשנים [דלעולם רבינו יעקב אזיל בשיטת הרא"ש - ב"י חו"מ סי' עז] והרמב"ם והמגיד הם נחשבים כשנים, והרמב"ם ורבותיו הם כחד.

Commented [YL316]

"כ לא אומרים דאין לומר קים לי כפלוגי היחיד ואפי' תפס מפיקנן מיניה אלא כשלא היה מוחזק מעיקרא, אבל אם היה מוחזק מעיקרא אפי' בסברת יחיד מומחה כר"ת לא מפיקנן מיניה, ולא ראיתי לתופסי דגל הקים לי משתמשים בזה בתשובותיהם. לא ראיתי איך להביאו וגם הצד הפיך?

במאיר ה'משפט זולק א'

אין לוי יכול לומר אי קים לך כפוסק פלוני וזכית כנגד שמעון אני אזכה בעסק זה, ואי קים לך כבר פלוגתיה וזכית בעסק הזה יזכה שמעון בעסק הראשון.

לג. מי שתפס וזכה כבר מכח קים לי ואח"כ תפס האחר ורוצה לזכות מכח קים לי, לא מפקינן מינה, וי"א שכן מפקינן מיניה, ואפשר דאין מח' והצד הראשון מיירי בשזכה הא' בטענת קים לי בתפיסה שתפס ולא היה תופס מעיקרא, אבל מי שזכה בטענת קים לי להיותו תופס מעיקרא מוציאין. וי"א בין שיהיה הדין בספקא דדינא דהתופס הא' זכה לגמרי והתופס הב' לא זכה כלל בין אם נאמר שלא זכה לגמרי התופס הא' או יהיה ספק בנדון דידן לא זכה כלל.

לד. במחלוקת הפוסקים שי"א שחייב לשלם בידי שמים וי"א שאינו חייב, אם תפס שכנגדו אין יוכל לומר קים לי כמ"ד שאתה חייב בידי שמים ולא מפקינן מיניה, אלא מפקי' מיניה.

לה. שני פוסקי' מצטרפין אף על גב דאין טעמם שוה. ויש חולקים. לו. הא דמצטרפין דוקא בממונא אבל באיסורא אין מצטרפין, ויש חולקים שכן מצטרפים, ועיקר כצד

הראשון.

:Commented [YL317]
כון מכח הש"ך?

לז. אין לומר קים לי בפלוגתא דרבוותא אלא דווקא כשהוא מריה קמא או שהתפסו המלוה כדי שיהיה שלו.

לח. בדבר שיכול המוחזק לומר קים לי, אם דן הדיין להפך, צריך להתיישב אם דינו דין. וי"א דקם

הדין.

:Commented [YL318]
אם נכון לומר
בדעתו שזה עיקר
דעתו

לט. י"א אף על גב דהמוחזק יכול לומר קים לי כב' פוסקים המסייעים לו, אם סברות הפוסקים הם ג', א' לקצה א', וא' לקצה אחרון, וא' סברא אמצעים. נוקטים כסברא אמצעית ולא מצי המוחזק לומר קים לי, וקשה דבריו.

מ. במקום שחולקים אי הוי מוחזק או לא הוי מוחזק, אין לומר קים לי כיון דבהא פליגי. וי"א דכיון דאינו יכול לומר קים לי אית לן למיזל בתר רוב הפוסקים.

מא. מש"כ באות מ, אין כלל זה אמור אלא היכא דשני פוסקים אומרים דאינו נקרא מוחזק, אבל אם אין כאן אלא פוסק אחד שאומר שאינו מוחזק, ושאר הפוסקים חולקים עליו, יכול המוחזק לומר קים לי מטעם חזקתו.

מב. מה שכתב [לעיל אות טו] דאין לומר קים לי כפלוגי היחיד היכא שרבים חולקין עליו ויש שחלקו, דוקא כשהרבי' פירשו דבריהם בפירוש שחלקו על היחיד, היינו כשהיחיד פירש דבריו בפירוש שהוא כנגד הרבים, אבל אם דברי היחיד יש לפרשם כדברי הרבים אפילו יחיד אין כאן.

מג. לא אומרים אוקי ממונא בחזקת מריה אלא כנגד חזקה דאתי ממילא כגון חזקת הגוף, אבל היכא דהחזקה באה מחמת טעם כגון חזקה דאין אדם פורע מתוך זמנו, לא אומרים אוקי ממונא בחזקת מריה.

מד. במקום שהמוחזק יכול לזכות מטעם קים לי, אינו יכול לומר "איני רוצה לזכות מטעם קים לי לחוב לבעלי חובות שלו", וכופין אותו על מדת סדום.

מה. אין בעל השטר נקרא מוחזק לומר קים לי.

מו. שטר כתובה דהוי מעשה בית דין כגבוי דמי.

מז. שטר שהלוה עשה **הטובה** למלוה אפותקי כגבוי דמי. עי' לעיל אות ט, ואפשר דס"ל, דאע"ג דהוי

כגבוי אינו יכול לומר קים לי **דדוחק**.

:Commented [YL319]
טובה?

נ. יורש קרקע ממורישו, י"א דנקרא מוחזק לגבי בעלים ראשונים, וי"א דלא הוי מוחזק.

נא. אפי' בספקא דדינא אפי' ספק דמציאות דשני יורשים שוים ואין לזה עדיפא יותר מזה להקרא מוחזק, ואין מועיל לו חזקה שנא' בא' המוציא מחבירו עליו הראיה, כי הנכסים הם בחזקת המת

נב. לפעמים י"א הוי סברא יחידאה ואינו יכול המוחזק להשען עליה. ואין לומר דכשאומרים הפוסקים יש אומרים [לדייק מלשון רבים] שיהיו רבים ולפחות ב', וי"א דיש אומרים כן משמע שנים, ויכול המוחזק לומר קים לי.

עד. כי היכי דבממונא יכול המוחזק לומר קים לי בפלוגתא דרבוותא, הכי נמי יכול לומר קים לי כמאן דאמר דאינו נשבע³⁵⁸.

:Commented [YL320]
הביא את זה?

³⁵⁸ עי' ש"ך סי' פז ס"ג.

נכון?

וראיתי באורים ס"ק ס"ד שכתב וז"ל בתשובה שם נזכר משכונת קרקע והרמ"א סתם דאף במטלטלין דהא ב"ח קונה משכון לכמה דברים כו' ונראה מדבריו שהטעם הוא מפני שב"ח קונה משכון ולענ"ד לא נהירא ואדרבא ממקור הדין הוא מוכרע שהרי שם בתשובה בקרקע מיירי ובקרקע קי"ל דאין ב"ח קונה משכון כלל כמ"ש הש"ך בסי' רע"ח יעו"ש ובפרט בשעת הלוואה בכה"ג לא קני כלל. ועוד נלענ"ד דלא אמרו ב"ח קונה משכון אלא היכא שכבר לוח ונתן לו המעות אבל כיון שעדיין לא נתן לו המעות במאי קני ומכ"ש אם נימא דדינא הוא שיכול לחזור ממה שהבטיחו להלוות א"כ אכתי לא קני ואיך תאמר שזה לא יוכל לחזור מפני שקונה וה"ז כתולה עצמו בחגורתו א"ו דאין זה ענין לקניית המשכון דאע"פ שנא' דבשעת הלוואה לא קני משכון כלל אף לענין זה שיהא נחשב קצת כשלו מ"מ כיון שעכ"פ קונה אותו שישתעבד לו זה המשכון עבור המעות שיתן לו הרי הוא מתחייב לתת לו דמי השיעבוד לבעל המשכון וכן הוא בקרקע ג"כ שנתחייב במעות מחמת שירד במשכונא וזכה בשיעבוד זה ובזה אין מקום לחלק באמת בין קרקע לשיעבוד קרקע דכל מה שאדם זוכה מחבירו בתורת מכירה הוא מתחייב בדמיו מיד שיזכה זה לשכנגדו בתורת חיוב ואף מטבע ופירות וטובת הנא' וכל דבר שאינו נוהג בחליפין הוא מתחייב בדמיו מיד שיזכה זה בא' מדרכי הקנייה ואף הרשב"א בתשובה שהביא הב"י נראה שמודה לזה אלא דס"ל דאין שטר וקנין קונה בלא כסף ע"ש: